
9 789993 186939

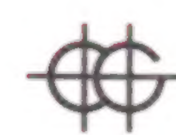

COLECȚIA GLOBUS

Născută la Londra în 1967, Jhumpa Lahiri a crescut în Rhode Island, într-un oraș tipic american, în sânul unei familii de indieni. Mama sa a fost tot timpul copilăriei preocupată de cultivarea tradițiilor, a culturii și a valorile indiene în familie. A călătorit mult, în special în India, singurul loc pe care părinții ei l-au considerat vreodată acasă. „Când am început să scriu, nu eram conștientă că tema pe care o abordez, de fapt, este experiența mea americano-indiană. Talentul mi-a fost insuflat de dorința de a forța cele două lumi pe care le ocupam să se amestece în pagină, pentru că nu eram suficient de matură sau de curajoasă să le îmbin în viața reală", scria mai târziu autoarea, care a experimentat întreaga sa tinerețe sentimentul alienării și al lipsei de identitate. În timp ce lucra la teza de doctorat în 1997, Lahiri a scris pentru revista *Boston*. Colegii glumeau adesea pe seama talentului său literar și i-au pus la îndoială potențialul de scriitoare. Premiile literare au apărut însă imediat după prima ei carte: Premiul Hemingway pentru cel mai bun debut, Premiul O'Henry pentru proză scurtă, iar în 2000 Premiul Pulitzer. În 2001 s-a căsătorit cu Alberto Vourvoulias-Bush, directorul de atunci al ziarului *Time Latin America*. În prezent locuiește împreună cu soțul și cei doi copii ai săi în Brooklyn. Din 2005 este vicepreședinte al Centrului American PEN.

Interpret de maladii este o colecție de proză scurtă care cuprinde nouă povestiri cu și despre indieni, imigranți sau nu. Personajele, banale în aparență, trec prin întâmplări dintre cele mai obișnuite, la prima vedere, în care autoarea descoperă marea lor întâlnire cu destinul. Protagoniștii au ceva din haloul personajelor stranii, inadaptabile din *Nouă povestiri*, celebrul volum al lui Salinger, căruia Jhumpa Lahiri îi face o discretă reverență, reunind tot nouă titluri în sclipitoarea ei carte de debut.

UNIVERS

JHUMPA LAHIRI Interpret de maladii

UNIVERS

JHUMPA LAHIRI
Interpret de maladii

UNIVERS

JHUMPA LAHIRI

Interpret de maladii

Traducere și note
de
SILVIU MIHAI

UNIVERS

Redactor Diana Crupenschi
Tehnoredactor Constantin Niță

JHUMPA LAHIRI
INTERPRETER OF MALADIES

www.editurauniverse.ro

ISBN 978-99931-869-3-9

Părinților și surorii mele

O PROBLEMĂ TEMPORARĂ

Nota îi informa că nu era decât o problemă temporară: pentru cinci zile, curentul se va opri timp de o oră, începând de la opt seara. Un cablu căzuse la ultima furtună de zăpadă, iar electricienii urmau să profite de serile cu vreme mai bună pentru a-l repara. Lucrările urmau să afecteze numai casele de pe strada liniştită, mărginită de un şir de copaci, unde, la mică distanţă de o staţie de troleibuz şi de un rând de magazine cu faţade de cărămidă, Shoba şi Shukumar locuiau de trei ani.

„E bine că ne anunţă", recunoscu Shoba după ce citi nota cu voce tare, mai mult pentru ea decât pentru Shukumar. Îşi dădu jos de pe umăr geanta de piele plină de dosare şi, în drum spre bucătărie, o lăsă în hol. Peste pantalonii de trening şi adidaşii albi, purta o haină de ploaie din poplin bleumarin şi arăta, la treizeci şi trei de ani, precum genul de femeie cu care afirmase cândva că nu va semăna niciodată.

Venise de la sala de gimnastică. Rujul de culoarea afinelor nu se mai vedea decât la colţurile gurii, iar creionul de ochi îi lăsase pete negre sub genele de jos. Aşa arăta ea uneori, dimineaţa, după o petrecere sau după o noapte într-un bar, când îi era prea lene să se spele pe faţă şi era prea dornică să adoarmă în braţele lui, se gândi Shukumar. Shoba aruncă un vraf de scrisori pe masă, fără nici o privire. Ochii îi erau încă fixaţi pe nota pe care o ţinea în cealaltă mână. „Ar trebui, totuşi, să facă chestiile astea în timpul zilei."

„Adică în timp ce sunt acasă", zise Shukumar. Puse un capac de sticlă peste o oală în care fierbea carne de miel,

aranjându-l ca să nu iasă decât un firişor de abur. Din ianuarie lucra acasă, încercând să-şi termine de scris ultimele capitole din dizertaţia despre revoltele agrare din India. „Când încep reparaţiile?“.

„Scrie că pe 19 martie. Azi e 19?“. Shoba se îndreptă către tăbliţa de plută care atârna pe perete, lângă frigider, care era goală dacă nu punem la socoteală un calendar cu modele de tapet William Morris[1]. Îl privi ca şi cum l-ar fi văzut prima dată, studiind cu atenţie modelele din partea de sus, şi abia apoi îşi lăsă privirea să coboare în tabelul cu numere de jos. Un prieten le trimisese calendarul prin poştă, în chip de cadou de Crăciun, deşi, anul acela, Shoba şi Shukumar nu sărbătoriseră Crăciunul.

„Deci, astăzi“, anunţă Shoba. „Apropo, ai o programare la dentist vinerea viitoare.“

Shukumar îşi pipăi cu limba vârfurile dinţilor; în acea dimineaţă uitase să şi-i spele. Nu era prima dată. Nu plecase deloc de acasă în ziua aceea sau în cea dinainte. Cu cât Shoba petrecea mai mult timp în oraş, cu cât începuse să-şi facă mai multe ore suplimentare la serviciu şi să se apuce de alte proiecte, cu atât el îşi dorea mai mult să stea acasă şi să nu plece nici măcar pentru a lua scrisorile sau pentru a cumpăra fructe sau vin de la magazinele de lângă staţia de troleibuz.

Cu şase luni în urmă, în septembrie, Shukumar era la o conferinţă academică în Baltimore, când Shoba intrase în travaliu cu trei săptămâni înainte de vreme. El nu voise să se ducă la conferinţă, dar ea insistase; era important să-şi facă relaţii, iar anul următor trebuia să înceapă să-şi caute un job. Ea îi spusese că avea numărul lui de la hotel, o copie a programului şi numerele zborurilor şi că aranjase cu Gillian să o ducă cu maşina la spital în caz de urgenţă. Când taxiul plecase spre aeroport în dimineaţa aceea, Shoba stătea în picioare şi îi făcea cu mâna, îmbrăcată cu rochia ei largă, ţinându-şi o mână pe umflătura din burtă, ca şi cum ar fi fost o parte perfect naturală a corpului ei.

---

[1] William Morris, (1834 – 1896), pictor, desenator, artizan, poet şi activist social britanic, fondator al mişcării cunoscute sub numele de Arts and Crafts.

Ori de câte ori se gândea la acel moment, ultimul în care o văzuse pe Shoba însărcinată, taxiul era ceea ce îi revenea cel mai mult în minte, o maşină break vopsită în roşu cu litere albastre. Era ca o peşteră, în comparaţie cu maşina lui. Cu toate că Shukumar avea peste un metru nouăzeci şi nişte mâini prea mari ca să stea vreodată confortabile în buzunarele de la blugi, se simţea ca un pitic pe scaunul din spate. În timp ce taxiul cobora în viteză pe strada Beacon, se gândea că, poate, într-o zi, el şi Shoba vor trebui să-şi cumpere o maşină break a lor, ca să-şi care copiii dintr-o parte în alta, între lecţii de muzică şi programări la dentist. Se vedea ţinând volanul, pe când Shoba se întorcea să le dea copiilor cutii cu suc. Cândva, asemenea imagini ale paternităţii îl tulburaseră pe Shukumar, adăugându-se anxietăţii de a fi rămas student la 35 de ani. Dar în acea dimineaţă de toamnă timpurie, cu copacii încă grei de frunzele de culoarea bronzului, i se păruse pentru prima dată binevenită această imagine.

Unul dintre organizatori reuşise cumva să-l găsească, printr-una dintre sălile identice de întruniri, pentru a-i înmâna un pătrăţel de carton rigid. Pe el era scris doar un număr de telefon, dar Shukumar ştia că era spitalul. Când s-a întors la Boston, totul se terminase. Copilul se născuse mort. Shoba dormea într-un pat dintr-o cameră separată care era atât de mică încât abia dacă avea loc să stea lângă ea, şi care se afla într-o aripă a spitalului pe care nu o vizitaseră când făcuseră turul destinat celor care aşteaptă să devină părinţi. Era o problemă cu placenta ei şi i se făcuse o cezariană, dar prea târziu. Doctorul le-a explicat că asemenea lucruri se mai întâmplă. A zâmbit în felul cel mai binevoitor în care e posibil să zâmbeşti unor oameni pe care îi cunoşti numai în viaţa profesională. Shoba urma să se pună din nou pe picioare în câteva săptămâni. Nimic nu indica faptul că n-ar fi putut să aibă copii în viitor.

Acum, Shoba era mereu plecată când se trezea Shukumar. El deschidea ochii, vedea firele lungi de păr negru rămase pe pernă şi se gândea că ea sorbea deja din a treia ceaşcă de cafea, îmbrăcată, la biroul ei din oraş unde căuta greşelile de tipar din manuale şi le marca, folosind o colecţie de creioane colorate şi un cod pe care i-l explicase cândva şi lui. Îi promisese

că va face acelaşi lucru cu dizertaţia lui, când o să fie gata. Era invidios pe natura specifică a sarcinilor ei, atât de diferite de activităţile lui vagi. Fusese un student mediocru, care absorbea cu uşurinţă detaliile, fără să fie curios. Chiar dacă nu fusese prea zelos, până în septembrie fusese măcar harnic, rezumase capitole, schematizase argumente pe caiete dictando cu hârtie galbenă. Dar acum stătea în pat până când se plictisea uitându-se la partea lui de dulap a cărei uşă Shoba o lăsase întredeschisă, la şirul de jachete de tweed şi la pantalonii reiaţi dintre care nu trebuia să aleagă ca să se ducă să-şi predea orele semestrul acesta. După moartea copilului fusese prea târziu ca să se mai sustragă obligaţiilor didactice. Dar conducătorul de doctorat aranjase ca el să fie liber în semestrul de primăvară. Shukumar era în al şaselea an de studii postuniversitare. „Semestrul liber şi vara ar trebui să te ajute să îţi iei un avânt mai consistent", îi spusese conducătorul de doctorat. „În septembrie anul viitor ar trebui să poţi încheia."

Dar nimic nu-i dădea avânt lui Shukumar. În loc de asta, se gândea cum el şi Shoba deveniseră experţi în a se evita unul pe celălalt în casa cu patru camere, petrecând cât mai mult timp cu putinţă la etaje diferite. Se gândea la faptul că nu mai aştepta nerăbdător weekendurile, când ea stătea ore în şir pe canapea, cu creioanele colorate şi dosarele, iar el se temea că a pune un disc, în propria lui casă, ar putea fi un gest nepoliticos. Se gândea cât timp trecuse de când ea îl privise zâmbitoare în ochi sau îi şoptise numele în acele rare momente când încă îşi mai atingeau corpurile înainte de culcare.

La început, crezuse că va trece, că el şi Shoba vor depăşi toate acestea cumva. Ea nu avea decât 33 de ani. Era puternică şi se pusese pe picioare. Dar asta nu era o consolare. Adesea, se făcea aproape ora prânzului până când Shukumar se mişca în sfârşit din pat şi cobora, îndreptându-se către oala cu cafea ca să-şi toarne puţinul pe care i-l lăsase Shoba pe masă, alături de o cană goală.

Shukumar adună cu mâna cojile de ceapă şi le lăsă să cadă în găleata de gunoi, deasupra fâşiilor de grăsime pe care le scosese de pe carnea de miel. Dădu drumul la apa de la chiuvetă ca să clătească fundul de lemn şi cuţitul şi îşi

frecă vârfurile degetelor cu o jumătate de lămâie ca să scape de mirosul de usturoi – un truc pe care-l învăţase de la Shoba. Era şapte treizeci. Pe fereastră se uită la cerul ca o smoală uşoară şi neagră. Grămezi inegale de zăpadă încă se mai înşirau de-a lungul trotuarului, deşi era destul de cald pentru ca oamenii să se poată plimba fără căciuli şi mănuşi. Căzuse aproape un metru de zăpadă la ultima furtună, aşa că oamenii fuseseră nevoiţi să meargă în şir indian, prin şanţurile înguste. Timp de o săptămână, Shukumar nu ieşise din casă sub acest pretext. Dar acum şanţurile se lăţeau, iar apa se scurgea constant prin grilajele din asfalt.

„Mielul nu va fi gata la opt", spuse Shukumar. „S-ar putea să fim nevoiţi să mâncăm pe întuneric."

„Putem să aprindem lumânări", sugeră Shoba. Îşi desfăcu agrafele din părul pe care în timpul zilei şi-l prindea răsucit la spate şi îşi trase adidaşii din picioare fără să dezlege şireturile. „O să fac un duş înainte să se stingă lumina", spuse ea, îndreptându-se către scară. „Vin înapoi jos."

Shukumar îi mută geanta şi adidaşii lângă frigider. Nu era aşa înainte. Obişnuia să-şi pună haina pe un umeraş, adidaşii în dulap şi plătea facturile imediat ce soseau. Dar acum se purta ca şi cum casa ar fi fost un hotel. Nu o mai deranja faptul că fotoliul galben învelit în creton din sufragerie nu se potrivea cu covorul turcesc albastru cu maro. Pe balconul închis din spatele casei, o pungă albă foşnitoare stătea pe un scaun de răchită, plină cu o dantelă din care, odată, se gândise să facă perdele.

În timp ce Shoba făcea duş, Shukumar se duse în baia de jos şi găsi sub chiuvetă o periuţă de dinţi nouă, în cutie. Perii ieftini şi rigizi îi răniră gingiile şi scuipă nişte sânge. Periuţa nouă era doar una dintre cele depozitate într-un coş de metal. Shoba cumpărase multe, odată, când erau la reduceri, pentru situaţia în care vreun musafir s-ar fi hotărât în ultimul moment să rămână peste noapte.

Era tipic pentru ea. Shoba era genul de persoană care se pregătea pentru surprize, fie ele plăcute sau neplăcute. Îşi ţinea primele de la serviciu într-un cont separat, pe numele ei. Lucrul acesta nu-l deranjase. Mama lui Shukumar se prăbuşise complet după moartea tatălui lui, abandonase casa în

care băiatul crescuse şi se întorsese la Calcutta, lăsându-l să se descurce singur. Îi plăcea că Shoba era diferită. Capacitatea ei de a planifica îl uimea. Când ea făcea cumpărăturile, cămara era mereu plină de sticle cu ulei de măsline şi de porumb, pe care le foloseau după caz, la felurile de mâncare italieneşti şi indiene. Aveau nenumărate pachete de paste de toate formele şi culorile, săculeţi închişi cu orez basmati, hălci întregi de miel şi de capră de la măcelarii musulmani din Haymarket, tranşate şi congelate în nesfârşite pungi de plastic. La fiecare două sâmbete se învârteau prin labirintul de rafturi pe care Shukumar sfârşise prin a le cunoaşte pe dinafară. Se uita cu neîncredere cum ea cumpăra şi mai multă mâncare, târându-se în urma ei cu sacoşe de pânză, în timp ce Shoba îşi făcea loc prin mulţime, certându-se sub soarele dimineţii cu băieţii prea tineri ca să se radă, dar deja cu câţiva dinţi lipsă. Ei îi împachetau anghinarea, prunele, ghimbirul şi *ignama*[1] în pungi de hârtie, le puneau pe cântar şi i le aruncau Shobei una câte una. Nu o deranja să fie înghesuită şi înghiontită, nici măcar când era însărcinată. Era înaltă şi avea umerii laţi şi coapse care erau făcute pentru a naşte copii, aşa cum o asigurase obstetricianul. Când se întorceau acasă şi maşina lua curba pe strada Charles, se minunau inevitabil constatând cât de multă mâncare cumpăraseră.

Niciodată nu se arunca. Când veneau prietenii în vizită, Shoba improviza meniuri a căror preparare părea să-i fi luat o jumătate de zi, folosind lucruri pe care le congelase sau le pusese în sticle, nu lucruri ieftine la conservă, ci ardei pe care chiar ea îi marinase cu rozmarin, şi feluri de *chutney*[2] pe care le gătea duminica, amestecând în oale fierbinţi cu roşii şi prune. Borcanele ei etichetate se înşirau de-a lungul rafturilor din bucătărie în nesfârşite piramide sigilate, care – căzuseră ei de acord – erau suficient de multe pentru a ajunge să guste din ele şi nepoţii lor. Dar acum, mâncaseră

[1] Rădăcina comestibilă, groasă, lungă de până la un metru şi în greutate de până la 1 kg, de culoare brună sau gălbuie-roşcată, a unei plante cultivate în America de Sud, Africa şi Asia, bogată în amidon şi utilizată la fel ca şi cartofii, având gust asemănător cu batatele.
[2] Sos gros originar din India şi servit pe post de condiment sau garnitură la unele feluri de mâncare.

tot. Shukumar umblase constant la provizii, pregătind meniuri pentru ei doi, măsurând căni de orez, dezgheţând pungi cu carne zi de zi. Căuta prin cărţile ei de bucate în fiecare după-masă, urmând instrucţiunile scrise de ea cu creionul: a se folosi două linguriţe de coriandru măcinat în loc de una, sau linte roşie, şi nu galbenă. Fiecare reţetă purta data la care mâncaseră prima oară acel fel de mâncare împreună. 2 aprilie, conopidă cu chimen dulce. 14 ianuarie, pui cu migdale şi stafide. El nu-şi mai amintea să fi mâncat toate astea, şi totuşi iată-le, consemnate de mâna ei ordonată de corector. Lui Shukumar îi plăcea acum să gătească. Era singurul lucru care îl făcea să se simtă productiv. Ştia că, dacă n-ar fi fost el, Shoba ar fi mâncat un castron de cereale la cină.

În seara asta, fără lumină, urmau să mănânce împreună. De luni întregi se serveau de pe aragaz, el îşi lua farfuria în birou, lăsând mâncarea să se răcească pe masă înainte să o bage în gură fără pauze, în timp ce Shoba îşi lua farfuria în sufragerie şi se uita la emisiunile cu jocuri sau corecta dosare cu arsenalul de creioane colorate la îndemână.

La un moment dat, seara, ea îl vizita. Când o auzea apropiindu-se, punea deoparte romanul şi începea să scrie propoziţii. Ea îşi punea mâinile pe umerii lui şi se holba împreună cu el la strălucirea albastră a ecranului de calculator. „Nu te obosi prea mult", spunea ea după un minut sau două, şi se ducea la culcare. Era singurul moment al zilei în care îl căuta şi, cu toate acestea, el ajunsese să se teamă de ora aceea. Ştia că era un lucru pe care ea se forţa să-l facă. Shoba se uita de jur-împrejur, la pereţii camerei pe care îi decoraseră împreună vara trecută, cu o margine cu siluete de raţe care mergeau în pas de marş şi iepuri care cântau la trompete şi la tobe. La sfârşitul lui august, apăruseră un pătuţ de culoarea cireşelor, o masă albă de schimbat copilul, cu mânere verzi ca menta, şi un balansoar cu pernuţe cadrilate. Shukumar dezasamblase totul înainte s-o aducă pe Shoba de la spital şi dăduse jos iepurii şi raţele cu o spatulă. Dintr-un motiv sau altul, camera nu îl obseda pe el aşa cum o obseda pe Shoba. În ianuarie, când încetase să mai lucreze la bibliotecă, îşi amenajase biroul acolo intenţionat, în parte pentru că îl liniştea camera, în parte pentru că era un loc pe care Shoba îl evita.

Shukumar se întoarse în bucătărie şi începu să deschidă sertare. Încercă să identifice o lumânare printre foarfeci, teluri pentru ouă, o piuliţă şi un pisălog pe care ea le cumpărase de la un bazar din Calcutta şi în care obişnuia să piseze căţei de usturoi şi boabe de nucşoară pe când încă mai gătea. Găsi o lanternă, dar nu şi baterii, şi o cutie pe jumătate goală, cu lumânări de aniversare. Shoba îi făcuse o petrecere surpriză de ziua lui, în mai anul trecut. O sută douăzeci de persoane se înghesuiseră în casă – toţi prietenii şi prietenii prietenilor pe care acum îi evitau sistematic. Sticle de vinho verde se cuibăriseră într-un pat de gheaţă din cadă. Shoba era în luna a cincea şi bea ginger ale dintr-un pahar de martini. Făcuse o prăjitură cu cremă de vanilie, cremă caramel şi zahăr pudră. Toată noaptea ţinuse degetele lungi ale lui Shukumar în mâna ei, în timp ce se plimbau printre invitaţii de la petrecere.

Din septembrie, singurul musafir al lor fusese mama Shobei. Venea din Arizona şi a stat cu ei două luni după ce Shoba se întorsese de la spital. Gătea în fiecare seară, mergea cu maşina la supermarket, le spăla hainele şi le punea la loc. Era o femeie religioasă. Pe noptiera din camera de oaspeţi încropise un mic altar, o poză înrămată a unei zeiţe cu faţă de lavandă şi o farfurie cu petale de gălbenele, şi se ruga de două ori pe zi să aibă nepoţi sănătoşi în viitor. Era politicoasă cu Shukumar, fără să fie prietenoasă. Îi împăturea puloverele cu o pricepere pe care o dobândise la jobul ei de la un magazin general. Îi cususe la loc un nasture care îi lipsea de la haina de iarnă şi îi croşetase un fular bej cu maro, pe care i-l făcuse cadou dându-i-l fără cea mai mică urmă de ceremonie, ca şi cum el l-ar fi scăpat pe jos fără să-şi dea seama. Nu vorbise cu el niciodată despre Shoba; odată, când el pomenise despre moartea copilului, a ridicat privirea de pe lucrul de mână şi a spus: „Dar nici măcar nu erai acolo".

I se păru ciudat că nu erau lumânări adevărate în casă. Că Shoba nu se pregătise pentru un caz de urgenţă atât de banal. Căută acum ceva în care să pună lumânărelele de aniversare şi se opri la pământul dintr-un ghiveci cu iederă care, în mod normal, stătea pe pervazul de deasupra chiuvetei. Cu toate că planta era la doar câţiva centimetri de robinet, pământul era atât de uscat încât fu nevoit să-l ude mai întâi, pentru ca

lumânările să stea drepte. Dădu la o parte lucrurile de pe masa din bucătărie, teancurile de scrisori, cărţile necitite de la bibliotecă. Îşi aminti de primele mese pe care le luaseră aici, pe vremea când erau atât de entuziasmaţi că se căsătoriseră, că trăiau în sfârşit în aceeaşi casă, încât întindeau mâinile unul după celălalt prosteşte, mai dornici să facă dragoste decât să mănânce. Puse pe masă două şervete brodate, cadou de nuntă de la un unchi din Lucknow, şi aşeză deasupra farfuriile şi paharele de vin pe care de obicei le păstrau pentru musafiri. Aşeză la mijloc iedera, cu frunzele stelate şi mărginite cu alb, înconjurată de zece lumânări mici. Deschise radioul de la ceasul de masă digital şi căută un post cu jazz.

„Ce-i cu toate astea?", întrebă Shoba când coborî scările. Părul ei era înfăşurat cu un prosop alb şi gros. Îl desfăcu şi îl întinse pe un scaun, lăsându-şi părul umed şi negru să-i cadă pe spate. În timp ce se îndrepta absentă către aragaz, luă câteva bucle între degete. Purta o pereche de pantaloni de trening curaţi, un tricou şi un capot vechi de flanel. Burta ei era din nou plată, talia îngustă deasupra coapselor, cordonul capotului legat cu un nod neglijent.

Era aproape opt. Shukumar puse orezul pe masă, iar lintea din ajun în cuptorul cu microunde, apăsând butoanele cu numere ca să regleze timpul.

„Ai făcut *rogan josh*[1]", observă ea, uitându-se prin capacul de sticlă la tocăniţa de ardei de culoare aprinsă.

Shukumar scoase o bucată de miel, apucând-o rapid între degete ca să nu se frigă. Împunse o bucată mai mare cu un polonic ca să se asigure că se poate desprinde uşor carnea de pe os. „E gata", anunţă el.

Cuptorul cu microunde tocmai sunase, când luminile se stinseră şi muzica dispăru.

„Perfect planificat", spuse Shoba.

„N-am găsit decât lumânări de aniversare." Aprinse lumânările din ghiveciul cu iederă şi aşeză lângă farfuria lui restul lumânărilor şi o cutie de chibrituri.

---

[1] Specialitate indiană, condimentată cu curry şi pregătită în general din carne de miel în sos bogat de roşii. Se pregăteşte mai ales în nordul Indiei, în regiunea Caşmir.

„Nu contează“, spuse ea, plimbându-şi un deget pe piciorul paharului de vin. „Arată frumos.“

În penumbră, ştia cum stătea ea pe scaun, un pic înclinată în faţă, cu gleznele încrucişate şi sprijinite de stinghia de jos, cu cotul stâng pe masă. Pe când căuta lumânări, Shukumar găsise o sticlă de vin într-o lădiţă de lemn pe care o credea goală. Ţinu sticla între genunchi în timp ce învârtea tirbuşonul. Nu voia să se verse vinul, aşa că luă paharele şi le umplu ţinându-le aproape de el. Se serviră, amestecând orezul cu furculiţele, mijind ochii pe când extrăgeau foile de dafin şi cuişoarele din tocăniţă. La fiecare câteva minute, Shukumar aprindea alte lumânări de aniversare şi le înfigea în pământul din ghiveci.

„E ca în India“, spuse Shoba, privindu-l cum îndrepta candelabrele improvizate. „Uneori se opreşte dintr-o dată curentul timp de oră. Odată a trebuit să asist la o întreagă ceremonie a orezului pe întuneric. Copilul pur şi simplu nu se mai oprea din plâns. Trebuie să-i fi fost îngrozitor de cald.“

Copilul lor nu plânsese niciodată, se gândi Shukumar. Nu mai urma să i se facă nici o ceremonie a orezului, deşi Shoba stabilise deja lista de invitaţi şi hotărâse pe care dintre cei trei fraţi ai ei îl va ruga să-l hrănească pe copil cu prima înghiţitură de mâncare solidă, la şase luni, dacă era băiat, la şapte, dacă era fetiţă.

„Ţi-e cald?“, o întrebă el. Împinse ghiveciul aprins la celălalt capăt al mesei, mai aproape de teancurile de cărţi şi scrisori, şi astfel lumina scăzu; acum le era şi mai greu să se vadă unul pe celălalt. Era brusc iritat că nu se poate duce sus să stea în faţa calculatorului.

„Nu. E delicios“, spuse ea, lovind uşor farfuria cu furculiţa. „E cu adevărat delicios.“

Îi umplu din nou paharul cu vin. Ea îi mulţumi.

Nu erau aşa înainte. Acum, el trebuia să se chinuiască pentru a spune ceva care să o intereseze, ceva care s-o facă să ridice privirea din farfurie sau din dosarele ei de corectat. Într-un final, nu mai încerca să o amuze. Învăţase să nu-l deranjeze tăcerile.

„Mi-aduc aminte că, în timpul penelor de curent din casa bunicii, toţi trebuia să spunem câte ceva“, continuă Shoba. Abia

dacă îi putea vedea faţa, însă din ton îşi putea da seama că ochii i se îngustaseră, ca şi cum ar fi încercat să se concentreze pe un obiect îndepărtat. Acesta era unul dintre obiceiurile ei.

„Ce să spuneţi?“.

„Nu ştiu. O poezioară. O glumă. Ceva despre lume. Din nu ştiu ce motiv, rudele voiau totdeauna să le spun numele prietenilor mei din America. Nu ştiu de ce informaţia asta îi interesa aşa de mult. Ultima dată când am văzut-o pe mătuşa mea, m-a întrebat de patru fete cu care am fost colegă la şcoala primară, în Tucson. Abia dacă mi le mai aduc aminte acum.“

Shukumar nu stătuse în India la fel de mult ca Shoba. Părinţii lui, care se stabiliseră în New Hampshire, nu-l luau cu ei când se întorceau în ţara de unde veniseră. Prima dată când se dusese acolo era mic şi fusese aproape să moară de dizenterie. Tatăl lui, un tip grijuliu de felul lui, se temea să-l mai ia cu el în călătorie ca nu cumva să i se întâmple din nou ceva, aşa că îl lăsa la unchiul şi mătuşa din Concord. Decât să meargă la Calcutta, prefera, ca adolescent, să se ducă în tabere de navigaţie sau să vândă îngheţată în timpul verii. Numai după moartea tatălui său, în ultimul an de colegiu, ţara aceea începuse să-l intereseze şi îi studiase istoria din manuale, ca şi cum ar fi fost orice altă temă. Acum şi-ar fi dorit să aibă şi el o poveste despre copilăria în India.

„Hai să facem asta“, spuse ea deodată.

„Ce să facem?“.

„Să ne spunem ceva unul altuia pe întuneric.“

„Ce, de exemplu? Nu ştiu nici o glumă.“

„Nu, nu glume.“ Se gândi un minut. „Ce-ar fi dacă ne-am spune unul altuia ceva ce nu ne-am mai spus până acum?!“

„Jucam jocul ăsta la liceu“, îşi aminti Shukumar. „Când mă îmbătam.“

„Te referi la adevăr şi provocare, dar jocul ăsta e altfel. Bine, o să încep eu.“ Sorbi puţin vin. „Prima dată când am rămas singură în apartamentul tău, m-am uitat în agenda ta să văd dacă m-ai trecut. Cred că ne cunoşteam de două săptămâni.“

„Unde eram eu?“.

„Te duseseşi în cealaltă cameră să răspunzi la telefon. Era maică-ta şi mi-am dat seama că va fi o convorbire lungă. Voiam să ştiu dacă mă promovaseşi de pe marginea ziarului.“

„Şi te promovasem?“.

„Nu. Dar n-am renunţat la tine. E rândul tău.“

Nu îi venea nimic în minte, dar Shoba aştepta ca el să vorbească. Nu mai păruse atât de hotărâtă de luni întregi. Ce îi mai putea spune? Se gândi la prima lor întâlnire, cu patru ani în urmă, într-o sală de curs din Cambridge, unde un grup de poeţi bengalezi dădea un recital. Sfârşiseră stând unul lângă altul, pe scaune pliante din lemn. Shukumar se plictisise repede; era incapabil să descifreze dicţia literară şi nu putea să se alăture restului celor prezenţi, care suspinau şi dădeau solemn din cap când auzeau anumite expresii. Trăgând cu ochiul la ziarul pe care îl ţinea împăturit în poală, studia temperaturile din oraşele lumii. 33 de grade ieri în Singapore, 11 la Stockholm. Când întorsese capul şi privise la stânga, văzuse lângă el o femeie care făcea o listă de cumpărături pe spatele unui dosar şi fusese şocat să constate că era frumoasă.

„OK“, spuse el, amintindu-şi. „Prima dată când am ieşit să cinăm, la restaurantul portughez, am uitat să-i dau bacşiş chelnerului. M-am întors în dimineaţa următoare şi i-am lăsat bani şefului.“

„Te-ai întors tocmai în Sommerville ca să dai bacşiş unui chelner?“

„Am luat un taxi.“

„De ce-ai uitat să laşi bacşiş?“

Lumânările de aniversare se terminaseră, dar, în întuneric, îşi reprezenta clar faţa ei, ochii ei mari migdalaţi, buzele pline de culoarea strugurelui, cicatricea de când căzuse de pe scaunul înalt, la vârsta de doi ani, încă vizibilă, ca o virgulă pe bărbie. Pe zi ce trece, observă Shukumar, frumuseţea ei, care cândva îl copleşea, părea să se estompeze. Cosmeticele care i se păruseră inutile erau acum necesare, nu ca să-i înfrumuseţeze trăsăturile, ci ca să o definească într-un fel.

„La sfârşitul mesei am avut un sentiment caraghios că aş putea să mă însor cu tine“, spuse el, recunoscând acest fapt pentru prima dată faţă de el însuşi şi faţă de ea, în acelaşi timp. „Probabil că asta m-a făcut distrat.“

În seara următoare, Shoba venise acasă mai devreme ca de obicei. Rămăsese miel din ajun şi Shukumar îl încălzi ca

să poată mânca la şapte. Ieşise în ziua aceea, prin zăpada care se topea, şi cumpărase de la magazinul din colţ un pachet de lumânări de ceară şi baterii potrivite pentru lanternă. Avea lumânările pregătite pe masă, în sfeşnice în formă de lotus, dar mâncară la lumina lămpii arămii care atârna din tavan deasupra mesei.

Când terminară de mâncat, Shukumar fu surprins să vadă că Shoba îşi puse farfuria peste a lui şi le duse în chiuvetă. Se aştepta ca ea să se retragă în sufragerie, în spatele unei baricade de dosare.

„Lasă vasele“, spuse el, luându-i-le din mână.

„N-are sens să le las“, răspunse ea, turnând un strop de detergent pe un burete. „E aproape ora opt.“

Inima începu să-i bată mai tare. Toată ziua Shukumar aşteptase stingerea luminii. Se gândi la ce spusese Shoba noaptea trecută, la povestea cu uitatul în agendă. Se simţea bine amintindu-şi cum era ea atunci, cât de îndrăzneaţă şi în acelaşi timp cât de emoţionată fusese când s-au întâlnit prima dată, cât de plină de speranţe. Stăteau unul lângă altul la chiuvetă, imaginile lor reflectate potrivindu-se în rama ferestrei. Se intimidase, se simţea ca atunci când stătuseră şi se priviseră împreună, pentru prima oară, într-o oglindă. Nu-şi mai amintea ultima dată când se fotografiaseră. Nu se mai mai duceau la petreceri, nu se duceau nicăieri împreună. Filmul din aparat conţinea poze cu Shoba, în curte, pe când era gravidă.

După ce terminară cu vasele, se aplecară deasupra mesei să se şteargă pe mâini cu cele două capete ale unui prosop. La opt fix, încăperea se întunecă. Shukumar aprinse fitilele lumânărilor, impresionat de flacăra lungă şi constantă.

„Hai să ne aşezăm afară“, spuse Shoba. „Cred că e cald încă.“

Luară fiecare câte o lumânare şi se aşezară pe scări. Părea ciudat să stea afară când pe pământ mai erau petice de zăpadă. Dar toată lumea ieşise din casă în seara aceea, iar aerul era destul de proaspăt ca să-i facă să nu-şi găsească starea. Se deschiseră şi se închiseră nişte uşi glisante. Un mic grup de vecini trecu, ca la paradă, prin dreptul lanternelor.

„Mergem la librărie să răsfoim cărţi“, strigă un bărbat cu părul argintiu. Se plimba cu soţia lui, o femeie slabă, cu hanorac,

ducând un câine în lesă. Era familia Bradford, care pusese în septembrie o notă de condoleanțe în cutia de scrisori a Shobei și a lui Shukumar. „Am auzit că acolo au curent.“

„Sper să aibă“, spuse Shukumar, „altfel o să răsfoiți pe întuneric.“

Femeia râse, strecurându-și brațul pe după cotul soțului ei. „Vreți să veniți cu noi?“

„Nu, mulțumim“, strigară împreună Shoba și Shukumar. Acesta rămase surprins de potrivirea dintre cuvintele lui și ale ei.

Se întreba ce îi va spune Shoba în întuneric. Cele mai nefericite scenarii îi trecuseră deja prin minte. Că ea avusese o aventură. Că nu îl respecta pentru că avea treizeci și cinci de ani și era încă student. Că îl găsea vinovat, ca și mama ei, de faptul că se dusese la Baltimore. Dar Shukumar știa că toate lucrurile astea nu erau adevărate. Îi fusese fidelă, cum și el îi fusese fidel ei. Credea în el. Ea insistase ca el să meargă la Baltimore. Ce nu știau unul despre celălalt? El știa că ea își crispa tare degetele când dormea, că trupul-i se contracta când avea coșmaruri. Știa că prefera cantalupii pepenilor galbeni. Știa că, la întoarcerea de la spital, primul lucru pe care îl făcuse când intrase în casă fusese să culeagă obiecte care le aparțineau și să le arunce, la grămadă, în hol: cărți de pe rafturi, plante de pe pervaz, tablouri de pe pereți, poze de pe mese, oale și cratițe care erau agățate în cârligele de deasupra aragazului. Shukumar se dăduse la o parte din calea ei, privind-o cum se mișca metodic din cameră în cameră. Când se potolise, rămăsese acolo și se uitase lung la mormanul pe care îl făcuse, cu buzele strâmbe, într-o asemenea expresie de dezgust încât Shukumar crezuse că o să scuipe. Atunci începuse să plângă.

Cum stătea acolo, pe scări, lui Shukumar începu să i se facă frig. Simțea că, pentru a fi în stare să-i răspundă, la rândul lui, avea nevoie ca ea să vorbească prima.

„Atunci când maică-ta a venit să ne viziteze“, spuse ea, într-un sfârșit. „Într-o seară, când am spus că trebuie să stau până târziu la serviciu, am ieșit cu Gillian și am băut un martini.“

Se uită la ea din profil, la nasul subțire, la forma ușor masculină a fălcii. Își amintea bine de noaptea aceea; mâncase cu

maică-sa, obosit după ce predase două ore una după alta, și își dorea ca Shoba să fie acolo ca să mai spună lucruri potrivite, pentru că el venea numai cu cele nepotrivite. Trecuseră doisprezece ani de când murise tatăl lui, iar maică-sa venise să petreacă două săptămâni cu el și cu Shoba, ca să cinstească împreună memoria tatălui. În fiecare seară, maică-sa gătea ceva care i-ar fi plăcut lui taică-său, dar era prea tristă ca să mănânce chiar ea mâncarea, iar ochii i se umezeau când Shoba o mângâia pe mână. „E așa de emoționant“, îi spusese Shoba atunci. Acum, Shukumar și-o imagina pe Shoba cu Gillian, într-un bar cu canapele de catifea cu dungi, cel în care mergeau după ce vedeau filme. Și-o imagina asigurându-se că a primit încă o măslină, cerându-i lui Gillian o țigară. Și-o imagina plângându-se, iar pe Gillian compătimind-o în legătură cu vizitele socrilor. Gillian o dusese pe Shoba cu mașina la spital.

„E rândul tău“, spuse ea, retezându-i gândurile.

La capătul străzii, Shukumar auzi sunete de bormașină și pe electricieni țipând ca să le acopere. Se uită la fațadele întunecate ale caselor care se înșirau de-a lungul străzii. În geamul uneia dintre ele ardeau lumânări. În ciuda căldurii, se ridica fum de pe coș.

„Am copiat la examenul de civilizație orientală în facultate“, zise el. „Era ultimul semestru, ultima mea sesiune de examene. Tatăl meu murise cu câteva luni în urmă. Vedeam caietul albastru al tipului de lângă mine. Era un tip din America, un maniac. Știa urdu și sanscrită. Nu-mi mai aminteam dacă versurile pe care trebuia să le identificăm erau sau nu un exemplu de gazel[1]. M-am uitat la răspunsul lui și l-am copiat.“

Se întâmplase în urmă cu cincisprezece ani. Se simțea ușurat acum, după ce îi spusese.

---

[1] Poezie lirică, cu conținut erotic sau filozofic, având formă fixă și constând din distihuri, în care strofa întâi are rimă împerecheată, iar, în strofele următoare, fiecare al doilea vers rimează cu versurile primei strofe. În literatura islamică s-a impus ca un poem liric, în general scurt și tratând diferite teme legate de dragoste. Genul s-a dezvoltat în Arabia, începând cu secolul al șaptelea, atingându-și maximul rafinament în opera lui Hafez.

Ea se întoarse spre el, privindu-i nu fața, ci pantofii – își purta mocasinii vechi ca și cum ar fi fost papuci, cu pielea din spate turtită în permanență. Se întreba dacă ceea ce îi spusese o deranja. Ea îi luă mâna și i-o apăsă. „Nu erai obligat să-mi spui de ce-ai făcut-o", spuse ea, mutându-se mai aproape de el.

Stărură împreună până la nouă fix, când luminile se aprinseră. Auziră cum niște oameni de vizavi băteau din palme de pe verandă și cum se aprindeau televizoarele. Familia Bradford se întoarse de la plimbare, mâncând înghețată din cornet și făcând cu mâna. Shoba și Shukumar făcură și ei cu mâna. Apoi se ridicară, ea ținându-i încă mâna într-a ei, și intrară.

Cumva, fără să se fi vorbit, se ajunsese la asta. La un schimb de confesiuni – micile moduri în care se răniseră sau se dezamăgiseră unul pe celălalt și pe ei înșiși. În următoarea zi, Shukumar se gândi ore întregi ce să-i spună. Era sfâșiat între a recunoaște că, odată, rupsese pagina cu fotografia unei femei dintr-o revistă de modă la care ea era abonată și o ținuse timp de o săptămână între paginile cărților lui, și a spune că, de fapt, nu pierduse vesta pe care i-o cumpărase ea la aniversarea a trei ani de la nuntă, ci o schimbase pe cash la Filene și se îmbătase, singur, în mijlocul zilei, într-un bar de hotel. La prima lor aniversare, Shoba gătise o cină cu zece feluri de mâncare numai pentru el. Vesta îl deprima. „Nevastă-mea mi-a dat o vestă de aniversarea noastră", s-a plâns el barmanului, cu capul greu de coniac. „La ce te aștepți?", a răspuns barmanul. „Ești însurat."

Cât privește poza cu femeia, nu știa de ce a rupt-o din revistă. Nu era la fel de frumoasă ca Shoba. Purta o rochie albă cu paiete și avea o față îmbufnată și picioare zvelte, bărbătești. Brațele ei goale erau ridicate, cu pumnii aproape de cap, de parcă ar fi fost pe punctul de a se pocni peste urechi. Era o reclamă la ciorapi. Shoba era gravidă la vremea respectivă, burta ei devenise dintr-o dată imensă, până la punctul la care Shukumar nu mai voia să o atingă. Prima oară când a văzut poza, stătea în pat lângă ea, privind-o cum citea. Când a observat revista în teancul pentru reciclare, a găsit femeia și a rupt pagina cât de grijuliu a putut. Vreme de o săptămână și-a permis câte o privire în fiecare zi. Simțea o dorință intensă

pentru femeia aceea, dar era o dorință care se transforma în dezgust după un minut sau două. A fost momentul în care s-a apropiat cel mai mult de infidelitate.

Îi povesti Shobei despre vestă în a treia noapte, despre poză într-a patra. Ea nu spunea nimic în timp ce vorbea el, nu exprima proteste sau reproșuri. Pur și simplu asculta și apoi îi lua mâna, apăsând-o cum făcuse înainte. În a treia noapte, Shoba îi spuse că, odată, după o prelegere la care fuseseră, l-a lăsat să vorbească cu șeful lui de departament, fără să-i spună că avea o picătură de pate pe bărbie. Era supărată pe el din nu știu ce motiv, așa că îl lăsase să vorbească întruna, despre cum s-ar putea el asigura că își va păstra poziția în următorul semestru, fără să-i facă un semn, punându-și un deget pe propria ei bărbie. În a patra noapte, îi spuse că niciodată nu i-a plăcut singura poezie pe care o publicase, în tot decursul vieții lui, într-o revistă literară din Utah. Scrisese poezia după ce o întâlnise pe ea. Shoba adăugă că poezia i se părea prea sentimentală.

Ceva se întâmpla când casa era în întuneric. Erau din nou capabili să-și vorbească. În a treia noapte, după cină, și de îndată ce se făcu întuneric, el începu să o sărute stângaci pe frunte și pe față și, deși era întuneric, închise ochii și știu că și ea îi închise pe-ai ei. În a patra noapte pășiră cu grijă în sus, pe scări, până la pat, bâjbâind împreună să simtă sub picior treptele, până la ultima, și apoi făcând dragoste cu o disperare pe care o uitaseră. Ea plânse în surdină și îi șopti numele și îi desenă conturul sprâncenelor cu degetul, pe întuneric. În vreme ce făcea dragoste cu ea, se întreba ce îi va spune în noaptea următoare și ce îi va spune ea lui, iar gândul acesta îl excita. „Ține-mă", spuse el. „Ține-mă în brațe. Când luminile se aprinseră jos, ei adormiseră.

În dimineața dinaintea celei de-a cincea nopți, Shukumar găsi în cutia de scrisori o altă notă de la compania de electricitate. Cablurile se reparaseră înainte de termenul prevăzut, spunea anunțul. Era dezamăgit. Se gândise să-i facă Shobei *malai*[1]

---

[1] Termen asiatic pentru spuma de lapte britanică, numită și smântână de Devonshire.

cu creveți, dar când ajunse la magazin, nu mai avea chef de gătit. Nu era același lucru, se gândi el, știind că luminile nu se vor stinge. La magazin, creveții păreau subțiri și cenușii. Conserva cu lapte de cocos era prăfuită și scumpă. Cu toate astea, le cumpără, împreună cu o lumânare din ceară de albine și două sticle cu vin.

Ea ajunse acasă la șapte treizeci. „Presupun că aici se termină jocul nostru“, spuse el, când o văzu citind nota.

Ea îl privi. „Poți să mai aprinzi lumânări, dacă vrei.“ Nu fusese la sala de gimnastică în seara asta. Purta un taior sub haina de ploaie. Machiajul fusese refăcut recent.

Când se duse sus să se schimbe, Shukumar își turnă niște vin și puse un disc, un album al lui Thelonius Monk despre care știa că-i place ei.

Când coborî, mâncară împreună. Nu-i mulțumi și nu-i făcu complimente. Pur și simplu mâncară într-o cameră întunecată, la lumina unei lumânări din ceară de albine. Trecuseră prin momente dificile. Terminară creveții. Terminară prima sticlă de vin și trecură la a doua. Stătură împreună până când lumânarea arse aproape de tot. Se foia în scaun, iar Shukumar crezu că e pe punctul de a-i spune ceva. Dar, în loc de asta, Shoba suflă în lumânare, se ridică, aprinse lumina și se așeză la loc.

„Nu ținem lumina stinsă?“, întrebă Shukumar.

Dădu farfuria la o parte și își lipi mâinile de masă. „Aș vrea să-mi vezi fața când îți spun asta“, zise ea cu blândețe.

Inima începu să-i bată. În ziua în care îi spusese că e gravidă, folosise exact aceleași cuvinte, pronunțându-le în același fel blând pe când oprea televizorul cu meciul de baschet la care se uita el. Atunci, nu era pregătit. Acum, da.

Doar că nu voia ca ea să fie din nou gravidă. Nu voia să fie obligat să se prefacă fericit.

„Am căutat un apartament și am găsit“, spuse ea, îngustându-și ochii îndreptați către ceva care părea să fie în spatele umărului lui stâng. Nu era vina nimănui, continuă ea. Trecuseră prin destule lucruri împreună. Avea nevoie de un timp singură. Economisise bani ca să poată plăti o garanție. Apartamentul era pe Beacon Hill, așa că putea să meargă pe jos la serviciu. Semnase contractul de închiriere chiar în seara aceea, înainte de a ajunge acasă.

Ea nu-l privea, dar el se uita lung la ea. Era evident că își repetase discursul. În tot timpul ăsta căutase un apartament, verificase presiunea apei, întrebând un agent imobiliar dacă încălzirea și apa caldă sunt incluse în chirie. Lui Shukumar i se făcu greață când își dădu seama că Shoba petrecuse toate nopțile astea pregătindu-se pentru o viață fără el. Se simțea ușurat și totuși îi era greață. Asta era ce încercase ea să-i spună de patru nopți. Asta era scopul jocului.

Acum, era rândul lui să vorbească. Era un lucru pe care jurase că nu i-l va spune niciodată și de șase luni făcuse tot posibilul să și-l alunge din minte. Înaintea testului cu ultrasunete, ea îi ceruse doctorului să nu-i spună ce sex avea copilul, iar Shukumar fusese de acord. Dorise să fie o surpriză.

Mai târziu, în cele câteva rânduri în care au vorbit despre ce se întâmplase, ea a spus că măcar atât nu trebuiseră să afle. Într-un fel, se mândrea cu decizia ei, pentru că îi permitea să-și caute refugiu într-un mister. Shukumar știa că, în mintea ei, acesta era un mister și pentru el. Venise prea târziu de la Baltimore – când totul se terminase, iar ea zăcea într-un pat de spital. Dar nu. Ajunsese destul de devreme ca să vadă copilul și să-l țină în brațe, înainte de a fi incinerat. La început se trăsese înapoi îngrozit la auzul sugestiei, dar doctorul îi spusese că, dacă își ținea copilul în brațe, asta l-ar putea ajuta să depășească mai ușor durerea. Shoba dormea. Copilul fusese spălat, pleoapele lui bulbucate erau strâns închise în fața lumii.

„Copilul nostru era băiat“, spuse el. „Pielea lui era mai degrabă roșie decât maronie. Avea păr negru pe cap. Cântărea aproape două kilograme și jumătate. Degetele lui erau chircite, exact ca ale tale noaptea.“

Shoba îl privi acum, cu fața schimonosită de durere. Copiase la un examen în facultate, rupsese o poză cu o femeie dintr-o revistă. Returnase o vestă la magazin și se dusese cu banii să se îmbete în miezul zilei. Astea erau lucrurile pe care i le spusese. Își ținuse în brațe fiul, care nu cunoscuse viața decât în ea. Îl ținuse la piept, într-o cameră întunecată, într-o aripă neștiută a spitalului. Îl ținuse până când o asistentă a bătut la ușă și l-a luat, iar, în ziua aceea, își promisese că nu-i va spune niciodată Shobei, pentru că, atunci, încă o

iubea, iar ăsta era singurul lucru din viața ei pe care și-l dorise ca surpriză.

Shukumar se ridică și își puse farfuria peste a ei. Duse farfuriile în chiuvetă, dar în loc să dea drumul la apă, se uită pe fereastră. Afară, seara încă era caldă, iar familia Bradford se plimba la braț. Pe când privea la ei, camera se întunecă și el se întoarse. Shoba stinsese luminile. Se întoarse la masă și se așeză, iar, după un moment, veni și Shukumar. Plânseră împreună pentru lucrurile pe care acum le știau.

CÂND DOMNUL PIRZADA VENEA LA CINĂ

În toamna lui 1971 venea pe la noi un bărbat, cu dulciuri în buzunare și cu speranța de a afla ceva despre viața sau moartea familiei sale. Se numea domnul Pirzada și venea din Dhaka, acum capitala Bangladeshului, dar, la vremea aceea, parte din Pakistan. Anul acela, Pakistanul era cuprins de război civil. Granița de est, unde se afla Dhaka, se lupta ca să-și câștige autonomia față de regimul care era la putere în vest. În martie, Dhaka fusese invadată, incendiată și bombardată de către armata pakistaneză. Profesorii erau scoși pe străzi și împușcați, femeile erau duse în barăci și violate. La sfârșitul verii, se spunea că trei sute de mii de oameni muriseră. La Dhaka, domnul Pirzada avea o casă cu trei etaje, o catedră de botanică la universitate, o nevastă de douăzeci de ani și șapte fiice cu vârste între șase și șaisprezece ani, ale căror nume începeau, toate, cu litera A. „Ideea mamei lor", explică el într-o zi, scoțând din portofel o poză cu șapte fete la un picnic, cu codițe legate cu funde, stând picior peste picior într-un șir și mâncând curry de pui de pe frunze de banană. „Cum să le disting? Ayesha, Amira, Amina, Aziza, observați dificultatea."

În fiecare săptămână, domnul Pirzada îi scria scrisori soției lui și le trimitea cărți cu benzi desenate fiecăreia dintre cele șapte fiice, dar serviciile poștale, ca și aproape tot restul, intraseră în colaps la Dhaka, așa că nu mai auzise nimic de la ele de mai bine de șase luni. Între timp, domnul Pirzada era în America pentru un an, fiindcă i se oferise o bursă din partea guvernului din Pakistan, pentru a studia frunzișurile din New England. În primăvară și în vară adunase date în Vermont și în Maine, iar în toamnă se mutase

la o universitate de la nord de Boston, unde şi locuia, ca să scrie o scurtă carte în care să-şi publice descoperirile. Bursa era o mare onoare, dar, convertită în dolari, nu era prea mare. Drept urmare, domnul Pirzada locuia într-o cameră la căminul pentru doctoranzi şi nu avea un aragaz ca lumea sau un televizor. Aşa că venea la noi acasă să ia cina şi să se uite la ştirile de seară.

La început, nu ştiam nimic despre motivul vizitelor lui. Aveam zece ani şi nu eram surprinsă că părinţii mei, care erau din India şi cunoşteau mai mulţi indieni la universitate, îl invitaseră pe domnul Pirzada să vină să mănânce cu noi. Era un campus mic, cu poteci înguste de cărămidă şi clădiri cu coloane albe, şi se afla la marginile a ceea ce părea a fi un orăşel şi mai mic. La supermarket nu se găsea ulei de muştar, doctorii nu făceau vizite acasă, vecinii nu veneau niciodată neinvitaţi, iar părinţii mei se plângeau de toate astea din când în când. În căutare de compatrioţi, îşi plimbau degetele, la începutul fiecărui semestru, printre coloanele registrului telefonic al universităţii, încercuind numele de familie care erau familiare în partea lor de lume. În acest fel l-au descoperit pe domnul Pirzada şi i-au telefonat şi l-au invitat la noi acasă.

Nu îmi amintesc de prima lui vizită, sau de a doua, sau de a treia, dar pe la sfârşitul lui septembrie, mă obişnuisem atât de mult cu prezenţa domnului Pirzada în sufrageria noastră, încât, într-o seară, în timp ce puneam cuburi de gheaţă în carafa cu apă, am rugat-o pe maică-mea să-mi dea un al patrulea pahar din dulapul la care încă nu ajungeam. Era ocupată la aragaz, oficiind deasupra unei tigăi cu spanac prăjit şi ridichi şi nu mă auzea din cauza bâzâitului de la hotă şi a teribilelor zgomote pe care le făcea spatula în tigaie. M-am întors către tatăl meu, care stătea sprijinit de frigider şi mânca boabe de acaju condimentate din pumn.

„Ce e, Lilia?"

„Un pahar pentru indian."

„Domnul Pirzada nu va veni astăzi. Şi, mai important, domnul Pirzada nu mai este considerat indian", a anunţat tata, scuturându-şi barba neagră, tunsă scurt, în care rămăsese sare de la boabele de acaju. „De când cu partajul. Ţara noastră a fost împărţită în două. 1947."

Când am spus că, din câte ştiam, aceea era data la care India a devenit independentă de Marea Britanie, tata a spus: „Şi independenţa a fost un şoc atunci. Am fost liberi pentru o clipă şi apoi ne-au împărţit în două", a explicat el, desenând un X cu degetul pe masă, „ca pe o plăcintă. Hinduşii aici, musulmanii acolo. Dhaka nu ne mai aparţine." Mi-a povestit că, în timpul partajului, hinduşii şi musulmanii şi-au dat foc la case unii altora. Pentru mulţi, ideea de a mânca în compania celorlalţi era încă de neconceput.

Nu avea nici un sens pentru mine. Domnul Pirzada şi părinţii mei vorbeau aceeaşi limbă, râdeau la aceleaşi glume, arătau mai mult sau mai puţin la fel. Mâncau fructe de mango murate ca garnitură, mâncau orez cu mâna în fiecare seară, după cină. Ca şi părinţii mei, domnul Pirzada se descălţa înainte să intre în cameră, mesteca seminţe de chimen dulce după masă, ca digestiv, nu bea alcool, iar ca desert înmuia biscuiţi austeri în ceşti de ceai succesive. Cu toate acestea, tatăl meu a insistat ca eu să înţeleg diferenţa şi m-a dus în faţa unei hărţi a lumii care era lipită cu scoci pe peretele de deasupra biroului lui. Părea să se teamă ca nu cumva domnul Pirzada să se simtă ofensat dacă, din întâmplare, l-aş fi numit indian, deşi eu nu prea puteam să mi-l imaginez pe domnul Pirzada ofensat de ceva. „Domnul Pirzada este bengali, dar e musulman", m-a informat tata. „De aceea, el trăieşte în Pakistanul de Est, nu în India." Degetul lui a traversat Atlanticul, a trecut prin Europa, prin Mediterană, prin Orientul Mijlociu şi a ajuns, în sfârşit, la diamantul portocaliu răsfirat despre care mama mi-a spus odată că semăna cu o femeie care poartă un sari, cu braţul stâng întins. Diferite oraşe fuseseră încercuite şi unite cu linii, pentru a indica locurile în călătoriseră părinţii mei, iar locul lor de naştere, Calcutta, era însemnat cu o steluţă argintie. Eu fusesem doar o dată acolo şi nu-mi mai aminteam nimic din acea călătorie. „Cum vezi, Lilia, e o ţară diferită, o culoare diferită", a spus tata. Pakistanul era galben, nu portocaliu. Am observat că avea două părţi, una cu mult mai mare decât cealaltă, şi că erau separate de o fâşie de teritoriu indian; era ca şi cum California şi Connecticutul ar fi constituit o naţiune separată de SUA.

Tata mi-a dat o castană exact în creștetul capului. „Cunoști, desigur, situația actuală, nu-i așa? Ai auzit de lupta pentru suveranitate a Pakistanului de Est?".

Am dat din cap, necunoscând situația.

Ne-am întors în bucătărie, unde mama scurgea apa dintr-o oală cu orez într-o sită. Tatăl meu a desfăcut cutia de tablă pe masă și m-a privit fix, pe deasupra ramelor de la ochelari, în timp ce mesteca niște boabe de acaju. „Ce te învață pe tine la școală? Înveți istorie? Geografie?".

„Lilia are o mulțime de lucruri de învățat la școală", a spus mama. „Acum trăim aici, ea s-a născut aici." Părea sincer mândră de acest fapt, ca și cum asta ar fi reflectat ceva din caracterul meu. Știam că, după estimările ei, aveam asigurată o viață lipsită de pericole, o viață ușoară, o educație bună, toate posibilitățile. Nu aveam să fiu obligată vreodată să mănânc mâncare raționalizată, să respect interdicții de circulație noaptea, sau să asist la proteste de stradă de pe acoperișul casei, – de teamă să nu fie împușcați vecinii – nu aveam să fiu obligată să-i ascund în rezervoare de apă, așa cum fuseseră obligați ea și tatăl meu. „Imaginează-ți ce-ar însemna să trebuiască să-i găsim o școală decentă. Imaginează-ți că ar trebui să citească la lumina lămpilor cu kerosen în timpul penelor de curent. Imaginează-ți presiunile, tutorii, examenele constante." Își trecu o mână prin părul tuns scurt, la o lungime potrivită cu jumătatea de normă de casieră pe care o avea la bancă. „Cum te poți aștepta să știe despre partaj? Pune la loc alunele alea."

„Dar ce învață despre lume?". Tata zăngăni cutia cu alune în mână. „Ce învață, totuși?"

Noi învățam istorie americană, bineînțeles, și geografie americană. Anul acela, ca în fiecare an, se pare, am început de la Războiul de Independență. Ne luau cu autobuzele școlii în excursii pe teren, ca să vizităm Stânca Plymouth[1] și să mergem pe jos pe Drumul Libertății[2] și să ne cățărăm până

[1] Plymouth Rock este locul în care au debarcat primii pelerini englezi în America, întemeind colonia căreia i-au pus numele Plymouth Colony și care a reprezentat temelia pe care s-au construit Statele Unite.

[2] Freedom Trail este o cărare roșie (mai ales din cărămidă), care traversează centrul orașului Boston, conducând către șaisprezece situri istorice

în vârful Monumentului Bunker Hill[1]. Făceam diorame din carton colorat, reprezentându-l pe George Washington care traversa apele învolburate ale râului Delaware, și făceam păpuși care îl întruchipau pe regele George, purtând dresuri albe și un arc negru în mână. La teste ni se dădeau hărți albe cu cele treisprezece colonii și ni se cerea să le scriem numele, datele și capitalele. Puteam să fac asta cu ochii închiși.

În următoarea seară, domnul Pirzada a venit, ca de obicei, la ora șase. Deși se cunoșteau, el și tatăl meu păstraseră obiceiul de a da mâna când se salutau.

„Poftiți înăuntru, domnule. Lilia, haina domnului Pirzada, te rog."

A pășit în foaier, îmbrăcat impecabil, cu costum și fular, și cu o cravată de mătase înnodată la guler. În fiecare seară apărea în costume în nuanțe de culoarea prunei, măslinii și ciocolatii. Era un om îndesat și, cu toate că avea picioarele mereu crăcănate, iar burta un pic prea lată, își păstra totuși o postură eficientă, ca și cum ar fi dus în mâini două valize de aceeași greutate. Urechile îi erau izolate de smocuri de păr încărunțit care păreau să țină la distanță agitația neplăcută a vieții. Avea ochi cu gene groase, umbriți cu o urmă de camfor, o mustață generoasă care se ridica jucăuș la capete și o aluniță de forma unei stafide turtite chiar în mijlocul obrazului stâng. Pe cap purta un fes negru, făcut din lână de miel persan, prins cu agrafe, fără de care nu aveam să-l văd niciodată. Deși tatăl meu se oferea mereu să-l aducă cu mașina, domnul Pirzada prefera să meargă pe jos de la cămin până în zona unde locuiam noi, o distanță pe care o parcurgea cam în douăzeci de minute, studiind copaci și tufe pe drum, iar, când intra în casă, încheieturile degetelor îi erau roz din cauza aerului răcoros de toamnă.

„Mă tem că a sosit încă un refugiat pe teritoriul indian."

„Se estimează că sunt nouă milioane, după ultima numărătoare", a spus tatăl meu.

importante. Are o lungime de patru kilometri și face parte din Parcul Istoric Național din Boston, fiind un traseu foarte popular pentru turiști.

[1] Bătălia de la Bunker Hill a fost prima luptă importantă din timpul Războiului de Independență american.

Domnul Pirzada mi-a dat haina, pentru că era sarcina mea să o agăţ în cuierul de la baza scărilor. Era făcută din lână gri şi albastră, cu carouri fine, linii şi nasturi în formă de corn, şi păstra, în ţesătură, un miros discret de lămâie verde. Nu era nici un semn recognoscibil al unei mărci pe dinăuntru, numai o etichetă cusută de mână, pe care era brodată în litere cursive, cu aţă neagră, lucioasă, inscripţia „Z. Sayeed, Administratori". În unele zile, avea în buzunar o nuieluşă sau o frunză de arţar. Şi-a dezlegat şireturile şi şi-a sprijinit pantofii de dulăpiorul de jos; o pastă galbenă se lipise de vârfuri şi călcâie, efect al drumului pe gazonul nostru umed şi negreblat. Scăpat de capcanele gazonului, mi-a atins uşor gâtul cu degetele lui scurte şi agitate, aşa cum pipăi un zid pentru a vedea dacă este solid, înainte de a bate un cui. Apoi l-a urmat pe tata în sufragerie, unde la televizor erau ştirile locale. De îndată ce s-au aşezat, mama a apărut din bucătărie cu un platou de kebab din carne tocată cu sos *chutney* de coriandru. Domnul Pirzada a băgat repede o bucăţică în gură.

„Putem doar să sperăm", a spus el, întinzându-se să ia alta, „că refugiaţii din Dhaka sunt tot atât de bine hrăniţi. Apropo". A băgat mâna în buzunarul de la costum şi mi-a dat un ou mic de plastic, plin de inimioare cu scorţişoară. „Pentru stăpâna casei", a spus el, cu o plecăciune stângace aproape imperceptibilă.

„Totuşi, domnule Pirzada", a protestat mama. „În fiecare seară. O răsfăţaţi."

„Nu răsfăţ decât copiii care nu pot deveni răsfăţaţi."

Pentru mine, era un moment ciudat, pe care îl aşteptam pe de-o parte cu groază, pe de altă parte cu încântare. Eram fermecată de prezenţa domnului Pirzada, cu eleganţa sa rotundă, şi flatată de teatralitatea discretă a atenţiilor sale, dar, cu toate acestea, neliniştită de uşurinţa superbă a gesturilor sale, care mă făceau să mă simt, pentru o clipă, ca o străină în propria mea casă. Devenise un ritual pentru noi şi, timp de mai multe săptămâni, până când ne-am obişnuit mai mult unul cu celălalt, era singurul moment în care mi se adresa direct. Nu dădeam nici un răspuns, nu făceam nici un comentariu, nu trădam nici o reacţie vizibilă la fluxul constant de dropsuri umplute cu miere, de trufe cu zmeură, de cornuleţe şi de bomboane acrişoare.

Nu puteam nici să-i mulţumesc, fiindcă, odată, când am făcut-o, cu ocazia unei spectaculoase acadele de mentă înfăşurate într-un strat de celofan mov, a întrebat: „De ce să-mi mulţumeşti? Doamna de la bancă îmi mulţumeşte, casierul de la magazin îmi mulţumeşte, bibliotecarul îmi mulţumeşte când aduc o carte întârziată, operatoarea de convorbiri internaţionale îmi mulţumeşte când încearcă să-mi facă legătura cu Dhaka şi nu reuşeşte. Dacă voi fi îngropat în ţara asta mi se va mulţumi, fără doar şi poate, la înmormântare."

Era nepotrivit, după părerea mea, să fi consumat bomboanele pe care mi le dădea domnul Pirzada într-un mod neceremonios. Ţineam la comoara fiecărei seri cum aş ţine la o bijuterie, sau la o monedă dintr-o împărăţie uitată, şi o puneam la păstrare lângă pat, într-o cutiuţă făcută din lemn de santal incrustat, în care mama tatălui meu păstra nucile *areca*[1] măcinate pe care le mânca după baia de dimineaţă. Aceasta era singura mea amintire a bunicii pe care nu o cunoscusem niciodată şi, înainte ca domnul Pirzada să apară în viaţa noastră, nu găsisem nici un lucru pe care să-l pun acolo. Din când în când, înainte să mă spăl pe dinţi şi să-mi pregătesc hainele pentru următoarea zi de şcoală, deschideam capacul cutiei şi mâncam una dintre atenţiile lui.

În seara aceea, ca în fiecare seară, nu am mâncat la masa din sufragerie, pentru că nu din locul în care era aşezată nu vedeam la televizor. În loc de asta, ne-am îngrămădit în jurul măsuţei de cafea, fără să vorbim, cu farfuriile aşezate pe genunchi. Din bucătărie, mama a adus, succesiv, felurile de mâncare: linte cu ceapă prăjită, fasole verde cu nucă de cocos, peşte gătit cu stafide în sos de iaurt. Am urmat-o cu paharele de apă, farfuria cu feliile de lămâie şi ardeii iuţi cumpăraţi cu ocazia vizitelor lunare la Chinatown, păstraţi în congelator, în pungi de jumătate de kilogram, şi pe care lor le plăcea să-i rupă cu degetele şi să-i strivească în mâncare.

Înainte de masă, domnul Pirzada făcea întotdeauna un lucru curios. Scotea un ceas din argint masiv, fără brăţară, pe care îl

[1] Tip de palmier care se regăseşte în zonele oceanice asiatice, din Malaiezia până în Insulele Solomon.

păstra în buzunarul de la piept, îl ținea puțin la una din urechile lui ciulite și îl întorcea cu trei mișcări rapide ale degetului mare și arătătorului. Spre deosebire de ceasul pe care-l purta la încheietură, cel de buzunar, îmi explicase el, era potrivit la ora locală din Dhaka, cu unsprezece ore înaintea noastră. Pe durata mesei, ceasul se odihnea pe șervețelul lui de hârtie împăturit de pe măsuța de cafea. Nu părea să se uite la el vreodată.

Acum că știam că domnul Pirzada nu era indian, am început să-l studiez cu atenție suplimentară, să încerc să-mi dau seama ce îl făcea diferit. Am hotărât că ceasul de buzunar era unul dintre aceste lucruri. Când am văzut, în seara aceea, cum îl întorcea și îl aranja pe măsuța de cafea, m-a cuprins o neliniște; mi-am dat seama că viața se trăia mai întâi la Dhaka. Mi le-am imaginat pe fiicele domnului Pirzada sculându-se din somn, probându-și fundele în păr, așteptând micul dejun, pregătindu-se de școală. Mesele noastre, acțiunile noastre erau numai niște umbre a ceea ce se întâmplase deja acolo, erau fantome care rămăseseră în urmă față de locul căruia domnul Pirzada îi aparținea cu adevărat.

La șase treizeci, când începeau știrile naționale, tata a dat mai tare și a potrivit antenele. De obicei, eram preocupată cu o carte, dar în seara aceea tata a insistat să fiu atentă. Pe ecran, am văzut tancuri care rulau pe străzi prăfuite, clădiri prăbușite și păduri cu arbori necunoscuți, unde fugiseră refugiații din Pakistanul de Est, în căutare de siguranță, dincolo de granița indiană. Am văzut bărci cu pânză în formă de evantai, plutind pe râuri largi de culoarea cafelei, o universitate baricadată, birouri de ziar arse până în temelii. M-am întors să-l privesc pe domnul Pirzada; imaginile îi luceau în miniatură în ochi. În timp ce se uita la televizor, fața lui avea o expresie nemișcată, bine compusă, dar alertă, ca și cum cineva i-ar fi dat indicațiile necesare pentru a ajunge la o destinație necunoscută.

În timpul reclamelor, mama s-a dus în bucătărie să mai aducă orez, iar tata și domnul Pirzada au vorbit despre politicile deplorabile ale unui general pe nume Yahyah Khan[1]. Au discutat despre intrigi pe care nu le cunoșteam, despre o catastrofă pe care nu o înțelegeam. „Vezi, sunt copii de vârsta ta și uite ce trebuie să facă pentru a supraviețui“, mi-a spus tata, în vreme ce mă servea cu încă o bucată de pește. Dar nu mai puteam să mănânc. Puteam doar să strecor câte o privire spre domnul Pirzada, care stătea lângă mine, îmbrăcat cu sacoul lui verde-măsliniu, și care își crea calm un soi de fântână în farfuria cu orez ca să facă loc pentru o altă porție de linte. Pentru mine, nu semăna cu un om aflat sub povara unor griji atât de serioase. Mă întrebam dacă motivul pentru care se îmbrăca mereu atât de bine nu era cumva pregătirea pentru a face față cu demnitate oricărei știri care l-ar fi putut asalta, sau poate chiar pentru a putea participa oricând la o înmormântare anunțată chiar în acel moment. Mă întrebam, de asemenea, ce s-ar întâmpla dacă cele șapte fiice ale sale ar apărea la televizor, zâmbindu-i, făcându-i cu mâna și trimițându-i bezele domnului Pirzada dintr-un balcon. Mi-am imaginat ce ușurat s-ar simți. Însă asta nu s-a întâmplat niciodată.

În seara aceea, când am pus oul de plastic umplut cu inimioare cu scorțișoară în cutia de lângă pat, n-am simțit satisfacția ceremonioasă pe care o simțeam în mod normal. Am încercat să nu mă gândesc la domnul Pirzada, îmbrăcat cu haina lui care mirosea a lămâie verde, conectat la lumea haotică și înăbușitoare pe care o văzusem cu câteva ore în urmă din sufrageria noastră luminoasă, cu covor. Și totuși, vreme de câteva momente, acesta era singurul lucru la care mă puteam gândi. Stomacul mi s-a strâns când am început să mă întreb dacă nu cumva soția și fiicele lui erau acum în mijlocul mulțimii zgomotoase, în derivă, care apăruse fulgerător, din când în când, pe ecran. Ca un efort de a îndepărta această imagine, am privit camera mea, de jur-împrejur, patul galben cu baldachin, cu perdele cu volane asortate, pozele cu clasa, înrămate și montate pe pereții cu tapet alb și violet, inscripțiile în creion de lângă ușa dulapului, unde tata îmi nota înălțimea în fiecare an, de ziua mea. Dar, cu cât încercam să mă detașez mai mult, cu atât începeam să fiu mai convinsă că, după toate probabilitățile,

[1] Agha Muhammad Yahya Khan (1917 – 1980), președinte al Pakistanului și conducător al Armatei din 1969 până în 1971. Guvernarea sa a fost caracterizată de tensiuni în Pakistanul de Est la începutul anilor '70, care s-au încheiat cu secesiunea țării după Războiul de Eliberare din Bangladesh.

familia domnului Pirzada murise. Într-un final, am luat un pătrățel de ciocolată albă din cutie, l-am desfăcut și am făcut ceva ce nu mai făcusem până atunci. Am pus ciocolata în gură, lăsând-o să se topească până în ultima clipă, și apoi, în vreme ce o mestecam încet, m-am rugat ca familia domnului Pirzada să fie bine sănătoasă. Nu mă mai rugasem pentru nimic până atunci, nu mă învățase și nu-mi spusese nimeni să fac așa ceva, dar am hotărât, date fiind circumstanțele, că era ceva ce trebuia să fac. În seara aceea, când m-am dus la baie, m-am prefăcut că mă spăl pe dinți, pentru că mă temeam, cumva, că altfel se va duce și rugăciunea. Am udat periuța și am mutat tubul de pastă de dinți, pentru ca părinții să nu-mi pună nici o întrebare, și am adormit cu zahăr pe limbă.

La școală, nimeni nu a vorbit despre războiul care era urmărit atât de constant în sufrageria mea. Am continuat să studiem Revoluția Americană, am aflat despre nedreptatea taxării fără reprezentare și am învățat pe dinafară pasaje din Declarația de Independență. În recreații, băieții se împărțeau în două grupuri și se fugăreau cu sălbăticie în jurul leagănelor și al toboganelor de pe terenul de joacă, Haine Roșii împotriva Coloniilor. În clasă, profesoara noastră, doamna Kenyon, arăta adesea spre o hartă care apărea ca un ecran de cinema din marginea de sus a tablei, ca să traseze drumul navei *Mayflower*[1] sau să ne arate unde se afla Clopotul Libertății[2]. În fiecare săptămână, doi elevi din clasă prezentau un referat despre un aspect anume al Revoluției, așa că, într-o zi, am fost trimisă la biblioteca școlii cu prietena mea Dora, ca să mă informez despre capitularea de la Yorktown[3].

[1] Numele vaporului care i-a dus în America pe primii pelerini englezi, stabiliți în Noua Anglie în 1620.

[2] Liberty Bell, clopot creat în 1751 pentru a fi folosit în cadrul ceremoniilor oficiale din Philadelphia, Pennsylvania, și reprezintă unul dintre cele mai importante simboluri ale istoriei americane și ale luptei pentru libertate. Pe 8 iulie 1776, acest clopot a convocat mulțimile la prima citire a Declarației de Independență.

[3] Yorktown, (1781), campanie terestră și maritimă francoamericană împotriva britanicilor, care a pus capăt Războiului de Independență a Statelor Unite ale Americii.

Doamna Kenyon ne-a dat o bucățică de hârtie cu numele a trei cărți de căutat în catalogul cu fișe. Le-am găsit imediat și ne-am așezat la o masă rotundă și joasă ca să citim și să luăm notițe. Dar nu mă puteam concentra. M-am întors la rafturile de *muninga*[1], la o secțiune pe care o remarcasem și care era etichetată „Asia“. Am văzut cărți despre China, India, Indonezia, Coreea. În sfârșit, am găsit o carte intitulată „Pakistanul: o țară și oamenii ei“. M-am așezat pe un taburet și am deschis cartea. Învelitoarea de plastic trosnea când o țineam în mâini. Am început să dau paginile pline de fotografii cu râuri și câmpii cultivate cu orez și oameni în uniforme militare. Exista un capitol despre Dhaka și am început să citesc despre ploile și producția de iută de acolo. Studiam o schemă cu populația, când Dora a apărut în acea aripă.

„Ce faci aici în spate? Doamna Kenyon e în bibliotecă. A venit să ne verifice.“

Am închis cartea cu zgomot, prea tare. Doamna Kenyon a apărut, aroma parfumului ei umplând acea aripă mică a bibliotecii, și a luat cartea de vârful cotorului, ca și cum ar fi fost un fir de păr agățat de puloverul meu. S-a uitat la copertă, apoi la mine.

„Cartea asta face parte din referatul tău, Lilia?“.

„Nu, doamnă Kenyon.“

„Atunci nu văd nici un motiv să o consulți“, a spus ea, punând-o la loc în spațiul strâmt rămas pe raft. „Tu ce crezi?“.

Pe săptămână ce trecea, era din ce în ce mai rar să vezi imagini din Dhaka la știri. Reportajul nu mai venea decât după primul calup de reclame, uneori după al doilea. Presa fusese cenzurată, eliminată, restricționată, repoziționată. În unele zile, în multe zile, se anunța numai un număr de morți, prefațat de o reiterare a situației generale. Și mai mulți poeți au fost executați, și mai multe sate incendiate. În ciuda tuturor acestor lucruri, seară de seară, părinții mei și domnul Pirzada savurau mese lungi, tihnite. După ce se stingea televizorul, iar vasele erau spălate și uscate, glumeau, spuneau povești și

[1] Copac cu frunze căzătoare din Africa de Sud, care face flori mari, de culoare galben-portocalie.

înmuiau biscuiți în ceai. Când se plictiseau să tot discute chestiuni politice, discutau despre progresele pe care le mai făcuse domnul Pirzada cu cartea sa despre arborii cu frunze căzătoare din New England, și despre titularizarea tatălui meu la catedră, și despre cât de ciudat erau obișnuiți să mănânce colegii americani de la bancă ai mamei. Într-un târziu, mă trimiteau sus să-mi fac temele, dar, prin covor, îi auzeam cum beau încă un ceai, ascultau casete cu Kishore Kumar[1] și jucau scrabble pe măsuța de cafea, râzând și discutând, până noaptea târziu, despre ortografia cuvintelor englezești. Voiam să fiu și eu cu ei, voiam, mai presus de toate, să-l consolez cumva pe domnul Pirzada. Dar, în afară de a mânca o bomboană pentru familia lui și a mă ruga pentru ca ai lui să fie în siguranță, nu puteam să fac nimic. Jucau scrabble până la știrile de la unsprezece, iar apoi, în jur de miezul nopții, domnul Pirzada o pornea pe jos spre camera sa de cămin. Din motivul acesta, niciodată nu l-am văzut plecând, dar, în fiecare noapte, când mă duceam la culcare, îi auzeam, anticipând nașterea unei națiuni în cealaltă parte a lumii.

Într-o zi din octombrie, domnul Pirzada a întrebat la sosire: „Ce sunt legumele acestea mari și portocalii din pragurile caselor? Un fel de dovleci?“.

„Dovleci“, a răspuns mama. „Lilia, adu-mi aminte să iau unul de la supermarket.“

„Și scopul? Ce indică?“.

„Faci un felinar de Halloween“, am spus eu, rânjind feroce. „Așa. Ca să sperii oamenii.“

„Înțeleg“, a spus domnul Pirzada rânjind, la rândul său. „Foarte folositor.“

În ziua următoare, mama a cumpărat un dovleac de cinci kilograme, gras și rotund, și l-a pus pe masa din sufragerie. Înainte de cină, în timp ce tatăl meu și domnul Pirzada se uitau la știrile locale, mama mi-a spus să-l decorez cu markere, dar eu voiam să-l cioplesc așa cum se cuvenea, ca pe ceilalți dovleci pe care îi observasem prin vecini.

[1] Kishore Kumar (1929 – 1987), actor și cântăreț de playback indian, unul dintre cei mai mari cântăreți de playback din vremea sa.

„Da, hai să-l cioplim“, a consimțit domnul Pirzada și s-a ridicat de pe canapea. „Să lăsăm știrile în seara asta.“ Neîntrebând nimic, a intrat în bucătărie, a deschis un sertar și s-a întors ținând în mână un cuțit lung zimțat. M-a privit, ca să vadă dacă sunt de acord. „Încep eu?“.

Am dat din cap. Pentru prima dată ne adunam în jurul mesei din sufragerie, mama, tata, domnul Pirzada și eu. În timp ce televizorul continua să vorbească fără să-l asculte nimeni, am acoperit masa cu ziare. domnul Pirzada și-a așezat haina pe spătarul scaunului din spatele lui, și-a desfăcut doi butoni de opal de la manșete și și-a suflecat mânecile apretate ale cămășii.

„Întâi tăiați sus, de jur împrejur, așa“, l-am instruit eu, făcând demonstrația cu degetul arătător.

A făcut o incizie inițială și a rotit cuțitul de jur-împrejurul dovleacului. Când a ajuns de unde plecase, a ridicat capacul; s-a desprins fără nici un efort, iar domnul Pirzada s-a aplecat un moment deasupra dovleacului, ca să-l cerceteze și să simtă mirosul pe care-l degaja conținutul. Mama i-a dat o lingură lungă de metal cu care a scobit în interior, până când ultimele ațe și semințe au ieșit la suprafață. Între timp, tata a separat semințele de pulpă și le-a pus la uscat pe o foaie de hârtie pentru copt prăjituri, ca să le putem prăji mai târziu. Am desenat, pe suprafața bombată, două triunghiuri pentru ochi, pe care domnul Pirzada le-a decupat conștiincios, două semiluni pentru sprâncene și un alt triunghi pentru nas. Mai rămăsese doar gura, iar dinții au pus niște probleme. Am ezitat.

„Zâmbitor sau încruntat?“, am întrebat eu.

„Tu alegi“, a spus domnul Pirzada.

Drept compromis, am desenat un soi de grimasă, drept, de-a latul dovleacului, nici posomorâtă, nici prietenoasă. Domnul Pirzada a început să ciopleasă, fără nici o urmă de intimidare, ca și cum ar fi cioplit felinare de Halloween toată viața. Aproape terminase când au început știrile naționale. Reporterul a pomenit despre Dhaka și toți ne-am întors să ascultăm: un oficial indian anunțase că, dacă lumea nu va ajuta la rezolvarea problemei refugiaților din Pakistanul de Est, India va trebui să declare război Pakistanului. De pe fața reporterului curgea transpirația în timp ce relata știrea. Nu purta haină

sau cravată, ci era îmbrăcat ca şi cum chiar el urma să ia parte la lupte. Îşi ascundea faţa pârlită când îi striga instrucţiuni cameramanului. Cuţitul i-a alunecat din mână domnului Pirzada şi a făcut o tăietură adâncă la baza dovleacului.

„Vă rog să mă iertaţi." Şi-a dus o mână la faţă, ca şi cum cineva i-ar fi tras o palmă. „Sunt... e îngrozitor. O să cumpăr altul. Vom încerca din nou."

„Nicidecum, nicidecum", a spus tata. A luat cuţitul de la domnul Pirzada şi a decupat în jurul tăieturii, nivelând-o şi renunţând complet la dinţii pe care îi desenasem. Rezultatul a fost o gaură disproporţionat de mare, de mărimea unei lămâi, astfel că felinarul nostru de Halloween avea o expresie de uimire placidă, cu sprâncene care nu mai erau de temut, ci pluteau într-o surpriză împietrită deasupra unei priviri goale şi geometrice.

De Halloween, ne-am făcut vrăjitoare. Dora, partenera mea de umblat prin vecini cu ne-daţi-ori-nu-ne-daţi, era şi ea vrăjitoare. Purtam mantii negre făcute din feţe de pernă vopsite şi pălării conice cu boruri largi de carton. Ne-am colorat feţele în verde, cu nişte farduri de ochi stricate, luate de la mama Dorei, iar, ca să avem în ce să strângem bomboanele, mama ne-a dat doi săculeţi de pânză care, cândva, conţinuseră orez basmati. În anul acela, părinţii au hotărât că eram destul de mari ca să umblăm prin vecini nesupravegheate. Planul era să mergem pe jos de la mine la Dora acasă, de unde trebuia să sun ca să spun că am ajuns cu bine, iar apoi mama Dorei trebuia să mă ducă înapoi acasă cu maşina. Tata ne-a echipat cu lanterne şi trebuia să port ceasul şi să-l potrivesc după al lui. Trebuia să ne întoarcem cel mai târziu la ora nouă.

Când domnul Pirzada a sosit, în seara aceea, mi-a făcut cadou o cutie cu bomboane de mentă îmbrăcate în ciocolată.

„Puneţi-le aici", i-am spus eu şi am deschis sacul de pânză. „Ne daţi ori nu ne daţi!".

„Înţeleg că nu prea ai nevoie de contribuţia mea în seara asta", a spus el, punând cutia în sac. S-a uitat la faţa mea verde şi la pălăria prinsă cu o aţă sub bărbie. Cu mare grijă mi-a ridicat tivul mantiei, sub care purtam un pulover şi o jachetă de lână cu fermoar. „N-o să-ţi fie frig?".

Am dat din cap, iar pălăria s-a înclinat într-o parte.

A pus-o la loc. „Probabil cel mai bine e să nu te mişti prea mult."

La baza scărilor erau înşirate coşuri cu bombonele, iar când domnul Pirzada şi-a scos pantofii, nu i-a lăsat acolo, cum făcea în mod normal, ci i-a pus în dulap. A început să-şi descheie haina şi am aşteptat să i-o agăţ în cuier, dar Dora m-a strigat din baie ca să-mi spună că are nevoie să o ajut să-şi deseneze o aluniţă pe bărbie. Când am fost, în sfârşit, gata, mama ne-a făcut o poză în faţa şemineului şi apoi am deschis uşa de la intrare să plec. Domnul Pirzada şi tata, care nu se duseseră încă în sufragerie, zăboveau în hol. Afară era deja întuneric. Aerul mirosea a frunze ude, iar felinarul nostru de Halloween licărea impresionant peste tufele de lângă uşă. De la distanţă veneau sunete de paşi grăbiţi şi urletele băieţilor mai mari, care nu purtau nici un costum, în afară de o mască din cauciuc, şi hainele foşnitoare ale copiilor celor mai mici, unii atât de mici încât erau purtaţi în braţe, din poartă în poartă, de părinţi.

„Nu intraţi în nici o casă pe care n-o cunoaşteţi", ne-a prevenit tata.

Domnul Pirzada şi-a încruntat sprâncenele. „E vreun pericol?".

„Nu, nu", l-a asigurat mama. „Toţi copiii vor fi pe stradă. E o tradiţie."

„Poate că ar trebui să le însoţesc?", a sugerat domnul Pirzada. Arăta dintr-o dată obosit şi mic, stând pe picioarele lui strâmbe, în ciorapi, iar în privirea lui era o panică pe care nu o mai văzusem niciodată. În ciuda frigului, am început să transpir în faţa mea de pernă.

„Fiţi serios, domnule Pirzada", a spus mama, „Lilia va fi în perfectă siguranţă cu prietena ei."

„Dar dacă plouă? Dacă se rătăcesc?".

„Nu vă faceţi griji", am spus eu. Era prima dată când îi adresam aceste cuvinte domnului Pirzada, patru cuvinte simple pe care încercasem să i le spun săptămâni la rând, dar nu reuşisem, pe care le spusesem numai în rugăciuni. Acum, mă ruşinam că i le spusesem doar pentru mine.

Şi-a pus unul dintre degetele lui scurte pe bărbia mea, apăsându-şi-l apoi pe dosul palmei şi lăsând o palidă urmă verde. „Dacă doamna insistă“, a renunţat el şi s-a înclinat uşor.

Am plecat, împiedicându-ne puţin în pantofii negri cu vârf ascuţit de la magazinul de vechituri şi, când ne-am întors la capătul aleii să facem cu mâna, domnul Pirzada stătea în uşă, cu silueta lui scundă între cele ale părinţilor mei, şi făcea la rândul lui cu mâna.

„De ce a vrut omul ăsta să vină cu noi?“, a întrebat Dora.

„Îi lipsesc fiicele lui.“ De îndată ce am spus-o, mi-am dorit să nu o fi făcut. Am simţit că, spunând lucrul ăsta, se întâmpla cu adevărat, că fiicele domnului Pirzada dispăruseră şi că nu le va mai vedea niciodată.

„Adică au fost răpite?“, a continuat Dora. „Aşa, dintr-un parc?“.

„Nu voiam să spun că au dispărut, ci că lui îi e dor de ele[1]. Trăiesc în altă ţară şi nu le-a mai văzut de ceva timp, asta-i tot.“

Am mers din casă în casă, străbătând alei şi apăsând sonerii. Unii îşi stinseseră toate luminile de dragul efectului sau agăţaseră lilieci de cauciuc la ferestre. La familia McIntyre, era un sicriu în faţa uşii de la intrare, iar din el s-a ridicat, pe tăcute, chiar domnul McIntyre, cu faţa acoperită cu cretă, ca să depună la noi în sac un pumn de bomboane. Mai mulţi mi-au spus că nu mai văzuseră o vrăjitoare indiană până atunci. Alţii au operat tranzacţia fără nici un comentariu. Pe când ne croiam drumul cu razele paralele ale lanternelor, am văzut ouă sparte în mijlocul străzii, maşini acoperite cu spumă de ras şi crengi de copaci garnisite cu ghirlande de hârtie igienică. Când am ajuns acasă la Dora, aveam mâinile crăpate de la căratul sacilor de pânză plini ochi, iar picioarele ne dureau şi erau umflate. Mama ei ne-a dat plasturi pentru bătături şi ne-a servit cu cidru cald şi floricele cu caramel. Mi-a reamintit că trebuie să-i sun pe părinţi şi să le spun că am ajuns cu bine şi, când am telefonat, am auzit televizorul în fundal. Mama nu

---

[1] Confuzia este din cauza caracterului similar al expresiilor englezeşi „they are missing“ („lipsesc“, „au dispărut“) şi „he misses them“ („îi e dor de ele“).

a părut uşurată când a auzit veşti de la mine. Când am pus receptorul la loc, mi-am dat seama că acasă la Dora nu era aprins televizorul. Tatăl ei stătea întins pe canapea şi citea o revistă, cu un pahar de vin pe măsuţa de cafea, iar de la combină se auzea cântând un saxofon.

După ce eu şi Dora ne-am sortat prada, după ce am numărat, am testat şi am făcut schimburi până când am fost mulţumite amândouă, mama ei m-a dus cu maşina acasă. I-am mulţumit, iar ea a aşteptat pe alee până când am ajuns la uşă. La lumina strălucitoare a farurilor, am văzut că dovleacul nostru era zdrobit, iar coaja lui groasă era risipită în bucăţi, pe iarbă. Am simţit înţepătura lacrimilor în ochi şi o durere bruscă în gât, ca şi cum ar fi fost plin cu cioburi mici şi ascuţite care scârţâiau cu fiecare pas pe care îl făceam, sub picioare. Am deschis uşa şi credeam că-i voi vedea pe toţi trei stând în hol şi aşteptându-mă ca să ne lamentăm despre dovleacul distrus, dar nu era nimeni. În sufragerie, domnul Pirzada, tata şi mama stăteau unul lângă altul, pe canapea. Televizorul era stins, iar domnul Pirzada îşi ţinea capul în mâini.

Ceea ce auziseră în seara aceea, şi în multe seri care au urmat, era că India şi Pakistanul se apropiau din ce în ce mai mult de un război. Trupe ale ambelor părţi se aliniau la graniţă, iar Dhaka insista că nu va ceda până nu va obţine independenţa. Războiul avea să se poarte pe teritoriul Pakistanului de Est. Statele Unite luau partea Pakistanului de Vest şi Uniunea Sovietică susţinea India şi ceea ce curând avea să se cheme Bangladesh. Războiul a fost declarat oficial pe 4 decembrie şi, douăsprezece zile mai târziu, armata pakistaneză, slăbită de faptul că lupta la 4.500 de kilometri de sursa ei de provizii, s-a predat la Dhaka. Toate aceste lucruri le cunosc numai acum, pentru că îmi stau la dispoziţie în orice carte de istorie, în orice bibliotecă. Atunci însă, cea mai mare parte dintre ele rămăsese pentru mine un mister îndepărtat, cu indicii pur întâmplătoare. Ceea ce îmi amintesc din acele douăsprezece zile de război e că tatăl meu nu îmi mai cerea să mă uit la ştiri împreună cu ei, şi că domnul Pirzada nu îmi mai aducea bomboane, şi că mama refuza să mai servească altceva decât ouă fierte cu orez la cină. Îmi amintesc că, în unele seri, o ajutam pe mama să întindă un cearşaf şi

pături pe canapea, ca să poată dormi acolo domnul Pirzada, şi auzeam voci înalte în toiul nopţii, când părinţii mei le sunau pe rudele noastre din Calcutta ca să afle mai multe detalii despre situaţie. Mai presus de orice, îmi amintesc că, în acea vreme, ei trei funcţionau ca şi cum ar fi fost o singură persoană, împărţindu-şi un singur fel de mâncare, un singur corp, o singură linişte şi o singură teamă.

În ianuarie, domnul Pirzada a luat avionul pentru a se întoarce la casa lui cu trei etaje din Dhaka, să vadă ce mai rămăsese din ea. Nu prea l-am văzut în acele ultime săptămâni ale anului; era ocupat cu terminarea manuscrisului, iar noi am plecat în Philadelphia să petrecem Crăciunul cu prietenii părinţilor mei. Aşa cum nu am amintiri despre prima lui vizită, nu am amintiri nici despre ultima. Tatăl meu l-a dus la aeroport într-o după-amiază, în timp ce eu eram la şcoală. Multă vreme nu am mai auzit nimic despre el. Serile noastre au continuat ca de obicei, cu mese luate în faţa televizorului. Singura diferenţă era ca domnul Pirzada, cu ceasul său suplimentar, nu era acolo să ne ţină companie. Potrivit reportajelor de la ştiri, Dhaka se repara încet-încet, cu un regim parlamentar nou creat. Noul conducător, şeicul Mujib Rahman[1], recent eliberat din închisoare, cerea celorlalte ţări materiale de construcţie, pentru a fi înlocuite cele mai multe de un milion de case care fuseseră distruse în timpul războiului. Nenumăraţi refugiaţi s-au întors din India, primiţi călduros, aşa cum am aflat, de şomaj şi de spectrul foametei. Din când în când, studiam harta de deasupra biroului tatălui meu şi mi-l imaginam pe domnul Pirzada pe acel petic mic de galben, transpirând din greu, îmi închipuiam, într-unul dintre costumele lui, şi căutându-şi familia. Desigur, harta era deja veche la acea dată.

În sfârşit, câteva luni mai târziu, am primit o felicitare de la domnul Pirzada, cu ocazia Anului Nou Musulman, împreună cu o scurtă scrisoare. Era din nou împreună cu soţia şi copiii, scria el. Cu toţii erau bine, supravieţuiseră evenimentelor

[1] Sheikh Mujibur Rahman (1920 – 1975), lider politic bengalez, fondator al statului Bangladesh, al cărui prim-preşedinte şi ulterior prim-ministru a fost, de altfel.

din ultimul an retraşi la o moşie din munţii Shillong, care le aparţinea bunicilor nevestei lui. Cele şapte fiice erau puţin mai înalte, scria el, dar altfel erau la fel, iar el încă nu era în stare să le reţină numele în ordine. La sfârşitul scrisorii, ne-a mulţumit pentru ospitalitate, adăugând că, deşi acum înţelegea ce înseamnă „mulţumesc", acest cuvânt tot nu era adecvat pentru a-şi exprima gratitudinea. Ca să sărbătorim vestea bună, mama a pregătit o cină specială în seara aceea şi, când ne-am aşezat să mâncăm la măsuţa de cafea, am ţinut un toast cu paharele de apă, însă eu nu aveam chef să sărbătoresc. Deşi nu îl mai văzusem de luni întregi, de-abia atunci simţeam absenţa domnului Pirzada. Numai atunci, când mi-am ridicat paharul cu apă în cinstea lui, am înţeles ce înseamnă să-ţi fie dor de cineva care este la ore şi ore distanţă, aşa cum şi lui îi fusese dor de soţie şi de fiice atâtea luni . Nu avea nici un motiv să se întoarcă la noi, iar părinţii mei au pronosticat – corect – că nu îl vom mai vedea niciodată. Pentru familia domnului Pirzada continuasem, din ianuarie, să mănânc în fiecare seară, înainte de a mă culca, câte o bomboană dintre cele pe care le păstrasem de la Halloween. În seara aceea nu mai era nevoie. Până la urmă, le-am aruncat.

INTERPRET DE MALADII

La taraba unde se vindea ceai, domnul şi doamna Das s-au certat, pentru că nu se hotărau care dintre ei trebuia să o ducă pe Tina la toaletă. Într-un târziu, doamna Das a cedat, atunci când domnul Das i-a atras atenţia că el îi făcuse fetei baie în seara precedentă. În oglinda retrovizoare, domnul Kapasi privea cum doamna Das ieşea încet din Ambassador-ul lui butucănos şi alb, trăgându-şi de pe bancheta din spate picioarele rase şi aproape goale. Nu o ţinea de mână pe fetiţă în timp ce se îndreptau spre baie.

Erau în drum spre Templul Soarelui din Konorak. Era o sâmbătă senină şi însorită, cu o temperatură ca la mijlocul lui iulie şi o briză care adia continuu dinspre ocean – vreme ideală pentru turism. În mod obişnuit, domnul Kapasi nu s-ar fi oprit pe drum atât de curând după plecare, dar, în dimineaţa aceea, la mai puţin de cinci minute după ce luase această familie din faţa hotelului Sandy Villa, fetiţa a început să ceară să meargă la toaletă. Primul lucru pe care domnul Kapasi îl observase, când îi văzuse cum stăteau cu copiii sub porticul hotelului, a fost că domnul şi doamna Das erau foarte tineri, poate chiar sub treizeci de ani. În afară de Tina, mai aveau doi copii, Ronny şi Bobby, care păreau foarte apropiaţi ca vârstă şi aveau dinţii acoperiţi de o întreagă reţea de sârme argintii sclipitoare. Arătau a indieni, dar erau îmbrăcaţi ca străinii, copiii purtau haine rigide, de culori aprinse şi şepci cu cozoroc transparent. Domnul Kapasi era obişnuit cu turiştii străini; îi reveneau lui de fiecare dată pentru că vorbea engleză. Ieri condusese un cuplu mai în vârstă din Scoţia – amândoi cu feţele pistruiate şi cu părul alb, pufos şi atât de subţire încât lăsa să li se vadă scalpurile arse de soare. Prin comparaţie, feţele

bronzate şi pline de tinereţe ale domnului şi doamnei Das erau cu atât mai frapante. Când se prezentase, domnul Kapasi îşi împreunase palmele în semn de salut, însă domnul Das îi strânsese mâna ca un american, atât de tare încât senzaţia îi ajunsese până la cot. Doamna Das îşi strâmbase, la rândul ei, o parte a gurii, zâmbindu-i domnului Kapasi din politeţe, fără să manifeste nici un interes pentru el.

Pe când aşteptau la taraba cu ceai, dintr-o dată, Ronny, care părea a fi băiatul mai mare, se dăduse jos în patru labe de pe bancheta din spate, curios să vadă o capră legată de un ţăruş înfipt în pământ.

„N-o atinge“, a spus domnul Das. A ridicat ochii din ghidul turistic cu coperte flexibile, pe care scria cu litere galbene „INDIA“ şi care arăta de parcă ar fi fost publicat în străinătate. Vocea lui, oarecum ezitantă şi puţin ascuţită, suna ca şi cum nu ar fi atins încă deplina maturitate.

„Vreau să-i dau o gumă“, a strigat băiatul în timp ce alerga înainte.

Domnul Das a ieşit din maşină şi şi-a dezmorţit picioarele lăsându-se puţin pe vine. Bine ras, arăta exact ca o versiune mai mare a lui Ronny. Avea un cozoroc albastru-safir şi era îmbrăcat în pantaloni scurţi, adidaşi şi tricou. Aparatul de fotografiat care îi atârna ca un laţ în jurul gâtului, cu un teleobiectiv impresionant şi cu o mulţime de butoane şi semne, era singurul lucru complicat pe care îl purta. Uitându-se cum Ronny se ducea grăbit către capră, s-a încruntat, dar nu a părut să aibă vreo intenţie de a interveni. „Bobby, du-te şi vezi să nu facă fratele tău vreo prostie.“

„N-am chef“, a spus Bobby, fără să se clintească. Stătea pe scaunul din faţă, lângă domnul Kapasi, şi studia o imagine cu zeul-elefant, lipită pe torpedo.

„Nu vă faceţi griji“, a spus domnul Kapasi. „Sunt foarte blânde.“ Domnul Kapasi avea patruzeci şi şase de ani şi un început de chelie, restul părului îi devenise cu totul cărunt, dar tenul său caramel şi fruntea netedă, pe care le trata, în momentele libere, cu balsam din ulei de lotus, făceau să fie lesne de imaginat cum arăta mai la tinereţe. Purta pantaloni gri şi o cămaşă în stil jachetă asortată, strâmtă în talie, cu mâneci scurte şi cu un guler mare şi ascuţit, făcută dintr-un

material sintetic subțire, dar trainic. Îi precizase croitorului și croiala, și materialul – era uniforma lui preferată când făcea tururi, pentru că materialul nu se șifona în timpul orelor lungi pe care le petrecea la volan. S-a uitat prin parbriz cum Ronny s-a învârtit în jurul caprei, a atins-o repede dintr-o parte și a alergat înapoi la mașină.

„Ați plecat din India când erați copil?“, a întrebat domnul Kapasi când domnul Das s-a așezat din nou pe locul din față.

„O, Mina și cu mine ne-am născut amândoi în America“, a anunțat domnul Das cu un aer de bruscă încredere în sine. „Suntem născuți și crescuți acolo. Acum, părinții noștri trăiesc aici, la Assansol. S-au pensionat. Îi vizităm din doi în doi ani.“ S-a întors să se uite cum fetița venea alergând spre mașină, cu fundele mari și roșii ale rochiței de soare fluturând pe umerii înguști și maronii. Ținea la piept o păpușă cu un păr galben care arăta ca și cum ar fi fost ciopârțit, ca măsură punitivă, cu o foarfecă boantă. „Aceasta este prima călătorie a Tinei în India, nu-i așa, Tina?“.

„Nu mai trebuie să mă duc la baie“, a anunțat Tina.

„Unde e Mina?“, a întrebat domnul Das.

Domnului Kapasi i s-a părut ciudat că domnul Das folosea prenumele soției lui când vorbea despre ea cu fetița. Tina a arătat cu mâna înspre locul în care doamna Das cumpăra ceva de la unul dintre bărbații fără cămăși care lucrau la taraba cu ceai. Domnul Kapasi l-a auzit pe unul dintre bărbații fără cămăși cântând un vers dintr-un cântec de dragoste foarte popular, în hindi, în vreme ce doamna Das se întorcea la mașină, însă ea nu părea să înțeleagă cuvintele, pentru că nici nu exprima iritare sau jenă, nici nu reacționa în vreun alt fel la declarațiile bărbatului.

S-a uitat mai atent la ea. Purta o fustă în carouri roșii și albe care se oprea mai sus de genunchi, pantofi fără șireturi cu tocuri pătrate din lemn și o bluză strâmtă, croită ca un maiou bărbătesc. Bluza era decorată, la nivelul pieptului, cu o bucată de bumbac aplicată, în formă de căpșună. Era o femeie scundă, cu mâinile mici ca niște lăbuțe, cu unghiile lăcuite cu un roz asortat cu rujul de pe buze și cu o figură cam rotofeie. Părul, tuns doar puțin mai lung decât cel al soțului ei, era aranjat cu o cărare foarte într-o parte. Avea ochelari

de soare înalți, de culoare maro închis cu o tentă rozalie, și purta o geantă de pai mare, aproape la fel de mare ca trunchiul ei, o geantă rotundă, din care ieșea o sticlă cu apă. Mergea încet, ținând în mână niște floricele de orez, cu alune și ardei iuți, într-un pachet mare, făcut din ziare. Domnul Kapasi s-a întors către domnul Das.

„Unde locuiți, în America?“.

„În New Brunswick, New Jersey.“

„Lângă New York?“.

„Exact. Predau la gimnaziu acolo.“

„Ce materie?“.

„Științele naturii. De fapt, în fiecare an fac o excursie cu elevii la Muzeul de Istorie Naturală din New York. Într-un fel, noi doi s-ar putea spune că avem multe în comun. De când sunteți ghid turistic, domnule Kapasi?“.

„De cinci ani.“

Doamna Das a ajuns la mașină. „Cât durează drumul?“, a întrebat ea, închizând ușa.

„Cam două ore și jumătate“, a răspuns domnul Kapasi.

La auzul celor spuse, doamna Das a scos un oftat de nerăbdare, ca și cum ar fi călătorit toată viața, fără oprire. Și-a făcut vânt cu o revistă de film din Bombay scrisă în engleză.

„Credeam că Templul Soarelui e la numai 30 de kilometri de Puri, spre nord“, a spus domnul Das, bătând cu degetele în ghidul turistic.

„Șoselele spre Konorak sunt proaste. De fapt, e o distanță de 83 de kilometri“, a explicat domnul Kapasi.

Domnul Das a dat din cap, aranjându-și cureaua aparatului de fotografiat în locul în care începuse să i se frece de ceafă.

Înainte de a răsuci cheia în contact, domnul Kapasi s-a întors să verifice dacă încuietorile interioare în formă de pârghie de la ușile din spate erau în poziția corespunzătoare. De îndată ce mașina s-a pus în mișcare, fetița a început să se joace cu încuietoarea de pe partea ei, trăgând-o cu ceva efort în față și în spate, dar doamna Das nu i-a spus nimic. Stătea un pic lăsată pe bancheta din spate, într-un capăt, fără să ofere nimănui din orezul ei. Ronny și Bobby stăteau de o parte și de alta a ei, făcând amândoi baloane din guma de mestecat verde aprins.

„Uite", a spus Bobby în timp ce maşina începea să prindă viteză. A arătat cu degetul spre copacii înalţi care erau aliniaţi de-a lungul şoselei. „Uite!"

„Maimuţe!", a ţipat Ronny. „Uau!"

Erau aşezate în grupuri pe crengi, aveau feţe negre strălucitoare, corpuri argintii, sprâncene orizontale şi capete cu creastă. Cozile lor lungi şi gri se bălăngăneau ca nişte frânghii printre frunze. Câteva se scărpinau cu nişte mâini negre, ca pielea tăbăcită, sau îşi legănau picioarele, holbându-se cum trece maşina.

„Noi le spunem maimuţe hunuman. Sunt destul de răspândite în zona asta."

De îndată ce domnul Kapasi a terminat de vorbit, una dintre maimuţe a sărit în mijlocul străzii, făcându-l să frâneze brusc. O alta a făcut un salt pe capota maşinii, apoi, cu încă o săritură, a dispărut. Domnul Kapasi a claxonat. Copiii au început să devină agitaţi. ţinându-şi respiraţia şi acoperindu-şi o parte din faţă cu mâinile. Nu mai văzuseră niciodată maimuţe, decât la grădina zoologică, a explicat domnul Das. I-a cerut domnului Kapasi să oprească maşina, ca să facă o poză.

În timp ce domnul Das îşi ajusta teleobiectivul, doamna Das a băgat mâna în geanta de pai şi a scos o sticluţă cu un lac de unghii incolor pe care a început să şi-l întindă pe vârful degetului arătător.

Fetiţa a întins o mână. „Şi pe mine. Mami, dă-mă şi pe mine."

„Lasă-mă-n pace", a spus doamna Das, suflând ca să se usuce unghia şi întorcându-se puţin. „Mă faci să greşesc."

Fetiţa şi-a găsit o ocupaţie încheind şi descheind un şorţ cu care era îmbrăcat corpul de plastic al păpuşii.

„Gata, totul e-n regulă", a spus domnul Das, punând la loc capacul obiectivului.

Maşina a hurducăit destul de mult în timp ce alerga pe şoseaua prăfuită, făcându-i pe toţi să salte de pe scaune din când în când, însă doamna Das a continuat să-şi dea unghiile cu lac. Domnul Kapasi a slăbit pedala de acceleraţie, în speranţa că va face călătoria mai lină. Când a întins mâna spre schimbătorul de viteze, băiatul care stătea în faţă îi făcu loc trăgându-şi puţin mai la o parte genunchii. Domnul Kapasi a

observat că băiatul acesta avea pielea mai deschisă la culoare decât ceilalţi copii. „Tati, de ce stă şoferul pe partea pe care nu trebuie şi în maşina asta?", a întrebat băiatul.

„Toţi stau aşa aici, nătărăule", a spus Ronny.

„Nu-i spune nătărău fratelui tău", a spus domnul Das. S-a întors spre domnul Kapasi. „În America, ştiţi... copiii nu mai înţeleg."

„O, da, sunt conştient de asta", a spus domnul Kapasi. Pe cât de delicat a putut, a schimbat din nou viteza, accelerând pe măsură ce drumul se apropia de un deal. „Văd în *Dallas*, volanul e pe partea stângă."

„Ce e *Dallas*?", a întrebat Tina, lovindu-şi păpuşa, care era acum goală, de scaunul din spatele domnului Kapasi.

„L-au dat la televizor", a explicat domnul Das. „E un serial."

Erau cu toţii ca nişte fraţi, se gândea domnul Kapasi în vreme ce treceau cu maşina de un rând de curmali. Domnul şi doamna Das se purtau ca un frate şi o soră mai mari, nu ca nişte părinţi. Părea că aveau grijă de copii doar pentru o zi; era greu de crezut că erau responsabili cu regularitate de orice altceva în afară de ei înşişi. Domnul Das bătea cu degetele în capacul de la obiectiv şi în ghidul turistic, trecându-şi din când în când unghia de la degetul mare pe muchia cărţii, astfel încât paginile scoteau sunetul unei zgârieturi. Doamna Das continua să-şi dea unghiile cu lac. Încă nu-şi scosese ochelarii de soare. La fiecare câteva minute, Tina îşi reînnoia cererea de a i se face şi ei unghiile, aşa că, la un moment dat, doamna Das a pus rapid un strop de lac pe degetul fetiţei, înainte de a-şi reaşeza sticluţa în geanta de pai.

„Maşina asta nu are aer condiţionat?", a întrebat ea în timp ce sufla peste unghii ca să i se usuce. Fereastra de pe partea Tinei era stricată şi nu se putea deschide.

„Nu te mai plânge", a spus domnul Das. „Nu e aşa de cald."

„Ţi-am spus să ceri o maşină cu aer condiţionat", a continuat doamna Das. „De ce faci chestii de-astea, Raj, doar ca să economiseşti câteva rupii amărâte? Ce am economisit, cincizeci de cenţi?".

Accentul pe care-l aveau suna exact ca accentul pe care domnul Kapasi îl auzise la emisiunile de televiziune americane, deşi nu semăna cu cel din *Dallas*.

„Nu este obositor, domnule Kapasi, să le tot arătaţi oamenilor acelaşi lucru în fiecare zi?“, a întrebat domnul Das, dându-şi jos geamul până la capăt. „Hei, nu puteţi opri un pic? Vreau doar să-i fac o poză tipului ăstuia.“

Domnul Kapasi a tras pe marginea şoselei în timp ce domnul Das îi făcea o fotografie unui bărbat desculţ, cu capul înfăşurat într-un turban murdar, care stătea aşezat în vârful unei căruţe pline cu saci de cereale şi trase de doi boi. Atât omul, cât şi boii păreau subnutriţi. Pe bancheta din spate, doamna Das se zgâia, pe altă fereastră, la cerul pe care norii aproape transparenţi treceau repede unul prin faţa altuia.

„Dimpotrivă, abia aştept să fac tururi“, a spus domnul Kapasi când au pornit din nou la drum. „Templul Soarelui e unul dintre locurile mele favorite. E un fel de recompensă pentru mine. Fac tururi numai vinerea şi sâmbăta. Am altă slujbă în timpul săptămânii.“

„Ah, da? Unde?“, a întrebat domnul Das.

„Lucrez într-un cabinet medical.“

„Sunteţi doctor?“.

„Nu sunt doctor. Lucrez cu un doctor. Ca interpret.“

„La ce are nevoie un doctor de un interpret?“.

„Are mai mulţi pacienţi gujarati[1]. Tatăl meu era gujarati, dar mulţi oameni din zona asta, inclusiv doctorul, nu vorbesc gujarati. Aşa că el mi-a cerut să lucrez în cabinetul lui, traducându-i ce spun pacienţii.“

„Interesant. N-am mai auzit aşa ceva până acum“, a spus domnul Das.

Domnul Kapasi a dat din umeri. „E o slujbă ca oricare alta.“

„Dar atât de romantică“, a spus doamna Das visătoare, după ce tăcuse atât de mult timp. Şi-a ridicat ochelarii

[1] Dialect indian care face parte din familia limbilor indoeuropene. E limba oficială a statului indian Gujarat, cel mai industrializat stat din India şi important producător de petrol. Cu o suprafaţă de aproape 200.000 km pătraţi, Gujarat se învecinează la nord cu Pakistanul şi cuprinde metropola Bombay.

maro-rozalii şi i-a aşezat pe vârful capului, ca o tiară. Pentru prima dată, ochii ei i-au întâlnit pe cei ai domnului Kapasi în oglinda retrovizoare: deschişi la culoare, un pic cam mici, cu o privire fixă, dar adormită.

Domnul Das s-a întins să se uite la ea. „Ce-i aşa de romantic în asta?“.

„Nu ştiu. Ceva.“ A dat din umeri, ridicându-şi o clipă sprâncenele. „Vreţi o gumă, domnule Kapasi?“, a spus ea zâmbitoare. A vârât mâna în geanta de pai şi i-a întins un pătrăţel înfăşurat într-o hârtie cu dungi verzi şi albe. Imediat ce domnul Kapasi a pus guma în gură, un lichid gros şi dulceag a ţâşnit cu un jet puternic, ajungându-i pe limbă.

„Mai spuneţi-ne despre slujba pe care o aveţi, domnule Kapasi“, a spus doamna Das.

„Ce aţi vrea să ştiţi, doamnă?“.

„Nu ştiu“, a dat ea din umeri, mestecând nişte orez şi lingându-şi uleiul de muştar de la colţurile gurii. „Povestiţi-ne o situaţie tipică.“ S-a aşezat mai bine pe banchetă, cu capul înclinat, într-un petic de soare, şi a închis ochii. „Vreau să-mi imaginez ce se întâmplă într-o situaţie tipică.“

„Foarte bine. Deunăzi a venit un bărbat cu o durere de gât.“

„Fuma?“.

„Nu. S-a întâmplat un lucru foarte ciudat. Se plângea că se simte ca şi cum ar avea nişte paie lungi înfipte în gât. Când i-am povestit doctorului, a putut să-i prescrie medicaţia adecvată.“

„Ce drăguţ!“.

„Da“, a admis domnul Kapasi după oarecare ezitări.

„Aşa că pacienţii depind în totalitate de dumneavoastră“, a spus doamna Das. Vorbea rar, ca şi cum s-ar fi gândit cu voce tare. „Într-un fel, depind mai mult de dumneavoastră decât de doctor.“

„Ce vreţi să spuneţi? Cum aşa?“.

„Ei, de exemplu, i-aţi fi putut spune doctorului că durerea dădea o senzaţie de arsură, nu de paie. Pacientul n-ar fi ştiut niciodată ce i-aţi spus doctorului, iar doctorul n-ar fi ştiut că i-aţi tradus greşit. E o mare responsabilitate.“

„Da, aveţi o mare responsabilitate, domnule Kapasi“, a fost de acord şi domnul Das.

Domnul Kapasi nu se gândise niciodată la slujba sa în termeni atât de măgulitori. Pentru el, era o ocupaţie fără satisfacţii. Nu găsea nimic nobil în a le interpreta oamenilor maladiile, traducându-le cu asiduitate simptome: atâtea oase umflate, nenumărate crampe la stomac şi la intestine, pete în palmă care îşi schimbau culoarea, forma şi mărimea. Doctorul, care avea cam jumătate din vârsta lui, avea o afinitate pentru pantalonii evazaţi şi făcea glume fără umor despre Partidul Congresului. Împreună, lucrau într-un dispensar mic şi dărăpănat, unde hainele croite inteligent ale domnului Kapasi i se lipeau de corp din cauza căldurii, în ciuda lamelor înnegrite ale unui ventilator de pe tavan care li se agita deasupra capului.

Slujba asta era un semn al eşecurilor lui. În tinereţe, fusese foarte studios, devotat limbilor străine şi proprietar al unei colecţii impresionante de dicţionare. Visase să le fie interpret diplomaţilor şi demnitarilor, să rezolve conflicte între oameni şi între naţiuni, să soluţioneze dispute în care el era singurul care înţelegea poziţiile ambelor părţi. Era un autodidact. În serile dinainte ca părinţii să îi aranjeze căsătoria, umpluse mai multe caiete cu listele etimologiilor comune ale cuvintelor, iar, la un anumit moment din viaţă, era sigur că, dacă i s-ar fi dat ocazia, putea conversa în engleză, franceză, rusă, portugheză, italiană, nemaivorbind de hindi, bengali, orissi şi gujarati. Acum îi mai rămăseseră în minte doar o mână de expresii europene, cuvinte risipite care denumeau lucruri precum farfurioarele sau scaunele. Engleza era singura limbă non-indiană pe care o mai vorbea fluent. Domnul Kapasi ştia că acesta nu era un talent remarcabil. Uneori se temea ca nu cumva copiii lui să ştie mai bine engleză decât el, pur şi simplu pentru că se uitau la televizor. Totuşi, engleza îi era încă la îndemână când îi plimba pe turişti.

Îşi luase slujba de interpret după ce primul său fiu contractase febră tifoidă la vârsta de şapte ani – aşa îl cunoscuse pe doctor. La vremea aceea, domnul Kapasi preda engleză la o şcoală elementară şi îşi scosese la vânzare capacităţile de interpret ca să plătească facturile la medicamente pe care apăreau sume exorbitante. Până la urmă, băiatul murise

într-o seară în braţele maică-sii, cu mădularele arzând din cauza febrei, dar mai apoi trebuise să plătească pentru înmormântare, pentru ceilalţi copii care se născuseră curând după aceea, pentru noua casă, mai mare, pentru şcolile bune şi pentru profesori, pentru pantofii frumoşi, pentru televizor şi pentru toate celelalte consolări nenumărate cu care încercase să o facă pe soţia lui să nu mai plângă în somn, aşa că, atunci când doctorul se oferise să-l plătească dublu faţă de cât câştiga la şcoala elementară, acceptase. Domnul Kapasi ştia că nevastă-sa nu avea cine ştie ce consideraţie pentru cariera lui de interpret. Ştia că, pentru ea, slujba asta era o amintire permanentă a fiului pe care-l pierduse şi un motiv de resentimente ce apăreau când se gândea la celelalte vieţi, la a căror salvare contribuia şi el, cu puţinul de care era capabil. Dacă se refera vreodată la funcţia lui, folosea expresia „asistentul doctorului“, ca şi cum procesul interpretării ar fi fost totuna cu a-i lua cuiva temperatura sau a-i schimba plosca. Nu-l întreba niciodată nimic despre pacienţii care veneau la cabinetul doctorului şi nici nu îi spunea că munca lui implică o mare responsabilitate.

Din acest motiv, domnul Kapasi era flatat că doamna Das era atât de curioasă în privinţa slujbei sale. Spre deosebire de nevastă-sa, ea îi reamintise de provocările intelectuale ale acestei munci. Folosise de asemenea cuvântul „romantic“. Nu se purta romantic cu soţul ei şi totuşi folosise cuvântul pentru a-l descrie pe el. Se întreba dacă nu cumva domnul şi doamna Das erau o pereche nepotrivită, tot aşa cum era şi el cu soţia lui. Poate că şi ei aveau puţine lucruri în comun în afară de cei trei copii şi cei zece ani din viaţă petrecuţi împreună. Semnele pe care le cunoştea din propria lui căsnicie erau prezente – certurile, indiferenţa, tăcerile prelungite. Interesul ei subit pentru el, un interes pe care nu şi-l manifestase când era vorba de soţ sau de copii, îi dădea o uşoară infatuare. Când domnul Kapasi s-a gândit din nou la felul în care ea rostise cuvântul „romantic“, senzaţia de înfumurare i-a sporit.

A început să-şi verifice imaginea reflectată în oglinda retrovizoare, în timp ce conducea, simţindu-se mulţumit pentru că în dimineaţa aceea alesese costumul gri şi nu pe cel albastru, care avea tendinţa de a se lăsa un pic la genunchi. Din

când în când arunca o privire în oglindă, la doamna Das. Se uita la fața ei, la căpșuna dintre sânii ei și la decolteul ei brun-auriu. S-a hotărât să-i povestească doamnei Das despre alți și alți pacienți: tânăra care se plânsese că avea o senzație ca niște picături de ploaie în coloana vertebrală, domnul din al cărui semn din naștere începuse să crească păr. Doamna Das asculta atentă, mângâindu-și părul cu o perie mică de plastic care semăna cu un pat de cuie oval, punând mai multe întrebări, cerând alte exemple. Copiii stăteau liniștiți, atenți să mai zărească maimuțe în copaci, iar domnul Das era absorbit de ghidul său turistic, așa că părea a fi o conversație privată între domnul Kapasi și doamna Das. Astfel a trecut următoarea jumătate de oră și, când s-au oprit să mănânce de prânz la un restaurant de pe marginea șoselei, unde se vindeau gogoși și sandviciuri cu omletă, un lucru pe care domnul Kapasi îl aștepta de obicei cu nerăbdare când îi plimba pe turiști, fiindcă putea să se așeze în liniște și să bea ceai, a fost dezamăgit. Când familia Das s-a așezat împreună sub o umbrelă ciclamen cu margini albe și portocalii și a făcut comanda la unul dintre chelnerii care mărșăluiau pe acolo cu șepci în trei colțuri, domnul Kapasi s-a îndreptat ezitant spre masa de alături.

„Stați puțin, domnule Kapasi, e loc aici", a strigat doamna Das. A luat-o în brațe pe Tina, insistând să ia loc cu ei la masă. Și, astfel, împreună, au băut suc de mango din sticle și au mâncat sandviciuri și platouri cu ceapă și cartofi, prăjiți în aluat din făină de graham. După ce a terminat două sandviciuri cu omletă, domnul Das le-a mai făcut poze de grup, în timp ce mâncau.

„Cât mai e?", l-a întrebat el pe domnul Kapasi când s-a oprit ca să schimbe filmul din aparat.

„Încă o jumătate de oră."

De acum copiii se ridicaseră de la masă ca să se uite la maimuțele cățărate într-un copac din apropiere, așa că era destul loc între doamna Das și domnul Kapasi. Domnul Das și-a dus aparatul în dreptul feței și și-a închis un ochi, lăsând să i se vadă limba într-un colț al gurii. „Așa pare amuzant. Mina, apleacă-te mai aproape de domnul Kapasi."

S-a aplecat. Îi simțea parfumul pielii, ca un amestec de whisky și apă de trandafiri. Și-a făcut brusc probleme că ea

ar putea să simtă mirosul transpirației despre care știa că i se adunase sub cămașa din material sintetic. Și-a terminat sucul de mango dintr-o înghițitură și și-a netezit părul cărunt cu mâinile. O picătură de suc i s-a scurs pe bărbie. S-a întrebat dacă nu cumva doamna Das observase.

Nu observase. „Ce adresă aveți, domnule Kapasi?", s-a interesat ea, încercând să pescuiască ceva din geanta de pai.

„Doriți să vă dau adresa mea?".

„Ca să vă trimitem și dumneavoastră", a spus ea. „Poze." I-a întins un petic de hârtie pe care îl rupsese în grabă din revista de film. Partea albă era limitată, fiindcă fâșia îngustă de hârtie era plină cu rânduri de text lângă care era o poză micuță cu un erou și o eroină îmbrățișându-se sub un eucalipt.

Hârtia s-a îndoit când domnul Kapasi și-a scris adresa cu litere clare, îngrijite. Ea îi va scrie, întrebându-l despre zilele în care traducea la cabinetul doctorului, iar el îi va răspunde elocvent, alegând numai cele mai distractive anecdote, unele care o vor face să râdă tare, pe când le va citi, în casa ei din New Jersey. Cu timpul își va dezvălui dezamăgirea în privința căsătoriei și el și-o va mărturisi pe a lui. În felul acesta, prietenia lor se va dezvolta și va înflori. El va avea o poză cu ei doi, mâncând ceapă prăjită sub o umbrelă ciclamen, și o va ține – se hotărâse – ascunsă bine între paginile gramaticii ruse. Pe când mintea îi alerga astfel, domnul Kapasi a simțit un anumit șoc ușor și plăcut. Semăna cu o senzație pe care o mai avusese cu mult timp în urmă, când, după luni de traducere cu dicționarul, era în sfârșit capabil să citească un pasaj dintr-un roman francez, sau dintr-un sonet italian, și să înțeleagă cuvintele, unul după altul, fără să mai simtă povara propriilor sale eforturi. În acele momente, domnul Kapasi credea că totul era corect în lume, că toate străduințele erau răsplătite, că toate neajunsurile vieții aveau, până la urmă, sens. Promisiunea că va primi vești de la doamna Das îl umplea acum de aceeași credință.

Când a terminat de scris adresa, domnul Kapasi i-a înmânat hârtia, dar, îndată după aceea, a început să-și facă griji că sau și-a scris greșit numele sau a inversat cifrele codului poștal. I-a venit în minte cu groază posibilitatea ca scrisoarea să se piardă, ca fotografia să nu-i ajungă niciodată,

rămânând pe undeva prin Orissa, aproape, dar, în cele din urmă, de negăsit. S-a gândit să ceară din nou peticul de hârtie, numai ca să se asigure că scrisese adresa corect, dar doamna Das îi dăduse deja drumul în dezordinea din geantă.

Au ajuns la Konorak la două şi jumătate. Templul, făcut din piatră de nisip, era o structură piramidală masivă, în formă de car. Era dedicat marelui stăpân al vieţii, soarele, care lumina trei laturi ale edificiului în timp ce îşi făcea călătoria zilnică pe cer. Douăzeci şi patru de roţi gigantice erau sculptate pe laturile din nord şi din sud ale bazei. Întreaga construcţie era trasă de şapte cai, care păreau a alerga ca şi cum ar avea de parcurs cerul. Când s-a apropiat, domnul Kapasi a explicat că templul a fost construit între 1243 şi 1255, cu eforturile a o mie două sute de artizani, la porunca marelui conducător din dinastia Ganga, regele Narasimhadeva Întâiul, pentru a-i comemora victoria împotriva armatelor musulmane.

„Aici scrie că templul ocupă o suprafaţă de o sută şaptezeci de acri", a spus domnul Das, citind din carte.

„E ca un deşert", a spus Ronny, plimbându-şi privirea pe deasupra nisipului care se întindea în toate părţile, dincolo de templu.

„Râul Chandrrabhaga curgea o dată la un kilometru şi jumătate spre nord de aici. Dar acum a secat", a spus domnul Kapasi, oprind motorul.

Au ieşit şi s-au îndreptat spre templu, stând mai întâi să li se facă poze cu cei doi lei care flancau treptele. Domnul Kapasi i-a condus aproape de una dintre roţile carului, mai înaltă decât orice fiinţă omenească, cu un diametru de trei metri.

„«Se presupune că roţile simbolizau roata vieţii»", a citit domnul Das. „«Ele descriu ciclul creaţiei, al duratei şi al împlinirii.» Mişto." A dat pagina cărţii. „«Fiecare roată este alcătuită din opt spiţe subţiri sau groase, care împart ziua în opt părţi egale. Marginile roţilor sunt sculptate cu figuri de păsări şi animale, în timp ce medalioanele de pe spiţe sunt sculptate cu femei în posturi luxoase, de natură predominant erotică.»"

Lucrurile la care se referea erau nenumăratele frize cu trupuri goale, încolăcite, făcând dragoste în diverse poziţii, femei agăţându-se de gâturile bărbaţilor, cu picioarele etern înfăşurate în jurul coapselor iubiţilor lor. În plus faţă de acestea, erau scene asortate din viaţa cotidiană, de la vânătoare sau de la târguri, cu căprioare ucise cu arcuri şi săgeţi şi cu războinici care mărşăluiesc ţinând săbii în mâini.

Nu se mai putea intra în templu, pentru că se umpluse cu dărâmături cu ani în urmă, însă l-au admirat din exterior, cum făceau toţi turiştii pe care domnul Kapasi îi aduce aici, plimbându-se încet de-a lungul fiecărei laturi. Domnul Das a rămas în urmă ca să facă poze. Copiii au luat-o înainte, arătând cu degetul spre figurile de oameni goi, intrigaţi mai ales de cuplurile de Nagamithuna, pe jumătate oameni, pe jumătate şerpi, despre care se spunea, cum le explicase domnul Kapasi, că trăiesc în apele cele mai adânci ale oceanului. Domnul Kapasi era încântat că le plăcea templul, încântat mai ales că era pe gustul doamnei Das. Ea se oprea la fiecare trei sau patru paşi, zgâindu-se în tăcere la îndrăgostiţii sculptaţi, şi la procesiunile de elefanţi, şi la muzicienele cu sânii goi care băteau la tobe cu două feţe.

Deşi domnul Kapasi fusese la templu de nenumărate ori, şi-a dat seama, pe când se holba şi el la femeile cu sânii goi, că nu o văzuse niciodată pe nevastă-sa complet dezbrăcată. Chiar şi când făcuseră dragoste, ea îşi ţinuse capetele bluzei agăţate unul de altul, şiretul juponului legat în jurul taliei. Nu admirase niciodată din spate picioarele nevesti-sii aşa cum le admira acum pe cele ale doamnei Das, care păreau să meargă numai şi numai pentru propria lui plăcere. Văzuse, desigur, o mulţime de picioare dezgolite aparţinând doamnelor din America şi din Europa care făceau tururi cu el. Dar doamna Das era altfel. Spre deosebire de celelalte femei, pe care le interesa doar templul şi care-şi ţineau nasul în ghidurile turistice sau ochii în spatele obiectivului unui aparat de fotografiat, doamna Das fusese interesată de el.

Domnul Kapasi era nerăbdător să fie singur cu ea, să-şi continue conversaţia privată, şi totuşi avea emoţii şi nu îndrăznea să meargă alături de ea. Era pierdută în spatele ochelarilor de soare, ignorând rugăminţile soţului de a poza pentru încă o fotografie, luând-o înainte copiilor ca şi cum ar fi fost nişte necunoscuţi. Îngrijorat că ar putea-o deranja,

domnul Kapasi a mers înainte ca să admire, ca de obicei, cele trei avataruri de bronz în mărime naturală ale lui Surya, zeul soare, apărute, fiecare, dintr-o nişă de pe câte una din faţadele templului ca să salute soarele în zori, la amiază şi seara. Purtau pe cap acoperăminte complicate, ochii lor languroşi şi alungiţi erau închişi, iar piepturile goale împodobite cu lanţuri încrustate şi amulete. Petale de hibiscus, ofrande ale altor vizitatori, erau răspândite la picioarele lor cenuşii-verzui. Ultima statuie, de pe zidul din nord al templului, era preferata domnului Kapasi. Acest Surya avea o expresie obosită, sfârşită după o zi grea de muncă, şi stătea călare pe un cal cu picioarele îndoite. Chiar şi ochii calului erau somnolenţi. Împrejurul trupului său erau sculpturi mai mici, perechi de femei cu şoldurile într-o parte.

„Cine-i ăsta?", a întrebat doamna Das. Domnul Kapasi a constatat cu uimire că ea stătea în picioare lângă el.

„E Astachala-Surya", a spus domnul Kapasi. „Soarele care apune."

„Deci în câteva ore soarele va apune chiar aici?". Şi-a scos un picior dintr-unul din pantofii cu tocuri pătrate şi şi-a frecat degetele de spatele celuilalt picior.

„Aşa este."

Şi-a ridicat ochelarii de soare un moment, apoi i-a pus din nou la loc. „Drăguţ."

Domnul Kapasi nu era sigur ce sugera exact cuvântul, dar avea o senzaţie că era vorba de un răspuns favorabil. Spera ca doamna Das să fi înţeles frumuseţea lui Surya, puterea lui. Probabil vor mai discuta despre asta în scrisori. Îi va explica multe lucruri, lucruri despre India, iar ea îi va explica despre America. În felul ei, corespondenţa asta îi va duce la îndeplinire visul, de a servi ca interpret între popoare. S-a uitat la geanta ei de pai, încântat că adresa lui stătea cuibărită acolo, printre lucrurile dinăuntru. Când şi-a imaginat-o la atâtea mii de kilometri distanţă, s-a prăbuşit, atât de tare încât a simţit o dorinţă copleşitoare să-şi înfăşoare braţele în jurul ei, să rămână îngheţat împreună cu ea, chiar şi numai pentru o clipă, într-o îmbrăţişare la care zeul său Surya ar fi preferat să fie martor. Dar doamna Das începuse deja să meargă mai departe.

„Când vă întoarceţi în America?", a întrebat, încercând să pară indiferent.

„În zece zile."

A calculat: o săptămână ca să se aşeze lucrurile, o săptămână developatul fotografiilor, câteva zile cu scrisul scrisorii, două săptămâni ca să-i ajungă în India cu avionul. Conform programului făcut de el, punând la socoteală şi întârzierile, urma să aibă veşti de la doamna Das în aproximativ şase săptămâni.

Membrii familiei stăteau în linişte, un pic după ora patru şi jumătate, când domnul Kapasi îi ducea înapoi cu maşina la hotelul Sandy Villa. Copiii cumpăraseră de la standul cu suveniruri versiuni miniaturale din granit ale roţilor trăsurii şi le învârteau în mâini. Domnul Das continua să citească din carte. Doamna Das îi descurca părul Tinei cu peria şi îl împărţea în două codiţe.

Domnul Kapasi începea să se teamă la gândul că va trebui să-i lase înapoi la hotel. Nu era pregătit să-şi înceapă perioada de şase săptămâni în care va aştepta veşti de la doamna Das. În timp ce o privea pe furiş în oglinda retrovizoare, văzând-o cum îi lega Tinei părul cu benzi elastice, se întreba cum ar putea face ca turul să dureze mai mult. De obicei, o lua mai repede către Puri, folosind o scurtătură, nerăbdător să ajungă acasă, să-şi frece picioarele şi mâinile cu săpun cu lemn de santal şi să-şi citească în linişte ziarul de seară, la o ceaşcă de ceai pe care soţia lui i-o servea în tăcere. Gândul acestei tăceri, cu care se resemnase de mult, i se părea acum oprimant. Atunci a fost momentul în care a propus o vizită la dealurile de la Udayagiri şi Khandagiri, unde mai multe locuinţe monastice erau săpate în pământ, stând faţă în faţă, de-o parte şi de alta a unui defileu. Erau la câţiva kilometri distanţă, dar meritau văzute, le-a spus domnul Kapasi.

„A, da, zice ceva despre asta în ghid", a spus domnul Das. „Construite de un rege Jain sau aşa ceva."

„Să mergem, deci, într-acolo?", a întrebat domnul Kapasi. S-a oprit la o cotitură a drumului. „E la stânga."

Domnul Das s-a întors să se uite la doamna Das. Amândoi au dat din umeri.

„La stânga, la stânga", au început să strige copiii în cor.

Domnul Kapasi a întors volanul, aproape în delir de uşurare. Nu ştia ce va face sau ce îi va spune doamnei Das odată ce vor ajunge la dealuri. Poate că îi va spune ce zâmbet plăcut are. Poate că îi va face un compliment despre tricoul cu căpşună, care i se părea irezistibil. Poate că, profitând de un moment în care domnul Das va fi ocupat cu fotografiile, o va lua de mână.

Nu a avut de ce să-şi facă griji. Când au ajuns la dealurile despărţite de o cărare care urca abrupt, plină de copaci, doamna Das nu a vrut să se dea jos din maşină. Cât era de lungă cărarea, zeci de maimuţe stăteau aşezate pe pietre şi pe crengile copacilor. Aveau picioarele din spate întinse în faţă şi ridicate până la nivelul umerilor, iar cele din faţă aşezate pe genunchi.

„Mă dor picioarele", a spus ea, scufundându-se în scaun. „O să stau aici."

„De ce-a trebuit să-ţi pui pantofii ăia idioţi?", a zis domnul Das. „N-o să apari în poze."

„Faceţi-vă că sunt acolo."

„Dar am putea să trimitem una din pozele astea ca felicitare de Crăciun, anul ăsta. N-am făcut nici una cu toţi cinci la Templul Soarelui. Ar putea s-o facă domnul Kapasi."

„Nu vin. Oricum, mi-e scârbă de maimuţele astea."

„Dar nu-ţi fac nici un rău", a spus domnul Das. S-a întors către domnul Kapasi. „Nu-i aşa?".

„Sunt mai degrabă înfometate decât periculoase", a spus domnul Kapasi. „Nu le provocaţi cu mâncare şi nu o să vă facă nimic."

Domnul Das a luat-o în sus, prin defileu, cu copiii, băieţii pe lângă el şi fetiţa pe umeri. Domnul Kapasi i-a văzut când s-au întâlnit cu un cuplu de japonezi, singurii turişti care mai erau pe acolo şi care s-au oprit să facă o ultimă fotografie, apoi au intrat într-o maşină din apropiere şi au plecat. Pe când maşina dispărea la orizont, nişte maimuţe au început să ţipe uşor, emiţând sunete vesele, şi apoi au pornit-o, cu labele lor plate şi negre, în sus, pe cărare. La un moment dat, un grup de maimuţe s-a adunat într-un mic cerc în jurul domnului Das şi al copiilor. Tina a scos un ţipăt de bucurie.

Ronny a început să alerge în jurul tatălui lui. Bobby s-a aplecat şi a luat un băţ gros de pe jos. Când l-a întins spre maimuţe, una dintre ele s-a apropiat de el şi i l-a smuls din mână, apoi a bătut de câteva ori cu băţul în pământ.

„Mă duc la ei", a spus domnul Kapasi, descuind uşa de pe partea lui. „E mult de explicat despre peşteri."

„Nu. Staţi un minut", a spus doamna Das. S-a ridicat de pe bancheta din spate şi a alunecat pe locul de lângă domnul Kapasi. „Oricum, Raj are cartea aia tâmpită la el." Împreună, doamna Das şi domnul Kapasi au privit prin parbriz cum Bobby şi maimuţa îşi pasau băţul unul altuia.

„Curajos băieţel", a comentat domnul Kapasi.

„Nici nu mă mir", a spus doamna Das.

„Nu?".

„Nu-i al lui."

„Poftim?".

„Al lui Raj. Nu e fiul lui Raj."

Domnul Kapasi a simţit o înţepătură pe piele. A băgat mâna în buzunarul cămăşii, a scos o cutiuţă de tinichea cu balsam din ulei de lotus pe care o avea la el tot timpul şi s-a dat cu balsam în trei puncte de pe frunte. Ştia că doamna Das îl privea, dar nu s-a întors cu faţa la ea. În schimb, a privit cum silueta domnului Das şi cele ale copiilor se făceau din ce în ce mai mici, urcând cărarea abruptă, făcând din când în când câte o pauză pentru fotografii, înconjuraţi de tot mai multe maimuţe.

„Sunteţi surprins?". Modul în care a spus-o l-a făcut să-şi aleagă cuvintele cu grijă.

„Nu e genul de lucru la care te-ai gândi", a răspuns rar domnul Kapasi. Şi-a pus cutiuţa cu balsam din ulei de lotus la loc în buzunar.

„Nu, bineînţeles că nu. Şi bineînţeles că nimeni nu ştie. Chiar nimeni. Am ţinut secretul opt ani întregi." S-a uitat la domnul Kapasi, înclinându-şi bărbia ca şi cum ar fi vrut să privească lucrurile dintr-o altă perspectivă. „Dar acum v-am spus dumneavoastră."

Domnul Kapasi a dat din cap. Simţea dintr-o dată o dogoare, iar fruntea îi era caldă şi încă amorţită din cauza

balsamului. S-a gândit dacă să-i ceară doamnei Das o gură de apă, apoi s-a hotărât că nu era cazul.

„Ne-am cunoscut când eram foarte tineri“, a spus ea. A băgat mâna în geantă după ceva, apoi a scos un pachet de floricele de orez. „Vreţi?“.

„Nu, mulţumesc.“

Şi-a vârât un pumn de orez în gură, s-a lăsat puţin în jos pe scaun şi şi-a întors privirea de la domnul Kapasi, uitându-se pe fereastra de pe partea ei. „Ne-am căsătorit când eram încă în facultate. Eram la liceu când el m-a cerut. Am fost la aceeaşi facultate, bineînţeles. Pe atunci, nu puteam să suportăm gândul de a sta despărţiţi, nici măcar pentru o zi, nici măcar pentru un minut. Părinţii noştri erau prieteni buni şi locuiau în acelaşi oraş. Toată viaţa l-am văzut în fiecare weekend, sau acasă la noi, sau la ei. Eram trimişi sus să ne jucăm, în timp ce părinţii făceau glume despre căsătorie. Închipuiţi-vă! Nu ne-au prins niciodată, deşi cred că, într-un fel, totul era mai mult sau mai puţin un aranjament. Ce făceam în serile alea de vineri şi sâmbătă, când părinţii erau jos şi beau ceai... pot să vă spun o mulţime de poveşti, domnule Kapasi.“

Ca urmare a faptului că în facultate şi-a petrecut tot timpul cu Raj, a continuat ea, nu şi-a făcut prea mulţi prieteni apropiaţi. Nu era nimeni căruia să i se confeseze, la sfârşitul unei zile mai grele, într-o problemă legată de el, sau căruia să-i împărtăşească un gând trecător sau o îngrijorare. Părinţii ei locuiau acum la capătul celălalt al lumii, dar oricum nu fusese niciodată foarte apropiată de ei. După ce s-a măritat aşa de tânără, a fost copleşită de toate, de faptul că a avut un copil atât de repede, de alăptat, de încălzitul laptelui din biberon şi de verificatul temperaturii în dreptul încheieturii în vreme ce Raj era la serviciu, îmbrăcat în pulovere şi pantaloni reiaţi, şi le preda studenţilor lecţii despre roci şi dinozauri. Raj nu era niciodată supărat sau iritat şi nici rotofei, cum devenise ea după primul copil.

Mereu obosită, refuza invitaţiile celor câteva prietene din facultate şi nu se mai ducea să ia prânzul sau să facă cumpărături în Manhattan. În final, prietenele nu au mai sunat-o, aşa că stătea toată ziua cu copilul, înconjurată de jucării de care se împiedica prin casă sau pe care se aşeza, făcând-o să

tresară, mereu iritată şi obosită. Numai arareori ieşeau, după ce s-a născut Ronny, şi de distrat se distrau şi mai rar. Pe Raj nu-l deranja; aştepta să ajungă acasă de la cursuri, să se uite la televizor şi să-l legene pe Ronny pe genunchi. Îşi ieşise din minţi când Raj îi spusese că un prieten de-al lui din Punjab, cineva pe care ea îl cunoscuse o dată, dar de care nu-şi mai amintea, urma să stea la ei o săptămână pentru nişte interviuri de angajare în împrejurimile oraşului New Brunswick.

Bobby a fost conceput după-amiaza, pe o canapea plină de jucării de cauciuc bune pentru copiii cărora le cresc dinţii, după ce prietenul aflase că o firmă de farmaceutice din Londra îl angajase, în timp ce Ronny plângea să i se dea drumul din ţarcul de joacă. Nu a protestat în nici un fel când prietenul i-a atins spatele în timp ce ea se pregătea să facă o cafea, şi apoi a lipit-o de costumul lui bleumarin apretat. A făcut dragoste cu ea repede, în tăcere, cu o pricepere pe care nu o mai întâlnise, fără expresiile şi zâmbetele pline de înţelesuri asupra cărora insista mereu Raj după ce se termina. A doua zi, Raj şi-a condus prietenul cu maşina la JFK. Acum era căsătorit cu o fată din Punjab şi încă mai locuiau la Londra, iar în fiecare an schimbau felicitări de Crăciun cu Raj şi Mina, ambele cupluri punând în plic poze cu familia. Nu ştia că era tatăl lui Bobby. Nu avea să ştie niciodată.

„Mă scuzaţi, doamnă Das, de ce mi-aţi dat aceste informaţii?“, a întrebat domnul Kapasi când ea a terminat în sfârşit de vorbit şi s-a întors din nou către el.

„Pentru Dumnezeu, nu-mi mai spuneţi «doamna Das». Am douăzeci şi opt de ani. Aveţi probabil copii de vârsta mea.“

„Nu chiar.“ Pe domnul Kapasi l-a deranjat să afle că ea îl privea ca pe un părinte. Sentimentul pe care îl avusese pentru ea şi care îl făcuse să-şi examineze imaginea în oglinda retrovizoare în timp ce mergeau cu maşina s-a evaporat puţin.

„V-am spus-o datorită talentului dumneavoastră.“ Şi-a vârât pachetul cu floricele de orez în geantă fără să îl îndoaie la gură.

„Nu înţeleg“, a spus domnul Kapasi.

„Nu vedeţi? De opt ani n-am fost în stare să-i spun asta nimănui, nici prietenilor, nici lui Raj, bineînţeles. Nici măcar

nu bănuieşte. Crede că sunt încă îndrăgostită de el. Ei, n-aveţi nimic de spus?".

„Despre ce?".

„Despre ce v-am spus. Despre secretul meu şi despre cât de groaznic mă face să mă simt. Mă simt groaznic când mă uit la copii şi la Raj, tot timpul. Am dorinţe groaznice, domnule Kapasi, îmi vine să arunc lucrurile din casă. Într-o zi, mi-a venit să arunc tot ce am pe fereastră, televizorul, copiii, totul. Nu credeţi că e nesănătos?".

Tăcea.

„Domnule Kapasi, nu aveţi nimic de spus? Credeam că asta e meseria dumneavoastră."

„Meseria mea este să le fiu ghid turiştilor, doamnă Das."

„Nu asta. Cealaltă meserie. Cea de interpret."

„Dar nu ne confruntăm cu o barieră lingvistică. Ce nevoie e de interpret?".

„Nu asta vreau să zic. Altfel, nu v-aş fi spus niciodată. Nu vă daţi seama ce înseamnă pentru mine să vă spun aşa ceva dumneavoastră?".

„Ce înseamnă?".

„Înseamnă că m-am săturat să mă simt atât de groaznic tot timpul. Opt ani, domnule Kapasi, opt ani m-a durut. Speram să mă faceţi să mă simt mai bine, să spuneţi lucrul potrivit. Să-mi sugeraţi vreun remediu."

A privit-o, îmbrăcată în fusta ei roşie în carouri şi în tricoul cu căpşună: o femeie care încă nu împlinise treizeci de ani, care nu-şi iubea nici soţul, nici copiii, pe care o părăsise deja dragostea de viaţă. Mărturisirea ei l-a deprimat, l-a deprimat cu atât mai mult când s-a gândit la domnul Das, care era în vârful dealului, cu Tina agăţată de umeri şi făcea fotografii cu chilii monastice vechi, tăiate în stâncă pentru a le arăta elevilor din America, fără să bănuiască şi fără să ştie că unul dintre fiii lui nu era al lui. Domnul Kapasi s-a simţit jignit că doamna Das îi cerea să-i interpreteze micul secret trivial şi comun. Nu semăna cu pacienţii din cabinetul doctorului, cu cei care veneau cu ochii sticloşi, disperaţi, incapabili să doarmă, să respire sau să urineze cu uşurinţă, incapabili, mai întâi de toate, să-şi dea nume propriilor dureri. Totuşi, domnul Kapasi credea că e de datoria lui să o ajute

pe doamna Das. Îi va spune că onestitatea e cea mai bună politică. Onestitatea cu siguranţă ar ajuta-o să se simtă mai bine, cum ar spune ea. El se putea oferi să asiste la discuţie, ca mediator. S-a hotărât să înceapă cu cea mai evidentă întrebare, să ajungă la miezul chestiunii, aşa că a întrebat: „Simţiţi într-adevăr durere, doamnă Das, sau vină?".

S-a întors către el şi i-a aruncat o privire, cu un strat gros de ulei de muştar pe buzele glazurate cu roz. A deschis gura să spună ceva, dar, în timp ce îl privea, un fel de certitudine a părut să-i treacă prin faţa ochilor şi s-a oprit. L-a zdrobit; a ştiut chiar în acea clipă că nici măcar nu era atât de important cât să fie insultat cum se cuvenea. A deschis uşa maşinii şi a luat-o în sus, pe cărare, legănându-se puţin pe tocurile pătrate din lemn, vârând mâna în geanta de pai ca să mănânce floricele de orez cu pumnul. Orezul îi cădea printre degete, lăsând o dâră în zigzag care a determinat o maimuţă să sară din copac şi să înfulece grăunţele albe. Dornică să mănânce mai mult, maimuţa a început să o urmărească pe doamna Das. Alte maimuţe au venit după prima, aşa încât, curând, doamna Das era urmărită de vreo şase animale care îşi târau în spate cozile de catifea.

Domnul Kapasi s-a dat jos din maşină. A vrut să strige, să îi atragă atenţia într-un fel, dar s-a gândit cu îngrijorare că, dacă ar şti că sunt în spatele ei, i s-ar face frică. Poate şi-ar pierde echilibrul. Poate că maimuţele ar trage-o de geantă sau de păr. A început să alerge în sus, pe cărare, luând de pe jos o creangă căzută, ca să sperie maimuţele. Doamna Das mergea înainte, fără să-şi dea seama, lăsând o urmă de orez după ea. Aproape de vârful pantei, în faţa unui grup de chilii sprijinite pe nişte stâlpi de piatră măruntă, domnul Das stătea în genunchi pe pământ, potrivindu-şi obiectivul. Copiii erau sub arcadă, când ascunzându-se, când apărând în cadru.

„Aşteptaţi-mă", a strigat doamna Das. „Vin şi eu."

Tina a sărit în sus şi în jos. „Vine mami!".

„Minunat", a spus domnul Das fără să ridice privirea. „Exact la timp. O să-l rugăm pe domnul Kapasi să ne facă o poză cu toţi cinci."

Domnul Kapasi a grăbit pasul, agitând creanga şi făcând maimuţele să o zbughească, neatente, în altă direcţie.

„Unde-i Bobby?“, a întrebat doamna Das când s-a oprit.
Domnul Das şi-a ridicat privirea din spatele aparatului. „Nu ştiu. Ronny, unde-i Bobby?“.

„Unde e?“, a repetat doamna Das cu o voce ascuţită. „Ce-i cu voi?“.

Au început să-l strige, luând-o în sus şi în jos, pe cărare. Pentru că îl strigau, nu au auzit la început ţipetele băiatului. Când l-au găsit, un pic mai jos pe cărare, sub un copac, era înconjurat de un grup de maimuţe, mai mult de o duzină de animale care îl trăgeau de tricou cu degetele lor lungi şi negre. Orezul pe care îl scăpase doamna Das era risipit la picioarele lui, făcut grămăjoare de mâinile maimuţelor. Băiatul era tăcut, cu trupul nemişcat, lacrimi repezi îi curgeau pe faţa uluită. Pulpele goale îi erau pline de praf şi roşii de urme, acolo unde una dintre maimuţe îl lovise de mai multe ori cu băţul pe care i-l dăduse mai devreme.

„Tati, maimuţa îl loveşte pe Bobby“, a zis Tina.

Domnul Das şi-a şters palmele de partea din faţă a pantalonilor scurţi. De teamă, a apăsat din greşeală pe declanşatorul camerei; bâzâitul filmului care s-a mişcat cu o poziţie a stârnit maimuţele, iar cea cu băţul a început să-l lovească pe Bobby şi mai tare. „Ce facem? Dacă încep să ne atace?“

„Domnule Kapasi“, a ţipat doamna Das, observându-l cum stătea la o parte. „Faceţi ceva, pentru Dumnezeu, faceţi ceva!“.

Domnul Kapasi a luat creanga şi le-a alungat, şuierând şi tropăind din picioare ca să le sperie pe cele care mai rămăseseră. Animalele s-au retras încet, cu pas măsurat, ascultătoare, dar fără să se sperie. Domnul Kapasi l-a luat pe Bobby în braţe şi l-a adus înapoi, în locul în care stăteau părinţii şi fraţii lui. În timp ce îl ducea în braţe, a fost tentat să-i şoptească băiatului un secret la ureche. Dar Bobby era îngrozit şi tremura de frică, cu picioarele sângerând uşor acolo unde băţul îi rănise pielea. Când domnul Kapasi l-a predat părinţilor, domnul Das a scuturat nişte praf de pe tricoul băiatului şi i-a potrivit cozorocul pe cap în poziţia corespunzătoare. Doamna Das a vârât mâna în geanta de pai ca să găsească un bandaj, pe care i l-a lipit pe rana de la picior. Ronny i-a oferit fratelui său o gumă de mestecat.

„E bine. Numai puţin speriat, nu-i aşa, Bobby?“, a spus domnul Das, mângâindu-l pe creştetul capului.

„Doamne, hai să plecăm de aici“, a spus doamna Das. Şi-a încrucişat braţele deasupra căpşunei de pe piept. „Mi-e groază de locul ăsta.“

„Da. Înapoi la hotel, clar“, a încuviinţat domnul Das.

„Săracul Bobby“, a zis doamna Das. „Vino aici o secundă. Las-o pe mami să-ţi aranjeze părul.“ A băgat din nou mâna în geanta de pai, de data asta ca să scoată peria, şi a început să îl pieptene la marginile cozorocului transparent. Când a tras în grabă peria din geantă, bucăţica de hârtie cu adresa domnului Kapasi a zburat în vânt. Nimeni n-a observat, afară de el. A privit cum hârtiuţa s-a înălţat, din ce în ce mai sus, luată de briză, până în copacii unde stăteau acum maimuţele, privind solemn scena la care se petrecea jos. Domnul Kapasi a privit-o şi el, ştiind că aceasta va fi imaginea familiei Das pe care o va păstra în minte pentru totdeauna.

UN DURWAN[1] ADEVĂRAT

Boori Ma, măturătoare pe scară, nu dormise de două nopți. Așa că, în dimineața dinaintea celei de-a treia nopți, își scutură de purici așternutul. Își scutură plăpumile o dată sub cutiile de scrisori unde locuia, apoi încă o dată la capătul aleii, făcând ciorile care se hrăneau cu coji de legume să-și ia zborul în mai multe direcții.

Când începu să urce cele patru rânduri de scări de până la acoperiș, Boori Ma își puse o mână pe genunchiul care i se umfla la începutul fiecărui anotimp ploios. Asta însemna că găleata, cârpele și mănunchiul de tulpini de trestie care îi servea drept mătură trebuiau ținute, toate, sub celălalt braț. În ultima vreme, Boori Ma începuse să creadă că treptele deveneau mai abrupte; urcatul lor îi părea ca urcatul unei scări din acelea pe care te cațări în pod, și nu ca al unor simple trepte. Avea șaizeci și patru de ani, părul strâns într-un nod nu mai mare decât o nucă și arăta aproape la fel de slabă din față ca dintr-o parte.

De fapt, singurul lucru care părea tridimensional la Boori Ma era vocea: gata să se spargă de durere, înțepătoare ca laptele acru și atât de ascuțită încât ar fi putut rade miezul dintr-o nucă de cocos. Cu vocea asta enumera, de două ori pe zi, când mătura scara, toate detaliile nenorocirii ei și toate pierderile suferite începând cu deportarea la Calcutta de după partajul teritorial. În perioada aceea, susținea ea, haosul o despărțise de un soț, de patru fiice, de o casă de cărămidă cu două etaje,

[1] Cuvântul desemnează, în India, un portar de clădire particulară cu atribuții similare unui „concierge" în Franța.

de un *almari*[1] din lemn de trandafir și de mai multe cufere ale căror chei universale încă le mai purta cu ea, legate la capătul liber al sariului, împreună cu economiile ei de o viață.

Pe lângă greutăți, celălalt lucru pe care îl istorisea cu plăcere Boori Ma erau vremurile mai ușoare. Așa că, în momentul în care ajunse la capătul scărilor de la etajul doi, adusese deja la cunoștința întregului imobil meniul din noaptea când își măritase a treia fiică. „Am măritat-o cu un director de școală. Orezul era fiert în apă de trandafiri. Primarul era printre invitați. Toată lumea își clătea degetele în castroane de cositor." Aici făcu o pauză, își trase răsuflarea și își aranjă din nou ustensilele de sub braț. Profită de ocazie ca să alunge un gândac de pe stâlpii balustradei, apoi continuă: „Homari cu muștar făcuți la aburi în frunze de bananier. Nici o delicatesă nu lipsea. Nu că asta ar fi fost o extravaganță pentru noi. Acasă la noi, mâncam carne de capră de două ori pe săptămână. Aveam un heleșteu pe moșie, plin cu pește."

De acum, Boori Ma vedea ceva din lumina care se revărsa pe scară dinspre acoperiș. Și, cu toate că nu era decât ora opt, soarele era deja destul de puternic cât să încălzească ultimele trepte de ciment de sub picioarele ei. Era un imobil foarte vechi, de felul celor unde apa pentru baie trebuia adunată în rezervoare, ferestrele nu aveau geamuri, iar toaletele erau niște eșafodaje făcute din cărămizi.

„Un om venea să ne culeagă curmalele și guavele. Altul tăia tufele de hibiscus. Da, acolo am simțit gustul vieții adevărate. Aici mănânc seara dintr-o oală cu orez." În acest moment al recitalului, urechile lui Boori Ma începură să ardă; o durere îi rodea genunchiul umflat. „Am spus că am trecut granița numai cu două brățări la mână? Și a existat o zi când picioarele nu-mi atingeau decât marmură. Mă credeți, nu mă credeți, un confort de nici nu îl puteți visa."

Nimeni nu putea spune cu certitudine dacă era ceva adevărat în litaniile lui Boori Ma. Ce era sigur era că, în fiecare zi, dimensiunile fostei ei moșii păreau a se dubla, ca și valorile conținute în cuferele ei și în *almari*. Nimeni nu se îndoia

[1] „Almari" este numele unui corp de mobilier de tipul unui dulap de haine, adesea prevăzut cu două uși și, eventual, cu sertare.

de faptul că era refugiată; accentul pe care îl avea în bengali spunea totul. Totuşi, locatarii din acest imobil de apartamente nu puteau reconcilia averea pe care Boori Ma pretindea că o avusese cu poveştile mai plauzibile despre cum trecuse ea granița din estul Bengalului, împreună cu celelalte mii de oameni, în remorca unui camion, printre saci de funie. Şi cu toate astea erau zile când Boori Ma insista că a venit la Calcutta într-un car tras de boi.

„În camion sau în căruță?", o întrebau uneori copiii care se duceau să joace hoții şi vardiştii pe alee. La care Boori Ma răspundea, scuturându-şi capătul liber al sariului ca să zornăie cheile: „De ce intrați în amănunte? De ce căutați var pe o frunză de betel[1]? Mă credeți, nu mă credeți. Viața mea e compusă din atâtea dureri că nici nu le puteți visa."

Aşa amesteca întâmplările. Se contrazicea. Înfrumuseța aproape totul. Dar tiradele ei erau atât de convingătoare, iritările ei erau atât de vii, că nu era aşa de uşor să nu o iei în seamă.

Ce fel de moşier sfârşeşte prin a mătura scările? Asta era întrebarea pe care şi-o punea mereu domnul Dalal, de la etajul trei, când trecea pe lângă Boori Ma pe drumul său către serviciu, unde trimitea facturi pentru un distribuitor angro de tuburi de cauciuc, țevi şi supape din zona specializată în instalații dimprejurul Străzii College[2].

Bechareh[3], probabil îşi construieşte poveşti ca un soi de doliu pentru pierderea familiei, era bănuiala colectivă a celor mai multe dintre neveste.

Şi „Gura lui Boori Ma e plină de deşertăciuni, însă e o victimă a vremurilor în schimbare" era refrenul bătrânului domn Chatterjee. Nu se aventurase afară din balconul lui şi nici nu deschisese vreun ziar de la Independență, dar, în

---

[1] Plantă agățătoare perenă, din aceeaşi familie cu piperul, care creşte în Asia de Sud şi ale cărei frunze şi semințe sunt mestecate în anumite țări, ca stimulant.

[2] Stradă situată în nordul oraşului Calcutta, în care sunt concentrate multe librării şi anticariate, precum şi câteva cafenele frecventate de intelectuali.

[3] Epitet traductibil prin expresii de genul „Vai, săracul!".

ciuda acestui fapt, sau poate tocmai din această cauză, părerile lui erau mereu ținute la mare stimă.

În final a circulat teoria că Boori Ma fusese angajată ca lucrătoare pentru o familie prosperă de *zamindari*[1] din est şi că de aceea era capabilă să-şi exagereze trecutul într-o asemenea măsură. Impostura ei guturală nu făcea nimănui nici un rău. Cu toții erau de acord că era în stare să-i distreze de minune. În schimbul culcuşului de sub cutiile de scrisori, Boori Ma le întreținea scara curățând până şi cea mai mică pată. Mai presus de toate, locatarilor le plăcea ideea că Boori Ma, care dormea în fiecare noapte în spatele porții rabatabile, stătea de gardă între ei şi lumea exterioară.

Nimeni din acest imobil nu poseda ceva care să-i tenteze prea mult pe hoți. Văduva de la etajul doi, doamna Misra, era singura care avea telefon. Cu toate acestea, locatarii erau mulțumiți că Boori Ma veghea mişcările de pe alee, că nu-i lăsa să treacă pe comercianții itineranți care veneau să vândă piepteni şi şaluri din uşă în uşă, că era în stare să cheme o ricşă în doi timpi şi trei mişcări şi că putea, cu câteva lovituri de mătură, să gonească orice personaj dubios care vagabonda prin zonă ca să scuipe, să urineze sau să facă alt fel de probleme.

Pe scurt, de-a lungul anilor, serviciile lui Boori Ma începuseră să semene cu cele ale unui adevărat *durwan*. Deşi, în mod normal, asta nu era o slujbă de femeie, îşi onora îndatoririle şi supraveghea în permanență lucrurile cu tot atâta minuțiozitate câtă i s-ar fi cerut dacă ar fi fost portăreasă într-un imobil de pe Lower Circular Road sau din Parcul Jodhpur[2], ori din vreo altă zonă cu pretenții.

Pe acoperiş, Boori Ma îşi agăță aşternuturile pe frânghia de rufe. Sârma, întinsă în diagonală de la un colț la celălalt al parapetului, traversa panorama în care se profilau antene

---

[1] Un zamindar era, începând din epoca medievală şi până la sfârşitul ocupației britanice, un moşier care arenda altora pământul şi colecta veniturile, plătind eventual o taxă fixă administratorilor coloniali. O dată cu independența Indiei, aceste practici au încetat, însă ele au rămas în vigoare în Pakistan.

[2] Suburbie selectă din sudul Calcuttei.

de televiziune, panouri publicitare şi, în depărtare, arcadele Podului Howrah. Boori Ma examină orizontul în toate cele patru părţi. Apoi dădu drumul la robinetul de la baza rezervorului. Se spălă pe faţă, îşi clăti picioarele şi se frecă pe dinţi cu două degete. După aceea, începu să bată plăpumile, pe ambele părţi, cu mătura. Din când în când, se oprea şi mijea ochii în jos, spre ciment, sperând să identifice vinovatul pentru nopţile ei de nesomn. Era atât de absorbită de acest proces, încât trecură câteva clipe până când o observă pe doamna Dalal de la etajul trei, care venise să scoată la uscat, la soare, o tavă cu coji de lămâie sărate.

„Nu ştiu ce e în plapuma asta, dar mă ţine trează toată noaptea", zise Boori Ma. „Spuneţi-mi, vedeţi ceva?".

Doamna Dalal avea o slăbiciune pentru Boori Ma; câteodată îi dădea bătrânei nişte pastă de ghimbir cu care să dea gust tocăniţei. „Nu văd nimic", spuse doamna Dalal după un timp. Avea pleoapele diafane şi degetele de la picioare foarte subţiri, cu inele.

„Atunci înseamnă că au aripi", conchise Boori Ma. Lăsă jos mătura şi observă cum un nor trecea prin faţa altuia. „Zboară înainte să le pot strivi. Dar uitaţi-vă ce am pe spate. Trebuie că m-am făcut vânătă de la muşcăturile lor."

Doamna Dalal ridică faldul sariului lui Boori Ma, o ţesătură albă ieftină cu o margine de culoarea unei bălţi murdare. Îi examină pielea de deasupra şi de dedesubtul bluzei croite într-un stil care nu se mai întâlnea prin magazine. Apoi spuse: „Ai închipuiri, Boori Ma."

„Vă spun că mă mănâncă puricii de vie."

„S-ar putea să fie un caz de spuzeală[1]", îi sugeră doamna Dalal.

La asta Boori Ma îşi scutură capătul liber al sariului, făcând cheile să zornăie. Zise: „Cunosc spuzeala. Asta nu e spuzeală. N-am dormit de trei, poate chiar patru zile. Cine a stat să socotească? Eu ţineam curăţenie în pat. Aşternuturile noastre erau de muselină. Mă credeţi, nu mă credeţi, plasele noastre de ţânţari erau fine ca mătasea. Un confort de nici nu îl puteţi visa."

[1] În original este folosită expresia uşor arhaică „prickly heat": boală sau infecţie caracterizată de o erupţie cutanee cu băşici sau bubiţe.

„Nu-l pot visa", repetă doamna Dalal. Îşi lăsă în jos pleoapele diafane şi suspină. „Nu-l pot visa, Boori Ma. Locuiesc în două camere dărăpănate, măritată cu un bărbat care vinde piese pentru WC-uri." Doamna Dalal se întoarse şi privi la una dintre plăpumi. Îşi trecu un deget de-a lungul unei cusături. Apoi întrebă:

„Boori Ma, cât timp ai dormit în aşternuturile astea?".

Boori Ma îşi duse un deget la buze înainte de a răspunde că nu-şi mai aducea aminte.

„Atunci de ce nu ne-ai spus nimic până azi? Crezi că nu ne putem permite să-ţi oferim nişte plăpumi curate? Sau măcar vreun material impermeabil?". Părea jignită.

„Nu e nevoie", zise Boori Ma. „Acum sunt curate. Le-am bătut cu mătura."

„Să nu aud nimic", spuse doamna Dalal. „Ai nevoie de un pat nou. De plăpumi, de o pernă. De o pătură, când vine iarna." În timp ce vorbea, doamna Dalal făcea socoteala obiectelor necesare, atingându-şi cu degetul mare pernuţele celorlalte degete.

„În zilele de sărbătoare, săracii veneau la noi acasă să le dăm de mâncare", zise Boori Ma. Îşi umplea găleata din mormanul de cărbune din cealaltă parte a acoperişului.

„O să stau de vorbă cu domnul Dalal când se întoarce de la serviciu", strigă doamna Dalal în timp ce cobora scările. „Vino după-masă. O să-ţi dau nişte murături şi nişte pudră pentru spate."

„Nu e spuzeală", zise Boori Ma.

Era drept că spuzeala era ceva obişnuit în anotimpul ploios. Dar Boori Ma prefera să creadă că lucrul care o irita în pat, care îi fura somnul, care îi dădea o usturime ca ardeiul iute pe piele şi pe capul unde părul i se rărise nu avea o origine atât de vulgară.

Rumega aceste gânduri în vreme ce mătura scara – întotdeauna lucra de sus în jos –, când începu să plouă. Veni răpăind pe acoperiş ca un băiat care poartă papuci prea mari şi îi luă cojile de lămâie doamnei Dalal, ducându-le direct în gura burlanului. Înainte ca trecătorii să apuce să-şi deschidă umbrelele, azvârli jos gulere, buzunare şi pantofi. În acel

imobil şi în toate cele învecinate, obloanele şubrede erau închise şi legate cu şireturi de gratiile ferestrelor.

În acel moment, Boori Ma lucra jos, la etajul doi. Privi în sus, la treptele ca o scară de urcat în pod şi, când sunetul apei în cădere ajunse aproape de ea, îşi dădu seama că plăpumile ei se făceau terci.

Dar atunci îşi aminti de discuţia cu doamna Dalal. Aşa că, în acelaşi ritm, continuă să mături de pe restul scărilor praful, mucurile de ţigară şi învelitorile de la acadele, până când ajunse la cutiile de scrisori de jos. Ca să nu intre vântul, scormoni prin coşurile ei, căutând nişte ziare, şi le înghesui în deschizăturile în formă de romb ale porţii rabatabile. Apoi îşi puse prânzul la fiert deasupra găleţii cu cărbuni, fluturând, ca să aţâţe focul, un evantai încreţit din palmier.

În după-amiaza aceea, cum îi era obiceiul, Boori Ma îşi înnodă din nou părul, îşi desfăcu capătul liber al sariului şi îşi numără economiile de o viaţă. Tocmai se trezise dintr-un pui de somn de douăzeci de minute, pe care-l trăsese pe un culcuş făcut din ziare, unde dormea până una-alta. Ploaia se oprise, iar acum mirosul acru care se ridica din frunzele de mango ude plutea jos, deasupra aleii.

Uneori, după-amiaza, Boori Ma îşi vizita colocatarii. Îi plăcea să hoinărească dintr-o gospodărie în alta. Locatarii o asigurau că, din partea lor, era oricând binevenită; nu trăgeau niciodată zăvorul la uşi decât noaptea. Îşi vedeau de treabă certându-şi copiii, făcându-şi socotelile sau alegând pietricelele din orezul pentru cină. Din când în când i se dădea un pahar cu ceai, cutia cu biscuiţi era întinsă spre ea şi îi ajuta pe copii să arunce jetoanele pe tabla de carambol. Ştiind că nu trebuia să se aşeze pe mobilă, se lăsa pe vine în praguri şi pe holuri şi observa gesturile şi felul în care se comportau oamenii în acelaşi fel în care cineva tinde să privească traficul într-un oraş necunoscut.

În această dimineaţă, Boori Ma se hotărî să accepte invitaţia doamnei Dalal. Spatele încă o mai mânca, chiar şi după ce dormise pe ziare, şi începea să tânjească, până la urmă, după nişte pudră pentru spuzeală. Îşi luă de jos mătura – nu

se simţea ea însăşi fără mătură – şi se pregătea să urce scările când o ricşă trase la poarta rabatabilă.

Era domnul Dalal. Anii pe care îi petrecuse trimiţând facturi îi lăsaseră două semiluni violete sub ochi. Dar astăzi privirea îi era luminoasă. Vârful limbii i se juca printre dinţi, iar în strânsoarea coapselor ţinea două chiuvete mici de ceramică.

„Boori Ma, am o treabă pentru tine. Ajută-mă să duc chiuvetele astea sus.“ Îşi apăsă o batistă împăturită pe frunte şi îi dădu băiatului cu ricşa o monedă. Apoi cără bazinele împreună cu Boori Ma, până sus la etajul trei. Numai după ce ajunseră în apartament le anunţă în sfârşit doamnei Dalal, lui Boori Ma şi altor câtorva locatari care se ţinuseră după ei din curiozitate, următorul lucru: că orele în care trimitea facturi pentru un distribuitor de tuburi de cauciuc, ţevi şi supape se terminaseră. Că însuşi distribuitorul, care tânjea după un aer mai proaspăt şi ale cărui profituri se dublaseră, îşi deschidea o a doua sucursală în Burdwan. Şi că, în urma unei evaluări a eforturilor neobosite pe care le făcuse de-a lungul anilor, distribuitorul îl promova pe domnul Dalal în postul de director al sucursalei din strada College. În marea sa exaltare, în drumul spre casă prin zona specializată în instalaţii, domnul Dalal cumpărase două chiuvete.

„Ce să facem cu două chiuvete într-un apartament de două camere?“, întrebă doamna Dalal. Se îmbufnase deja din cauza cojilor de lămâie. „Cine a mai auzit de aşa ceva? Tot cu cherosen gătesc. Nu vrei să faci cerere pentru telefon. Şi încă mai aştept frigiderul pe care mi l-ai promis când ne-am căsătorit. Vrei să dregi toate astea cu două chiuvete?“.

Cearta care urmă făcu o gălăgie atât de mare, încât se auzi până jos la cutiile de scrisori. Făcură o gălăgie atât de mare şi fu atât de lungă, încât acoperi zgomotul celei de-a doua rafale de ploaie care căzu după lăsarea întunericului. Făcură o gălăgie atât de mare încât îi abătu chiar şi lui Boori Ma atenţia pe când mătura scara de sus în jos, a doua oară în ziua aceea, iar din acest motiv nu vorbi nici de greutăţile ei, nici de vremurile mai uşoare. Îşi petrecu noaptea pe culcuşul din ziare.

Cearta dintre domnul şi doamna Dalal îşi mai făcea resimţite, mai mult sau mai puţin, efectele devreme, în următoarea dimineaţă, când o echipă de muncitori desculţi veni să

instaleze chiuvetele. După o noapte de gândit şi răzgândit, domnul Dalal se hotărâse să instaleze o chiuvetă în sufrageria din apartamentul lor şi pe cealaltă pe scara clădirii, la capătul scărilor de la etajul unu. „Aşa o poate folosi toată lumea", explică el din uşă în uşă. Locatarii erau încântaţi; de ani întregi se spălaseră cu toţii pe dinţi turnându-şi cu cănile din apa pe care o ţineau în casă.

Domnul Dalal îşi spunea între timp: o chiuvetă pe scară sigur îi va impresiona pe vizitatori. Acum că era director de companie, cine ştie cine putea să le viziteze clădirea?

Muncitorii trudiră mai multe ore. Alergară în sus şi în jos pe scări şi mâncară de prânz sprijiniţi de stâlpii balustradei. Băteau cu ciocanul, ţipau, scuipau şi înjurau. Se ştergeau de sudoare cu capetele turbanelor. Una peste alta, din cauza lor, Boori Ma nu mai putu să măture scara în acea zi.

Ca să-şi ocupe timpul, Boori Ma se retrase pe acoperiş. Se târa de-a lungul parapetelor, dar şoldurile o dureau din cauză că dormise pe ziare. După ce examină atent orizontul în toate cele patru părţi, rupse în mai multe fâşii ceea ce mai rămăsese din plăpumi şi se hotărî să lustruiască mai târziu stâlpii balustradei.

La începutul serii, locatarii se adunară să admire lucrările care se făcuseră peste zi. Chiar şi lui Boori Ma i se ceru insistent să-şi clătească mâinile sub apa limpede care curgea. Strâmbă din nas. „Apa noastră de baie era parfumată cu petale şi uleiuri de flori. Mă credeţi, nu mă credeţi, era un lux de nu-l puteţi visa."

Domnul Dalal trecu la demonstraţia diverselor caracteristici ale chiuvetei. Deschise fiecare robinet până la capăt şi apoi îl închise până la capăt. Apoi deschise ambele robinete în acelaşi timp, pentru a ilustra diferenţa de presiune. Ridicarea unei mici pârghii aflate între robinete permitea colectarea apei în chiuvetă, dacă se dorea acest lucru.

„Ultimul cuvânt în materie de eleganţă", încheie domnul Dalal.

„Un semn sigur al vremurilor în schimbare", aprobă domnul Chatterjee cu autoritate, din balcon.

Cu toate acestea, printre femei începură repede să mocnească resentimentele. Stând la rând să se spele pe dinţi dimineaţa, fiecare dintre ele se simţi frustrată că trebuia să aştepte, că trebuia să şteargă robinetele după fiecare folosire şi că nu putea să-şi lase săpunul şi pasta de dinţi pe marginea subţire a chiuvetei. Familia Dalal avea propria lor chiuvetă; de ce trebuia ca restul locatarilor să folosească una comună?

„Nu ne putem permite să ne cumpărăm şi noi chiuvetele noastre?", izbucni una dintre ele într-o dimineaţă.

„Familia Dalal este singura care poate să îmbunătăţească condiţiile din imobilul ăsta?", întrebă alta.

Zvonuri începură să se răspândească: că, în urma certei, domnul Dalal ar fi consolat-o pe nevastă-sa cumpărându-i două kilograme de ulei de muştar, un şal de caşmir, o duzină de săpunuri cu lemn de santal; că domnul Dalal ar fi depus o cerere pentru un post telefonic; că doamna Dalal nu făcea nimic altceva decât să-şi spele mâinile în chiuvetă toată ziua. Ca şi cum n-ar fi fost de ajuns, în dimineaţa următoare, un taxi având ca destinaţie Gara Howrah umplu, cu roţile lui, aleea; familia Dalal pleca zece zile la Simla.

„Boori Ma, n-am uitat. O să-ţi aducem o pătură din lână de oaie făcută în munţi", zise doamna Dalal prin geamul deschis al taxiului. Ţinea în braţe o geantă de piele care se potrivea cu marginea turcoaz a sariului.

„O să aducem două!", strigă domnul Dalal, care stătea alături de nevastă-sa, verificându-şi buzunarele ca să se asigure că portofelul era la locul lui.

Dintre toţi locatarii imobilului, Boori Ma era singura care ieşise la poarta rabatabilă ca să le ureze călătorie plăcută.

Cum plecă familia Dalal, celelalte neveste începură să facă planuri pentru propriile renovări. Una se hotărî să-şi vândă câteva din brăţările de nuntă şi tocmi un zugrav să împrospăteze pereţii scării. Alta îşi amanetă maşina de cusut şi chemă deratizarea. O a treia se duse la argintar şi îi înapoie un set de castroane de budincă; intenţiona să vopsească în galben obloanele.

Muncitorii începură să ocupe acest imobil zi şi noapte. Ca să evite circulaţia, Boori Ma începu să doarmă pe acoperiş. Atâţia oameni intrau şi ieşeau pe poarta rabatabilă,

atâția alții blocau tot timpul aleea, încât nu avea sens să le țină socoteala.

După câteva zile, Boori Ma își mută și coșurile, și găleata de gătit pe acoperiș. Nu era nevoie să folosească chiuveta zinul de jos, pentru că se putea spăla la fel de bine, cum se spălase mereu, de la robinetul rezervorului. Încă mai avea de gând să lustruiască stâlpii balustradei cu cârpele pe care le făcuse din plăpumi. Dormi în continuare pe ziare.

Mai veniră ploi. Sub streașina din care picura, cu un ziar deasupra capului, Boori Ma stătea chircită și privea cum furnicile care apar în timpul musonului mărșăluiau de-a lungul frânghiei de rufe, cărându-și ouăle în gură. Vânturi mai umede îi mângâiau spatele. Ziarele erau pe terminate.

Diminețile ei erau lungi, după-amiezele și mai lungi. Nu-și mai amintea când băuse ultimul pahar cu ceai. Negândindu-se nici la greutăți, nici la vremurile mai ușoare, se întreba când se va întoarce familia Dalal cu așternuturile ei noi.

O cuprinse neliniștea pe acoperiș și, ca să mai facă puțină mișcare, Boori Ma începu să facă ture prin zonă, după-masa. Cu mătura de trestie în mână, în sariul mânjit cu cerneală de tipar, se plimba prin piețe și începu să-și cheltuiască economiile de o viață pe mici tratații: astăzi un pachet de floricele de orez, mâine niște alune kaju, poimâine o cană cu sirop din trestie de zahăr. Într-o zi merse până la tarabele cu cărți de pe strada College. În următoare zi merse și mai departe, până la piețele agricole din Bow Bazaar. Acolo fu locul în care, în timp ce stătea sub o arcadă, uitându-se la fructele de nangka[1] și de kaki[2], simți cum ceva o trăgea de capătul liber al sariului. Când se uită, restul economiilor ei de o viață și cheile ei universale dispăruseră.

Când Boori Ma se întoarse, în după-amiaza aceea, locatarii o așteptau la poarta rabatabilă. Strigăte pline de furie

---

[1] Fructe de dimensiuni foarte mari ale unui arbore tropical peren din Asia de Sud, asemănător arborelui de pâine. Ceea ce se consumă sunt pulpa și semințele foarte nutritive.

[2] Fructe foarte dulci, de culoare portocalie, cu diametru de 5-10 centimetri, produse de diverși arbori care cresc în Asia, dar și în America de Nord.

răsunau în sus și în jos, pe scară, repetând toate aceeași veste: chiuveta de pe scară fusese furată. Era o gaură mare în zidul proaspăt zugrăvit și o grămadă de tuburi de cauciuc și de țevi atârnau din perete. Bucăți de ghips murdăreau capătul treptelor. Boori Ma apucă mătura de trestie și nu spuse nimic.

În grabă, locatarii o luară pe sus pe Boori Ma și o duseră pe scări, până pe acoperiș, unde o așezară într-o parte și începură să strige la ea din cealaltă parte.

„Ea e de vină“, țipă unul din ei, arătând către Boori Ma. „Ea i-a anunțat pe hoți. Unde era când trebuia să păzească poarta?“.

„De zile în șir colindă pe străzi, vorbind cu necunoscuții“, îi informă altul.

„Am împărțit cu ea cărbunii, i-am dat un loc în care să doarmă. Cum a putut să ne trădeze în felul ăsta?“, vru să știe al treilea.

Deși nici unul dintre ei nu îi vorbea direct lui Boori Ma, ea le răspunse: „Credeți-mă, credeți-mă. Nu i-am anunțat pe hoți.“

„De ani întregi îți suportăm minciunile“, veni replica lor. „Acum te aștepți să te credem?“.

Acuzațiile lor continuară. Cum îi vor explica familiei Dalal? În final, îi cerură sfatul domnului Chatterjee. Îl găsiră așezat în balconul lui, uitându-se la un blocaj în circulație.

Unul dintre locatarii de la etajul doi zise: „Boori Ma a pus în pericol siguranța acestui imobil. Avem lucruri valoroase. Văduva, doamna Misra, trăiește singură cu telefonul în casă. Ce să facem?“.

Domnul Chatterjee medită la argumentele lor. Pe când se gândea, își așeză șalul care îi înfășura umerii și privi la eșafodajul de bambus care îi înconjura acum balconul. Obloanele din spatele lui, cărora le lipsise culoarea de atâta vreme câtă își putea el aduce aminte, fuseseră vopsite în galben. Într-un târziu, spuse:

„Gura lui Boori Ma e plină de deșertăciuni. Dar ăsta nu e un lucru nou. Nouă e înfățișarea acestei clădiri. Ceea ce îi lipsește acestei clădiri este un *durwan* adevărat.“

Așa că locatarii îi aruncară găleata și zdrențele, coșurile și mătura de trestie jos pe scări, dincolo de cutiile de scrisori

şi, pe poarta rabatabilă, la intrarea de pe alee. Şi o aruncară afară pe Boori Ma. Toţi erau nerăbdători să înceapă să-şi caute un *durwan* adevărat.

Din grămada de lucruri care îi aparţineau, Boori Ma îşi păstră doar mătura. „Credeţi-mă, credeţi-mă", spuse încă o dată, în vreme ce silueta ei începea să se îndepărteze. Îşi scutură capătul liber al sariului, dar nimic nu zornăi.

SEXY

Era cel mai mare coşmar al oricărei soţii. După nouă ani de căsnicie, îi spuse Laxmi Mirandei, soţul verişoarei ei se îndrăgostise de altă femeie. Stătuse lângă ea într-un avion care zbura de la Delhi la Montreal şi, în loc să se ducă acasă la soţia lui şi la copil, a coborât cu femeia aceea la Heathrow[1]. A sunat-o pe soţia lui şi i-a spus că a avut o conversaţie care i-a schimbat viaţa şi că avea nevoie de timp ca să-şi dea seama ce se întâmpla cu el. Verişoara lui Laxmi nu se mai mişcase din pat de atunci.

„Nu că aş învinovăţi-o", zise Laxmi. Întinse mâna după pachetul de Hot Mix din care ronţăia toată ziua şi care Mirandei i se părea că seamăna cu nişte cereale cu portocale prăfuite. „Închipuieşte-ţi. O fată din Anglia, de două ori mai tânără decât el." Laxmi era doar cu câţiva ani mai mare decât Miranda, dar era deja măritată şi ţinea, prinsă cu un bold, în cubuleţul ei care era lângă al Mirandei, o fotografie cu ea şi cu soţul ei, aşezaţi pe o bancă de piatră albă în faţa Taj Mahal[2]-ului. Laxmi vorbise la telefon cel puţin o oră, încercând să-şi calmeze verişoara. Nimeni nu observase; lucrau la un post public de radio, la departamentul care se ocupa de strângerea de fonduri, şi erau înconjurate de oameni care îşi petreceau toată ziua la telefon, solicitând donaţii.

---

[1] Aeroportul Internaţional din Londra, cel mai mare şi mai aglomerat din Europa.

[2] Construcţie monumentală care a ajuns un simbol al Indiei şi este unul dintre principalele atracţii turistice din această ţară. Ridicat între 1631 şi 1654 ca monument funerar pentru una dintre soţiile împăratului Shah Jahan, Taj Mahal-ul reprezintă un exemplu de arhitectură care combină elemente persane, indiene şi islamice.

„Cel mai rău îmi pare de băiat", adăugă Laxmi. „Stă acasă de zile întregi. Verişoară-mea zice că nici nu mai poate să-l ducă la şcoală."

„Sună groaznic", spuse Miranda. În mod normal, conversaţiile telefonice ale lui Laxmi – în principal cu soţul ei, despre ce se va găti la cină – îi distrăgeau atenţia Mirandei când scria scrisori, cerându-le ascultătorilor postului de radio să mărească sumele cu care contribuiau anual, în schimbul unei genţi de pânză sau al unei umbrele. O auzea clar pe Laxmi, cu frazele ei piperate ici şi colo cu câte un cuvânt indian, prin peretele laminat dintre birourile lor. Dar în după-amiaza aceea, Miranda nu ascultase discuţia. Vorbise chiar ea la telefon cu Dev, încercând să se hotărască unde să se întâlnească în seara respectivă.

„Dar până la urmă, câteva zile de stat acasă n-or să-i strice." Laxmi mai mâncă nişte Hot Mix, apoi puse pachetul la loc în sertar. „Ai zice că-i un geniu. Are o mamă punjabi şi un tată bengali şi, pentru că învaţă la şcoală engleză şi franceză, vorbeşte deja patru limbi. Cred că a sărit două clase."

Dev era şi el bengali. La început, Miranda a crezut că era o religie. Dar pe urmă el i-a arătat, era o regiune din India care se numea Bengal, pe o hartă apărută într-un număr din *The Economist*. Îi adusese special revista acasă, pentru că ea nu avea atlas sau vreo altă carte cu hărţi. Îi arătase oraşul unde se născuse. Unul dintre oraşe avea un chenar în jur, destinat să atragă atenţia cititorului. Când Miranda întrebă ce indica acel chenar, Dev făcuse revista sul, spunând: „Nimic din ce trebuie să ştii tu" şi dându-i, jucăuş, câteva palme peste cap.

Înainte de a pleca, o aruncase la gunoi, împreună cu mucurile celor trei ţigări pe care le fuma întotdeauna în cursul vizitelor lui. Însă, după ce privi cum maşina lui dispărea pe bulevardul Commonwealth, îndreptându-se spre casa lui de la periferie, unde locuia cu soţia lui, Miranda recuperă revista, scutură scrumul de pe copertă şi o rulă în cealaltă direcţie ca să revină la forma plată iniţială. Se vârî în pat, încă şifonată după ce făcuseră dragoste, şi studie graniţele Bengalului. Erau un golf deasupra şi nişte munţi dedesubt. Harta avea legătură cu un articol despre ceva care se numea banca

Gramin[1]. Dădu pagina, sperând să dea peste o fotografie cu oraşul unde se născuse Dev, dar nu găsi decât grafice şi tabele. Se uită lung la ele, totuşi, gândindu-se tot timpul ăsta la Dev, la felul în care, cu numai cincisprezece minute în urmă, îi sprijinise picioarele de umerii lui, apăsându-i genunchii la piept şi spunându-i că nu o putea avea îndeajuns.

Îl întâlnise cu o săptămână în urmă, la Filene[2]. Venise acolo în pauza de masă, ca să-şi cumpere dresuri cu reducere de la Basement. După aceea, urcă pe scara rulantă până în corpul principal al magazinului, la raionul de cosmetice, unde săpunurile şi cremele erau expuse ca nişte bijuterii, iar fardurile şi pudrele sclipeau ca nişte fluturi prinşi în ace, în spatele geamului protector. Cu toate că Miranda nu-şi cumpărase niciodată altceva decât ruj, îi plăcea să se plimbe prin labirintul strâmt şi aglomerat care îi era familiar într-un fel în care restul Bostonului nu-i era încă. Îi plăcea să negocieze cu femeile care stăteau la fiecare cotitură şi ofereau cartonaşe cu parfum, agitându-le în aer; uneori găsea câte un cartonaş din acestea după mai multe zile, îndoit în buzunarul de la haină, iar aroma bogată, care încă se păstrase vag, o încălzea în timp ce aştepta T-ul[3] în dimineţile reci.

În ziua aceea, oprindu-se să miroasă unul dintre cartonaşele cele mai îmbietoare, Miranda observă un bărbat care stătea la unul dintre ghişee. Ţinea în mână un petic de hârtie acoperit cu un scris precis, feminin. O vânzătoare se uită la bucata de hârtie şi începu să deschidă sertare. Scoase un săpun de o formă alungită, într-o cutie neagră, o mască

---

[1] Una dintre cele mai importante bănci comerciale din India.

[2] Lanţ de magazine celebru, fondat la Boston în 1881, care a existat sub acest nume până anul trecut, când a fuzionat cu Macy's şi şi-a pierdut numele istoric. Specializat iniţial în îmbrăcăminte şi încălţăminte, magazinul principal situat în Downtown Crossing a fost dotat în 1909 cu un subsol („Basement") în care proprietarul a pus la punct un sistem automat de reduceri, în funcţie de timpul cât un produs stătea la vânzare fără să fie cumpărat.

[3] „T" este denumirea generică pe care locuitorii oraşului Boston o dau oricărui mijloc de transport în comun, datorită faptului că firma care administra autobuzele, metroul şi trenurile locale din zonă avea, în anii 60, o siglă cu litera „T" într-un cerc.

hidratantă, o fiolă cu picături pentru regenerarea celulelor şi două tuburi cu cremă de faţă. Bărbatul avea tenul închis şi părul negru; avea păr şi pe dosul mâinilor, la încheieturile degetelor. Purta o cămaşă roz-flamingo, un costum bleumarin, un pardesiu de culoarea cămilei cu nasturi de piele strălucitori. Pentru a plăti, îşi scosese mănuşile din piele de porc. Bancnote apretate apăruseră dintr-un portofel roşu de Burgundia. Nu purta verighetă.

„Ce să-ţi dau, iubito?", o întrebă vânzătoarea pe Miranda. Privi peste ramele ochelarilor din carapace de broască ţestoasă, evaluându-i tenul Mirandei.

Miranda nu ştia ce voia. Tot ce ştia era că nu voia ca bărbatul să plece. Părea să mai zăbovească, aşteptând, împreună cu vânzătoarea, ca ea să spună ceva. Ea se zgâi la nişte sticluţe, unele scunde, altele înalte, aranjate pe o tavă ovală, ca o familie care poza pentru o fotografie.

„O cremă", spuse în sfârşit Miranda.

„Câţi ani ai?".

„Douăzeci şi doi."

Vânzătoarea dădu din cap, deschizând o sticluţă glazurată. „Asta s-ar putea să ţi se pară un pic mai grea decât eşti tu obişnuită, dar eu aş începe de pe-acum. Toate ridurile or să fie deja formate pe la douăzeci şi cinci de ani. După aceea, încep doar să iasă la vedere."

În timp ce vânzătoarea întindea crema pe faţa Mirandei, bărbatul stătea şi se uita. În timp ce Mirandei i se explica modul corect de aplicare, cu mişcări rapide în sus, începând de la baza gâtului, el învârti caruselul cu rujuri. Apăsă o pompiţă care distribuia gel anticelulită şi şi-l masă pe dosul mâinii de pe care îşi scosese mănuşa. Deschise un borcan, se aplecă şi se apropie atât de mult încât un strop de cremă îi pătă vârful nasului.

Miranda zâmbi, însă gura ei era mascată de o pensulă mare cu care vânzătoarea o peria pe faţă. „Ăsta e fardul de obraji numărul doi", spuse femeia. „Îţi dă un pic de culoare."

Miranda dădu din cap, trăgând cu ochiul la imaginea ei reflectată într-una dintre oglinzile înclinate care erau aliniate pe masă. Avea ochi cenuşii şi o piele palidă ca hârtia, iar contrastul cu părul închis la culoare şi strălucitor ca bobul de cafea îi

făcea pe oameni să-i descrie apariţia spunând că e frapantă, dacă nu chiar frumoasă. Avea un cap îngust, în formă de ou, care se înălţa către un punct mai proeminent. Şi trăsăturile îi erau înguste, cu nări atât de subţiri încât păreau să fi fost prinse cu un cârlig de rufe. Acum faţa îi strălucea, rozalie în obraji, fumurie sub arcadele sprâncenelor. Buzele îi străluceau.

Bărbatul se privea şi el într-o oglindă, ştergându-şi repede crema de pe nas. Miranda se întrebă de unde venea. Îşi spuse că ar fi putut fi spaniol sau libanez. Când deschise un alt borcan şi zise, fără să se adreseze cuiva anume, „Asta miroase a ananas", ea detectă doar o urmă de accent.

„Altceva pe ziua de azi?", întrebă vânzătoarea, luând cartea de credit a Mirandei.

„Nu, mulţumesc."

Femeia înveli crema în mai multe straturi de hârtie roşie. „O să fii foarte mulţumită de acest produs." Mâna Mirandei era nesigură când semnă factura. Bărbatul nu se mişcase.

„Ţi-am pus acolo şi o mostră din noul nostru gel de ochi", adăugă vânzătoarea, întinzându-i Mirandei o punguţă de cumpărături. Se uită la cartea de credit a Mirandei înainte de a o face să alunece uşor de partea cealaltă a mesei. „La revedere, Miranda."

Miranda se îndreptă spre ieşire. La început, se grăbi. Apoi, observând uşile care dădeau spre Downtown Crossing[1], îşi încetini mersul.

„O parte din numele tău e din India", spuse bărbatul, potrivindu-şi pasul cu al ei.

Se opri, ca şi el, la o masă circulară pe care erau teancuri de pulovere, flancate de conuri de brad şi funde de catifea. „Miranda?".

„Mira. Am o mătuşă pe care o cheamă Mira."

Numele lui era Dev. Lucra la o bancă de investiţii, pe acolo, spuse el, făcând semn din cap în direcţia Gării de Sud. Era primul bărbat cu mustaţă pe care îl găsea arătos, se hotărî Miranda.

---

[1] Zonă comercială intens circulată din Boston, faimoasă pentru magazinele printre care şi Filene, pentru restaurante şi tarabele vânzătorilor ambulanţi.

Merseră împreună spre stația de pe Park Street, trecând de chioșcurile unde se vindeau curele și genți ieftine. Un vânt amenințător de ianuarie îi răvăși cărarea. În timp ce încerca să pescuiască ceva din buzunarul de la haină, ochii îi căzură pe punga lui de cumpărături. „Și astea sunt pentru ea?".

„Pentru cine?".

„Pentru mătușa ta, Mira."

„Sunt pentru soția mea." Pronunță cuvintele rar, privind-o în ochi pe Miranda. „Pleacă în India pentru câteva săptămâni." Își dădu ochii peste cap. „E înnebunită după chestii de-astea."

Într-un fel, în absența soției, situația nu părea atât de nelalocul ei. La început, Miranda și Dev petrecură fiecare noapte împreună, aproape toată noaptea. El îi explică de ce nu putea să stea toată noaptea la ea acasă – nevastă-sa suna în fiecare zi la șase dimineața, din India, unde era patru după-amiaza. Așa că pleca de la ea la două, trei, adesea chiar la patru dimineața, întorcându-se cu mașina acasă la el, la periferie. În timpul zilei, o suna din oră în oră, din câte se părea, de la serviciu sau de la mobil. După ce îi învățase programul, îi lăsa câte un mesaj în fiecare după-amiază, la patru treizeci, pe când ea era în T, întorcându-se acasă – așa, spusese el, ca să-i poată auzi vocea de îndată ce intra pe ușă. „Mă gândesc la tine", spunea el pe banda înregistrată. „Abia aștept să te văd." Îi spunea că îi plăcea să-și petreacă timpul în apartamentul ei, cu blatul de la bucătărie nu mai lat decât o cutie de pâine, cu parchetul zgâriat și vălurit și în hol cu o sonerie care scotea mereu un sunet ușor jenant când apăsa pe ea. Îi spunea că o admira pentru că se mutase la Boston, unde nu cunoștea pe nimeni, în loc să rămână la Michigan, unde își petrecuse copilăria și terminase facultatea. Când Miranda îi zise că nu era nimic de admirat, că se mutase la Boston exact din acest motiv, clătină din cap. „Știu cum e să fii singur", spuse el, devenind serios dintr-o dată, iar în acel moment Miranda simți că o înțelegea – că înțelegea cum se simțea ea în unele seri, în T, după ce vedea un film singură, sau se ducea la o librărie să citească reviste, sau bea ceva cu Laxmi, care trebuia mereu să se întâlnească cu soțul ei la

stația Alewife într-o oră-două. În momente mai puțin serioase, Dev spunea că îi plăcea că picioarele ei erau mai lungi decât trunchiul, un lucru pe care îl observase prima dată când o văzuse mergând goală prin cameră. „Tu ești prima", îi zicea el, admirând-o din pat. „Prima femeie pe care am cunoscut-o care are picioare așa de lungi."

Dev era primul care îi spunea asta. Spre deosebire de băieții cu care ieșea în facultate, care erau versiuni mai înalte și mai grele ale celor cu care ieșise în liceu, Dev era primul care plătea totdeauna, îi ținea ușile și se întindea peste masa de la restaurant ca să-i sărute mâna. Era primul care îi adusese un buchet de flori atât de imens, încât fusese nevoită să-l împartă în toate cele șase pahare de apă pe care le avea, și primul care îi șoptea numele încă o dată și încă o dată când făceau dragoste. La câteva zile după ce îl întâlnise, pe când era la serviciu, Miranda începu să-și dorească să existe o poză cu ea și cu Dev, prinsă într-un bold, în cubulețul ei, ca aceea cu Laxmi și cu soțul ei în fața Taj Mahal-ului. Nu îi spuse lui Laxmi nimic despre Dev. Nu spuse nimănui. O parte din ea își dorea să-i spună lui Laxmi, fie și numai pentru că și Laxmi era din India. Dar zilele astea, Laxmi era mereu la telefon cu verișoara ei, care încă mai stătea în pat, al cărei soț era încă la Londra și al cărei fiu încă nu se ducea la școală. „Trebuie să mănânci ceva", îi cerea insistent Laxmi. „Nu trebuie să-ți strici sănătatea." Când nu vorbea cu verișoara, vorbea cu soțul ei, conversații mai scurte, în care sfârșeau prin a se contrazice dacă să mănânce pui sau miel la cină. „Îmi pare rău", o auzi Miranda la un moment dat scuzându-se. „Toată chestia asta pur și simplu mă face un pic paranoică."

Miranda și Dev nu se contraziceau. Mergeau să vadă filme la Nickelodeon și se sărutau tot timpul. Mâncau purceluș la proțap și pâine de porumb în Piața Davis, iar un șervețel de hârtie era așezat ca o cravată la gulerul cămășii lui Dev. Sorbeau sangria la barul de la un restaurant spaniol, cu un cap de porc care rânjea asistând la discuțiile lor. Se duseră la MFA[1] și aleseră un afiș cu nuferi pentru dormitorul ei. Într-o

[1] Abrevierea vine de la Museum of Fine Arts (Muzeul de Arte Frumoase din Boston). MFA este unul dintre cele mai mari muzee de

sâmbătă, după concertul de după-amiază de la Symphony Hall, îi arătă locul său preferat din oraş, Mapparium[1]-ul de la Centrul Ştiinţei Creştine[2], unde stătură într-o cameră făcută din panouri luminoase de sticlă colorată care avea forma interiorului unui glob pământesc, însă arăta ca şi cum globul ar fi fost văzut din exterior. În mijlocul camerei era un pod transparent, aşa că se simţeau ca şi cum ar fi stat în centrul lumii. Dev arătă spre India, care era colorată în roşu şi se vedea mult mai în detaliu decât pe harta din *The Economist*. O lămuri că multe ţări, ca Siamul sau Somalilandul Italian, nu mai existau la fel ca înainte; numele se schimbaseră de acum. Oceanul, albastru ca un piept de păun, apărea în două nuanţe, în funcţie de cât de adâncă era apa. Îi arătă punctul aflat la cea mai mare adâncime de pe planetă, unsprezece mii de metri sub nivelul mării, în nordul Insulelor Mariane. Se uitară în jos, peste pod, şi văzură la picioarele lor Arhipelagul Antarctic, îşi întinseră gâtul şi văzură o stea uriaşă de metal deasupra capului. Pe când Dev vorbea, vocea i se ciocnea tare de sticlă şi se răsfrângea, uneori puternică, uneori slabă, uneori părând să aterizeze în pieptul Mirandei, uneori ocolindu-i complet urechile. Când un grup de turişti începu să meargă pe pod, îi auzea cum îşi dreg vocea, ca şi cum ar fi fost în faţa unui microfon. Dev o lămuri că era din cauza acusticii.

Miranda găsi Londra, unde era soţul verişoarei lui Laxmi, cu femeia pe care o întâlnise în avion. Se întrebă în ce oraş din India era soţia lui Dev. Cel mai îndepărtat loc în care fusese vreodată Miranda, odată, când era mică, era Insulele Bahamas. Le căută, dar nu le găsi pe panourile de sticlă.

---

artă din Statele Unite. Inaugurat în 1876, s-a mutat în noul sediu de pe Huntington Avenue în anul 1909.

[1] Mapparium-ul este una dintre cele mai impresionante exponate care se găsesc la Centrul Ştiinţei Creştine din Boston. Un glob de sticlă pictată traversat de un pod de zece metri şi luminat din exterior înfăţişează harta politică a lumii aşa cum era ea în 1935 – anul în care a fost construit de arhitectul Chester Lindsey Churchill pe baza hărţilor realizate de Rand McNally.

[2] Centru nonreligios care cuprinde un muzeu şi o bibliotecă publică administrate însă de Biserica Ştiinţei Creştine (Christian Science Church).

Când plecară turiştii şi fu din nou singură cu Dev, el îi spuse să stea la unul dintre capetele podului. Deşi erau la zece metri unul de altul, zise Dev, îşi vor auzi unul altuia şoaptele.

„Nu te cred", zise Miranda. Era prima dată când vorbise, de când intraseră. Se simţea ca şi cum i-ar fi fost implantate difuzoare în urechi.

„Hai, du-te", insistă el, mergând cu spatele până la capătul podului. Vocea îi scăzu la o şoaptă. „Zi ceva." Ea îi privi buzele cum formau cuvintele; în acelaşi timp, le auzea atât de clar încât le simţea sub piele, sub haina de iarnă, atât de apropiate şi de pline de căldură încât se simţi excitată.

„Bună", şopti ea, neştiind ce altceva să spună.

„Eşti sexy", îi răspunse el în şoaptă.

La serviciu, în următoarea săptămână, Laxmi îi spuse Mirandei că nu era prima dată când soţul verişoarei ei avea o aventură. „S-a hotărât să-l lase să-i vină mintea la cap", spuse Laxmi într-o seară, pe când se pregăteau să plece de la serviciu. „Zice că de dragul băiatului. Vrea să-l ierte de dragul băiatului." Miranda aşteptă ca Laxmi să-şi închidă calculatorul. „O să vină în genunchi înapoi la ea şi ea o să accepte", spuse Laxmi, clătinând din cap. „Eu nu. Dacă soţul meu doar s-ar uita la o altă femeie, aş schimba încuietorile." Studie poza prinsă cu un bold în cubuleţul lui Laxmi. Soţul ei stătea cu braţul pe umărul ei, cu genunchii îndreptaţi spre ea, pe bancă. Laxmi se întoarse spre Miranda. „Tu nu?".

Dădu din cap. Soţia lui Dev avea să se întoarcă din India a doua zi. După-masă, el o sunase pe Miranda la serviciu să-i spună că trebuia să se ducă la aeroport ca s-o aştepte. Îi promisese că o va suna imediat ce va fi posibil.

„Cum arată Taj Mahal-ul?", o întrebă Miranda pe Laxmi.

„E cel mai romantic loc din lume." Faţa lui Laxmi se lumină când îşi aminti. „Un monument etern al dragostei."

În timp ce Dev era la aeroport, Miranda se duse la Basement, în Filene, să-şi cumpere lucruri pe care credea că o amantă trebuie neapărat să le aibă. Găsi o pereche de pantofi negri cu toc înalt, cu nişte catarame mai mici decât un dinte de copil. Găsi un slip de satin cu margini dantelate şi o rochie de

mătase până la genunchi. În locul dresurilor pe care le purta în mod normal la serviciu găsi ciorapi de mătase cu jartiere. Căută prin teancuri şi se plimbă printre rânduri, luând umeraş cu umeraş, până când găsi o rochie de cocteil cu lănţişoare în loc de bride, făcută dintr-un material atrăgător, argintiu, care se potrivea cu ochii ei. În timp ce făcea cumpărături, se gândi la Dev şi la ce îi spusese el în Mapparium. Era prima dată când un bărbat îi spusese că e sexy, iar, când închidea ochii, mai simţea încă şoaptele lui alunecându-i prin corp, pe sub piele. În camera de probă, care era pur şi simplu o sală mare cu oglinzi pe pereţi, îşi găsi loc lângă o femeie mai în vârstă cu o faţă strălucitoare şi păr aspru, lucios. Femeia stătea desculţă, în chiloţi, trăgând de plasa neagră a unui maiou de corp pe care îl ţinea întins între degete.

„Verifică întotdeauna să n-aibă defecte“, o sfătui femeia.

Miranda luă slipul de satin cu margini dantelate. Îl ţinu în dreptul pieptului.

Femeia dădu din cap aprobator. „Oh, da.“

„Şi asta?“. Ridică rochia de cocteil argintie.

„Absolut“, spuse femeia. „O să vrea s-o smulgă de pe tine când o s-o vadă.“

Miranda se gândi la ei doi, stând într-un restaurant din South End la care mai fuseseră şi unde Dev comandase *foie gras* şi o supă făcută cu şampanie şi zmeură. Îşi imagină că ea purta rochia de cocteil, iar Dev, într-unul dintre costumele lui, îi săruta mâna peste masă. Numai că data următoare când veni în vizită, într-o după-amiază de duminică, la mai multe zile de la ultima lor întâlnire, Dev era îmbrăcat cu hainele de sport. După ce se întorsese soţia lui, acesta era pretextul: duminica se ducea cu maşina la Boston ca să alerge de-a lungul râului Charles[1]. În prima duminică, ea îl primi în rochia argintie, însă Dev nici nu o observă; o luă în braţe şi o duse în pat, purtând pantaloni de trening şi adidaşi, şi o pătrunse fără nici un cuvânt. Mai târziu, ea îşi trase din nou rochia când străbătu camera ca să-i aducă o farfurioară pentru

[1] Râu emblematic pentru oraşul Boston, cu vărsarea în dreptul portului. Esplanada care îl mărgineşte este un loc popular pentru plimbări şi jogging.

scrumul de la ţigară, dar el se plânse că nu-i mai vedea picioarele ei lungi şi îi ceru să şi-o scoată. Aşa că, în următoarea duminică, nu se mai chinui. Îşi puse o pereche de blugi. Îşi aşeză lenjeria nouă în fundul unui sertar, în spatele şosetelor şi al chiloţilor de fiecare zi. Rochia argintie de cocteil atârna în dulap, cu eticheta agăţată de cataramă. Adesea, dimineaţa, rochia era într-un morman de haine, pe jos; bridele din zale alunecau mereu de pe umeraşul metalic.

Totuşi, Miranda aştepta cu nerăbdare duminicile. Dimineaţa se ducea la un magazin cu mâncare gata preparată şi cumpăra o baghetă şi cutiuţe cu lucruri care îi plăceau lui Dev: hering în oţet, salată de cartofi şi tarte cu pesto şi brânză mascarpone. Mâncau în pat, luând heringul cu degetele şi rupând cu mâna din baghetă. Dev îi spunea poveşti despre copilăria lui, când se întorcea de la şcoală şi bea suc de mango servit pe o tavă şi apoi juca cricket lângă un lac, îmbrăcat într-un costum alb. Îi povestea cum, la optsprezece ani, fusese trimis la facultate în statul New York, în timpul unei perioade numite „Starea de Urgenţă“, şi cum îi luase ani întregi să se obişnuiască cu accentele americane din filme, cu toate că învăţase la o şcoală cu predare în limba engleză. Cât timp vorbea, fuma trei ţigări, stingându-le într-o farfurioară de lângă pat. Uneori, îi punea întrebări, câţi iubiţi avusese (trei) şi câţi ani avea când făcuse dragoste prima dată (nouăsprezece). După ce mâncau, făceau dragoste pe cearşafurile pline de firimituri, iar apoi Dev trăgea un pui de somn de douăsprezece minute. Miranda nu mai cunoscuse nici un adult care dormea după-amiaza, însă Dev îi spuse că era un obicei pe care-l căpătase pentru că crescuse în India, unde era atât de cald încât oamenii nu plecau de acasă până când nu apunea soarele. „Plus că ne permite să dormim împreună“, murmură el maliţios, curbându-şi braţul ca o brăţară uriaşă în jurul trupului ei.

Numai că Miranda nu dormea niciodată. Se uita la ceasul de pe noptieră sau îşi lipea faţa de degetele lui Dev, care se împleteau cu ale ei şi aveau, fiecare, câte şase fire de păr la încheietură. După şase minute se întorcea spre el, suspinând şi întinzându-se, ca să verifice dacă el chiar dormea. Dormea, într-adevăr, de fiecare dată. I se vedeau coastele prin piele când respira, şi totuşi începea să facă burtă. Se plângea

că are păr pe umeri, dar Miranda credea că era perfect aşa şi refuza să şi-l imagineze altfel.

La sfârşitul celor douăsprezece minute, Dev deschidea ochii ca şi cum ar fi fost tot timpul treaz, zâmbindu-i, plin de o mulţumire pe care şi ea şi-ar fi dorit s-o simtă. „Cele mai bune douăsprezece minute ale săptămânii." Suspina, plimbându-şi mâna pe pulpele ei. Apoi sărea din pat, trăgându-şi pantalonii de trening şi legându-şi şireturile de la adidaşi. Se ducea la baie să se spele pe dinţi cu degetul arătător, un lucru pe care – îi spuse el – toţi indienii ştiau să-l întreprindă, ca să scape de mirosul de tutun din gură. Când îl săruta de la revedere, îşi simţea propriul miros, uneori, în părul lui. Dar ştia că pretextul de care se folosea el – că îşi petrecuse după-amiaza prin jogging – îi permitea să facă un duş, primul lucru pe care îl făcea când ajungea acasă.

În afară de Laxmi şi Dev, singurii indieni pe care îi cunoscuse Miranda erau o familie pe nume Dixit, din zona unde îşi petrecuse copilăria. Spre marele amuzament al copiilor din vecini, inclusiv al Mirandei, dar nu şi al propriilor săi copii, domnul Dixit făcea jogging în fiecare zi, de-a lungul străzilor plate şi întortocheate din zona lor, îmbrăcat cu cămaşa şi pantalonii de fiecare zi, singura concesie pe care o făcea ţinutei atletice fiind o pereche ieftină de pantofi de sport Ked. În fiecare weekend, membrii familiei – mama, tata, doi băieţi şi o fată – se înghesuiau unii peste alţii în maşină şi plecau, nimeni nu ştia unde. Taţii se plângeau că domnul Dixit nu îşi trata gazonul cu fertilizant cum trebuia şi nu îşi strângea frunzele cu grebla la timp şi erau de acord cu toţii că familia Dixit avea o casă care – fiind singura cu pereţii laterali acoperiţi cu vinil – răpea din farmecul zonei. Mamele nu o invitau niciodată pe doamna Dixit să li se alăture când stăteau în jurul piscinei familiei Armstrong. Când aşteptau autobuzul care-i ducea la şcoală, copiii familiei Dixit stăteau de-o parte, iar ceilalţi copii şuşoteau între ei spunând „Dixiţii au căcat biscuiţii"[1] şi izbucneau în râs.

[1] „The Dixits dig shit", joc de cuvinte de tip infantil în original.

Într-unul din ani, toţi copiii din zonă fuseseră invitaţi la ziua fetiţei familiei Dixit. Miranda îşi amintea că în casă era un miros greu de răşină parfumată şi ceapă şi un morman de pantofi îngrămădiţi la uşa de la intrare. Dar mai presus de toate îşi amintea o bucată de pânză de mărimea unei feţe de pernă care atârna într-un cui de lemn la capătul de jos al scărilor. Era o pictură cu o femeie goală care avea o faţă roşie de forma unui scut de cavaler. Avea nişte ochi enormi şi albi, care erau puţin oblici spre tâmple, şi nişte puncte în loc de pupile. Două cercuri, cu aceleaşi puncte în centru, îi indicau sânii. Într-o mână flutura un pumnal. Cu un picior strivea un bărbat care încerca să se ridice de jos. Trupul îi era înconjurat de un colier compus din capete însângerate, înşirate ca floricelele pe aţă. Avea limba scoasă la Miranda.

„E zeiţa Kali[1]", explică veselă doamna Dixit, trăgând uşor de cui ca să îndrepte tabloul. Mâinile doamnei Dixit erau vopsite cu henna, în nişte forme complicate, cu zigzaguri şi stele. „Veniţi, vă rog, a sosit ora tortului."

Miranda, care avea pe atunci nouă ani, se speriase prea tare ca să mai mănânce tort. Luni întregi după aceea, îi fusese prea frică chiar şi ca să mai meargă pe aceeaşi parte a străzii în dreptul casei familiei Dixit, pe lângă care trebuia să treacă de două ori pe zi, o dată ca să ajungă în staţia de autobuz şi încă o dată ca să se întoarcă acasă. O vreme îşi ţinuse chiar respiraţia până când ajungea în dreptul gazonului următoarei case, aşa cum făcea când autobuzul care o ducea la şcoală trecea pe lângă cimitir.

Acum îi era ruşine. Acum, când ea şi Dev făceau dragoste, Miranda închidea ochii şi vedea deşerturi şi elefanţi şi pavilioane de marmură plutind deasupra lacurilor, sub clarul de lună plină. Într-o sâmbătă, neavând altceva de făcut, merse pe jos până în Central Square, la un restaurant indian şi comandă o porţie de pui tandoori[2]. În timp ce mânca,

[1] Zeiţă din mitologia hindusă care simboliza iniţial întunericul, violenţa şi distrugerea. Mai recent, a început să i se dedice un cult care îi atribuie, dimpotrivă, conotaţii pozitive, asimilând-o Zeiţei Mame.

[2] Varietate de preparare a puiului tipic indiană, care însă este astăzi cunoscută şi populară şi în Occident, fiind încetăţenită în numeroasele

încerca să rețină expresiile tipărite în josul paginilor meniului, care erau echivalentul pentru „delicios", „apă" sau „nota, vă rog". Expresiile nu îi intrau în cap, așa că începu să se oprească din când în când la raionul de limbi străine al librăriei din Kenmore Square, unde se apucă să studieze alfabetul bengalez dintr-o carte din seria „Învață fără profesor". O dată merse până acolo încât își transcrise partea indiană din nume, „Mira", în agenda ei Filofax[1], mișcându-și mâna în direcții neobișnuite, oprindu-se, întorcându-se și ridicând creionul când se aștepta cel mai puțin. Urmând săgețile din carte, desenă o linie de la stânga la dreapta, de care atârnau literele; una dintre ele arăta mai degrabă a cifră decât a literă, o alta arăta ca un triunghi culcat pe o parte. Fusese nevoie de mai multe încercări pentru ca literele din numele ei să ajungă să semene cu literele model din carte, și, chiar și atunci, nu era sigură dacă scrisese „Mira" sau „Mara". Pentru ea, era o mâzgăleală, însă, undeva în lume, își dădu ea seama șocată, asta însemna ceva.

În timpul săptămânii nu era atât de rău. Munca o ținea ocupată, iar ea și Laxmi începuseră să ia prânzul împreună la un restaurant indian nou deschis, chiar după colț, timp în care Laxmi îi dădea ultimul raport despre starea căsniciei verișoarei ei. Uneori, Miranda încerca să schimbe subiectul; se simțea cum se simțise odată în facultate, când ea și prietenul ei de atunci plecaseră fără să plătească dintr-un restaurant aglomerat unde se serveau clătite, numai ca să vadă dacă puteau să scape fără să li se întâmple nimic. Însă Laxmi nu vorbea despre nimic altceva. „Dacă aș fi în locul ei, aș zbura direct la Londra și i-aș împușca pe amândoi", anunță

---

restaurante indiene, mai ales în spațiul anglo-saxon. Prepararea presupune coacerea la foc de cărbuni, într-un cuptor cilindric numit „tandoor", care, în versiunea originară, era construit din lut și folosit mult în regiunea Punjab.

[1] „Filofax" este numele unei firme britanice care produce, încă din 1921, agende și alte tipuri de caiete cu foi prinse în inele, devenite foarte populare în anii '80. Numele firmei a ajuns să desemneze chiar obiectele respective.

ea într-o zi. Rupse o lipie papadum[1] în două și o înmuie în sos chutney. „Nu știu cum poate să aștepte așa."

Miranda știa să aștepte. Seara stătea la masa din sufragerie și își dădea unghiile cu lac de culoare deschisă, mânca salata direct din castronul de salată și se uita la televizor și duminica aștepta. Sâmbetele erau cele mai urâte, pentru că sâmbăta i se părea deja că duminica nu mai vine. Într-o sâmbătă, când Dev o sună, seara târziu, auzi în fundal oameni râzând și vorbind, atât de mulți încât îl întrebă dacă era într-o sală de concert. Dar el o suna pur și simplu de acasă de la el, de la periferie. „Nu te prea aud bine", spuse el. „Avem musafiri. Ți-e dor de mine?". Se uită la ecranul televizorului, unde rula un serial de comedie căruia îi luase sonorul cu telecomanda când sunase telefonul. Și-l imagină șoptind la mobil, într-o cameră de sus, cu o mână pe clanța ușii care dădea în holul plin de musafiri. „Miranda, ți-e dor de mine?", întrebă din nou. Ea îi spuse că-i era dor.

În următoarea zi, când Dev veni să o viziteze, Miranda îl întrebă cum arăta soția lui. Îi era teamă să întrebe și așteptă până când el termină de fumat ultima țigară, stingând-o cu o mișcare fermă în farfurioară. Se întreba dacă se vor certa din cauza asta. Însă Dev nu era surprins la auzul întrebării. Îi spuse, întinzând niște pește alb afumat pe o bucată de pâine prăjită, că soția lui semăna cu o actriță din Bombay pe nume Madhuri Dixit.

O clipă, inima Mirandei se opri. Dar nu, fetița Dixit avea alt nume, ceva care începea cu „P". Se întrebă, totuși, dacă între ea și actriță era vreo legătură. Fetița familiei Dixit nu avea nimic deosebit și tot liceul își purtase părul în două cozi împletite.

Câteva zile mai tâziu, Miranda se duse la o băcănie indiană din Central Square, unde se puteau închiria și casete video. Ușa se deschise cu un clinchet complicat de clopoței. Era ora cinei și ea era singura clientă. O casetă video rula la televizorul agățat într-un colț al magazinului: un șir de femei tinere în șalvari dădea din șolduri sincronic pe o plajă.

---

[1] Varietate de turtă sau lipie indiană făcută din linte, năut, făină neagră sau făină de orez.

„Ce doriți?“, întrebă bărbatul care stătea la casă. Mânca o plăcintă samosa[1], înmuind-o într-un sos maro închis, pe o farfurie de carton. Sub blatul de sticlă din dreptul taliei lui erau tăvi cu plăcinte samosa mai dolofane, cu ceva care semăna cu niște bucăți palide de prăjitură în formă de romb, acoperite cu folie, și cu alte produse de patiserie, portocalii deschis, care pluteau în sirop. „Vreți o casetă?“.

Miranda își deschise agenda unde își notase „Mottery Dixit“. Se uită în sus, la casetele de pe rafturile din spatele mesei de sticlă. Văzu femei cu fuste cu talia căzută pe șolduri și bluze legate ca niște eșarfe între sâni. Unele stăteau sprijinite de ziduri de piatră sau de copaci. Erau frumoase, în felul în care femeile care dansau pe plajă erau frumoase, cu contururile ochilor fardate și cu părul lung și negru. Atunci își dădu seama că și Madhuri Dixit era frumoasă.

„Avem versiuni subtitrate, domnișoară“, continuă bărbatul. Își șterse rapid vârfurile degetelor pe cămașă și scoase din raft trei titluri.

„Nu“, zise Miranda. „Nu, mulțumesc.“ Se plimbă prin magazin, studiind rafturile pe care erau aliniate pachete și cutii de conserve fără etichetă. Lada frigorifică era plină de pungi cu lipie și de legume pe care nu le cunoștea. Singurul lucru pe care îl recunoscu fu un șir în care erau aliniate în neștire pungi cu acel Hot Mix din care mânca Laxmi tot timpul. Se gândi să-i cumpere câteva lui Laxmi, apoi ezită, întrebându-se cum îi va explica ce căutase într-o băcănie indiană.

„Foarte picant“, spuse bărbatul, clătinând din cap, plimbându-și ochii de-a lungul trupului Mirandei. „Prea picant pentru tine.“

În februarie, soțului verișoarei lui Laxmi încă nu-i venise mintea la cap. Se întorsese la Montreal, se certase rău cu nevastă-sa două săptămâni, își umpluse două valize și se întorsese la Londra. Voia să divorțeze.

Miranda stătea la birou în cubulețul ei și asculta, în timp ce Laxmi îi spunea verișoarei ei că erau pe lume și bărbați

[1] Samosa este o specialitate din Asia de Sud, asemănătoare colțunașilor din Estul Europei.

mai buni, care abia așteptau să o cunoască. În ziua următoare, verișoara se ducea cu fiul ei la părinți, în California, ca să încerce să-și revină. Laxmi o convinse să treacă în drum, un weekend, pe la Boston. „O schimbare rapidă de loc o să-ți facă bine“, insistă Laxmi cu blândețe, „și, în plus, nu te-am mai văzut de ani întregi.“

Miranda se zgâia la propriul ei telefon, dorindu-și să o sune Dev. Trecuseră patru zile de la ultima lor convorbire. O auzi pe Laxmi cum suna la informații și cerea numărul unui salon de înfrumusețare. „Ceva reconfortant“, ceru Laxmi. Făcu programări la masaje corporale, faciale, manichiură și pedichiură. Apoi rezervă o masă pentru prânz la Four Seasons. Fiind atât de hotărâtă să-și înveselească verișoara, Laxmi uitase de băiat. Ciocăni cu degetele în peretele laminat.

„Ești ocupată sâmbătă?“.

Băiatul era slab. Purta un rucsac galben atârnat de spate, pantaloni gri cu modele în zigzag, un pulover roșu deschis la gât în formă de „V“ și pantofi de piele negri. Era tuns cu un breton des deasupra ochilor sub care avea două cearcăne întunecate. Acesta fu primul lucru pe care îl observă Miranda. Cearcănele îl făceau să pară bolnav de oboseală, ca și cum ar fi fumat mult și ar fi dormit foarte puțin, în ciuda faptului că nu avea decât șapte ani. Închise cu zgomot un bloc de desen cu foi legate cu o spirală. Îl chema Rohin.

„Întreabă-mă o capitală“, spuse el, uitându-se în sus la Miranda.

Se uită și ea la el. Era opt și jumătate, sâmbătă dimineața. Luă o gură de cafea. „Poftim?“.

„E un joc pe care l-a tot jucat“, îi explică verișoara lui Laxmi. Era slabă ca și fiul ei, cu o față lungă și aceleași cearcăne întunecate sub ochi. O haină de culoarea ruginei îi atârna greu pe umeri. Părul ei negru, cu fire cenușii la tâmple, era prins la spate ca al unei balerine. „Îl întrebi o țară și el îți spune capitala.“

„Trebuia să-l auzi în mașină“, spuse Laxmi. „A memorat deja toate capitalele din Europa.“

„Nu e un joc“, zise Rohin. „Fac un concurs cu un băiat de la școală. Ne întrecem cine memorează toate capitalele. O să-l bat.“

Miranda dădu din cap. „OK. Care-i capitala Indiei?".
„Nu e bine." Plecă mărşăluind, cu braţele legănându-i-se, ca un soldat de jucărie. Apoi se întoarse în acelaşi pas spre verişoara lui Laxmi şi începu s-o tragă de buzunarul pardesiului. „Întreabă-mă una grea."
„Senegal", zise ea.
„Dakar!", exclamă triumfător Rohin şi începu să alerge în cercuri din ce în ce mai mari. Până la urmă, intră în bucătărie. Miranda îl auzi cum deschidea şi închidea frigiderul.
„Rohin, nu atinge nimic fără să întrebi", strigă epuizată verişoara lui Laxmi. Reuşi să-i zâmbească Mirandei. „Nu-ţi face probleme, o să adoarmă în câteva ore. Şi mulţumesc că ai grijă de el."
„Ne întoarcem la trei", zise Laxmi, dispărând de-a lungul coridorului, cu verişoara ei. „I-am blocat pe alţii când am parcat."
Miranda puse lanţul la uşă. Se duse la bucătărie să-l găsească pe Rohin, dar el era acum în sufragerie, la masă, stând în genunchi pe unul dintre scaunele pliante. Îşi desfăcu fermoarul rucsacului, dădu la o parte coşul cu ustensile de manichiură al Mirandei şi îşi întinse creioanele colorate pe toată suprafaţa mesei. Miranda se aşeză în spate. Se uita peste umărul lui când el apucă un creion albastru şi desenă conturul unui avion.
„Minunat", spuse ea. Pentru că el nu răspunse, se duse în bucătărie să-şi mai pună nişte cafea.
„Şi eu vreau, te rog", strigă Rohin.
Se întoarse în sufragerie. „Ce vrei?".
„Cafea. E destulă în vas. Am văzut."
Miranda se duse şi se aşeză la masă, vizavi de el. Din când în când, aproape că se ridica în picioare ca să ia un alt creion colorat. Nici nu se prea vedea că stătea cineva pe scaunul pliant.
„Eşti prea mic ca să bei cafea."
Rohin se apleacă peste blocul de desen, atât de mult încât pieptul lui mic şi umerii aproape că atingeau foile, iar capul îi era înclinat într-o parte. „Stewardesa m-a lăsat să beau cafea", zise el. „A făcut-o cu lapte şi mult zahăr." Se îndreptă la loc, dezvăluind un chip de femeie lângă avion, cu păr lung

care flutura în vânt şi cu ochii ca două asteriscuri. „Părul era mai strălucitor", hotărî el, adăugând: „Şi tata a întâlnit o femeie frumoasă într-un avion." Se uită la Miranda. Faţa i se întunecă atunci când o privi cum sorbea. „Nu poţi să-mi dai şi mie măcar un pic de cafea? Te rog!".
Miranda se întreba dacă, în ciuda expresiei lui calme şi îngândurate, nu era cumva genul care ar fi izbucnit într-o criză de furie. Şi-l imagină lovind-o cu pantofii lui de piele, ţipând că vrea cafea, ţipând şi urlând până când maică-sa şi Laxmi ar fi venit să-l ia. Se duse în bucătărie şi îi pregăti o cană aşa cum ceruse. Alese o cană de care nu i-ar fi părut rău dacă băiatul ar fi scăpat-o pe jos.
„Mulţumesc", spuse el când ea puse cana pe masă. Luă înghiţituri mici, ţinând cana strâns, cu ambele mâini.
Miranda se aşeză lângă el în timp ce el desena, dar, când încercă să se dea cu un pic de lac pe unghii, băiatul protestă. În schimb, scoase un almanah al lumii din ghiozdan şi îi ceru să-l testeze. Ţările erau aranjate după continente, câte şase pe o pagină, cu numele capitalelor scrise cu litere îngroşate, însoţite de un text scurt despre populaţie, forma de guvernământ şi alte date statistice. Miranda se opri la o pagină din capitolul despre Africa şi începu să parcurgă lista.
„Mali", îl întrebă ea.
„Bamako", răspunse el pe loc.
„Malawi."
„Lilongwe."
Îşi aminti că se uitase la Africa în Mapparium. Îşi aduse aminte că partea mai lată era verde.
„Continuă", spuse Rohin.
„Mauritania."
„Nouakchott."
„Mauritius."
Băiatul se opri, îşi strânse pleoapele, apoi le deschise la loc, învins. „Nu-mi aduc aminte."
„Port Louis", îi spuse ea.
„Port Louis." Începu să repete iarăşi şi iarăşi, cu o voce şoptită, de parcă ar fi rostit o incantaţie.
Când ajunseră la ultima ţară din Africa, Rohin spuse că voia să se uite la desene animate, cerându-i Mirandei să se

uite şi ea cu el. Când se terminară desenele animate, o urmă în bucătărie şi stătu lângă ea în timp ce ea mai făcea cafea. Nu o urmă când ea se duse la baie, câteva minute mai târziu, dar, când deschise uşa, avu un şoc când îl văzu aşteptând afară.

„Vrei să intri?“.

Clătină din cap, dar intră oricum în baie. Puse capacul pe toaletă, se cățără cu picioarele pe el şi inspectă raftul îngust de sticlă de deasupra chiuvetei, unde erau periuța de dinți şi fardurile Mirandei.

„Pentru ce e asta?“, întrebă el, luând mostra de gel de ochi pe care Miranda o primise în ziua în care îl cunoscuse pe Dev.

„Pentru umflături.“

„Ce-nseamnă umflături?“.

„Aici“, explică ea, arătând cu degetul.

„Adică dacă plângi?“.

„Cred că da.“

Rohin deschise tubul şi îl mirosi. Îşi stoarse o picătură pe un deget şi se dădu pe mână. „Înțeapă.“ Îşi inspectă cu atenție dosul palmei, ca şi cum s-ar fi aşteptat să-şi schimbe culoarea. „Mama are umflături. Ea zice că e răcită, dar de fapt plânge, câteodată ore în şir. Câteodată toată seara. Câteodată plânge aşa de tare, că i se umflă ochii ca la broaşte.“

Miranda se întreba dacă nu cumva ar fi trebuit să-i dea ceva de mâncare. În bucătărie, descoperi o pungă cu turte de orez şi nişte salată. Se oferi să iasă ca să cumpere ceva de la magazinul cu mâncare gata preparată, dar Rohin zise că nu-i era foarte foame şi acceptă o turtă de orez. „Mănânci şi tu una“, spuse el. Se aşezară la masă, cu turtele de orez între ei. Băiatul căută o pagină albă din blocul de desen. „Acum desenezi tu.“

Ea alese un creion albastru. „Ce să desenez?“.

Se gândi un moment. „Ştiu“, spuse el. Îi ceru să deseneze lucrurile din sufragerie: canapeaua, scaunele pliante, televizorul, telefonul. „Aşa o să țin minte.“

„Ce să ții minte?“.

„Ziua pe care am petrecut-o împreună.“

„De ce vrei s-o ții minte?“.

„Pentru că n-o să ne mai vedem niciodată.“

Precizia frazei o uimi. Se uită la el, simțindu-se un pic deprimată. Rohin nu părea deprimat. Bătu uşor în foaia de desen. „Haide.“

Aşa că ea desenă obiectele cât de bine putu – canapeaua, scaunele pliante, televizorul, telefonul. Se apropie de ea dintr-o parte, la o distanță atât de mică încât uneori nu vedea prea bine ce făcea ea. Îşi puse mâna lui mică şi maronie peste a ei. „Acum eu.“

Ea îi dădu creionul.

El clătină din cap. „Nu, acum desenează-mă pe mine.“

„Nu pot“, spuse ea. „N-o să semene cu tine.“

Expresia îngândurată începu să pună stăpânire pe fața lui Rohin, tot aşa cum se întâmplase când ea refuzase să-i dea cafea. „Te rog!“.

Îi desenă fața, făcându-i conturul capului şi bretonul des. Stătea perfect nemişcat, cu o expresie serioasă, melancolică şi privirea fixată într-o parte. Miranda şi-ar fi dorit să poată desena ceva cât mai asemănător. Mâna i se mişca împreună cu ochii, în feluri neştiute, tot aşa cum i se mişcase în ziua aceea, la librărie, când încercase să-şi transcrie numele cu litere bengaleze. Nu semăna deloc cu el. Tocmai îi desena nasul, când el se întoarse brusc şi se ridică de la masă.

„M-am plictisit“, anunță el, îndreptându-se spre dormitor. Îl auzi cum deschidea uşa, deschidea sertarele de la biroul ei şi le închidea la loc.

Când se duse după el, îl găsi în debara. După câteva clipe, apăru, cu părul vâlvoi, ținând în mână rochia ei argintie de cocteil. „Asta era pe jos.“

„Cade mereu de pe umeraş.“

Rohin se uită la rochie şi la trupul Mirandei. „Îmbracă-te cu ea.“

„Poftim?“.

„Îmbracă-te cu ea.“

Nu exista nici un motiv s-o pună pe ea. În afară de ziua în care o încercase în camera de probă de la Filene, nu o mai purtase niciodată şi ştia că nici nu o va purta câtă vreme va fi cu Dev. Ştia că nu se vor duce niciodată la restaurante, unde el s-ar întinde peste masă ca să-i sărute mâna. Se vor întâlni acasă la ea, duminicile, el în pantaloni de trening, ea în

blugi. Luă rochia din mâna lui Rohin și o scutură puțin, cu toate că materialul alunecos nu se șifona niciodată. Întinse mâna spre dulap, căutând un umeraș liber.

„Te rog, pune-ți-o", îi ceru Rohin, care se așezase brusc în spatele ei. Își lipi fața de ea, cuprinzându-i talia cu amândouă brațele sale subțiri. „Te rog!".

„Bine", zise ea, surprinsă de forța cu care o strângea.

El zâmbi, satisfăcut, și se așeză pe marginea patului.

„Trebuie să aștepți acolo", spuse ea, arătând spre ușă. „O să ies când sunt gata."

„Dar mama se dezbracă întotdeauna de față cu mine."

„Da?".

Rohin dădu din cap. „Nici nu își ridică de pe jos hainele după aceea. Le lasă pe toate pe podea, lângă pat, într-un morman."

„Într-o zi, a dormit la mine în cameră", continuă el. „A zis că s-a simțit mai bine decât la ea în pat, acum că a plecat tata."

„Eu nu sunt mama ta", spuse Miranda, apucându-l de sub brațe și ridicându-l de pe pat. Pentru că refuza să se ridice, îl luă pe sus. Dar era mai greu decât se aștepta și se agăță de ea, cu picioarele încolăcite strâns în jurul șoldurilor ei și cu capul sprijinit de pieptul Mirandei. Îl lăsă jos în hol și închise ușa. Ca măsură suplimentară de siguranță, trase zăvorul. Se schimbă, punându-și rochia și uitându-se în oglinda bătută în cuie pe spatele ușii. Șosetele până la glezne arătau stupid, așa că deschise un sertar și își luă ciorapii de mătase. Căută prin fundul dulapului și își trase pantofii cu tocuri înalte și catarame mici. Bridele din zale ale rochiei, sprijinite pe claviculă, îi păreau ușoare ca agrafele de hârtie. Îi era puțin mare. Nu putea să-și tragă singură fermoarul.

Rohin începu să bată. „Pot să intru acum?".

Deschise ușa. Rohin își ținea în mână almanahul, mormăind ceva în surdină. Ochii i se deschiseră mari la vederea ei. „Am nevoie de ajutor cu fermoarul", spuse ea. Se așeză pe marginea patului.

Rohin încheie fermoarul până la capăt, iar apoi Miranda se ridică și se învârti. Rohin puse atlasul deoparte. „Ești sexy", declară el.

„Ce-ai spus?".

„Ești sexy."

Miranda se așeză din nou. Deși știa că ceea ce spusese el nu însemna nimic, inima i se opri un pic. Rohin considera probabil că toate femeile sunt sexy. Probabil că auzise cuvântul la televizor sau îl văzuse pe coperta vreunei reviste. Își aduse aminte de ziua aceea, de la Mapparium, când stătuse la capătul podului, în fața lui Dev. În acea clipă, crezuse că știa ce însemnau cuvintele lui. În acea clipă, ele aveau sens.

Miranda își încrucișă brațele pe piept și îl privi pe Rohin în ochi. „Spune-mi un lucru."

El tăcu.

„Ce înseamnă asta?".

„Ce?".

„Cuvântul ăsta. «Sexy». Ce înseamnă?".

Se uită în jos, devenind dintr-o dată timid. „Nu pot să-ți spun."

„De ce?".

„E secret." Își strânse buzele, atât de tare încât o parte din ele se făcu albă.

„Spune-mi secretul. Vreau să știu."

Rohin se așeză pe pat lângă Miranda și începu să lovească salteaua cu partea din spate a pantofilor. Chițăia nervos, cu trupul lui slab tresărind ca și cum l-ar fi gâdilat cineva.

„Spune-mi", insistă Miranda. Se aplecă și îl prinse de glezne, ținându-i într-un loc picioarele.

Rohin o privi, cu ochii ca două tăieturi. Încercă să lovească din nou salteaua, dar Miranda se opuse. Căzu pe pat, cu spatele drept ca o scândură. Își duse la gură mâinile făcute pâlnie și apoi șopti: „Înseamnă să iubești pe cineva pe care nu-l cunoști."

Miranda simți sub piele cuvintele lui Rohin, în același fel în care le simțise pe ale lui Dev. Dar în loc să se excite, simți amorțeală. Senzația îi amintea de felul în care se simțise la băcănia indiană, în momentul în care își dăduse seama, chiar fără să se uite la imagine, că Madhuri Dixit, cu care semăna soția lui Dev, era frumoasă.

„Asta a făcut tata", continuă Rohin. „S-a așezat lângă o persoană pe care nu o cunoștea, lângă o persoană sexy, iar acum o iubește pe ea, în loc s-o iubească pe mama."

Îşi scoase pantofii şi îi aşeză unul lângă altul pe podea. Apoi ridică cuvertura şi se vârî de-a buşilea în patul Mirandei, cu almanahul. Într-o clipă, cartea îi pică din mână şi închise ochii. Miranda îl privi cum dormea, făcând cuvertura să se ridice şi să coboare când respira. Nu se trezi după douăsprezece minute ca Dev, şi nici după douăzeci. Nu deschise ochii când ea îşi scoase rochia argintie de cocteil şi îşi puse la loc blugii, îşi aşeză pantofii cu tocuri înalte înapoi în fundul dulapului şi îşi rulă ciorapii, vârându-i în sertar.

După ce puse totul la loc, se aşeză pe pat. Se aplecă spre el, destul de aproape cât să vadă că nişte pudră albă de la turtele de orez îi rămăsese lipită la colţurile gurii, şi luă almanahul. În timp ce dădea paginile, îşi imagina certurile la care Rohin asistase fără să vrea, în casa de la Montreal. „E frumoasă?", poate că îl întrebase maică-sa pe taică-su, îmbrăcată în acelaşi halat de baie pe care îl purtase de săptămâni întregi, cu faţa ei frumoasă devenind acum dispreţuitoare. „E sexy?". Taică-său poate negase la început, încercând să schimbe subiectul. „Spune-mi", ţipase mama lui Rohin, „spune-mi dacă e sexy." În final, taică-său poate recunoscuse, iar maică-sa plânsese, într-un pat înconjurat de un morman de haine, cu ochii umflaţi ca broaştele. „Cum ai putut", probabil întrebase ea, printre sughiţuri, „cum ai putut să iubeşti o femeie pe care nici n-o cunoşti?".

Pe când Miranda îşi imagina scena, începu să plângă şi ea puţin. În ziua aceea la Mapparium, toate ţările i se păruseră atât de apropiate încât le putea atinge, iar vocea lui Dev se ciocnea tare de sticlă şi se răsfrângea. De la capătul celălalt al podului, la zece metri distanţă, cuvintele lui îi ajunseseră la urechi, atât de apropiate şi pline de căldură încât îi plutiseră zile în şir sub piele. Miranda plânse mai tare, incapabilă să se oprească. Dar Rohin nu se trezi. Îşi închipui că băiatul se obişnuise, de acum, cu zgomotul pe care îl face o femeie când plânge.

Duminică, Dev sună să-i spună Mirandei că era pe drum. „Sunt aproape gata. O să fiu acolo la două."

Ea se uita la televizor, la o emisiune de gătit. O femeie arăta spre un rând de mere, explicând care dintre ele erau cele mai bune pentru copt. „Nu veni azi."

„De ce?".

„Sunt răcită", minţi ea. Nu era departe de adevăr; plânsul îi înroşise faţa. „Am stat în pat toată dimineaţa."

„Vocea ta sună ca şi cum ai avea nasul înfundat." Făcu o pauză. „Ai nevoie de ceva?".

„Totul e în ordine."

„Bea multe lichide."

„Dev?".

„Da, Miranda."

„Îţi aduci aminte ziua în care am fost la Mapparium?".

„Desigur."

„Îţi aduci aminte cum ne şopteam unul altuia?".

„Îmi aduc aminte", şopti Dev în joacă.

„Îţi aduci aminte ce ai spus?".

Făcu o pauză. „«Hai să ne-ntoarcem la tine.»" Râse încet. „Atunci, ne vedem duminica viitoare?".

În ziua precedentă, când plânsese, Miranda crezuse că nu va uita nimic – nici măcar felul în care arăta numele ei scris în bengali. Adormise lângă Rohin, iar, când se trezise, el desena un avion pe exemplarul din *The Economist* pe care ea îl păstrase ascuns sub pat. „Cine e Devajit Mitra?", întrebase el, uitându-se la eticheta cu adresa.

Miranda şi-l imagină pe Dev, în trening şi adidaşi, râzând la telefon. Într-o clipă, avea să se întoarcă la soţia lui, jos, spunându-i că nu se mai ducea să facă jogging. Făcuse un cârcel la un muşchi când se întinsese, îi va spune el, aşezându-se să citească ziarul. Deşi nu voia asta, îl dorea. Îl va vedea încă o duminică, se hotărî ea, poate două. Apoi îi va spune ceea ce ştiuse de la bun început: că nu era cinstit faţă de ea, şi nici faţă de soţia lui, că amândouă meritau ceva mai bun, că nu avea sens ca lucrurile să dureze aşa.

Dar în următoarea duminică ninse, atât de mult încât Dev nu putu să-i spună soţiei lui că se ducea să alerge de-a lungul râului Charles. În duminica de după, zăpada se topise, dar Miranda aranjă să se ducă la film cu Laxmi, iar

când îi spuse asta lui Dev, la telefon, el nu îi ceru să contramandeze. Era frig, dar însorit, aşa că merse pe jos pe Commonwealth Avenue, trecând pe lângă restaurantele în care Dev o sărutase, iar apoi merse până la Centrul Ştiinţei Creştine. Mapparium-ul era închis, dar ea îşi cumpără o cafea în apropiere şi se aşeză pe una dintre băncile din piaţa din faţa bisericii, uitându-se la stâlpii imenşi şi la domul masiv, şi la cerul senin şi albastru care acoperea oraşul.

LA DOAMNA SEN

Eliot venea la doamna Sen de aproape o lună, de când începuse şcoala în septembrie. În anul dinainte avusese grijă de el o studentă de la universitate, pe nume Abby, o fată slabă, cu pistrui, care citea cărţi fără poze pe copertă şi refuza să-i pregătească lui Eliot mâncare cu carne. Şi mai înainte, o femeie în vârstă, doamna Linden, îl primea când venea acasă, în fiecare după-amiază, sorbind cafea dintr-un termos şi dezlegând cuvinte încrucişate în timp ce Eliot se juca singur. Abby îşi luase diploma şi se mutase la altă universitate, iar doamna Linden fusese, într-un final, concediată, când mama lui Eliot descoperise că termosul ei conţinea mai mult whiskey decât cafea. La doamna Sen ajunseseră printr-un anunţ de pe un zid, la ieşirea din supermarket, cu litere ordonate, scrise cu pixul: „Soţie de profesor universitar, responsabilă şi amabilă, am grijă de copii la mine acasă". La telefon, mama lui Eliot îi spusese doamnei Sen că celelalte doamne care stătuseră cu copilul veneau acasă. „Eliot are unsprezece ani. Ştie să-şi ia de mâncare şi să se ocupe de ale lui; vreau numai să fie un adult în casă, în caz de urgenţă." Însă doamna Sen nu ştia să conducă maşina.

•

„Cum vedeţi, casa noastră este curată şi potrivită pentru copii", spusese doamna Sen la prima lor întâlnire. Era un apartament universitar, amplasat la marginea campusului. Holul era placat cu panouri de lemn şi era acolo un şir de cutii de scrisori marcate cu bandă izolantă sau cu etichete albe. Înăuntru, urmele încrucişate lăsate de un aspirator rămăseseră

înghețate pe suprafața unui covor de pluş de culoarea perei. Bucăți din alte covoare, care nu se potriveau între ele, erau plasate în fața canapelei şi a scaunelor, ca nişte preşuri de bun venit individuale care anticipau locul în care picioarele persoanei urmau să intre în contact cu podeaua. Abajururi albe în formă de tobă flancau canapeaua şi încă mai erau înfăşurate în plasticul în care le livrase producătorul. Televizorul şi telefonul erau acoperite cu bucăți de material galben cu marginile festonate. Era nişte ceai într-un ibric înalt gri, împreună cu nişte căni şi biscuiți cu unt, într-o tavă. Domnul Sen, un bărbat scund şi îndesat, cu ochii uşor protuberanți şi ochelari cu rame negre dreptunghiulare, fusese şi el prezent la întâlnire. Îşi pusese un picior peste altul cu ceva efort şi îşi ținea cana au amândouă mâinile, foarte aproape de gură, chiar şi când nu bea din ea. Nici domnul Sen, nici doamna Sen nu purtau pantofi; Eliot observă mai multe perechi aliniate pe raftul unei biblioteci mici, lângă uşa de la intrare. Purtau şlapi. „Domnul Sen predă matematică la universitate", spuse doamna Sen în chip de prezentare, ca şi cum ei doi s-ar fi cunoscut numai vag.

Avea cam treizeci de ani. Avea o mică strungăreață între dinți şi urme şterse de varicelă pe bărbie, dar ochii îi erau frumoşi, cu sprâncene groase, arcuite şi pleoapele date cu un fard lichid, alungit spre tâmple. Purta un sari de un alb sclipitor, cu modele portocalii imprimate, mai potrivit pentru seară decât pentru acea după-amiază liniştită de august, uşor ploioasă. Buzele îi erau date cu un ruj strălucitor de culoarea coralului, iar un pic de culoare se rătăcise dincolo de margini.

Şi, cu toate acestea, se gândise Eliot, mama lui, aşa cum era îmbrăcată în pantalonii ei scurți bej, răsfrânți, şi încălțată cu pantofii cu talpa din frânghie, era cea care arăta ciudat. Părul ei tuns scurt, de o nuanță asemănătoare cu a pantalonilor, părea prea obosit şi sensibil, iar în camera aceea, unde toate lucrurile erau acoperite cu atâta grijă, coapsele şi genunchii ei păreau prea dezgoliți. Refuză biscuiții ori de câte ori doamna Sen întinse platoul spre ea şi puse o serie lungă de întrebări, înregistrând răspunsurile pe un bloc de notițe. Vor fi şi alți copii în apartament? Doamna Sen mai avusese grijă de copii? De cât timp locuia în țara asta? Mai presus de

toate, era îngrijorată că doamna Sen nu ştia să conducă maşina. Mama lui Eliot lucra într-un birou care se afla la şaptezeci de kilometri distanță, spre nord, iar tatăl lui locuia, ultima oară când primise veşti de la el, la trei mii de kilometri spre vest.

„I-am dat lecții, să ştiți", spuse domnul Sen, punându-şi cana pe măsuța de cafea. Era prima dată când vorbea. „După estimările mele, doamna Sen ar trebui să-şi ia permisul în decembrie."

„Chiar aşa?". Mama lui Eliot notă informația în carnețel.

„Da, învăț", spuse doamna Sen. „Dar nu progresez prea rapid. Acasă, ştiți, avem pe cineva care conduce maşina."

„Vreți să spuneți un şofer?".

Doamna Sen trase cu ochiul la domnul Sen, care dădu din cap.

Mama lui Eliot dădu şi ea din cap, uitându-se în jurul ei, prin cameră. „Şi toate astea se petrec... în India?".

„Da", răspunse doamna Sen. Faptul că acel cuvânt fusese pomenit părea să fi trezit ceva în ea. Îşi aranjă marginea sariului acolo unde se ridicase, formând o cută piezişă, pe piept. Se uită şi ea în jur, prin cameră, ca şi cum ar fi observat la abajururi, la ibricul cu ceai, la urmele înghețate de pe covor, ceva pe care ceilalți nu îl puteau observa. „Totul e acolo."

Pe Eliot nu îl deranja să se ducă la doamna Sen după şcoală. În septembrie, în căsuța de pe plajă în care el şi mama lui locuiau tot anul era deja frig; Eliot şi mama lui trebuiau să care după ei un radiator ori de câte ori se mutau dintr-o cameră în alta şi să sigileze ferestrele cu folie de plastic şi cu un foehn. Plaja era pustie şi se plictisea jucându-se singur acolo; singurii vecini care rămâneau după Ziua Muncii, un cuplu de tineri căsătoriți, nu aveau copii, iar lui Eliot nu i se mai părea interesant să adune scoici sparte în găletuşă sau să mângâie iarba de mare răspândită pe nisip ca nişte fâşii de aluat de culoarea smaraldului. În apartamentul doamnei Sen era cald, uneori prea cald; caloriferele fierbeau continuu ca o oală sub presiune. Eliot învăță să-şi scoată adidaşii, primul lucru cum trecea pragul doamnei Sen, şi să şi-i aşeze pe raft, lângă un şir de şlapi ai doamnei Sen, fiecare

de o culoare diferită, cu tălpi subțiri ca o foaie de carton și cu un inel de piele care îi ținea degetul mare.

Îi plăcea mai ales să o privească pe doamna Sen cum toca diverse legume, așezată pe ziare, pe podeaua din sufragerie. În loc de cuțit, folosea o lamă curbată ca prora unui vas al vikingilor, navigând spre vreo bătălie pe mări îndepărtate. Lama era prinsă la un capăt, cu o balama, de o bază subțire din lemn. Oțelul, mai degrabă negru decât argintiu, nu strălucea uniform și avea o creastă zimțată care era – îi spusese ea – pentru ras. În fiecare după-amiază, doamna Sen ridica lama și o fixa la locul potrivit, ca să se întâlnească cu baza la un anumit unghi. Cu fața la muchia ascuțită, dar fără s-o atingă vreodată, lua în mâini legume întregi și le toca: conopidă, varză, dovleac alb. Le despica în jumătăți, apoi în sferturi, obținând în viteză rozete, cuburi, felii și fâșii. Putea să curețe un cartof în câteva secunde. Câteodată stătea cu picioarele încrucișate, câteodată cu picioarele desfăcute, înconjurată de o varietate impresionantă de site și castroane adânci cu apă în care scufunda ingredientele tocate.

Cât timp lucra, trăgea cu ochiul la televizor și la Eliot, dar niciodată nu părea să se uite la lamă. Cu toate acestea, refuza să-l lase pe Eliot să se plimbe pe acolo când toca. „Stai jos, stai jos, te rog, nu mai durează decât două minute“, spunea ea, arătând către canapea, care era acoperită în permanență cu o cuvertură verde cu negru, imprimată cu șiruri de elefanți care purtau în spate litiere. Procedura zilnică dura cam o oră. Ca să-l țină pe Eliot ocupat, îl aproviziona cu paginile de benzi desenate din ziare și cu biscuiți tartinați cu unt de arahide și, uneori, cu o înghețată pe băț sau cu felii de morcov sculptate cu lama. Ar fi înconjurat zona cu frânghii, dacă ar fi putut. O dată, totuși, își încălcă propria regulă; având nevoie de provizii suplimentare și ezitând să se ridice din dezordinea catastrofală care o înconjura, îl rugă pe Eliot să aducă ceva din bucătărie. „Dacă nu te superi, e un castron de plastic, destul de mare cât să încapă spanacul ăsta, în cămara de lângă frigider. Ai grijă, vai de mine, ai grijă!“, îi atrase atenția când se apropie. „Gata, lasă-l pe măsuța de cafea, mulțumesc, ajung până acolo.“

Adusese lama din India, unde se pare că exista cel puțin una în fiecare gospodărie. „Ori de câte ori e o nuntă în

familie“, îi spuse ea lui Eliot într-o zi, „sau o sărbătoare mai mare de vreun fel, mama le trimite seara vorbă tuturor femeilor din zonă să aducă lame exact ca asta, iar apoi se așază într-un cerc enorm pe acoperișul clădirii noastre, râzând, bârfind și tăind cincizeci de kilograme de legume, toată noaptea“. Silueta ei plana protector deasupra locului în care lucra, iar în jurul ei erau grămezi de bucăți de castravete, vinete și ceapă. „E imposibil să adormi în nopțile alea, pentru că le auzi pălăvrăgeala.“ Se opri să privească un pin încadrat de fereastra de la sufragerie. „Aici, în locul ăsta unde m-a adus domnul Sen, nu pot să dorm uneori de atâta liniște.“

În altă zi se așeză să dea la o parte grăsimea galbenă de pe bucățile de pui, apoi să separe pulpele de picioare. În timp ce oasele crăpau, deasupra lamei brățările ei se ciocneau una de alta și săreau, brațele îi străluceau și se auzea cum pufnea. La un moment dat, se opri, apucă puiul cu ambele mâini și privi pe fereastră. Grăsimea și tendoanele i se lipiseră de mâini.

„Eliot, dacă aș începe acum să strig din toți plămânii, ar veni cineva?“.

„Ce s-a întâmplat, doamnă Sen?“.

„Nimic. Mă întreb doar dacă ar veni cineva.“

Eliot dădu din umeri. „Poate.“

„Acasă e de-ajuns să faci așa. Nu toată lumea are telefon. Dar numai să-ți ridici puțin vocea, sau să exprimi durere sau bucurie în orice fel, și un întreg cartier și o jumătate din altul au și venit să afle veștile, să te ajute cu ce ai de făcut.“

Între timp, Eliot înțelesese că, atunci când doamna Sen spunea „acasă“, se referea la India, nu la apartamentul unde stătea și toca legume. Se gândi la propria lui casă, aflată la numai opt kilometri distanță, și la cuplul de tineri căsătoriți care făceau din când în când cu mâna când treceau alergând de-a lungul țărmului, la apusul soarelui. De Ziua Muncii, dăduseră o petrecere. Oamenii se îngrămădeau pe veranda din lemn, mâncau, beau, iar sunetul râsetelor lor se ridica deasupra suspinului obosit al valurilor. Eliot și mama lui nu erau invitați. Era una dintre puținele zile în care mama lui avea liber, dar nu se duseseră nicăieri. Spălase rufele, făcuse socotelile și, cu ajutorul lui Eliot, dăduse cu aspiratorul în

maşină. Eliot propusese să treacă pe la spălătoria auto care era la câţiva kilometri distanţă, pe drum, ca să poată sta înăuntru, uscaţi şi în siguranţă, în timp ce săpunul, apa şi un rotocol imens format din panglici enorme de pânză loveau parbrizul, însă mama lui spusese că era prea obosită şi stropise maşina cu un furtun. Când, spre seară, mulţimea de pe veranda vecinilor începu să danseze, le căutase numărul în cartea de telefon şi le ceruse să dea mai încet muzica.

„S-ar putea să vă sune", îi spuse Eliot doamnei Sen, într-un final. „Dar s-ar putea să se plângă că faceţi prea multă gălăgie."

De pe canapeaua unde stătea aşezat, Eliot putea să-i simtă mirosul de naftalină şi chimen şi vedea cărarea perfect centrată din părul ei împletit în cozi, care era vopsită cu *vermilion*[1] pisat şi de aceea părea ca şi cum s-ar fi înroşit. La început, Eliot se întrebase dacă nu se tăiase cumva la cap sau dacă nu cumva o muşcase ceva de acolo. Dar apoi, într-o zi, o văzu stând în faţa oglinzii de la baie, aplicându-şi solemn, cu capătul unei pioneze, un strat proaspăt din pudra carmin pe care o ţinea într-un borcănel de gem. Câteva granule de pudră îi căzură pe nas când folosi pioneza ca să-şi deseneze un punct deasupra sprâncenelor. „Trebuie să mă dau cu pudră în fiecare zi", explică ea când Eliot întrebă la ce folosea, „pentru tot restul zilelor cât voi fi măritată".

„Ca şi cum ai purta o verighetă?".

„Exact, Eliot, exact ca şi cum aş purta o verighetă. Numai că fără să mă tem că o voi pierde când spăl vase."

Până când sosea mama lui Eliot, la şase şi douăzeci, doamna Sen avea grijă întotdeauna să fi fost eliminate toate dovezile tocatului de legume. Lama era frecată, clătită, ştearsă, îndoită la loc şi pusă la păstrare într-un dulap la care se ajungea numai căţărându-te pe o scară. Cu ajutorul lui Eliot, ziarele erau împachetate cu toate cojile, seminţele şi pieile în ele. Castroanele pline ochi şi sitele erau aliniate pe masă, condimentele şi pastele erau măsurate şi amestecate şi,

---

[1] Sulfură roşie de mercur sau de antimoniu, folosită pentru fabricarea unei culori roşii vii.

în sfârşit, o serie de supe fierbeau mocnit deasupra flăcărilor albăstrui ale aragazului. Niciodată nu existau ocazii speciale şi nici nu aştepta musafiri vreodată. Era pur şi simplu cina pentru ea şi domnul Sen, aşa cum indicau cele două farfurii şi cele două pahare pe care le aşeza, fără şerveţele sau tacâmuri, pe masa pătrată dintr-unul din capetele sufrageriei.

În timp ce îndesa ziarele mai adânc în găleata de gunoi, Eliot simţea că el şi doamna Sen încălcau o regulă despre care nimeni nu vorbea. Probabil că din cauza grabei cu care doamna Sen ducea totul la îndeplinire, luând un praf de sare sau de zahăr între degete, clătind lintea sub un jet de apă, dând cu buretele pe toate suprafeţele imaginabile, închizând uşile de la dulapuri cu un şir de clămpăneli succesive. Avea un mic şoc, văzând-o brusc pe mama lui, în ciorapii transparenţi şi costumele cu umerii căptuşiţi pe care le purta la serviciu, uitându-se prin colţurile apartamentului domnei Sen. Voia să aştepte la uşă, strigând la Eliot să-şi pună adidaşii şi să-şi strângă lucrurile, însă doamna Sen nu permitea aşa ceva. În fiecare seară insista ca mama lui să se aşeze pe canapea, unde era servită cu ceva de mâncare: un pahar cu iaurt de un roz strălucitor, cu sirop de trandafiri, chifteluţe învelite în aluat, cu stafide, un castron cu halva de griş.

„Serios, doamnă Sen. Mănânc târziu de prânz. Nu trebuie să vă agitaţi atât."

„Nu e nici o problemă. Ca şi cu Eliot. Nici o problemă."

Mama lui mânca puţin din preparatele doamnei Sen, cu ochii în tavan, în căutarea vreunui lucru pe care să-l spună. Îşi ţinea genunchii strânşi, cu pantofii cu tocuri înalte pe care nu şi-i scotea niciodată apăsaţi pe covorul de culoarea perei. „E delicios", spunea ea, punând farfuria jos după una sau două înghiţituri. Eliot ştia că nu-i plăcea gustul; îi spusese o dată în maşină. Ştia şi că mama lui nu mânca de prânz la serviciu, pentru că primul lucru pe care îl făcea când ajungeau la casa lor de pe plajă era să-şi toarne un pahar cu vin şi să mănânce pâine cu brânză, uneori atât de multă încât nu-i mai era foame când sosea pizza pe care o comandau, de obicei, la cină. În timp ce el mânca, ea stătea la masă, mai bea vin şi întreba cum a fost ziua, dar până la urmă se ducea în verandă să fumeze o ţigară, lăsându-l pe Eliot să strângă resturile.

*

În fiecare după-amiază, doamna Sen aştepta într-o păducice de pini de lângă şoseaua principală, unde îl lăsa pe Eliot autobuzul care îl aducea de la şcoală, împreună cu doi sau trei alţi copii care locuiau în apropiere. Eliot simţea întotdeauna că doamna Sen stătuse acolo de ceva timp, ca şi cum ar fi fost nerăbdătoare să salute o persoană pe care n-o mai văzuse de ani întregi. Părul de la tâmple îi flutura în vânt, iar la mijloc i se vedea cărarea acoperită de un strat proaspăt de *vermilion*. Purta ochelari bleumarin, un pic prea mari pentru chipul ei. Sariul care avea alt model în fiecare zi îi flutura sub tivul unei haine în carouri pe care o purta pe orice fel de vreme. Ghinde şi omizi se vedeau pe jos, bucla de asfalt care închidea complexul format dintr-o duzină de clădiri de cărămidă, identice între ele, cufundate într-o mare de aşchii de lemn care le aparţineau tuturor. Pe drumul de la staţia de autobuz, scotea din buzunar o pungă cu sandvişuri şi îi oferea lui Eliot felii de portocală sau alune uşor sărate, decojite în prealabil.

Mergeau direct la maşină şi, timp de douăzeci de minute, doamna Sen făcea exerciţii de şofat. Era o maşină de culoarea caramelelor, cu patru scaune de vinilin. Avea un radiou AM cu butoane de crom şi, pe suprafaţa din spatele banchetei, o cutie de Kleenex şi un instrument pentru răcâit gheaţa de pe parbriz. Doamna Sen îi spunea lui Eliot că nu se simţea prea bine dacă îl lăsa singur în apartament, dar Eliot ştia că voia ca el să stea lângă ea în maşină pentru că îi era frică. Se temea de huruitul de la pornire şi îşi punea mâinile la urechi ca să nu audă nimic când apăsa acceleraţia cu papucul, crescând turaţia motorului.

„Domnul Sen spune că, după ce primesc carnetul, totul va merge mai bine! Ce crezi, Eliot? Va merge mai bine?".

„O să puteţi conduce", sugera Eliot. „O să vă puteţi duce oriunde."

„O să mă pot duce cu maşina până la Calcutta? Cât timp ar lua, Eliot? Cincisprezece mii de kilometri, cu şaptezeci şi cinci de kilometri pe oră?".

Eliot nu putea să facă socotelile în minte. Privea cum doamna Sen aranja scaunul şoferului, oglinda retrovizoare, îşi ridica ochelarii de soare deasupra frunţii. Prindea la

radio un post cu muzică simfonică. „Ăsta e Beethoven?", întrebă ea o dată, pronunţând prima parte a numelui compozitorului nu „be", ci „bi", ca în „bine". Deschidea geamul în partea ei şi îl ruga pe Eliot să-l deschidă şi el pe al lui. Într-un final, apăsa cu piciorul pedala de frână, manevra schimbătorul automat de viteze ca şi cum ar fi fost un stilou enorm din care curgea cerneală, şi dădea înapoi, centimetru cu centimetru, ieşind din locul de parcare. Înconjura complexul de apartamente o dată, apoi încă o dată.

„Cum e, Eliot? O să iau examenul?".

Era tot timpul distrată. Oprea maşina fără să avertizeze, ca să asculte ceva la radio sau ca să se uite la ceva de pe drum, la orice. Dacă trecea pe lângă cineva, făcea cu mâna. Dacă vedea o pasăre la şapte metri în faţă, claxona cu arătătorul şi aştepta ca pasărea să-şi ia zborul. În India, spunea ea, şoferul stătea în dreapta, nu în stânga. Trecea mergând foarte încet pe lângă leagăne, pe lângă spălătorie, pe lângă tomberoanele verde închis, pe lângă rândurile de maşini parcate. De fiecare dată când se apropiau de păduricea de pini, unde bucla de asfalt se întâlnea cu şoseaua principală, se apleca în faţă, lăsându-se cu toată greutatea pe frână, în timp ce maşinile treceau în goană. Era o şosea îngustă, vopsită cu o dungă galbenă groasă, cu o bandă de circulaţie pe fiecare sens.

„Nu se poate, Eliot. Cum o să trec?".

„Trebuie să aşteptaţi până când nu mai vine nimeni."

„De ce nu încetineşte cineva?".

„Acum nu mai vine nimeni."

„Dar maşina din dreapta o vezi? Şi, uite, e un camion în spatele ei. Oricum, n-am voie pe şoseaua principală fără domnul Sen."

„Trebuie să întoarceţi şi să acceleraţi rapid", spuse Eliot. Aşa făcea mama lui, aparent fără să se gândească. Părea aşa de simplu când stătea lângă mama lui, alunecând seara spre casa lor de pe plajă. Atunci şoseaua era doar o şosea, iar celelalte maşini erau parte din peisaj. Dar când stătea lângă doamna Sen, sub soarele de toamnă care strălucea lipsit de căldură printre copaci, vedea cum acelaşi flux de maşini făcea ca degetele să-i devină palide, încheieturile să-i tremure şi limba să i se împiedice când vorbea englezeşte.

„Toți oamenii ăsta, prea mult în lumea lor.“

Două lucruri, descoperi Eliot, o făceau fericită pe doamna Sen. Unul era primirea unei scrisori din partea familiei. Avea obiceiul să verifice cutia de scrisori după ce făcea exerciții de șofat. Ea descuia cutia, dar îl ruga pe Eliot să bage mâna înăuntru, spunându-i după ce să se uite, iar pe urmă închidea ochii și și-i acoperea cu mâinile, în timp ce el căuta printre facturile și revistele care veneau pe numele domnului Sen. La început, lui Eliot i se părea că nerăbdarea doamnei Sen era de neînțeles; mama lui avea o căsuță poștală în oraș și își lua scrisorile atât de rar încât o dată le tăiaseră curentul trei zile. Trecură săptămâni la doamna Sen până când găsi un plic par-avion albastru, granulat la atingere, înnegrit de ștampile și umplut de timbre pe care era un bărbat chel lângă o roată de vârtelniță.

„Asta e, doamnă Sen?“.

Pentru prima dată, îl îmbrățișă, lipindu-i fața de sariul ei, înconjurându-l cu mirosul ei de naftalină și chimen. Îi luă scrisoarea din mâini.

De îndată ce intrară în apartament, își aruncă papucii care încotro, își scoase o agrafă de sârmă din păr și despică partea de sus și marginile plicului, din trei mișcări. Ochii i se mișcau rapid înainte și înapoi, când citea. De îndată ce termină, dădu la o parte broderia care acoperea telefonul, formă numărul și întrebă: „Da, domnul Sen e acolo, vă rog? La telefon e doamna Sen și e foarte important.“

Mai departe vorbi în limba ei, care avea o rezonanță rapidă și gălăgioasă în urechile lui Eliot; era foarte clar că citea scrisoarea, cuvânt cu cuvânt. În timp ce citea, ridica vocea și părea că schimbă timbrul. Deși stătea chiar în fața lui, Eliot avea senzația că doamna Sen nu mai era prezentă în camera cu covorul de culoarea perei.

Pe urmă, apartamentul deveni dintr-o dată prea mic pentru ea. Traversară șoseaua principală și merseră puțin până la clădirea în formă de patrulater a universității, unde clopotele dintr-un turn de piatră băteau ora exactă. Se plimbară pe la sindicatul studențesc, împinseră amândoi o tavă de-a lungul poliței de la cantină și mâncară cartofi prăjiți îngrămădiți

într-o bărcuță din carton, alături de studenții care pălăvrăgeau la mesele circulare. Eliot bău sifon dintr-un pahar de hârtie, doamna un ceai cu zahăr și lapte. După masă, explorară clădirea Facultății de Arte, uitându-se la sculpturi și la pânze de mătase, pe coridoarele răcoroase pline de un miros de vopsea și lut. Trecură pe lângă clădirea Facultății de Matematică, unde își ținea orele domnul Sen.

Ajunseră în aripa zgomotoasă a clădirii Facultății de Sport, unde mirosea a clor și unde, pe o fereastră lată de la etajul patru, priviră la înotătorii care traversau de la un capăt la altul piscinele strălucitoare de culoare turcoaz. Doamna Sen scoase din poșetă plicul din India și îl studie pe față și pe spate. Desfăcu scrisoarea și citi din nou, pentru sine, suspinând din când în când. Când termină, se uită un timp la înotători.

„Sora mea a născut o fetiță. Până când o s-o văd, dacă domnul Sen obține catedra, o să împlinească trei ani. Propria ei mătușă îi va fi o străină. Dacă stăm una lângă alta într-un tren, nu-mi va recunoaște fața.“ Băgă la loc scrisoarea, apoi puse o mână pe capul lui Eliot. „Ți-e dor de mama ta, Eliot, în după-amiezele astea cu mine?“.

Nu se gândise niciodată la asta.

„Trebuie să-ți fie dor. Când mă gândesc la tine, doar un băiețel, despărțit de mama ta atâta timp din zi, mi se face rușine.“

„O văd seara.“

„Când eram de vârsta ta, trăiam fără să știu că într-o zi o să fiu atât de departe. Tu știi mai multe, Eliot. Cunoști deja felul în care trebuie să fie lucrurile.“

Celălalt lucru care o făcea fericită pe doamna Sen era peștele din mare. Mereu dorea un pește întreg, nu fructe de mare sau fileuri din cele pe care mama lui Eliot le prăjise într-o seară, în urmă cu câteva luni, când invitase la cină un bărbat de la serviciu – un bărbat care-și petrecuse noaptea în dormitorul mamei lui, dar pe care Eliot nu-l mai văzuse niciodată. Într-o seară când mama lui Eliot veni să-l ia, doamna Sen o servi cu o crochetă de ton, explicându-i că, de fapt, ar fi trebuit făcută cu un pește care se chema bhetki. „E foarte frustrant“, se scuză doamna Sen, cu accentul pe prima silabă a cuvântului. „Să trăim așa de aproape de ocean și să nu

avem prea multe feluri de peşte." Vara, spuse ea, îi plăcea să se ducă la o piaţă de lângă plajă. Adăugă apoi că, deşi peştele de acolo nu avea nici pe departe gustul peştelui din India, cel puţin era proaspăt. Acum că se făcea mai rece afară, bărcile nu mai ieşeau regulat în larg şi uneori treceau săptămâni întregi fără să se găsească peşte întreg.

„Încercaţi la supermarket", îi sugeră mama lui Eliot.

Doamna Sen clătină din cap. „La supermarket găsesc zeci de feluri de mâncare pentru pisici, dar nu găsesc niciodată nici măcar un peşte care să-mi placă, nici măcar unul singur." Doamna Sen spuse că, în copilărie, mânca peşte de două ori pe zi. Mai adăugă că, în Calcutta, oamenii mâncau peşte imediat ce se trezeau, dimineaţa, chiar înainte să se ducă la culcare, seara, şi ca gustare după ce se întorceau de la şcoală, dacă aveau noroc. Mâncau coada, icrele, chiar şi capul. Se găsea în orice piaţă, la orice oră, din zori până la miezul nopţii. „Nu trebuie decât să ieşi din casă, să mergi puţin pe jos, şi gata."

O dată la câteva zile, doamna Sen deschidea Pagini Aurii, forma un număr pe care îl bifase pe margine şi întreba dacă aveau peşte întreg. Dacă da, îi ruga pe cei de la piaţă să i-l păstreze. „Pe numele Sen, da, S de la Sam, N de la New York. Domnul Sen o să treacă să-l ia." Apoi îl suna pe domnul Sen la universitate. După câteva minute, domnul Sen venea acasă, mângâindu-l pe Eliot pe cap, dar fără s-o sărute pe doamna Sen. Îşi citea scrisorile la masă şi bea o cană cu ceai înainte să iasă; după o jumătate de oră se întorcea, ţinând în mână o pungă de hârtie în mână cu un rac zâmbăreţ desenat pe o parte, i-o dădea doamnei Sen şi pleca înapoi la universitate să-ţi ţină cursurile de seară. Într-o zi, când îi dădu punga de hârtie doamnei Sen, spuse: „Fără peşte în următoarea perioadă. Găteşte puiul din congelator. Trebuie să încep să ţin ore de consultaţii."

În următoarele câteva zile, în loc să sune la piaţa de peşte, doamna Sen dezgheţă picioare de pui în chiuveta de la bucătărie şi le tăie cu lama. Într-o zi făcu o tocăniţă cu fasole verde şi sardele din conservă. Dar, după o săptămână, omul care administra piaţa de peşte o sună pe doamna Sen; presupunea că mai voia peşte şi spuse că îi va păstra unul până la sfârşitul zilei pe numele ei. Doamna Sen se simţi flatată. „Nu e drăguţ din partea lui, Eliot? Omul a spus că mi-a căutat

numărul în cartea de telefon. A zis ca nu e decât un Sen. Ştii câţi Sen sunt în cartea de telefon de la Calcutta?".

Îi spuse lui Eliot să-şi pună pantofii şi jacheta, iar apoi îl sună pe domnul Sen la universitate. Eliot se legă la şireturi lângă raftul de la bibliotecă şi o aşteptă să vină şi să-şi aleagă o pereche de şlapi din cei înşiraţi acolo. După un timp, o strigă. Pentru că nu-i răspunse, îşi dezlegă şireturile de la adidaşi şi se întoarse în sufragerie, unde o găsi pe canapea, plângând. Îşi cuprinsese faţa cu mâinile, iar lacrimile i se scurgeau printre degete. Printre degete murmură ceva despre o întâlnire la care domnul Sen trebuia să se ducă. Se ridică încet şi aranjă din nou broderia de pe telefon. Eliot o urmă, traversând pentru prima dată camera cu covorul de culoarea perei încălţat în adidaşi. Ea îl privi lung. Pleoapele de jos îi erau umflate ca nişte creste subţiri şi roz. „Spune-mi, Eliot. E prea mult ce cer?".

Înainte să apuce să răspundă, ea îl luă de mână şi îl conduse în dormitor, a cărui uşă era ţinută de obicei închisă. În afară de patul care nu avea tăblie la capăt, singurele lucruri din cameră erau o noptieră cu un telefon pe ea, o masă de călcat şi un birou. Deschise cu putere sertarele biroului şi uşa de la dulapul care era plin cu sariuri de toate texturile şi nuanţele imaginabile, brodate cu fir de aur şi de argint. Unele erau transparente, subţiri ca un şerveţel, altele groase ca draperiile, cu ciucuri înnodaţi de-a lungul marginilor. În dulap erau puse pe umeraşe; în sertare erau împăturite ca nişte foi sau înfăşurate strâns ca un pergament gros. Scotoci prin sertare, lăsând sariuri să alunece peste margini. „L-am purtat vreodată pe ăsta? Şi pe ăsta? Şi pe ăsta?". Aruncă sariurile unul câte unul din sertare, pe urmă smulse altele de pe umeraşe. Aterizau ca un vraf de cearşafuri mototolite pe pat. Camera se umpluse cu un miros intens de naftalină.

„«Trimite-ne poze», îmi scriu. «Trimite-ne poze cu noua ta viaţă». Ce poze pot să le trimit?". Se aşeză, epuizată, pe marginea patului, unde acum abia dacă mai avea loc. „Ei cred că duc o viaţă de regină, Eliot." Privi de jur-împrejur, la zidurile goale ale camerei. „Cred că eu apăs pe butoane şi se face curat în casă. Cred că eu locuiesc într-un palat."

Sună telefonul. Doamna Sen îl lăsă să sune de mai multe ori înainte să ridice receptorul de lângă pat. În timpul

convorbirii, părea că nu face decât să răspundă la întrebări şi îşi ştergea faţa cu marginile unuia dintre sariuri. Când termină de vorbit, îndesă sariurile la loc în sertare fără să le împăturească la loc, iar apoi ea şi Eliot îşi puseră pantofii şi se duseră la maşină, unde îl aşteptară pe domnul Sen.

„De ce nu conduci azi?“, întrebă domnul Sen când îşi făcu apariţia, bătând cu degetele în capota maşinii. Întotdeauna vorbeau între ei în engleză când era de faţă Eliot.

„Astăzi nu. În altă zi.“

„Cum crezi că o să iei examenul dacă nu vrei să conduci pe o şosea cu alte maşini?“.

„Astăzi e Eliot aici.“

„E aici în fiecare zi. E pentru binele tău. Eliot, spune-i doamnei Sen că e pentru binele ei.“

Ea refuză.

Merseră în linişte, de-a lungul aceloraşi şosele pe care mergeau Eliot şi mama lui când se întorceau la casa lor de pe plajă, în fiecare seară. Dar, de pe bancheta din spate a maşinii domnului şi doamnei Sen, drumul îi păru necunoscut şi dură mai mult decât de obicei. Pescăruşii ale căror ţipete obositoare îl trezeau în fiecare dimineaţă îl speriau acum, când îi vedea coborând şi bătând din aripi pe cer. Trecură de o plajă, apoi de încă una, apoi de colibele, acum încuiate, unde vara se vindeau stridii *quahog*[1] şi limonadă. Numai una dintre colibe era deschisă. Era piaţa de peşte.

Doamna Sen deblocă uşa din partea ei şi se întoarse către domnul Sen care nu-şi scosese încă centura de siguranţă. „Vii?“.

Domnul Sen îi dădu nişte bancnote din portofel. „Am o întâlnire în douăzeci de minute“, spuse el, uitându-se la bordul maşinii în timp ce îi vorbea. „Te rog, nu sta prea mult.“

Eliot o însoţi în magazinaşul umed, ai cărui pereţi erau decoraţi cu plase de pescari, stele de mare şi geamanduri. Un grup de turişti cu aparate de fotografiat la gât se înghesuia la masa vânzătorului, unii gustând scoici umplute, alţii arătând cu degetul spre o schemă mare care ilustra cincizeci de

[1] Specie de scoici comestibile de dimensiuni mari (8-13 cm), originară din apele de pe coasta de est a Americii de Nord, din Noua Scoţie până în Peninsula Yucatan.

varietăţi diferite de peşte din America de Nord. Doamna Sen îşi luă un număr de ordine din aparatul de lângă masă şi se aşeză la rând. Eliot stătea lângă racii care se agitau unul peste altul în vasul lor cu apa tulbure, cu cleştii legaţi cu elastice galbene. Privi la doamna Sen care, când îi veni rândul, râse şi pălăvrăgi cu un bărbat care avea o faţă lungă de un roşu aprins şi dinţi galbeni şi purta un şorţ negru de cauciuc. În fiecare mână ţinea câte o scrumbie de coadă.

„Sunteţi sigur că ceea ce îmi vindeţi e foarte proaspăt?“.

„Puţin mai proaspăt şi ar răspunde singur la întrebare.“

Acul de pe cadranul cântarului tremură uşor până când ajunse la verdict.

„Vreţi să vi-l curăţ, doamnă Sen?“.

Dădu din cap. „Lăsaţi capetele, vă rog.“

„Aveţi pisici acasă?“.

„Pisici nu. Doar un soţ.“

Mai târziu, când ajunseră în apartament, scoase lama din dulap, întinse ziare pe covor şi începu să-şi inspecteze comorile. Le scoase câte una din învelitorile de hârtie mototolite şi pătate de sânge. Tăie cozile, împunse burţile, puse deoparte carnea curăţată de intestine. Cu o foarfecă tăie aripioarele. Băgă un deget sub branhiile de un roşu atât de puternic încât *vermilionul* ei părea palid. Prinse de ambele capete trupul peştelui brăzdat cu linii de culoarea cernelii şi îl crestă din loc în loc cu lama.

„De ce-i faceţi aşa?“, întrebă Eliot.

„Ca să văd câte bucăţi ies. Dacă îl tai cum trebuie, din peştele ăsta o să mâncăm de trei ori.“ Reteză capul şi îl puse pe o farfurie de plăcintă.

În noiembrie veniră nişte zile în care doamna Sen refuză să facă exerciţii de şofat. Lama nu mai apărea din dulap, ziarele nu erau întinse pe jos. Nu mai suna la magazinul de peşte, nici nu mai dezgheţa pui. În tăcere, îi pregătea lui Eliot biscuiţi cu unt de arahide, apoi se aşeza să citească scrisori vechi, dintr-o cutie de pantofi. Când Eliot trebuia să plece, îi strângea lucrurile fără să o invite pe mama lui să se aşeze mai întâi pe canapea şi să mănânce ceva. Când, într-un târziu, mama lui îl întrebă în maşină dacă nu observase o schimbare

în comportamentul domnei Sen, el spuse că nu. Nu îi spuse că doamna Sen se plimba prin casă, privind lung la abajururile înfăşurate în plastic, ca şi cum le-ar fi văzut pentru prima oară. Nu îi spuse că dădea drumul la televizor, dar nu se uita niciodată, sau că îşi făcea ceai, dar îl lăsa să se răcească pe măsuţa de cafea. Într-o zi puse o casetă cu ceva numit „raga"; suna ca şi cum cineva ar fi ciupit foarte lent şi apoi foarte rapid corzile unei viori, iar doamna Sen spuse că trebuia ascultată numai târziu, după-amiaza, când soarele apunea. Cât timp muzica răsună, aproape o oră, ea stătu pe canapea cu ochii închişi. După aceea, spuse: „E mai trist chiar şi decât Beethoven al vostru, nu-i aşa?". În altă zi puse o casetă cu oameni care vorbeau în limba ei – un cadou de adio pe care i-l făcuse familia, îi spuse ea lui Eliot. Pe când vocile se succedau, râdeau şi îşi spuneau fiecare cele câteva cuvinte, doamna Sen identifică fiecare vorbitor. „Al treilea unchi al meu, vărul meu, tatăl meu, bunicul meu." Un vorbitor cântă un cântec. Altul recită o poezie. Ultima voce de pe casetă era a mamei doamnei Sen. Era mai liniştită şi suna mai serios decât celelalte. Lăsa o pauză între propoziţii, iar, în această pauză, doamna Sen îi traducea lui Eliot: „Preţul cărnii de capră a crescut cu două rupii. Fructele de mango din piaţă nu sunt foarte dulci. strada College e inundată." Opri caseta. „Astea sunt lucruri care s-au întâmplat în ziua în care am plecat din India." În ziua următoare, puse aceeaşi casetă de la început. De data asta, o opri în timp ce vorbea bunicul ei. Îi spuse lui Eliot că primise o scrisoare în weekend. Bunicul ei murise.

După o săptămână, doamna Sen începu din nou să gătească. Într-o zi, pe când stătea şi toca varză pe covorul din sufragerie, sună domnul Sen. Voia să-l ia pe Eliot şi pe doamna Sen şi să-i ducă la mare. Pentru această ocazie, doamna Sen îşi puse un sari roşu şi se dădu cu o nuanţă roşie de ruj; îşi împrospătă stratul de *vermilion* de pe cărarea din păr şi îşi împleti din nou părul în cozi. Îşi legă o eşarfă sub bărbie, îşi aranjă ochelarii de soare deasupra frunţii şi îşi băgă în poşetă un aparat de fotografiat de buzunar. Când domnul Sen ieşi cu spatele din parcare, îşi puse braţul deasupra scaunului din faţă, încât părea ca şi cum îl ţinea în jurul gâtului

doamnei Sen. „Se face prea frig pentru pardesiul ăsta", îi spuse el la un moment dat. „Ar trebui să-ţi luăm ceva mai gros." La magazin cumpărară scrumbie, *butterfish*[1] şi biban de mare. Acum, intră şi domnul Sen cu ei în magazin. Domnul Sen întrebă de data asta dacă peştele e proaspăt şi ceru să i-l taie aşa sau aşa. Cumpărară atâta peşte încât Eliot trebui să ducă una dintre pungi. După ce puseră pungile în portbagaj, domnul Sen anunţă că îi era foame şi doamna Sen încuviinţă, aşa că traversară strada la un restaurant unde încă mai era deschis geamul de unde se servea mâncare pentru acasă. Se aşezară la o masă de picnic şi mâncară două coşuri de tarte cu scoici. Doamna Sen puse pe ale ei o mulţime de sos Tabasco şi de piper negru. „Ca *pakora*[2], nu?". Faţa i se înroşise, rujul i se dusese şi râdea la tot ce spunea domnul Sen.

În spatele restaurantului era o plajă mică, iar când terminară de mâncat se plimbară puţin de-a lungul ţărmului, pe un vânt atât de puternic încât fură nevoiţi să meargă cu spatele. Doamna Sen arătă spre apă şi spuse că, la un anumit moment, fiecare val semăna cu un sari pus la uscat pe culme. „Nu se poate!", strigă ea în cele din urmă, râzând în timp ce se întorcea cu spatele, cu ochii plini de lacrimi. „Nu pot să înaintez." În schimb, le făcu o poză lui Eliot şi domnului Sen, care stăteau în picioare, pe nisip. „Acum eşti de-al nostru", zise ea, lipindu-l pe Eliot de haina în carouri şi dându-i aparatul domnului Sen. Într-un final, aparatul i-a fost înmânat lui Eliot. „Ţine-l fără să-l mişti", spuse domnul Sen. Eliot se uită prin fereastra mică a aparatului şi aşteptă ca domnul şi doamna Sen să se dea mai aproape unul de celălalt, dar ei nu se mişcară din loc. Nu se luară de mână şi nu-şi cuprinseră unul altuia mijlocul cu unul din braţe. Amândoi zâmbiră cu gura închisă, mijind ochii în vânt, în vreme ce sariul roşu al doamnei Sen flutura ca o flacără, dedesubtul pardesiului.

În maşină, în sfârşit ajunşi la căldură şi obosiţi din cauza vântului şi a tartelor cu scoici, admirară dunele de nisip,

---

[1] Peşte comestibil de dimensiuni mici, care se găseşte în apele de pe coastele continentului american, în vestul Africii şi în zona indo-pacifică.

[2] Specialitate orientală, preparată din carne sau legume prăjite.

vapoarele care se vedeau în depărtare, priveliştea farului, cerul violet şi de culoarea piersicii. După un timp, domnul Sen încetini şi opri la marginea drumului.

„Ce s-a întâmplat?“, întrebă doamna Sen.

„O să conduci tu până acasă astăzi.“

„Nu astăzi.“

„Ba da, astăzi.“

Domnul Sen ieşi din maşină şi deschise uşa de pe partea doamnei Sen. Un vânt puternic suflă în maşină, însoţit de zgomotul valurilor care se spărgeau de ţărm. Într-un târziu, ea alunecă în partea cealaltă, pe locul şoferului, dar trecu mult timp până când îşi aranjă sariul şi ochelarii de soare. Eliot se întoarse şi privi prin geamul din spate. Şoseaua era goală. Doamna Sen dădu drumul la radio, făcând maşina să se umple cu muzică de vioară.

„N-ai nevoie de asta“, spuse domnul Sen, oprind radioul cu o apăsare de buton.

„Mă ajută să mă concentrez“, zise doamna Sen şi îi dădu drumul din nou.

„Semnalizează“, îi indică domnul Sen.

„Ştiu ce trebuie să fac.“

Cam un kilometru şi jumătate merse bine, deşi mult mai încet decât celelalte maşini care treceau pe lângă ea. Dar când se apropia oraşul şi semafoarele atârnau ameninţătoare pe sârme, în depărtare, începu să meargă şi mai încet.

„Schimbă banda“, spuse domnul Sen. „Va trebui să o iei la stânga la sensul giratoriu.“

Doamna Sen nu făcu nimic.

„Schimbă banda, îţi spun.“ Închise radioul. „Asculţi când vorbesc?“.

O maşină claxonă, apoi alta. Claxonă şi ea la ei, sfidător, opri, apoi trase la marginea drumului fără să semnalizeze. „Nu mai vreau“, zise ea, cu fruntea pe partea de sus a volanului. „Urăsc chestia asta. Urăsc să conduc. Nu mai merg mai departe.“

Nu mai merse cu maşina după acest episod. Următoarea dată când sunară cei de la magazinul de peşte nu îl mai sună pe domnul Sen la serviciu. Se hotărâse să încerce altceva.

Exista un autobuz care mergea din oră în oră între universitate şi malul mării. După universitate, se oprea de două ori, mai întâi la un cămin de bătrâni, apoi la un complex comercial fără nume, care era compus dintr-o librărie, un magazin de pantofi, o farmacie, un magazin de animale şi unul de discuri. Pe băncile de sub portic, femei în vârstă de la căminul de bătrâni stăteau două câte două, îmbrăcate în pardesie până la genunchi, cu nasturi prea mari, şi mâncau acadele.

„Eliot“, îl întrebă doamna Sen când stăteau pe scaun în autobuz, „o s-o trimiţi pe mama ta la un cămin când o să fie bătrână?“

„Poate“, zise el. „Dar aş vizita-o în fiecare zi.“

„Acum spui tu asta, dar o să vezi, când o să creşti mare, viaţa o să te ducă în locuri pe care n-ai cum să le cunoşti acum.“ Numără pe degete: „O să ai o nevastă, o să ai şi tu copii şi or să vrea să-i duci cu maşina în diverse locuri, toţi în acelaşi timp. Nu contează cât de drăguţi sunt, într-o zi tot o să se plângă că te duci să-ţi vizitezi mama şi o să te saturi şi tu, Eliot. O să sari o zi, apoi alta, iar apoi mama ta o să trebuiască să se târască într-un autobuz ca să-şi ia o pungă cu acadele“.

La magazinul de peşte, cutiile cu gheaţă erau aproape goale, la fel ca şi vasele cu raci, în care se vedeau, prin apă, pete de culoarea ruginii. Pe un afiş scria că magazinul se va închide pe timpul iernii, la sfârşitul lunii. Era o singură persoană care lucra, în spatele mesei, un băiat care nu o recunoscu pe doamna Sen când îi dădu o pungă rezervată pe numele ei.

„L-aţi curăţat şi l-aţi cântărit?“, întrebă doamna Sen.

Băiatul dădu din umeri. „Şeful a plecat devreme. Mi-a zis doar să vă dau punga asta.“

În parcare, doamna Sen se uită pe orarul autobuzului. Trebuiau să aştepte patruzeci şi cinci de minute până când venea următorul, aşa că traversară strada şi cumpărară tarte cu scoici la geamul unde se servea mâncare pentru acasă. Nu se putea sta jos nicăieri. Mesele de picnic nu se mai foloseau, băncile fuseseră întoarse şi legate de ele cu lanţuri.

Pe drumul de întoarcere, o femeie bătrână din autobuz se tot uita la ei, cu privirea mutându-se de la doamna Sen la Eliot şi la punga cu urme subţiri de sânge dintre picioarele

lor. Purta un pardesiu negru și ținea în poală, cu mâini noduroase și incolore, o pungă albă, tare, de la farmacie. Singurii pasageri în afară de ei erau un student și o studentă care erau împreună, purtau pulovere asortate și își țineau degetele unite, tolăniți pe bancheta din spate. În liniște, Eliot și doamna Sen mâncară ultimele tarte cu scoici care mai rămăseseră în pungă. Doamna Sen uitase șervețelele și urme de aluat prăjit îi rămăseseră la colțurile gurii. Când ajunseră la cămin, bătrâna în pardesiu se ridică, îi spuse ceva șoferului, apoi coborî. Șoferul întoarse capul și se uită înapoi la doamna Sen. „Ce aveți în pungă?".

Doamna Sen ridică privirea, uluită.

„Vorbiți engleză?". Autobuzul se puse din nou în mișcare, iar șoferul se uită la doamna Sen și la Eliot în oglinda lui retrovizoare enormă.

„Da, vorbesc."

„Atunci ce aveți în pungă?".

„Un pește", răspunse doamna Sen.

„Se pare că mirosul îi deranjează pe ceilalți pasageri. Băiețel, poate deschizi tu geamul."

Într-o după-amiază, câteva zile mai târziu, sună telefonul. Niște *cambula* uriașă[1] foarte gustoasă sosise cu bărcile. N-ar vrea doamna Sen să-și aleagă una? Îl sună pe domnul Sen, dar nu era la birou. Încercă să-l sune a doua oară, apoi a treia oară. Într-un târziu, se duse în bucătărie și se întoarse în sufragerie cu lama, cu o vânătă și cu niște ziare. Fără să trebuiască să i se spună, Eliot se așeză la locul lui pe canapea și se uită cum ea tăia vânăta. O tăie în fâșii lungi, subțiri, apoi în pătrățele mici, din ce în ce mai mici, ca niște cubulețe de zahăr.

„O să le pun într-o tocăniță foarte gustoasă, care se face cu pește și banane verzi", anunță ea. „Numai că va trebui să renunț la bananele verzi."

„Mergem să luăm peștele?".

„Mergem să luăm peștele."

„Ne duce domnul Sen?".

[1] Pește plat, cu corpul dreptunghiular sau oval, cu ochii de regulă pe partea dreaptă.

„Pune-ți pantofii."

Plecară fără să facă curățenie. Afară era atât de frig încât Eliot simțea gerul în dinți. Se urcară în mașină și doamna Sen se învârti de mai multe ori în jurul buclei de asfalt. De fiecare dată se opri în dreptul păduricei de pini să observe circulația de pe șoseaua principală. Eliot crezu că nu face decât să exerseze, în așteptarea domnului Sen. Dar la un moment dat semnaliză și întoarse.

Accidentul se produse repede. După mai puțin de doi kilometri, doamna Sen făcu la stânga înainte să aibă voie și, cu toate că mașina care venea din sens opus reuși să o ocolească în ultimul moment, ea se sperie atât de tare de claxon încât pierdu controlul volanului și lovi un stâlp de telefon de pe celălalt colț. Un polițist sosi și îi ceru permisul, dar ea nu avea ce să-i arate. „Domnul Sen predă matematică la universitate", fu tot ce spuse pe post de explicație.

Nu erau răniți, doar câteva zgârieturi. Doamna Sen se tăiase la buză, Eliot se plânse un pic de o durere la coaste, bara mașinii trebuia îndreptată. Polițistul crezu că doamna Sen se tăiase și la cap, dar nu era decât *vermilionul*. Când ajunse domnul Sen, adus cu mașina de un coleg, vorbi îndelung cu polițistul în timp ce completa niște formulare, dar nu îi spuse nimic doamnei Sen când îi duse înapoi acasă. Când ieșiră din mașină, domnul Sen îl mângâie pe cap pe Eliot. „Polițistul a spus că ai avut noroc. Foarte mult noroc, să scapi fără nici o zgârietură."

După ce-și scoase papucii și îi puse pe raft, doamna Sen strânse lama care încă mai era pe podeaua din sufragerie și aruncă bucățelele de vânătă și ziarele în găleata de gunoi. Pregăti un platou de biscuiți cu unt de arahide, îl așeză pe măsuța de cafea și dădu drumul la televizor pentru Eliot. „Dacă îi mai e foame, dă-i o înghețată din cutia din frigider", îi spuse ea domnului Sen, care stătea la masă sortându-și corespondența. Apoi se duse în dormitor și închise ușa. Când mama lui Eliot sosi, la șase fără un sfert, domnul Sen îi povesti în detaliu accidentul și îi oferi un cec, returnându-i plata pentru luna noiembrie. În timp ce completă cecul, ceru scuze în numele doamnei Sen. Spuse că ea se odihnea, deși, când Eliot se dusese la baie, o auzise plângând. Mama lui era mulțumită cu aranjamentul propus și, într-un fel, îi mărturisi ea

lui Eliot pe drumul spre casă, se simțea ușurată. Era ultima după-amiază pe care Eliot o petrecea cu doamna Sen sau cu vreo persoană care are grijă de copii. De atunci încolo, mama lui îi dădu o cheie, pe care o purtă pe un șiret la gât. Trebuia să-i sune pe vecini în caz de urgență și să se întoarcă în casa de pe plajă după școală. În prima zi, chiar pe când își scotea haina, sună telefonul. Era mama lui, care îl suna de la serviciu. „Ești băiat mare acum, Eliot", îi spuse ea. „Totul e-n ordine?". Eliot privi pe fereastra din bucătărie, la valurile cenușii care se retrăgeau de la țărm, și spuse că era bine.

ACEASTĂ CASĂ BINECUVÂNTATĂ

O descoperiră pe prima într-un dulap de deasupra aragazului, lângă o sticlă nedesfăcută cu oțet de malț.

„Ghici ce-am găsit!" Twinkle intră în sufrageria în care erau înșirate, de la un capăt la altul, cutii închise cu bandă adezivă, fluturând sticla cu oțet într-o mână și o efigie de porțelan alb a lui Cristos, cam de aceeași mărime ca sticla cu oțet, în cealaltă.

Sanjeev ridică ochii. Stătea în genunchi pe podea, marcând, cu bucățele rupte dintr-un pătrățel de hârtie lipicioasă, locurile de pe plinta de pe perete care trebuiau retușate cu pensula. „Arunc-o la gunoi."

„Pe care?".

„Pe amândouă."

„Dar pot să gătesc ceva cu oțetul. E nou-nouț."

„N-ai gătit niciodată nimic cu oțet."

„O să caut ceva. Într-una din cărțile alea pe care le-am primit la nuntă."

Sanjeev se întoarse la plintă ca să înlocuiască o bucățică de hârtie care căzuse pe jos. „Verifică data expirării. Și aruncă cel puțin statuia aia idioată."

„Dar s-ar putea să valoreze ceva. Cine știe?". O întoarse cu capul în jos, apoi mângâie cu arătătorul faldurile minuscule ale robei. „E frumoasă."

„Noi nu suntem creștini", zise Sanjeev. De curând, începuse să simtă nevoia de a-i spune lui Twinkle lucruri care erau evidente. În ziua precedentă, trebuise să-i spună că, dacă trăgea de capătul dinspre ea al biroului, în loc să-l ridice, se zgâria parchetul.

Ea dădu din umeri. „Nu, nu suntem creştini. Suntem nişte hinduşi buni şi cuminţi." Depuse un pupic pe vârful capului lui Cristos, apoi aşeză statuia pe suprafaţa de deasupra şemineului care, observă Sanjeev, trebuia ştearsă de praf.

La sfârşitul săptămânii, şemineul tot nu fusese şters de praf; însă ajunsese să servească drept raft pe care era expusă o colecţie mărişoară de accesorii creştine. Aveau o ilustrată tridimensională cu Sfântul Francisc, în patru culori, pe care Twinkle o găsise lipită pe spatele dulăpiorului pentru medicamente şi un lanţ pentru chei cu o cruce de lemn, pe care călcase, desculţ, Sanjeev, în timp ce instala rafturi suplimentare în biroul lui Twinkle. Aveau un desen cu cei trei magi, împărţit în suprafeţe numerotate şi colorate, pe un fundal de catifea neagră, înrămat şi băgat în dulapul pentru lenjeria de pat. Aveau de asemenea un trepied de ceramică pentru oale, cu o reprezentare a unui Isus blond, fără barbă, ţinând o predică pe un vârf de munte, uitat într-unul din sertarele dulapului de porţelan încastrat din sufragerie.

„Crezi că foştii proprietari erau evanghelişti?", întrebă Twinkle în ziua următoare, făcând loc unei mici cupole din plastic transparent, în care zăpada cădea peste o scenă miniaturală a Naşterii Domnului şi pe care Twinkle o găsise în spatele ţevilor de la chiuveta din bucătărie.

Sanjeev îşi organiza textele de inginerie de la MIT, punându-le în ordine alfabetică pe un raft din bibliotecă, deşi trecuseră mai mulţi ani de când avusese ultima dată nevoie să consulte vreunul. După ce terminase facultatea, se mutase de la Boston în Connecticut, ca să lucreze la o firmă de lângă Hartford, şi aflase recent că era luată în calcul numirea lui în funcţia de vicepreşedinte. La treizeci de ani, avea propria lui secretară şi o duzină de subordonaţi care îi furnizau cu mare plăcere orice informaţie de care avea nevoie. Totuşi, prezenţa în cameră a cărţilor din facultate îi amintea de o epocă din viaţa lui de care îşi aducea cu plăcere aminte, de vremea când traversa în fiecare seară, pe jos, podul Mass. Avenue, ca să comande pui Mughlai cu spanac la restaurantul lui indian preferat, pe partea cealaltă a râului Charles, şi când se întorcea la cămin ca să transcrie pe curat rezolvările problemelor.

„Sau poate e o încercare de a converti oamenii", specul Twinkle.

„E clar că schema a reuşit în cazul tău."

Nu-i dădu atenţie, agitând cupola mică de plastic, făcând zăpada să se rotească deasupra ieslei.

Sanjeev studie obiectele de pe şemineu. Îl încurca faptul că fiecare dintre ele, în felul său particular, era atât de stupid. Era clar că le lipsea sensul sacrului. Era şi mai încurcat de faptul că Twinkle, care în mod normal dădea dovadă de bun-gust, era aşa de încântată de ele. Aceste obiecte însemnau ceva pentru Twinkle, dar nu însemnau nimic pentru el. Îl iritau. „Ar trebui să-l sunăm pe agentul imobiliar. Să-i spunem că au rămas toate prostiile astea în casă. Să-i spunem să le ia de aici."

„Ei, Sanj", oftă Twinkle. „Te rog. M-aş simţi groaznic dacă le-am arunca. Evident că erau importante pentru cei care au locuit aici. Habar n-am, ar fi un sacrilegiu sau aşa ceva dacă le-am arunca."

„Dacă sunt aşa de valoroase, de ce sunt ascunse în toată casa? Şi de ce nu le-au luat cu ei?".

„Mai trebuie să fie şi altele", zise Twinkle. Ochii îi rătăciră de-a lungul pereţilor goi şi albi ai camerei, ca şi cum ar fi existat alte lucruri ascunse în spatele tencuielii. „Ce altceva crezi că o să găsim?".

Dar când despachetară totul din cutii, puseră sus hainele de iarnă şi agăţară undeva picturile cu procesiuni de elefanţi pe care le cumpăraseră în luna de miere, din Jaipur, spre disperarea ei, Twinkle nu găsi nimic. Trecu aproape o săptămână până când descoperiră, într-o sâmbătă după-amiază, rulat în spatele unui calorifer din camera de oaspeţi, un afiş cu o imagine în care Cristos, pictat în acuarelă, la scară mai mare decât cea naturală, plângea cu lacrimi translucide de mărimea unei coji de alună şi purta ostentativ o coroană de spini. Sanjeev crezuse că e o jaluzea.

„Oh, trebuie să-l agăţăm pe perete, nu se poate. E prea spectaculos." Twinkle îşi aprinse o ţigară şi începu să fumeze cu încântare, fluturând-o în jurul capului lui Sanjeev, ca şi cum ar fi fost o baghetă de dirijor, în vreme ce sunetele Simfoniei a Cincea de Mahler se auzeau vuind de la combina muzicală de jos.

„Uite ce e. O să tolerez, deocamdată, mica ta menajerie biblică din sufragerie. Dar refuz să țin chestia asta pe perete, la noi în casă“, spuse el, bătând cu degetul într-una din lacrimile ca niște alune.

Twinkle îl privi lung, dând liniștită afară fumul de țigară care îi ieșea din nări ca două șuvoaie subțiri și albastre. Rulă încet afișul, prinzându-l cu unul dintre elasticele pe care le purta întotdeauna la încheietură ca să-și lege la loc părul des și neascultător, care avea, din loc în loc, dungi de henna. „O să-l pun în biroul meu“, îl informă ea. „Așa nu o să fii nevoit să-l vezi.“

„Dar cum rămâne cu petrecerea de casă nouă? O să vrea să vadă toate camerele. Am invitat lume de la serviciu.“

Ea își dădu ochii peste cap. Sanjeev observă că simfonia, din care acum ascultau a treia mișcare, atinsese un crescendo, fiindcă pulsă cu zăngănitul limbut al talgerelor.

„O să-l pun pe ușă“, se oferi ea. „În felul ăsta, când se uită în cameră, n-or să-l vadă. Ești mulțumit?“.

Stătea privind-o cum ieșea din cameră, cu afișul și cu țigara; câteva fire de scrum căzuseră pe podea în locul în care stătuse. Se aplecă, le luă cu vârful degetelor și le puse în mâna făcută căuș. A patra mișcare, lină, *adagietto*, începu. La micul dejun, Sanjeev citise în notele de pe coperta discului că Mahler o ceruse în căsătorie pe soția lui, trimițându-i manuscrisul părții acesteia a partiturii. Deși existau elemente de tragedie și de luptă în Simfonia a Cincea, citise el, era în principal o muzică a dragostei și a fericirii.

Auzi cum se trăgea apa la toaletă. „Apropo“, strigă Twinkle, „dacă vrei să-i impresionezi pe invitați, eu n-aș pune muzica asta. Mă face să adorm.“

Sanjeev se duse la baie să arunce scrumul. Mucul de țigară încă mai plutea în WC, dar rezervorul tocmai se umplea, așa că trebui să aștepte un moment înainte să poată trage din nou apa. În oglinda dulăpiorului cu medicamente, își examină genele lungi – ca ale unei fete, cum îi plăcea lui Twinkle să îl tachineze. Deși nu era gras, obrajii lui aveau ceva dolofan; împreună cu genele, asta – se temea el – îi răpea ceva din ceea ce spera că era un profil distins. Înălțimea lui era tot medie și, din momentul în care încetase să mai

crească, își dorise mereu să fie doar cu trei centimetri mai înalt. Din cauza asta, era iritat când Twinkle insista să poarte pantofi cu toc înalt, cum făcuse deunăzi, când luaseră cina în Manhattan. Acesta fusese primul weekend de după ce se mutaseră în casa nouă; de atunci, șemineul se umpluse considerabil și se certaseră pe tema asta pe drum. Dar mai târziu, Twinkle băuse patru pahare de whisky într-un bar fără nume din Alphabet City și uitase totul. Îl târâse într-o librărie mică din St. Mark's Place, unde răsfoise cărți aproape o oră, iar, când plecară, insistă să danseze împreună tango pe trotuar, de față cu necunoscuții.

După aceea, mersese împiedicat, la braț cu el, depășind cu puțin linia ochilor lui, încălțată cu o pereche de pantofi din velur imitând pielea de leopard, cu tocuri de opt centimetri. În felul acesta traversaseră numărul nesfârșit de străzi care îi despărțeau de parcarea din Washington Square unde lăsaseră mașina, pentru că Sanjeev auzise mult prea multe povești despre grozăviile care se întâmplau cu mașinile parcate în Manhattan. „Dar nu fac nimic toată ziua, stau numai la birou“, se burzuluise ea în timp ce se întorceau acasă, după ce el făcuse observația că pantofii ei nu păreau prea confortabili și îi sugerase că probabil n-ar fi trebuit să-i poarte. „Nu prea pot să port pantofi cu tocuri când scriu la calculator, nu?“. Deși abandonase discuția, știa sigur că ea nu-și petrecea toată ziua la birou; chiar în după-amiaza aceea, când se întorsese dintr-o tură de alergare, o găsise în mod inexplicabil în pat, citind. Când o întrebă de ce era în pat în mijlocul zilei, îi spuse că se plictisea. Voise să-i spună atunci: „Ai putea să despachetezi niște cutii. Ai putea să dai cu mătura în pod. Ai putea să retușezi vopseaua de pe pervazul din baie și, după ce o faci, ai putea să mă previi, ca să nu-mi pun ceasul acolo“. Nu o deranjau chestiile astea mici, nerezolvate. Părea mulțumită cu orice haine găsea în partea din față a dulapului, cu orice revistă care zăcea pe acolo, cu orice melodie era la radio – mulțumită și totuși curioasă. Iar acum, toată curiozitatea ei se concentra asupra descoperirii unei alte comori.

Câteva zile mai târziu, când Sanjeev se întoarse de la birou, o găsi pe Twinkle la telefon, fumând și vorbind cu una dintre prietenele ei din California, cu toate că nu era încă ora

cinci, iar convorbirile la distanțe mari aveau cel mai mare tarif în perioada aceea din zi. „Oameni foarte credincioşi", spunea ea, oprindu-se din când în când să dea afară fumul. „Fiecare zi e ca o vânătoare de comori. Vorbesc serios. Asta n-o s-o crezi. Plăcile de la întrerupătoarele din dormitoare erau decorate cu scene din Biblie. Ştii tu, Arca lui Noe şi toate alea. Trei dormitoare, dar unul e biroul meu. Sanjeev s-a dus imediat la magazinul de electrice şi le-a înlocuit, îți dai seama, le-a înlocuit pe toate, până la ultimul."

Acum era rândul prietenei ei să vorbească. Twinkle dădea din cap, tolănită pe podea, în fața frigiderului, îmbrăcată în pantaloni negri cu bride şi într-un pulover galben cu şnur, bâjbâind după brichetă. Sanjeev simțea un miros aromat care venea dinspre aragaz şi îşi alese traseul cu atenție, peste firul foarte lung de la telefon, care stătea încurcat pe plăcile de teracotă mexicane de pe jos. Luă capacul de pe o oală care fierbea cu furie şi din care se scurgea pe margini un fel de sos maro-roşiatic.

„E o tocăniță cu peşte. Am pus oțetul în ea", îi spuse lui, întrerupându-şi prietena, şi îşi încrucişă degetele. „Scuză-mă. Ce spuneai?". Aşa era ea, surescitată şi încântată de lucrurile mici, încrucişându-şi degetele înainte să se petreacă orice eveniment cât de puțin imprevizibil, cum era gustatul unei noi arome de înghețată sau pusul unei scrisori la poştă. Era o calitate pe care el nu o înțelegea. Îl făcea să se simtă nătâng, ca şi cum lumea ar fi conținut minuni ascunse pe care el nu le putea anticipa sau vedea. Se uită la fața ei care, i se păru lui, nu se maturizase, ci rămăsese cea a unei fetițe, cu ochii limpezi, cu trăsăturile plăcute şi neconturate ferm, ca şi cum încă ar mai fi avut nevoie de timp ca să se aşeze şi să formeze o expresie stabilă. Poreclită după o poezioară de grădiniță[1], Twinkle iradia şi acum o afecțiune copilărească. Acum, în a doua lună a căsniciei lor, anumite lucruri îl enervau – modul în care ea stropea puțin cu salivă uneori, când vorbea, sau faptul că, după ce îşi scotea desuurile, seara, şi le lăsa la picioarele patului lor în loc să le pună în coşul de rufe.

[1] „Twinkle, Twinkle, Little Star Twinkle, / How I wonder what you are! / Up above the world so high, / Like a diamond in the sky!"

Se cunoscuseră cu numai patru luni în urmă. Părinții ei, care locuiau în California, şi ai lui, care locuiau încă la Calcutta, erau vechi prieteni şi făcuseră aranjamente transcontinentale, creând ocazia cu care Twinkle şi Sanjeev să facă cunoştință unul cu altul – o petrecere prin care o fiică a cuiva din cercul lor îşi sărbătorea împlinirea a şaisprezece ani –, atunci când Sanjeev venise la Palo Alto cu treburi. La un restaurant, fuseseră aşezați unul lângă altul, la o masă rotundă cu un platou rotitor unde erau costițe, rulouri cu ouă şi aripioare de pui care, căzuseră ei de acord, aveau toate acelaşi gust. Căzuseră de acord şi în privința preferinței lor pentru romanele lui Wodehouse[1], care data din adolescență, dar încă mai persista, şi în privința faptului că nu le plăcea sitarul[2], iar mai târziu Twinkle mărturisi că fusese fermecată de modul în care Sanjeev îi umpluse conştiincios ceaşca de ceai în timpul conversației.

Şi aşa începură conversațiile lor telefonice, care se lungiră, iar apoi începură vizitele, întâi el la Stanford, apoi ea în Connecticut, după care Sanjeev avea să păstreze într-o scrumieră lăsată pe balcon mucurile țigărilor fumate de ea în acel weekend – le păstră, adică, până când ea veni în vizită data următoare, iar apoi dădu cu aspiratorul în tot apartamentul, spălă cearşafurile, şterse de praf chiar şi frunzele plantelor în cinstea ei. Avea douăzeci şi şapte de ani şi fusese recent părăsită, cum află el, de un american care încercase să devină actor, dar nu reuşise; Sanjeev era singur, cu un venit excesiv de generos pentru un bărbat neînsurat, şi nu fusese niciodată îndrăgostit. La cererile insistente ale celor care îi combinaseră, se căsătoriră în India, în mijlocul sutelor de persoane care le urau noroc şi pe care el abia dacă şi le

[1] Sir Pelham Grenville Wodehouse (1881 – 1975), scriitor englez care s-a bucurat de un enorm succes pentru mai bine de şaptezeci de ani. Recunoscut maestru al limbii engleze, Wodehouse a fost elogiat de contemporani precum Evelyn Waugh şi Rudyard Kipling, dar şi de autori moderni ca Salman Rushdie şi Terry Pratchett.

[2] Probabil cel mai cunoscut instrument muzical sud-asiatic, sitarul este un instrument al muzicii clasice hinduse, care foloseşte corzi de diferite dimensiuni şi o cutie de rezonanță în formă de tigvă care produce un sunet foarte particular.

mai amintea din copilărie, sub ploile necontenite din august de care îi apăra un cort roşu cu portocaliu, împodobit cu luminițe de Crăciun, pe Mandeville Road.

„Ai măturat în pod?“, o întrebă el mai târziu pe Twinkle, în timp ce ea împăturea şervețele şi le strecura lângă farfurii. Podul era singura parte a casei unde încă nu făcuseră prima curățenie.

„Nu încă. O să mătur, promit. Sper că e gustoasă“, spuse ea, aşezând oala aburindă pe trepiedul cu Isus. Într-un coşuleț, era o pâine italiană şi mai erau nişte salată, şi morcovi raşi stropiți cu sos din sticlă şi presărați cu crutoane, şi pahare cu vin roşu. Nu era nemaipomenit de ambițioasă în ceea ce priveşte gătitul. Cumpăra pui gata fripți de la supermarket şi îi servea cu salata de cartofi preparată cine ştie când, care se vindea în cutiuțe de plastic. Mâncarea indiană, se plângea ea, însemna prea multă bătaie de cap; detesta să toace usturoi sau să curețe ghimbir şi nu era în stare să folosească mixerul, aşa că Sanjeev era cel care, în weekenduri, asezona ulei de muştar cu foi de scorțişoară şi cuişoare ca să prepare curry aşa cum trebuia.

Trebuia să recunoască, totuşi, că orice ar fi fost ceea ce gătise ea astăzi era neobişnuit de gustos şi arăta foarte bine, cu cuburi de peşte alb strălucitor şi pătrunjel şi roşii proaspete care sclipeau în sosul de o nuanță închisă de maroniu-roşcat.

„Cum ai făcut-o?“.

„Am inventat-o.“

„Cum ai procedat?“.

„Am pus pur şi simplu nişte chestii în oală şi am adăugat oțet de malț la sfârşit.“

„Cât oțet?“.

A ridicat din umeri, rupând nişte pâine şi înmuind-o în castron.

„Cum adică nu ştii? Ar trebui să notezi. Dacă trebuie s-o mai faci o dată, pentru o petrecere?“.

„O să-mi aduc eu aminte“, zise ea. Acoperi coşul de pâine cu un şervet de vase care, observă el brusc, avea imprimate cele zece porunci. Ea îi zâmbi scânteietor, strângându-i

uşor genunchiul, sub masă. „Acceptă realitatea. Această casă e binecuvântată.“

Petrecerea de casă nouă era programată pentru ultima sâmbătă din octombrie şi invitaseră cam treizeci de persoane. Toți erau cunoscuți de-ai lui Sanjeev, colegi de la serviciu şi câteva cupluri de indieni din zona Connecticut, dintre care pe mulți abia dacă îi cunoştea, dar care îl invitaseră regulat la cină, sâmbăta seara, pe vremea când era necăsătorit. Se întreba adesea de ce îl includeau în cercul lor. Nu avea prea multe în comun cu nici unul dintre ei, dar se ducea mereu la întâlnirile lor ca să mănânce năut picant şi creveți, ca să bârfească şi să discute politică, pentru că rareori avea alt program. Până atunci, nimeni nu o cunoscuse pe Twinkle; în perioada în care ieşeau împreună, înainte de căsătorie, Sanjeev nu voia să piardă puținul timp pe care îl aveau în weekenduri stând cu oameni pe care îi asocia cu vremea în care era singur. În afară de Sanjeev şi de un fost prieten despre care credea că lucra într-un studio de ceramică din Brookfield, Twinkle nu mai cunoştea pe nimeni în statul Connecticut. Ea îşi termina teza de masterat la Stanford şi scria despre un poet irlandez de care Sanjeev nu auzise niciodată.

Sanjeev găsise casa singur, înainte să plece în călătoria de nuntă, la un preț bun, într-o zonă cu şcoli bune. Fusese impresionat de scara curbată şi elegantă, cu balustradă din fier forjat, de lambriurile din lemn întunecat, de veranda închisă cu geamuri din care se vedeau tufele de rododendron şi de numărul „22“ din alamă solidă, care din întâmplare era şi ziua în care se născuse el şi care era arăta impresionant, bătut în cuie pe fațada care semăna vag cu stilul Tudor. Existau două şeminee funcționale, un garaj pentru două maşini şi un pod care se preta la o eventuală împărțire în dormitoare suplimentare dacă ar fi apărut această nevoie, aşa cum se exprimase agentul imobiliar. În momentul acela, Sanjeev se hotărâse deja, era decis să locuiască acolo, împreună cu Twinkle, pentru totdeauna, aşa că nu se mai obosise să se uite la plăcile întrerupătoarelor care erau acoperite de etichete cu scene biblice sau la autocolantul transparent lipit de fereastra dormitorului mare şi pe care Fecioara stătea aşezată pe o jumătate de scoică,

cum îi plăcea lui Twinkle să spună. Când, după ce se mutaseră, Sanjeev încercase să-l răzuiească, zgâriase geamul.

În weekendul dinaintea petrecerii dădeau cu grebla pe gazonul din față, când o auzi pe Twinkle țipând. Fugi spre ea, ținând strâns grebla în mână, speriat că ea descoperise, poate, un animal mort sau un șarpe. Un vânt de octombrie stârnit brusc îi pișcă vârfurile urechilor, pe când adidașii făceau să foșnească frunzele maronii și galbene. Când ajunse la ea, se prăbușise pe iarbă, topită într-un râs aproape fără zgomot. În spatele tufei prea mari de forsiția era o statuie de ghips cu Fecioara Maria care le ajungea până la talie, cu o glugă pictată în albastru trasă pe cap, care semăna cu cea purtată de o mireasă indiană. Twinkle își apucă tricoul de tiv și începu să șteargă mizeria care pătà fruntea statuii.

„Presupun că vrei s-o așezi la picioarele patului", zise Sanjeev.

Se uită la el, uluită. I se vedea burta, iar el observă că i se făcuse pielea de găină în jurul buricului. „Ce crezi? Bineînțeles că nu putem s-o așezăm în dormitor."

„Nu putem?".

„Nu, Sanj, ce prost ești. Asta e pentru afară. Pentru peluză."

„Oh, Doamne, nu. Nu, Twinkle."

„Dar trebuie s-o așezăm pe peluză. Aduce ghinion dacă nu facem așa."

„Or să vadă toți vecinii. O să creadă că am înnebunit."

„De ce? Pentru că avem o statuie cu Fecioara Maria pe peluză? Toți oamenii din zona asta au o statuie cu Maria pe peluză. O să ne potrivim perfect."

„Noi nu suntem creștini."

„Îmi tot spui asta." Scuipă pe vârful degetului și începu să frece hotărâtă la o pată de pe bărbia Mariei. „Crezi că e mizerie sau vreun fel de ciupercă?".

Nu ajungea nicăieri cu ea, cu femeia asta pe care o cunoștea numai de patru luni și cu care se căsătorise, cu femeia asta împreună cu care își petrecea acum viața. Se gândi cu o scânteie de regret la instantaneele pe care mama lui i le trimitea de la Calcutta, cu potențiale mirese care știau să cânte

și să coasă și să asezoneze lintea fără să se uite într-o carte de bucate. Sanjeev se gândise la femeile astea, le și aranjase în ordinea preferinței, dar pe urmă o cunoscuse pe Twinkle. „Twinkle, nu se poate ca oamenii cu care lucrez să vadă statuia asta pe peluză."

„Nu te pot da afară numai pentru că ești credincios. Ar fi discriminare."

„Nu e vorba de asta."

„De ce te interesează așa de mult ce cred alții?".

„Twinkle, te rog." Era obosit. Își lăsă greutatea în greblă, în timp ce ea începea să tragă după ea statuia către un pat oval de mirt de lângă stâlpul cu felinar de la marginea aleii de cărămidă. „Uite, Sanj! E așa de drăgălașă."

Sanjeev se întoarse la mormanul lui de frunze și începu să le arunce cu mâna într-o pungă de gunoi din plastic. Deasupra capului său, cerul era albastru și fără urmă de nori. Unul dintre copacii de pe gazon era încă plin de frunze roșii și portocalii, cum era și cortul în care se căsătorise cu Twinkle.

Nu știa dacă o iubea. Îi spusese că da când îl întrebase prima oară, într-o după-amiază la Palo Alto, pe când stăteau unul lângă altul în cinematograful întunecat, aproape gol. Înainte să înceapă filmul – unul dintre filmele ei preferate, ceva în germană pe care el îl găsise extrem de deprimant –, ea își lipi vârful nasului de al lui, astfel că el simțea bătaia genelor ei date cu rimel. În după-amiaza aceea îi răspunsese, da, o iubea, și ea fusese încântată, și îi dăduse în gură niște floricele, lăsându-și degetul să zăbovească o clipă între buzele lui, ca și cum l-ar fi răsplătit pentru că venise cu răspunsul corect.

Deși ea nu o spusese, el se gândise atunci că și ea îl iubea, dar acum nu mai era sigur. De fapt, Sanjeev nu știa ce era dragostea, nu știa decât ce i se părea lui că nu era. Nu era dragoste, se hotărâse el, să se întoarcă în fiecare seară într-un apartament gol, cu podelele acoperite de covoare, să folosească numai prima furculiță din sertarul cu tacâmuri, să întoarcă politicos capul la acele cine festive din weekenduri, când ceilalți bărbați își treceau un braț pe după talia nevestei sau a prietenei, aplecându-se din când în când să le sărute pe umeri și pe gât. Nu era dragoste să comande prin poștă

CD-uri cu muzică clasică, avansând sistematic în lista celor mai importanți compozitori recomandată în catalog și să facă întotdeauna plata la timp. În lunile dinainte să o întâlnească pe Twinkle, Sanjeev începuse să-și dea seama de lucrurile astea. „Ai destui bani la bancă pentru a întreține trei familii", îi amintea maică-sa când vorbeau la telefon la începutul fiecărei luni. „Ai nevoie de o nevastă de care să ai grijă și pe care să o iubești." Acum avea una, una frumoasă, dintr-o castă înaltă, cum se cuvenea, care în curând urma să-și obțină diploma de masterat. De ce să nu o iubească?

În seara aceea, Sanjeev își turnă un pahar cu gin tonic, îl bău și mai bău, aproape până la capăt, încă unul în timpul unui singur calup de știri și apoi se apropie de Twinkle, care făcea o baie cu spumă, fiindcă îl anunțase că o dureau picioarele de la greblatul gazonului – un lucru pe care nu-l mai făcuse niciodată până atunci. Nu bătu la ușă. Twinkle își aplicase o mască de un albastru aprins pe față, fuma și sorbea niște bourbon cu gheață și răsfoia o carte groasă ale cărei pagini se curbaseră și se făcuseră cenușii din cauza apei. Aruncă o privire pe copertă; singurul lucru scris pe ea, cu litere roșu închis, era cuvântul „Sonete". Respiră și apoi îi spuse foarte calm că, după ce își termina băutura din pahar, avea să își pună pantofii, să iasă și să o scoată pe Fecioară de pe peluza din fața casei.

„Unde-o s-o pui?", îl întrebă visătoare, cu ochii închiși. Un picior îi apăru din apă, ieșind grațios din stratul de clăbuci. Își îndoi și își întinse degetele.

„Deocamdată o s-o pun în garaj. După aia, mâine dimineață, în drum spre serviciu, o s-o iau și o s-o duc la groapa de gunoi."

„Să nu-ndrăznești." Se ridică, lăsând cartea să-i cadă în apă. Spuma i se scurgea pe coapse. „Te urăsc", îi spuse ea, cu ochii îngustați când pronunța cuvântul. Întinse mâna după halatul de baie, și-l legă strâns în jurul taliei și coborî lipăind pe scara în spirală, lăsând urme de tălpi umede pe parchet. Când ajunse în holul de la intrare, Sanjeev zise: „Ai de gând să ieși din casă așa?". Simți palpitații în tâmple, iar vocea lui scoase la iveală un mârâit necunoscut.

„Ce-mi pasă? Ce-mi pasă cum ies din casă?".

„Unde ai de gând să te duci la ora asta?".

„Nu poți să arunci statuia. N-o să te las să faci așa ceva." Masca de pe fața ei, acum uscată, căpătase un aspect de cenușă, iar apa din păr i se scurgea pe conturul închegat al feței.

„Ba pot. O s-o arunc."

„Nu", spuse Twinkle, cu vocea dintr-o dată mică. „Asta e casa noastră. Am cumpărat-o împreună. Statuia e parte din proprietatea noastră." Începuse să tremure. O băltoacă i se adunase în jurul gleznelor. Sanjeev se duse să închidă fereastră, temându-se că Twinkle o să răcească. Apoi observă că unele dintre picăturile care i se prelingeau pe fața întărită și albastră erau, de fapt, lacrimi.

„Doamne, Twinkle, te rog, n-am vrut." Nu o mai văzuse plângând, nu-i mai văzuse o asemenea tristețe în ochi. Nu se întoarse cu spatele și nici nu încercă se oprească din plâns: în schimb, părea surprinzător de liniștită. O clipă își închise pleoapele, pale și lipsite de apărare în comparație cu albastrul care i se întărise pe restul feței. Sanjeev se simțea rău, ca și cum ar fi mâncat prea mult sau prea puțin.

Se îndreptă către el, înconjurându-i gâtul cu brațele înfășurate în halatul umed, scâncind la pieptul lui, udându-i cămașa. Masca se sfărâmă pe umerii lui.

Într-un târziu, ajunseră la un compromis: statuia urma să fie așezată într-o nișă de pe una din laturile casei, ca să nu le sară în ochi trecătorilor, dar să poată fi văzută clar de cei care veneau în vizită.

Meniul pentru petrecere era destul de simplu: o ladă de șampanie, plăcinte *samosa* de la un restaurant indian din Hartford și tăvi mari cu orez și pui cu migdale și coji de portocală, pentru prepararea cărora Sanjeev stătuse cea mai mare parte a dimineții și a după-amiezei în bucătărie. Nu dăduse niciodată o petrecere de o asemenea amploare și, îngrijorat că nu va fi destulă băutură, fugi să cumpere încă o ladă de șampanie, ca să fie în caz de nevoie. Din cauza asta se arse una din tăvile cu orez și Sanjeev trebui să o ia de la capăt. Twinkle mătură pe jos și se oferi să se ducă să ia plăcintele *samosa*;

avea oricum o programare la manichiură şi pedichiură în zona aceea. Sanjeev se gândise să o întrebe dacă nu cumva are de gând să dea jos menajeria de pe şemineu, măcar la petrecere, dar ea plecă în timp ce el era la duş. Nu se întoarse decât după trei ore bune, aşa că Sanjeev fu cel care termină de făcut curăţenia. La cinci treizeci, toată casa scânteia, lumânările parfumate pe care Twinkle le cumpărase din Hartford iluminau obiectele de pe şemineu şi beţişoare subţiri de răşină aromată erau înfipte în pământul din ghivecele cu plante. De fiecare dată când trecea pe lângă şemineu făcea o grimasă, îngrozit la gândul sprâncenelor ridicate ale musafirilor care aveau să vadă sfinţii sclipitori de ceramică şi setul pentru sare şi piper creat după asemănarea Mariei şi a lui Iosif. Totuşi, aveau să fie impresionaţi – spera el – de frumoasele lor ferestre cu rame roşcate, de parchetul strălucitor, de impresionanta scară în spirală şi de lambriurile din lemn, pe când vor sorbi din şampanie şi vor înmuia plăcinte *samosa* în chutney.

Douglas, unul dintre consultanţii noi de la firmă, fu primul care ajunse, însoţit de prietena lui, Nora. Amândoi erau înalţi şi blonzi şi purtau ochelari asortaţi, cu rame de sârmă, şi pardesie lungi şi negre. Nora purta o pălărie neagră plină de pene subţiri şi ascuţite care se potriveau cu unghiurile subţiri şi ascuţite ale feţei ei. Mâna ei stângă era unită cu a lui Douglas. În mâna dreaptă ţinea o sticlă de coniac cu o panglică roşie în jurul gâtului, pe care i-o dădu lui Twinkle.

„Minunat gazon, Sanjeev", remarcă Douglas. „Ar trebui să scoatem şi noi grebla, scumpo. Iar ea trebuie să fie..."

„Soţia mea. Tinima."

„Spune-mi Twinkle."

„Ce nume neobişnuit", remarcă Nora.

Twinkle ridică din umeri. „Nu prea. E o actriţă în Bombay pe care o cheamă Dimple[1] Kapadia. Are chiar şi o soră pe care o cheamă Simple."

Douglas şi Nora ridicară din sprâncene în acelaşi timp, dând încet din cap, ca şi cum ar fi vrut să lase absurditatea acestor nume să se aşeze cât mai bine. „Încântaţi de cunoştinţă, Twinkle."

[1] Dimple (engl.) – gropiţă în obraji.

„Serviţi-vă cu şampanie. Avem tone."

„Sper să nu vă supăraţi că întreb", spuse Douglas, „dar am observat statuia de afară. Sunteţi creştini? Credeam că sunteţi din India."

„Există creştini în India", răspunse Sanjeev, „dar noi nu suntem."

„Îmi place cum te-ai îmbrăcat", îi spuse Nora lui Twinkle.

„Iar eu îţi ador pălăria. Vreţi să vedeţi casa?".

Soneria sună iarăşi, şi iarăşi, şi iarăşi. În câteva minute, părea că se umpluse casa de trupuri şi conversaţii şi parfumuri necunoscute. Femeile purtau tocuri şi ciorapi de mătase şi rochii scurte, negre, făcute din crep şi şifon. Îi dădeau şalurile şi pardesiele lui Sanjeev, care le aranja cu grijă pe umeraşe în dulapul spaţios pentru haine, deşi Twinkle le spusese invitaţilor să-şi arunce lucrurile pe divanele de pe veranda închisă. Unele dintre femeile care erau din India îşi purtau cele mai frumoase sariuri, care le cădeau în falduri elegante peste umeri şi erau ţesute cu filigran de aur. Bărbaţii purtau sacouri, cravate şi miroseau a aftershave cu parfum de citrice. Pe când oamenii se strecurau dintr-o cameră în alta, cadourile se adunau pe masa lungă din lemn de cireş care se întindea de la un capăt la altul al holului de jos.

Sanjeev era consternat că îşi dăduseră cu toţii atâta osteneală numai pentru el, pentru casa lui, pentru soţia lui. Singurul moment din viaţa lui în care i se mai întâmplase ceva asemănător fusese ziua nunţii, dar de data asta era oarecum altfel, pentru că acum invitaţii nu mai erau din familie, ci erau oameni care îl cunoşteau numai din întâmplare şi, într-un sens, nu îi datorau nimic. Toată lumea îl felicită. Lester, un alt coleg, lansă pronosticul că Sanjeev urma să fie promovat în postul de vicepreşedinte în maximum două luni. Invitaţii înfulecau plăcintele *samosa* şi admirau conştiincios pereţii şi tavanul proaspăt zugrăvite, plantele care atârnau în ghivece, ferestrele roşcate, picturile pe mătase aduse din Jaipur. Dar mai presus de toate o admirau pe Twinkle, şalvarii şi cămaşa[1]

[1] Versiunea originală dădea aici o expresie orientală transliterată în engleză: „salwar-kameez". Am considerat însă că în limba română referinţa poate fi clarificată printr-un termen încetăţenit.

lungă de culoarea fructelor *kaki*, cu o adâncitură în spate, micul şirag din petale de trandafir alb pe care şi-l prinsese isteţ în jurul capului şi salba de perle cu un safir la mijloc care îi împodobea gâtul. Pe deasupra muzicii de jazz haotice, pusă sub supravegherea lui Twinkle, râdeau la glumele şi observaţiile ei, formând un cerc lărgit în jurul ei, în timp ce Sanjeev umplea din nou platourile cu plăcinte *samosa* pe care le ţinea la aceeaşi temperatură în cuptor, aducea gheaţă pentru băuturi, desfăcea cu oarecare dificultate alte sticle de şampanie şi explica pentru a patruzecea oară că nu era creştin. Twinkle era cea care îi ducea în sus şi în jos pe scara în spirală, în grupuri separate, ca să se uite la gazonul din spate, ca să arunce o privire în jos, spre scările de la pivniţă. „Prietenii tăi adoră afişul din biroul meu“, îi declară ea triumfător, aşezându-şi mâna pe mijlocul lui, la un moment dat, când se intersectară.

Sanjeev se duse în bucătărie, unde nu era nimeni, şi mâncă cu degetele o bucată de pui direct din tava de pe masă, fiindcă, credea el, acolo nu îl vedea nimeni. Mâncă a doua bucată, apoi dădu o duşcă de gin direct din sticlă, ca să se ducă mâncarea.

„Nemaipomenită casa, nemaipomenit orezul.“ Sunil, care era anesteziolog, intră, înfulecând cu lingura mâncarea de pe farfuria de carton. „Mai aveţi şampanie?“.

„Nevastă-ta e – uau“, adăugă Prabal, care veni după el. Era profesor de fizică la Yale, neînsurat. O clipă, Sanjeev se holbă la el inexpresiv, apoi roşi; odată, la o petrecere, Prabal se pronunţase în privinţa Sophiei Loren, spunând că e – uau, cum era de altfel şi Audrey Hapburn. „N-are o soră?“.

Sunil ciuguli o stafidă din tava cu orez. „Numele ei de familie e Little Star[1]?“.

Cei doi râseră şi începură să-şi mănânce orez din tavă, făcând brazde cu lingurile de plastic. Sanjeev coborî în pivniţă ca să mai aducă băutură. Vreme de câteva minute, se opri pe scări, în liniştea rece şi umedă, strângând la piept a doua lădiţă de lemn cu şampanie, în timp ce petrecerea plutea deasupra grinzilor. Apoi aşeză lădiţa pe masa din sufragerie.

---

[1] „Twinkle, Twinkle, Little Star“.

„Da, totul, le-am găsit pe toate în casă, în locurile cele mai neobişnuite“, o auzi el pe Twinkle vorbind în salon. „De fapt, încă mai găsim.“

„Nu se poate!“.

„Ba da! Fiecare zi e ca o vânătoare de comori. Nu-i adevărat! Numai Dumnezeu ştie ce-o să mai găsim, scuzaţi gluma.“

De aici începu. Ca printr-un pact tacit, toţi participanţii la petrecere îşi adunară forţele şi începură să scotocească fiecare cameră, deschizând dulapurile, aruncând un ochi sub scaune şi sub perne, pipăind pe sub perdele, dând la o parte cărţile din biblioteci. Grupurile se răspândiră, chicotind şi foindu-se în sus şi în jos, pe scara în spirală.

„N-am explorat niciodată podul“, anunţă Twinkle dintr-o dată, aşa că toată lumea o urmă.

„Cum se-ajunge acolo?“.

„E o scară în hol, undeva în tavan.“

Epuizat, Sanjeev urmă din spate mulţimea, ca să le arate unde era scara, dar Twinkle o găsise singură. „Evrika!“, strigă ea.

Douglas trase de lanţul care ţinea rulată scara. Faţa îi era îmbujorată şi purta pe cap pălăria cu pene a Norei. Unul câte unul invitaţii dispărură, bărbaţii ajutându-le pe femei să păşească pe trepte în pantofii lor cu tocuri înalte şi cu barete pe treptele înguste ale scării, iar femeile din India strângându-şi sariurile în jurul trupurilor. Bărbaţii le urmau, dispărând cu toţii rapid, până când Sanjeev rămase singur în capătul scării în spirală. Paşi îi tunau deasupra capului. Nu avea nici un chef să îi însoţească. Se întreba dacă nu se va prăbuşi cumva tavanul, îşi imagină, pentru o fracţiune de secundă, priveliştea tuturor acestor trupuri bete şi parfumate strivindu-se, în dezordine, în jurul său. Auzi un ţipăt, iar apoi valuri de râs care se ridicau şi se răspândeau în tonuri disonante. Ceva căzu, altceva se făcu ţăndări. Îi auzi bolborosind ceva despre un geamantan. Păreau să încerce din greu să-l deschidă, bătând înfierbântaţi în el.

Se gândi că poate Twinkle îi va cere ajutorul, dar nu-l chemă nimeni. Se uită împrejur, în hol şi jos, la capătul celălalt al scării, la paharele de şampanie şi la plăcintele de *samosa* mâncate pe jumătate şi la şerveţelele mânjite cu ruj şi abandonate în toate colţurile, pe orice suprafaţă disponibilă.

Apoi observă că, în grabă, Twinkle îşi scosese de tot pantofii, pentru că zăceau la picioarele scării care urca spre pod – nişte papuci negri de piele lăcuită, cu tocuri ascuţite, cu vârful decupat şi cu etichete de mătase puţin murdare în dreptul scobiturii tălpii. Îi aşeză în pragul dormitorului mare ca să nu se împiedice invitaţii de ei.

Auzi cum ceva se deschidea încet, cu un scârţâit. Nu se mai auzeau voci stridente, doar un murmur egal. Sanjeev îşi dădu seama că avea întreaga casă numai pentru el. Muzica se terminase şi, dacă se concentra, auzea bâzâitul frigiderului şi foşnetul ultimelor frunze din copacii de afară, şi bătaia crengilor lor care se ciocneau de geamuri. Dintr-o mişcare scurtă a mâinii putea să facă scara să ţâşnească înapoi, pe arcurile ei, până în tavan, şi ei nu ar mai fi avut cum să coboare, decât dacă el ar trage de lanţ şi le-ar deschide. Se gândi la tot ce putea să facă fără să-l deranjeze nimeni. Putea să ia pe sus menajeria lui Twinkle şi s-o arunce, să ia maşina şi să ducă totul la groapa de gunoi, şi să rupă afişul în care plângea Isus, şi să sfarme cu un ciocan statuia Fecioarei Maria, dacă tot ieşise. Apoi s-ar întoarce în casa goală; ar putea uşor să scape de pahare şi de farfurii într-o oră, şi să-şi toarne nişte gin tonic, şi să mănânce o porţie de orez încălzit, şi să-şi asculte CD-ul nou cu Bach în timp ce citea notiţele de pe copertă ca să înţeleagă cum trebuie muzica. Dădu un mic brânci scării, dar era înţepenită bine în podea. Să o mişte din loc cerea un efort.

„Doamne, îmi trebuie o ţigară“, exclamă Twinkle de deasupra.

Sanjeev simţi cum i se formau noduri în ceafă. Simţi o ameţeală. Trebuia să se întindă. Se îndreptă spre dormitor, dar se opri brusc când văzu în faţă, în prag, pantofii lui Twinkle. Se gândi cum şi-i punea ea, lăsându-şi picioarele să alunece în ei. Dar în loc să simtă iritare, cum se întâmplase de când se mutaseră în casa nouă împreună, fu cuprins de disperare la gândul că ea va da fuga în jos, clătinându-se pe scara în spirală, încălţată cu pantofii şi va zgâria măcar puţin parchetul în drum. Disperarea îi spori când se gândi că ea va da fuga în baie să se rujeze din nou şi, într-un final, va da fuga să le aducă hainele invitaţilor, şi, în sfârşit, după ce vor pleca ultimii musafiri, se va năpusti la masa de stejar, să deschidă cadourile de

casă nouă. Era aceeaşi disperare pe care o simţea înainte să se căsătorească, când închidea telefonul după una din convorbirile lor sau când se întorcea cu maşina de la aeroport, întrebându-se care din avioanele de pe cer era al ei.

„Sanj, n-o să-ţi vină să crezi.“

Apăru de sus cu spatele la el, cu mâinile deasupra capului, având pe umerii goi câteva picături de transpiraţie, ţinând ceva pe care încă îl ascundea.

„Ai apucat-o, Twinkle?“, întrebă cineva.

„Da, poţi să-i dai drumul.“

Atunci văzu ce ţinea în mâini: era o statuie de argint masiv, care reprezenta bustul lui Cristos, cu capul cel puţin de trei ori mai mare decât al lui. Capul avea nasul roman, un păr magnific, buclat, care se odihnea deasupra unei clavicule pronunţate, şi o frunte lată care reflecta în miniatură pereţii, uşile şi abajururile din jurul lor. Expresia îi era încrezătoare, ca şi cum ar fi fost sigur de cei care îl venerau, iar buzele necruţătoare îi erau senzuale şi pline. Purta de asemenea, maiestuos, pălăria cu pene a Norei. Pe când Twinkle cobora, Sanjeev o ţinu cu mâinile de talie ca să nu-şi piardă echilibrul şi îi luă din mână bustul când ajunse jos. Cântărea binişor vreo cincisprezece kilograme. Ceilalţi începură să coboare încet, epuizaţi de vânătoare. Unii se prelinseră până jos în căutarea unei băuturi care să-i răcorească.

Twinkle respiră, ridică din sprâncene, îşi încrucişă degetele. „Te superi foarte tare dacă îl punem la vedere, pe şemineu? Doar astă seară? Ştiu că îl urăşti.“

Îl ura. Îi ura imensitatea şi suprafaţa lustruită, fără cusur, şi valoarea incontestabilă. Ura faptul că se găsea în casa lui şi că îi aparţinea. Spre deosebire de celelalte lucruri pe care le găsiseră, acesta conţinea o demnitate, o solemnitate, chiar frumuseţe. Dar, spre surprinderea lui, aceste calităţi îl făcură să-l urască şi mai mult. Mai presus de toate, îl ura pentru că ştia că Twinkle îl iubea.

„O să-l ţin în birou de mâine“, adăugă Twinkle. „Promit.“

Nu avea să-l pună niciodată în birou la ea, Sanjeev ştia asta. Pentru tot restul zilelor în care vor fi împreună, avea să-l ţină în mijloc, deasupra şemineului, flancat, de-o parte şi de alta, de restul menajeriei. De fiecare dată când vor avea

invitați, Twinkle avea să explice cum îl găsise, iar ei aveau s-o admire pe măsură ce o ascultau. Sanjeev privi la petalele de trandafir strivite din părul ei, la salba de perle cu safir pe care o avea la gât, la oja strălucitoare, roșie aprins, de pe degetele de la picioare. Se hotărî că acestea se numărau printre lucrurile care îl făceau pe Prabal să creadă că e uau. Îl durea capul de la gin, iar brațele îl dureau de la greutatea statuii. Zise: „Ți-am pus pantofii în dormitor."

„Mersi. Dar mă dor groaznic picioarele." Twinkle îl strânse ușor de cot și se îndreptă spre salon.

Sanjeev își lipi de coaste fața din argint masiv, atent să nu cadă pălăria cu pene, și o urmă.

TRATAMENTUL LUI BIBI HALDAR

În cea mai mare parte din cei douăzeci și nouă de ani ai ei, Bibi Haldar a suferit de o boală care fusese o enigmă pentru membrii familiei, prieteni, preoți, ghicitorii în palmă, fetele bătrâne, pentru cei pricepuți la terapii cu pietre prețioase, pentru profeți și pentru nebuni. În încercarea de a o vindeca, locuitorii îngrijorați ai orașului nostru i-au adus apă sfințită din șapte râuri sfințite. Când îi auzeam țipetele și chinurile, noaptea, când încheieturile îi erau legate cu frânghii și i se puneau prișnițe înțepătoare, o pomeneam în rugăciuni. Oameni înțelepți îi masaseră tâmplele cu balsam de eucalipt, îi înmuiaseră fața cu aburii infuziilor de buruieni. La sugestia unui orb creștin, a fost dusă cu trenul să sărute mormintele sfinților și ale martirilor. Amulete care o păzeau de deochi îi încingeau brațele și gâtul. Pietre aducătoare de noroc îi împodobeau degetele.

Tratamentele oferite de doctori nu au făcut decât să înrăutățească lucrurile. Alopați, homeopați și maeștri în ayurveda[1] – de-a lungul timpului, toate ramurile artelor medicale fuseseră consultate. Sfaturile lor nu mai conteneau. După raze X, sonde, auscultări și injecții, unii au sfătuit-o pur și simplu pe

[1] Tip de medicină tradițională hindusă, dedicată tratării diferitelor afecțiuni, dar mai ales prelungirii vieții. Îi este atribuită lui Dhavantari, doctorul zeilor în mitologia hindusă, care ar fi primit-o de la Brahma. În prevenirea bolilor, această formă de medicină pune accent pe igienă, mișcare fizică, fizioterapie, diete speciale, preparate din plante și yoga. Reprezintă încă un tip popular de medicină în India, unde este studiată în peste 100 de instituții de învățământ, iar în Occident a câștigat teren ca medicină alternativă.

Bibi să se îngraşe, iar alţii să slăbească. Dacă unul îi interzicea să doarmă după răsăritul soarelui, altul insista ca ea să rămână în pat până la amiază. Unul îi spunea să facă exerciţii de stat în cap, celălalt să recite versete vedice la intervale bine determinate, de-a lungul zilei. „Duceţi-o la hipnoză în Calcutta", a fost sugestia pe care o ofereau alţii. Plimbată de la un specialist la altul, fetei i se recomandase să se ferească de usturoi, să consume cantităţi disproporţionate de bitter, să mediteze, să bea lapte de nucă de cocos verde şi să înghită ouă de raţă crude, amestecate cu lapte. Pe scurt, viaţa lui Bibi era o succesiune de întâlniri cu un antidot steril după altul.

Natura bolii ei, care o lovea fără nici un avertisment prealabil, făcea ca lumea ei să se mărginească la clădirea cu patru etaje, nezugrăvită, în care singurele rude pe care le avea în zonă – un văr mai mare şi soţia lui – închiriaseră un apartament la etajul doi. Fiindcă se putea întâmpla în orice moment să-şi piardă cunoştinţa şi să intre fără ruşine într-un delir, Bibi nu putea fi lăsată nici să traverseze strada, nici să se urce într-un tramvai fără să fie supravegheată. Ocupaţia ei cotidiană consta în faptul că stătea în magazia de pe acoperişul clădirii noastre, un spaţiu în care o persoană putea să stea aşezată, dar nu s-ar fi simţit foarte confortabil în picioare, şi care mai prezenta, lipită de el, o latrină, o intrare cu perdele, o fereastră fără grilaj şi rafturi făcute din scânduri de la nişte uşi vechi. Aşezată acolo, cu picioarele încrucişate, pe o cuvertură pătrată din iută, făcea inventarul magazinului de cosmetice de la intrarea în curtea noastră, al cărui proprietar şi administrator era vărul ei Haldar. Pentru serviciile ei, Bibi nu primea nici un fel de venit, dar i se dădeau mâncare, provizii şi, în fiecare an, cu ocazia sărbătorilor din octombrie, destui metri de bumbac cât să-şi poată reînnoi garderoba la un croitor mai ieftin. Noaptea dormea pe un pat pliant de campanie, în apartamentul de jos al vărului ei.

Dimineaţa, Bibi ajungea în magazie purtând papuci de plastic crăpaţi şi o haină de casă ale cărei poale i se opreau cu câţiva centimetri peste genunchi – o lungime care nu se mai purta de când aveam cincisprezece ani. Picioarele ei erau lipsite de păr, dar presărate cu o mulţime de pistrui palizi. Îşi deplângea soarta şi îşi sfida steaua în timp ce noi

puneam rufele la uscat sau curăţam peştii de solzi. Nu era frumoasă. Avea buza de sus subţire, dinţii prea mici. Gingiile îi ieşeau în afară când vorbea. „Vă întreb, e drept ca o fată să stea toată viaţa pe scaun, să treacă neobservată în cei mai frumoşi ani ai ei, făcând liste cu produse şi preţuri, fără promisiunea unui viitor?". Vorbea mai tare decât era necesar, ca şi cum i-ar fi vorbit unui surd. „Nu am dreptate să vă invidiez pe voi care sunteţi toate măritate şi mame, ocupate cu vieţile şi cu grijile voastre? Nu am dreptate să vreau să îmi fardez ochii, să-mi parfumez părul? Să cresc un copil şi să-l învăţ ce e dulce şi ce e acru, ce e bine şi ce e rău?".

În fiecare zi îşi descărca toate frustrările povestindu-ni-le, până când a devenit insuportabil de evident că Bibi îşi dorea un bărbat. Îşi dorea să vorbească cineva în numele ei, să o protejeze, să o pună pe calea cea bună în viaţă. Ca şi noi, toate celelalte, voia să servească la cină, să-i certe pe servitori şi să pună bani deoparte în *almari* ca să-şi smulgă firele de păr din sprâncene o dată la trei săptămâni, la salonul de frumuseţe chinezesc. Ne sâcâia cerându-ne detalii despre cum a fost când ne-am căsătorit: cum erau bijuteriile, invitaţiile, parfumul tuberozelor înşirate pe aţă, deasupra patului nupţial. Când, la insistenţele ei, i-am arătat albumele noastre de fotografii decorate cu modele de fluturi în relief, a examinat cu atenţie instantaneele care făceau cronica acelor ceremonii: untul care se turna în foc, ghirlandele care se schimbau, peştele vopsit cu *vermilion*, tăvile cu scoici şi bani de argint. „Un număr impresionant de invitaţi", observa ea, mângâind cu degetele feţele care ne înconjurau din întâmplare în poze. „Când o să-mi vină şi mie rândul, o să veniţi toate."

Aceste aşteptări au început să o chinuiască atât de feroce, încât gândul că va avea un soţ, de care se legau toate speranţele ei, ameninţa uneori să-i provoace un nou atac. Printre borcane cu talc şi cutii cu agrafe, stătea încolăcită pe podeaua magaziei, vorbind aiurea. „N-o să-mi înmoi niciodată picioarele în lapte", scâncea ea. „Faţa nu-mi va fi niciodată vopsită cu pastă din lemn de santal. Cine o să mă frece cu şofran? Numele n-o să-mi fie scris niciodată pe un cartonaş, cu cerneală roşie."

Cu solilocviile ei răsuflate, cu sentimentalismele ei plângăcioase, indispoziţia i se prelingea ca o febră, din toţi porii.

În momentele în care se umplea prea mult de amărăciune, o înveleam în şaluri, îi spălam faţa de la robinetul rezervorului şi îi aduceam un pahar cu iaurt şi apă de trandafiri. În momentele în care nu era atât de neconsolată, o îndemnam să vină cu noi la croitor şi să-şi facă bluze şi jupoane, în parte ca s-o facem să mai schimbe peisajul şi în parte pentru că credeam că asta o să-i sporească, pe cât se putea, bruma de perspective matrimoniale pe care la avea. „Nici un bărbat nu-şi doreşte o femeie îmbrăcată ca o spălătoare de vase", îi spuneam noi. „Vrei să-ţi mănânce moliile toate materialele alea?". Se îmbufna, se bosumfla, protesta şi suspina. „Unde să mă duc, pentru cine să mă îmbrac?", întreba ea. „Cine mă duce la cinema, la grădina zoologică, cine îmi cumpără sifon cu lămâie verde şi alune kaju? Spuneţi, de ce să mă intereseze toate astea? N-o să mă vindec niciodată, nici n-o să mă mărit."

Însă, pe urmă, un nou tratament i-a fost prescris lui Bibi, cel mai scandalos dintre toate. Într-o seară, când se ducea la cină, s-a prăbuşit la capătul scărilor de la etajul trei, bătând din pumni, lovind din picioare, cu transpiraţia curgându-i şiroaie, pierdută de lumea asta. Gemetele ei răsunau pe scară şi am ieşit, cu toate, în fugă din apartamente ca s-o liniştim, luând la noi evantaie din frunze de palmier şi cuburi de zahăr şi pahare mari cu apă de la frigider, ca să i-o turnăm în cap. Copiii noştri s-au agăţat de balustradă şi au fost martori la starea ei paroxistică; servitorii au fost trimişi să-l cheme pe vărul ei. Au trecut zece minute până când Haldar a apărut din magazinul lui, impasibil, cu excepţia faptului că avea obrajii roşii. Ne-a spus să nu mai facem scandal şi apoi, fără să facă vreun efort pentru a-şi ascunde dispreţul, o făcu pachet şi o trimise cu ricşa la policlinică. Atunci a fost momentul în care, după ce i-a făcut o serie de teste de sânge, doctorul care se ocupa de cazul lui Bibi a tras exasperat concluzia că o căsătorie ar vindeca-o.

Vestea s-a răspândit printre grilajele noastre de la ferestre, peste frânghiile de agăţat rufe şi pe deasupra murdăriei lăsate în urmă de porumbei, care ni se prelingea pe parapetele de pe acoperiş. În dimineaţa următoare, trei ghicitori în palmă diferiţi i-au examinat mâna lui Bibi şi au confirmat că dovezi indubitabile ale unei iminente uniri îi erau gravate în piele. Indivizi dezgustători au murmurat vorbe lipsite de delicateţe pe la standurile cu cotlete; bunicile au consulatat almanahuri ca să determine ora cea mai propice pentru logodnă. Zile în şir, după aceea, când ne duceam copiii la şcoală, când ne luam rufele de la uscat, când stăteam la coadă la magazinul de unde luam raţia, tot şuşoteam. Până la urmă, se părea că activitatea era ceea ce-i lipsea bietei fete de la bun început. Pentru prima dată, am început să ne gândim la contururile de sub haina ei de casă şi am încercat să estimăm ce plăceri i-ar putea oferi unui bărbat. Pentru prima dată i-am observat paloarea tenului, lungimea şi langoarea genelor, forma de o eleganţă de netăgăduit a mâinilor. „Au zis că asta e singura speranţă. Un caz de supraexcitare. Au zis că" – şi aici ne opream şi roşeam – „relaţiile îi vor calma sângele".

Inutil de menţionat, Bibi era încântată de diagnostic şi a început dintr-o dată să se pregătească pentru viaţa conjugală. Cu ajutorul unor produse cosmetice cu defecte de la magazinul lui Haldar şi-a lustruit unghiile de la picioare şi şi-a înmuiat pielea de pe coate. Neglijând ultimele transporturi livrate la magazie, a început să ne cicălească să-i dăm reţete pentru budincă de tăiţei şi tocăniţă cu papaya, iar apoi şi le-a notat cu litere strâmbe în paginile caietului de inventar. A făcut liste cu invitaţi, liste cu deserturi, liste cu ţări în care avea de gând să se ducă în luna de miere. S-a dat cu glicerină ca să-şi înmoaie buzele, a renunţat la dulciuri ca să slăbească. Într-o zi a rugat-o pe una dintre noi să o însoţească la croitor, care i-a cusut un costum nou cu şalvari şi cămaşă lungă, croită ca o umbrelă, după moda din acel sezon. Pe străzi, ne-a târât pe la tejghelele tuturor bijutierilor, până la ultimul, aruncând ocheade în cutiuţele de sticlă, cerându-ne părerea despre modelele de diademe şi medalioane. În faţa vitrinelor de la magazinele cu sariuri, ne-a arătat unul din mătase Benarasi de culoare ciclamen, unul turcoaz şi apoi unul care avea culoarea gălbenelelor. „În prima parte a ceremoniei o să-l port pe ăsta, apoi pe ăsta, apoi pe ăsta."

Însă Haldar şi soţia lui erau de altă părere. Imuni la mofturile ei, indiferenţi la temerile noastre, şi-au continuat afacerile ca de obicei, înghesuiţi în magazinul acela de cosmetice nu mai mare decât o garderobă, ale cărui ziduri erau umplute, pe trei părţi, cu pachete de henna, uleiuri de păr, pietre

ponce şi creme pentru ten. „Nu avem timp pentru sugestii indecente", le răspundea Haldar celor care deschideau subiectul sănătăţii lui Bibi. „Ce nu se poate vindeca trebuie suportat. Bibi ne-a adus destule supărări, ne-a adunat destul la nota de plată, a pătat destul numele familiei." Nevastă-sa, aşezată lângă el în spatele tejghelei mici de sticlă, îşi răcorea cu evantaiul decolteul plin de pete şi încuviinţa. Era o femeie greoaie, iar pudra – de o nuanţă prea deschisă pentru ea – i se închega în cutele de pe gât. „Şi pe urmă, cine o să se însoare cu ea? Fata nu ştie nimic, vorbeşte aiurea, are practic treizeci de ani, nu e-n stare să aprindă o sobă cu cărbuni, nu e-n stare să fiarbă orez, nu ştie care e secăreaua şi care e chimenul. Închipuiţi-v-o încercând să hrănească un bărbat!".

Aveau dreptate. Bibi nu fusese niciodată învăţată să fie femeie; boala o făcuse să rămână neştiutoare în cele mai multe chestiuni practice. Nevasta lui Haldar, convinsă că fata era posedată de însuşi diavolul, nu-i dădea voie lui Bibi să se apropie de foc. Nu fusese învăţată să poarte un sari fără să-l prindă în patru locuri şi nici avea cine ştie ce talent la brodatul cuverturilor sau la împletitul şalurilor. Nu avea voie să se uite la televizor (Haldar credea că proprietăţile lui electronice ar surescita-o) şi astfel era ignorantă în privinţa evenimentelor şi a distracţiilor din lumea noastră. Studiile ei se încheiaseră după clasa a noua.

De dragul lui Bibi, i-am contrazis, susţinând că trebuia să i se găsească un bărbat. „Asta şi-a dorit de la bun început", am spus noi. Dar era imposibil să-i convingi de ceva pe Haldar şi pe nevastă-sa. Pica pe care i-o purtau lui Bibi le era încremenită pe buzele mai subţiri decât sforile cu care ne legau pachetele. Când le-am arătat că noul tratament merita o şansă, au replicat: „Bibi nu are suficient respect şi stăpânire de sine. Îşi exagerează suferinţa ca să obţină atenţie. Cel mai bun lucru e s-o ţinem ocupată, departe de problemele pe care le creează inevitabil".

„De ce să n-o măritaţi, atunci? Asta v-ar scăpa cel puţin de grija ei."

„Şi să ne pierdem profiturile cu o nuntă? Să hrănim invitaţi, să comandăm brăţări, să cumpărăm un pat, să punem cap la cap o zestre?".

Dar chinurile lui Bibi au continuat. Într-o dimineaţă, târziu, îmbrăcată sub supravegherea noastră cu un sari din şifon cu capse de culoarea levănţicii şi încălţată cu papuci asortaţi care i se împrumutaseră pentru acea ocazie, a dat fuga la magazinul lui Haldar şi a insistat să fie dusă la studioul foto pentru ca portretul ei să circule, ca şi al celorlalte potenţiale mirese, pe la casele bărbaţilor buni de însurătoare. Prin obloanele de la balcoane ne-am uitat după ea; transpiraţia îi lăsase deja nişte semiluni negre sub braţe. „N-am fost niciodată pozată decât la radiografie", se agita ea. „Eventualii socri trebuie să ştie cum arăt." Dar Haldar a refuzat. A spus că toată lumea care dorea să o vadă putea s-o observe foarte bine cum plângea şi cum se văita şi cum gonea clienţii. Era o belea pentru afacere, i-a spus el, o obligaţie în plus şi o pierdere. Cine din oraşul ăsta avea nevoie de o fotografie ca să afle toate astea?

În următoarea zi, Bibi nu a mai făcut deloc inventarul şi ne-a răsfăţat, în schimb, cu detalii indiscrete despre Haldar şi nevastă-sa. „Duminica îi smulge perii din bărbie. Îşi ţin banii la frigider, sub lacăt." Ca să se audă şi de pe acoperişurile vecine, a început să se plimbe ţanţoş şi să ţipe; cu fiecare proclamaţie a ei, publicul devenea mai numeros. „În baie, nevastă-sa se dă cu făină de mazăre pe braţe, fiindcă crede că asta o s-o facă mai albă. Îi lipseşte al treilea deget de la piciorul drept. Durează atât de mult să-şi facă siesta pentru că e imposibil să fie satisfăcută."

Ca fata să se liniştească, Haldar a pus un anunţ de un rând în ziarul din oraş, în care solicita un bărbat: „FATĂ, INSTABILĂ, ÎNĂLŢIMEA 1,52, CAUTĂ SOŢ". Identitatea viitoarei soţii nu era nici un secret pentru părinţii tinerilor din oraşul nostru şi nici o familie nu era doritoare să-şi ia pe umeri o povară atât de evidentă. Cine putea să le găsească vreo vină? Se zvonea de către mulţi că Bibi conversa singură într-o limbă pe care o vorbea fluent, dar care era total incomprehensibilă, şi că dormea fără să viseze. Nici măcar bărbatul care ne repara genţile, rămas văduv, cu patru dinţi în gură, nu a putut fi convins să o ceară în căsătorie. Cu toate acestea, ca s-o înveselim, am început să o iniţiem în deprinderile de care are nevoie o soţie. „N-ajungi nicăieri dacă stai încruntată ca o oală cu orez. Bărbaţii îşi doresc să-i mângâi cu privirea." Ca

pregătire pentru momentul în care avea să întâlnească un posibil pețitor, i-am cerut insistent să înceapă să poarte mici conversații cu bărbații din vecini. Când venea sacagiul, la sfârșitul turei, să-i umple lui Bibi vasul din magazie, am învățat-o să spună „Ce mai faceți?". Când omul cu cărbunii își descărca pe acoperiș coșurile, am sfătuit-o să zâmbească și să facă un comentariu despre vreme. Amintindu-ne propriile noastre experiențe, am pregătit-o pentru un interviu. „Cel mai probabil e ca mirele să sosească însoțit de un părinte, un bunic și un unchi sau o mătușă. O să se uite lung, o să pună mai multe întrebări. O să-ți examineze tălpile, grosimea cozilor. O să te întrebe cum îl cheamă pe primul-ministru, o să-ți ceară să le reciți poezii, să le spui cum hrănești o duzină de oameni flămânzi cu șase ouă."

După ce au trecut două luni fără nici un singur răspuns la anunț, Haldar și nevastă-sa s-au simțit răzbunați. „Acum vedeți că nu e bună de măritat? Acum vedeți că nici un bărbat întreg la minte n-o să se atingă de ea?".

Lucrurile nu fuseseră atât de rele pentru Bibi înainte ca tatăl ei să fi murit. (Mama nu trăise decât până la nașterea fetiței). În ultimii săi ani, bătrânul, profesor de matematică în școala noastră generală, ținuse cu asiduitate socoteala simptomelor pe care le manifesta Bibi, în speranța că va descoperi o anumită logică a stărilor ei. „Pentru orice problemă există o soluție", răspundea el ori de câte ori ne interesam în legătură cu stadiul cercetărilor lui. I-a redat încrederea lui Bibi. Un timp, ne-a redat încrederea tuturor. A scris scrisori unor doctori din Anglia, și-a petrecut seri întregi citind cărți cu descrieri de cazuri la bibliotecă, a renunțat să mai mănânce carne vinerea ca să-i domolească mânia zeului din gospodăria lui. Într-un târziu, a renunțat și la lecțiile pe care le ținea și a nu a mai dat decât meditații în camera lui, ca să o poată supraveghea pe Bibi tot timpul zilei. Dar, cu toate că în tinerețe primise premii pentru capacitatea lui de a extrage rădăcini pătrate în minte, a fost incapabil să rezolve misterul bolii fiicei sale. Cu toate eforturile lui, din însemnările lui a reușit să tragă doar concluzia că atacurile lui Bibi apăreau mai frecvent vara decât iarna și că suferise, cu totul, aproximativ douăzeci și cinci de atacuri majore. Bătrânul a desenat o schemă a

simptomelor ei, cu instrucțiuni pentru calmare, și a împărțit-o peste tot în zonă, dar până la urmă acestea s-au pierdut, au fost transformate de copiii noștri în vaporașe de hârtie sau au fost folosite ca să se calculeze bugetele pentru băcănie pe verso.

În afară de a-i ține companie, în afară de a-i alina suferințele, în afară de a sta cu ochii pe ea din când în când, puține erau lucrurile pe care puteam să le facem ca să-i îmbunătățim situația. Nici una dintre noi nu era în stare să înțeleagă starea ei de tristețe. În unele zile, după siestă, îi pieptănam părul, amintindu-ne când și când că trebuia să schimbăm locul în care îi făceam cărarea, ca să nu se lățească prea tare. La rugămințile ei, i-am pudrat puful de deasupra buzelor și de pe gât, i-am creionat sprâncenele ca să fie mai pronunțate și am mers cu ea până pe malurile heleșteului cu pești unde copiii noștri jucau cricket după-amiaza. Încă mai era hotărâtă să seducă un bărbat.

„Dacă nu punem la socoteală boala asta, sunt perfect sănătoasă", a susținut ea, așezându-se pe o bancă de-a lungul potecii unde bărbații și femeile îndrăgostiți se plimbau ținându-se de mână. „N-am avut niciodată răceală sau gripă. N-am avut niciodată gălbinare. N-am suferit niciodată de colici sau de indigestie." Câteodată îi aduceam porumb afumat, pe cocean, stropit cu suc de lămâie, sau două caramele *paisa*. O consolam; când era convinsă că un bărbat se uita la ea, nu-i stricam dispoziția și încuviințam. Dar ea nu era în grija noastră, iar în momentele când rămâneam singure ne bucuram că nu era.

În noiembrie am aflat că nevasta lui Haldar era însărcinată. În dimineața aceea, Bibi a plâns în magazie. „Spune că sunt contagioasă, ca variola. Spune că o să-i stric copilul." Respira cu greutate, cu pupilele încremenite într-un punct unde se cojise peretele. „Ce-o să se-ntâmple cu mine?". Încă nu venise nici un răspuns la anunțul din ziar. „Nu e destulă pedeapsă că îndur blestemul ăsta singură? Trebuie să mai fiu și învinovățită că îi infectez pe alții?". Discordia creștea în familia Haldar. Nevasta, convinsă că prezența lui Bibi îi va infecta copilul nenăscut, a început să-și înfășoare șaluri de lână în jurul burții umflate. La baie, lui Bibi i s-au dat prosoape și săpunuri separate. Conform spuselor fetei care spăla vasele, farfuriile lui Bibi nu erau spălate împreună cu celelalte.

Şi, atunci, într-o după-amiază, fără nici un avertisment, s-a întâmplat din nou. Pe malurile heleşteului, Bibi a căzut în mijlocul potecii. A început să se scuture. Să tremure. Şi-a muşcat buzele. Un grup de oameni a înconjurat-o deodată pe fata cuprinsă de convulsii, dornici să o ajute în ce fel puteau. Omul care deschidea sticlele cu băuturi răcoritoare a prins-o de picioarele care i se zvârcoleau. Vânzătorul de castraveţi tăiaţi felii a încercat să-i scoată degetele din încleştare. Una dintre noi a stropit-o cu apă din heleşteu. Alta a şters-o la gură cu o batistă parfumată. Vânzătorul de fructe de nangka îi ţinea capul, în timp ce Bibi încerca să şi-l legene dintr-o parte în alta. Iar omul care manevra presa pentru trestia de zahăr a luat evantaiul pe care de obicei îl folosea ca să alunge muştele şi i-a făcut vânt din toate unghiurile posibile.

„E vreun doctor în mulţime?".

„Fii atent să nu-şi înghită limba!".

„L-a anunţat cineva pe Haldar?".

„E mai fierbinte decât cărbunii!".

În ciuda eforturilor noastre, clocotul ei continua. Luptându-se cu adversarii ei, distrusă de suferinţă, a scrâşnit din dinţi şi şi-a încleştat genunchii. Trecuseră mai mult de două minute. Priveam şi ne îngrijoram. Ne întrebam ce-i de făcut.

„Piele!", strigă dintr-o dată cineva. „Trebuie să-i dăm să miroasă piele." Atunci ne-am amintit; ultima dată când se întâmplase, o sanda din piele de vacă ţinută sub nări a fost ceea ce o eliberase în sfârşit pe Bibi din strânsoarea chinurilor ei.

„Bibi, ce s-a întâmplat? Spune-ne ce s-a întâmplat", am întrebat când şi-a deschis ochii.

„Am simţit căldură, apoi şi mai multă căldură. Îmi trecea fum prin faţa ochilor. Lumea s-a întunecat. N-aţi văzut?".

Un grup format din câţiva dintre bărbaţii noştri a escortat-o acasă. Amurgul se îndesea, scoicile se deschideau, iar aerul s-a umplut de mirosul răşinii parfumate a rugăciunilor. Bibi a mormăit şi s-a clătinat, dar nu a spus nimic. Pe obraji avea vânătăi şi tăieturi pe ici, pe colo. Părul i se încâlcise, pe coate i se întărise mizeria, iar o bucăţică dintr-un dinte din faţă îi lipsea. Am urmat-o din spate, la o distanţă pe care o credeam sigură, ţinându-ne copiii de mână.

Avea nevoie de o pătură, de o compresă, de o pastilă de sedativ. Dar când am ajuns în curte, Haldar şi nevastă-sa nu voiau s-o mai primească în apartament.

„Riscul pentru o femeie gravidă este prea mare dacă intră în contact cu o persoană isterică", insistă Haldar.

În noaptea aceea, Bibi a dormit în magazie.

Copilul lor, o fată, a fost eliberat cu forcepsul la sfârşitul lui iunie. La vremea aceea, Bibi începuse să doarmă din nou jos, deşi îi ţineau patul de campanie pe coridor şi nu o lăsau să atingă copilul. În fiecare zi, o trimiteau pe acoperiş să facă inventarul până la amiază, moment în care Haldar îi aducea facturile de la vânzările de dimineaţă şi un castron cu mazăre galbenă sfărâmată pentru prânz. Seara mânca pâine şi lapte, singură, pe scară. Un alt acces, şi apoi altul s-au ţinut lanţ fără încetare.

Când ne-am arătat îngrijorarea, Haldar a spus că nu era treaba noastră şi a refuzat pur şi simplu să discute problema. Ca să ne exprimăm indignarea, am început să ne facem cumpărăturile în altă parte; asta ne-a oferit singura răzbunare care ne stătea la îndemână. După mai multe săptămâni, produsele de pe rafturile lui Haldar s-au prăfuit. Etichetele s-au decolorat, iar colonia a râncezit. Trecând pe acolo seara, îl vedeam pe Haldar stând singur şi strivind molii cu talpa papucului. Pe nevastă-sa nu o vedeam aproape niciodată. Conform spuselor fetei care spăla vasele, încă nu putea să se ridice din pat; se pare că travaliul fusese dificil.

A venit toamna, cu promisiunea sărbătorilor din octombrie, iar oraşul s-a pus pe cumpărături şi pe făcut planuri de sezon. Cântece din filme răsunau din amplificatoarele agăţate în copaci. Galeriile şi pieţele erau deschise tot timpul. Le-am cumpărat copiilor baloane şi funde colorate, am cumpărat acadele cu kilogramul, ne-am dus în vizită cu taxiul la rude pe care nu le mai văzuserăm tot anul. Zilele s-au făcut mai scurte, serile mai reci. Ne-am încheiat puloverele şi ne-am pus şosetele. Apoi s-a lăsat un frig care dădea mâncărimi de gât. I-am pus pe copii să facă gargară cu apă călduţă cu sare şi le-am înfăşurat gâturile cu fulare. Dar cel care s-a îmbolnăvit a fost copilul familiei Haldar.

Un doctor a fost chemat în plină noapte şi i s-a dat dispoziţie să-i reducă febra. „Vindecaţi-o", stăruia nevasta. Vocea ei agitată şi ascuţită ne trezise pe toţi. „Vă vom da orice, numai vindecaţi-mi fetiţa." Doctorul i-a prescris o reţetă cu glucoză, a pisat aspirine într-un mojar şi le-a spus să învelească bebeluşul în plăpumi şi cuverturi.

Cinci zile mai târziu febra nu i se dusese.

„E vina lui Bibi", s-a văitat nevastă-sa. „A reuşit, ne-a infectat copilul. Nu trebuie s-o mai lăsăm niciodată să intre aici. Nu trebuia s-o lăsăm niciodată să se întoarcă în casa asta."

Aşa că Bibi a început să-şi petreacă din nou nopţile în magazie. La insistenţele nevesti-sii, Haldar i-a mutat şi patul de campanie acolo, împreună cu un geamantan de tablă unde erau lucrurile ei. Mâncarea îi era adusă până în capul scărilor şi lăsată acolo, acoperită cu o sită.

„Nu mă deranjează", ne-a spus Bibi. „E mai bine să locuiesc separat de ei, să am locul meu." Şi-a desfăcut geamantanul – nişte rochii de casă, un portret înrămat al tatălui ei, ustensile pentru cusut şi o colecţie de materiale – şi şi-a aranjat lucrurile pe câteva rafturi goale. La sfârşitul săptămânii, copilul îşi revenise, dar Bibi nu a fost poftită să se întoarcă în apartamentul de jos. „Nu vă faceţi griji, nu m-au încuiat aici", ne-a spus nouă ca să ne liniştească. „Lumea începe la capătul scărilor. Acum sunt liberă să descopăr viaţa cum vreau."

Dar în realitate a încetat complet să mai iasă. Când am rugat-o să vină cu noi la heleşteul cu peşte sau să se ducă să vadă decoraţiile templului, a refuzat, spunând că era ocupată cu cusutul unei noi perdele pe care voia s-o agaţe la intrarea în magazie. Pielea ei avea culoarea cenuşie. Avea nevoie de aer proaspăt. „Cum rămâne cu găsitul unui soţ?", am întrebat-o noi. „Cum vrei să-l farmeci pe un bărbat dacă stai aici toată ziua?".

Nimic nu a convins-o.

*

Pe la mijlocul lui decembrie, Haldar a dat jos toată marfa nevândută de pe rafturile magazinului său de cosmetice, a băgat-o în cutii şi a târât-o până în magazie. Reuşiserăm să-l aducem mai mult sau mai puţin la faliment. Înainte de sfârşitul

anului, familia s-a mutat de acolo, lăsând un plic cu trei sute de rupii sub uşa lui Bibi. De atunci n-am mai avut veşti de la ei.

Una dintre noi avea o adresă a unei rude de-a lui Bibi din Hyderabad şi i-a scris, explicându-i situaţia. Scrisoarea s-a întors nedesfăcută, adresantul necunoscut. Înainte să vină săptămânile cele mai friguroase, am reparat obloanele de la magazie şi am pus o foaie de tablă în rama uşii, ca să aibă cel puţin un pic de spaţiu pentru ea. Cineva i-a dat o lampă cu petrol; altcineva i-a dat nişte plasă veche de ţânţari şi o pereche de ciorapi fără călcâie. Cu fiecare ocazie îi aminteam că eram alături de ea, că putea să vină la noi dacă ar fi avut vreodată nevoie de un sfat sau de un ajutor de orice fel. Un timp, ne-am trimis copiii să se joace pe acoperiş după-amiezile, ca să poată cineva să ne avertizeze dacă Bibi făcea un alt atac. Dar în fiecare noapte o lăsam singură.

Au trecut câteva luni. Bibi se retrăsese într-o linişte adâncă şi prelungită. Îi aduceam cu rândul căni cu ceai şi farfurii cu orez. Bea puţin, mânca şi mai puţin şi începea să capete o expresie care nu se mai potrivea cu vârsta ei. În amurg, mergea împrejurul parapetului o dată sau de două ori, dar nu pleca niciodată de pe acoperiş. După ce se lăsa întunericul, rămânea în spatele uşii de tablă şi nu ieşea sub nici un pretext. Nu o deranjam. Unele dintre noi începeau să se întrebe dacă nu cumva era pe moarte. Altele trăgeau concluzia că îşi pierduse minţile.

Într-o dimineaţă din aprilie, când vremea caldă se întorsese şi se puteau usca turtele de linte pe acoperiş, am observat că cineva vomitase lângă robinetul cisternei. Când am observat acelaşi lucru într-o altă dimineaţă, am bătut la uşa de tablă a lui Bibi. Pentru că n-a răspuns nimeni, am deschis noi uşa, care nu avea încuietoare.

Am găsit-o zăcând pe patul de campanie. Era însărcinată cam în a patra lună.

A spus că nu-şi amintea ce se întâmplase. Nu voia să ne spună cine făcuse asta. I-am pregătit griş cu lapte cald şi stafide; tot nu voia să dezvăluie identitatea bărbatului. În van am căutat urme ale violului, vreun semn al intruziunii, căci camera era măturată şi în ordine. Pe podea, lângă pat, caietul de inventar, deschis la o pagină nouă, conţinea o listă de nume.

A dus sarcina până la capăt şi, într-o seară din septembrie, am ajutat-o să nască un fiu. I-am arătat cum să-l hrănească, şi să-l îmbăieze, şi să-l legene ca să adoarmă. I-am cumpărat o bucată de muşama şi am ajutat-o să coasă hăinuţe şi feţe de pernă din materialele pe care le păstrase de-a lungul anilor. Într-o lună, Bibi îşi revenise după naştere şi, cu banii pe care Haldar i-i lăsase, şi-a zugrăvit magazia şi a pus lacăte la fereastră şi la uşă. Apoi a şters de praf rafturile şi a pus în ordine poţiunile şi loţiunile care mai rămăseseră, vânzând vechiul inventar al lui Haldar la jumătate de preţ. Ne-a rugat să răspândim vorba că le vindea şi aşa am făcut. De la Bibi am cumpărat săpunuri şi rimel, piepteni şi pudră, iar când a vândut ultimele lucruri, s-a dus cu taxiul la piaţa cu angrosişti, folosindu-şi profiturile ca să umple din nou rafturile. În felul acesta şi-a crescut băiatul şi a administrat o afacere în magazie şi noi am făcut ce am putut ca s-o ajutăm. Ani de-a rândul, după aceea, ne-am întrebat cine din oraşul nostru a făcut-o de ocară. Câţiva dintre servitorii noştri au fost luaţi la întrebări, iar la gheretele cu ceai şi în staţiile de autobuz posibilii suspecţi erau luaţi în discuţie şi eliminaţi. Dar nu avea sens să facem o investigaţie. Bibi era, din câte ne puteam da seama, vindecată.

AL TREILEA ŞI ULTIMUL CONTINENT

Am plecat din India în 1964 cu o diplomă în comerţ şi echivalentul de atunci a zece dolari pe numele meu. Trei săptămâni am călătorit pe *SS Roma*, un vas de cargo italian, într-o cabină de clasa a treia de lângă motorul vaporului, şi am traversat Marea Arabiei, Marea Roşie, Marea Mediterană ca să ajung, în sfârşit, în Anglia. Am locuit în nordul Londrei, lângă Finsbury Park, într-o casă ocupată integral de burlaci din Bengal fără nici un sfanţ cum eram şi eu – cel puţin o duzină şi uneori chiar mai mulţi, cu toţii străduindu-ne să căpătăm o educaţie şi să ne stabilim în străinătate.

Am mers la cursurile de la LSE[1] şi am lucrat la biblioteca universităţii ca să mai câştig nişte bani. Locuiam câte trei sau patru într-o cameră, împărţeam o singură toaletă rece ca gheaţa şi făceam cu rândul la gătitul unor oale de curry cu ouă, din care mâncam cu mâinile pe o masă acoperită cu ziare. În afară de slujbă, nu prea aveam cine ştie ce obligaţii. La sfârşit de săptămână stăteam tolăniţi, în picioarele goale, îmbrăcaţi în pijamale cu şiret, beam ceai şi fumam Rothmans sau ne duceam să vedem un meci de cricket la Lord's. În unele weekenduri, casa se umplea cu şi mai mulţi bengalezi, cu care făcuserăm cunoştinţă la magazinul de zarzavaturi, sau în metrou, şi făceam şi mai mult curry cu ouă, şi ascultam Mukhesh la un magnetofon Grundig, şi lăsam vasele murdare la înmuiat în cadă. Când şi când, cineva se mai

[1] London School of Economics, una dintre cele mai renumite instituţii de învăţământ superior din Marea Britanie, celebră pentru calitatea cursurilor de economie, drept şi ştiinţe socioumane.

muta din casă ca să locuiască împreună cu o femeie cu care familia din Calcutta hotărâse că trebuie să se însoare. În 1969, când aveam treizeci şi şase de ani, mi-a fost aranjată şi mie o căsătorie. Cam în aceeaşi perioadă mi s-a oferit o slujbă cu normă întreagă în America, la secţia de procesare a bibliotecii de la MIT[1]. Salariul era destul de generos ca să pot întreţine o soţie şi m-am simţit onorat să fiu angajat de o universitate faimoasă în toată lumea, aşa că am obţinut o carte verde de categoria a şasea[2] şi am început să mă pregătesc pentru a pleca şi mai departe.

De acum aveam destui bani ca să călătoresc cu avionul. Am fost mai întâi până la Calcutta, ca să fiu prezent la nuntă, iar o săptămână mai târziu m-am dus la Boston, ca să-mi încep noua slujbă. În timpul zborului am citit *Ghidul studentului în America de Nord*, un volum cu coperte subţiri pe care l-am cumpărat înainte de a pleca de la Londra, contra sumei de şapte şilingi şi şase peni, de la un magazin de pe Tottenham Court Road, pentru că, deşi nu mai eram student, tot aveam un buget limitat. Am aflat că americanii merg cu maşina pe partea dreaptă a şoselei, nu pe stânga, şi că îi spun „ascensor" liftului şi „prins" unui telefon ocupat[3]. „Ritmul vieţii din

[1] Massachusetts Institute of Technology, universitate celebră din apropierea oraşului american Boston.

[2] Serviciul de Imigrări al Statelor Unite foloseşte un sistem de clasificare a celor care solicită o viză în scop de muncă. Acesta are la bază o evaluare a „importanţei" solicitantului pentru economia şi societatea americană, de această evaluare depinzând gradul de dificultate a obţinerii vizei, ca şi condiţiile care se aplică. La ora actuală nu mai există decât trei astfel de categorii de preferinţă şi mai multe subcategorii, dintre care prima include persoane cu „realizări excepţionale în domenile arte, ştiinţe, afaceri sau sport", pentru care nu se solicită o ofertă din partea unui eventual angajator american, iar ultima cuprinde „muncitori ale căror posturi presupun mai puţin de doi ani de calificare", în acest ultim caz fiind anticipată o perioadă de aşteptare de cel puţin zece ani până la obţinerea vizei.

[3] „...they called a lift an elevator and an engaged phone busy." Versiunea română nu beneficiază de instrumentele cu care ar putea reproduce decât printr-o aproximaţie artificială diferenţele dintre engleza vorbită în Marea Britanie şi cea vorbită în Statele Unite.

America de Nord este diferit de cel din Marea Britanie, aşa cum veţi descoperi şi voi curând", mă informa ghidul. „Toată lumea simte că trebuie să ajungă în vârful piramidei. Nu vă aşteptaţi să primiţi o ceaşcă de ceai englezească[1]." Când avionul îşi începea coborârea spre Portul Boston, pilotul a anunţat vremea şi ora şi a spus că preşedintele Nixon declarase ziua respectivă sărbătoare naţională: doi americani aterizaseră pe Lună. Mai mulţi pasageri au început să facă ovaţii. „Dumnezeu să binecuvânteze America!", a strigat unul dintre ei. Pe scaunul de vizavi, am văzut o femeie care se ruga.

Mi-am petrecut prima noapte la YMCA[2], în Central Square, Cambridge[3], un loc de cazare ieftin recomandat în ghidul meu. Era la o distanţă mică de MIT şi la câţiva paşi de poştă şi de un supermarket care se numea Purity Supreme. În cameră erau doar un pat de campanie, o masă de scris şi o cruciuliţă de lemn pe perete. Un afiş de pe uşă anunţa că gătitul era strict interzis. O fereastră goală dădea spre Massachusetts Avenue, o arteră principală foarte importantă, circulată în ambele sensuri. Claxoane de maşini, lungi şi ascuţite, trâmbiţau unul după altul. Sirene fulgerătoare care se opreau şi porneau din nou vesteau nenumărate situaţii de urgenţă, şi o flotă de autobuze treceau huruind, cu uşi care se deschideau şi se închideau cu un şuierat puternic, toată noaptea. Zgomotul te distrăgea constant, uneori te sufoca. Îl simţeam adânc în coaste, exact cum simţisem bâzâitul furios al motorului de pe *SS Roma*. Dar acum nu mai exista nici o punte a vaporului pe care mă puteam refugia,

[1] „Don't expect an English cup of tea." Joc de cuvinte intraductibil în original: „cup of tea" are, pe lângă înţelesul primar, „ceaşcă de ceai", o conotaţie echivalentă cu expresia românească „floare la ureche". Autorul ghidului îi sfătuieşte deci, insinuant, pe cititorii britanici, să nu se aştepte ca ascensiunea socială să fie foarte uşoară în America.

[2] Abreviere de la „Young Men's Christian Association" (Asociaţia Tinerilor Creştini), iniţial o organizaţie religioasă, astăzi o organizaţie internaţională care promovează sănătatea fizică şi mentală, administrând, printre altele, şi un număr de hoteluri studenţeşti ieftine.

[3] Localitate americană adiacentă oraşului Boston, fără nici o legătură cu localitatea omonimă din Marea Britanie.

nici un ocean sclipitor care să-mi facă sufletul să tresară, nici o briză care să-mi răcorească fața, nimeni cu care să pot vorbi. Eram prea obosit ca să umblu pe coridoarele sumbre de la YMCA în pijamaua mea cu șiret. În schimb, m-am așezat la masa de scris și m-am zgâit pe fereastră la primăria din Cambridge și la un șir de magazinașe. Dimineață, m-am înființat la serviciu, la Biblioteca Dewey, o clădire bej ca un fort, pe lângă Memorial Drive. Am deschis un cont la bancă, am închiriat o căsuță poștală și am cumpărat un castron de plastic și o lingură de la Woolworth, un magazin al cărui nume îmi era cunoscut de la Londra. M-am dus la Purity Supreme, plimbându-mă în sus și în jos pe aleile dintre rafturi, convertind unciile în grame și comparând prețurile cu cele din Anglia. Într-un târziu, am cumpărat o cutie mică de lapte și un pachet de fulgi de porumb. Aceasta a fost prima mea masă în America. Am mâncat la masa de scris. Am preferat să mănânc așa ceva decât hamburgeri sau hot dog, singurele variante pe care mi le puteam permite în cafenelele de pe Massachusetts Avenue și, pe lângă asta, la vremea respectivă mai aveam până când urma să consum pentru prima dată carne de vacă. Chiar și simpla sarcină de a cumpăra lapte era ceva nou pentru mine; la Londra ni se aduceau sticlele la ușă în fiecare dimineață.

Într-o săptămână mă adaptasem, mai mult sau mai puțin. Mâncam fulgi de porumb cu lapte, dimineața și seara, și cumpăram din când în când niște banane, pentru variație, tăindu-le felii în castron cu marginea lingurii. În plus, am cumpărat pliculețe de ceai și o ploscă, pe care vânzătorul de la Woolworth a numit-o „termos" (o ploscă, m-a informat el, se folosea ca să ții în ea whiskey, alt lucru pe care nu-l consumasem niciodată). Cu aceiași bani cu care cumpăram o cană cu ceai la cafenea, îmi umpleam plosca cu apă fierbinte înainte să plec la serviciu, în fiecare dimineață, și îmi ajungea ca să-mi fac cele patru căni pe care le beam în cursul unei zile. Am cumpărat o cutie mare cu lapte și am învățat s-o las pe partea cu umbră a pervazului, cum am văzut că făcea alt locatar de la YMCA. Ca să treacă timpul, seara, citeam *Boston Globe* jos, într-o cameră spațioasă cu ferestre din sticlă

pictată. Citeam fiecare articol și fiecare anunț, ca să mă familiarizez cu modul în care funcționau lucrurile, iar când îmi oboseau ochii, dormeam. Numai că nu dormeam bine. În fiecare noapte trebuia să țin fereastra larg deschisă; era singura sursă de aer în camera aceea în care mă asfixiam, iar zgomotul era insuportabil. Stăteam întins pe patul de campanie cu degetele în urechi, dar când mă lua somnul, mâinile îmi cădeau într-o parte și zgomotul circulației de afară mă trezea din nou. Pene de porumbel intrau plutind în cameră și cădeau pe pervaz, iar într-o seară, când mi-am turnat lapte peste fulgii de porumb, am văzut că se acrise. Cu toate astea, mă hotărâsem să stau la YMCA șase săptămâni, până când erau gata pașaportul soției mele și cartea ei verde. După ce venea și ea, urma să închiriez un apartament mai bun, și din când în când mai studiam anunțurile din ziar sau mă opream la biroul pentru cazare de la MIT în timpul pauzei de masă, ca să văd ce se găsea la prețurile pe care puteam eu să le plătesc. Așa am descoperit o cameră pentru închiriere imediată într-o casă de pe o stradă liniștită, spunea anunțul, la prețul de opt dolari pe săptămână. Mi-am copiat numărul în ghid și am sunat de la un telefon public, răscolind printre monedele cu care încă nu mă obișnuisem și care erau mai mici și mai ușoare decât șilingii, mai grele și mai strălucitoare decât *paisas*.

„Cine-i la telefon?", a întrebat o femeie. Avea o voce obraznică și zgomotoasă.

„Da, bună ziua, doamnă. Vă sun în legătură cu camera de închiriat."

„Harvard sau Tech?".

„Poftim?".

„Ești de la Harvard sau de la Tech?".

Dându-mi seama că „Tech" se referea la Institutul de Tehnologie din Massachusetts, am răspuns: „Lucrez la Biblioteca Dewey", și am adăugat, încercându-mi norocul, „la Tech".

„Nu închiriez camere decât băieților de la Harvard sau Tech!".

„Da, doamnă."

Mi s-a dat o adresă și am stabilit o întâlnire la ora șapte în aceeași seară. Cu treizeci de minute înainte am plecat, cu

ghidul în buzunar şi cu respiraţia împroaspătată cu Listerine[1]. Am cotit pe o stradă umbrită de copaci, perpendiculară pe Massachusetts Avenue. Fire de iarbă stinghere ieşeau prin crăpăturile din asfalt. În ciuda căldurii, purtam pardesiu şi cravată, acordând evenimentului importanţa pe care o acordam oricărui alt interviu; niciodată nu locuisem într-o casă a unei persoane care nu era din India. Casa, înconjurată de un gard cu lanţuri, era albicioasă, cu o decoraţie maro închis. Spre deosebire de casa din stuc, lipită de altele, în care locuisem la Londra, casa asta, complet separată, era acoperită cu şindrile din lemn, cu o mulţime de tufe de forsiţia întortocheate care creşteau de-a lungul laturilor. Când am apăsat pe butonul de la sonerie, femeia cu care vorbisem la telefon a părut să strige chiar din spatele uşii: „Un moment, te rog!".

Câteva minute mai târziu, uşa a fost deschisă de o femeie micuţă, extrem de bătrână. O grămadă de păr alb ca zăbada era aranjată ca un săculeţ în vârful capului ei. Când am intrat în cameră, s-a aşezat pe o bancă de lemn plasată în capătul unei scări înguste, acoperite cu un covor. După ce se aşeză pe bancă, într-un mic cerc de lumină, m-a privit cu cea mai mare atenţie. Purta o fustă lungă, neagră, care se întindea ca un cort rigid pe podea, şi o cămaşă albă apretată, mărginită de volănaşe la gât şi la mâneci. Mâinile ei, împreunate în poală, aveau degete lungi şi palide, cu încheieturi umflate şi unghii tari şi galbene. Vârsta îi deformase atât de tare trăsăturile încât semăna cu un bărbat, cu ochi strânşi şi ageri şi obrajii căzuţi. Buzele, crăpate şi palide, aproape că îi dispăruseră, iar sprâncenele îi lipseau complet. Cu toate acestea, părea aprigă.

„Încuie!", a ordonat ea. Ţipa, deşi stăteam numai la câţiva metri de ea. „Trage lanţul şi apasă tare pe butonul ăla de pe clanţă! Ăsta e primul lucru pe care o să-l faci când intri, ai înţeles?".

Am încuiat uşa cum mi s-a indicat şi am examinat casa. Lângă banca pe care stătea femeia era o măsuţă rotundă, cu picioarele complet ascunse – ca şi ale femeii – de o fustă de dantelă. Pe măsuţă erau o lampă, un radiou cu tranzistori, un portmoneu din piele cu o închizătoare de argint şi un telefon.

[1] Marcă de apă de gură antiseptică.

Un baston gros din lemn acoperit cu un strat de praf era sprijinit într-o parte a camerei. La dreapta mea era un salon cu rafturi de cărţi aliniate pe pereţi, plin cu mobilă şubredă cu picioare în formă de gheară. Într-un colţ al salonului, am văzut un pian întors cu susul în jos şi plin cu teancuri de hârtii. Băncuţa de la pian lipsea; părea să fie cea pe care stătea femeia. Undeva în casă, o pendulă a bătut de şapte ori.

„Eşti punctual!", a proclamat femeia. „Sper să fie aşa şi cu chiria!".

„Am o scrisoare, doamnă." În buzunarul sacoului aveam o scrisoare care confirma faptul că eram angajat la MIT şi pe care o adusesem cu mine ca să dovedesc că eram într-adevăr de la Tech.

S-a uitat lung la scrisoare şi apoi mi-a dat-o înapoi cu grijă, ţinând-o cu degetele ca şi cum ar fi fost o farfurie plină cu mâncare, şi nu o bucată de hârtie. Nu purta ochelari şi mă întrebam dacă citise ceva din ea. „Celălalt băiat întârzia întotdeauna! Încă-mi mai datorează opt dolari! Băieţii de la Harvard nu mai sunt ce erau! Numai Harvard şi Tech în casa asta! Cum e la Tech, băiete?".

„E foarte bine!"

„Ai verificat încuietoarea?".

„Da, doamnă."

A lovit cu palma locul de pe băncuţă, de lângă ea, şi mi-a spus să stau jos. O clipă, a rămas tăcută. Apoi a intonat, ca şi cum numai ea ar fi posedat această cunoaştere:

„E un steag american pe Lună!"

„Da, doamnă."

Până atunci nu mă gândisem prea mult la racheta de pe Lună. Scriau ziarele, desigur, articol după articol. Astronauţii aterizaseră pe malurile Mării Liniştii, citisem, călătorind mai departe decât oricine altcineva în istoria civilizaţiei. Vreme de câteva ore, au explorat suprafaţa Lunii. Au adunat pietre în buzunare, au descris împrejurimile (o pustietate magnifică, spunea astronautul), au vorbit la telefon cu preşedintele şi au înfipt un steag în solul lunar. Călătoria a fost aclamată ca fiind cea mai extraordinară realizare a omului. Văzusem fotografii mari cât toată pagina în *The Globe*, cu astronauţii în costumele lor umflate, şi am citit despre ce

făceau diverse persoane din Boston exact în momentul în care astronauții au aterizat, într-o după-amiază de duminică. Un bărbat a spus că era la cârma unei bărci cu un radio portabil la ureche; o femeie cocea la cuptor chifle pentru nepoți.

Femeia a zbierat: „Un steag pe lună, băiete! Am auzit la radio! Nu e nemaipomenit?".

„Da, doamnă."

Dar ea nu era satisfăcută de răspunsul meu. Îmi ordonă: „Spune «nemaipomenit»!"

Am fost și uluit, și cumva jignit de cererea ei. Îmi amintea de felul în care am fost învățat tabla înmulțirii când eram copil, repetând după învățător, stând cu picioarele încrucișate, fără pantofi și fără creioane, pe podeaua școlii mele cu o singură cameră de la Tollygunge. Îmi amintea de asemenea de nuntă, când repetasem după preot versuri interminabile în sanscrită, versuri pe care aproape că nu le înțelegeam și care m-au unit cu nevastă-mea. Nu am spus nimic.

„Spune «nemaipomenit»!", a zbierat din nou femeia.

„Splendid", am îngăimat eu. A trebuit să repet cuvântul a doua oară din toți plămânii, ca să-l audă. Vorbesc încet de felul meu și ezitam mai ales să ridic vocea în fața unei femei în vârstă pe care o cunoscusem numai de câteva minute, însă ea nu a părut deranjată în vreun fel. Dacă a produs un efect, răspunsul meu se pare că a satisfăcut-o, pentru că următorul ei ordin a fost:

„Du-te să vezi camera!".

M-am ridicat de pe băncuță și am urcat scara îngustă, acoperită cu covor. Erau cinci uși, câte două de o parte și de alta a unui hol la fel de îngust, și una pe latura opusă scării. În cameră erau un pat dublu sub un tavan în pantă, un covoraș oval maroniu, o chiuvetă cu o țeavă la vedere și un corp cu sertare. Una dintre uși, vopsită în alb, dădea într-o cămară, alta într-o baie cu toaletă și cadă. Pereții erau acoperiți cu tapet gri cu dungi de culoarea fildeșului. Fereastra era deschisă; perdele de plasă fluturau în vânt. Le-am ridicat și am scrutat priveliștea: o curte din spate mică, cu câțiva pomi fructiferi și o frânghie de rufe goală. Eram satisfăcut. De la capătul de jos al scărilor am auzit-o pe femeie întrebând: „Te-ai hotărât?".

Când m-am întors în holul de la intrare și i-am spus, și-a luat portmoneul de piele de pe masă, a desfăcut închizătoarea, a pescuit ceva cu degetele și a scos o cheie pe un inel subțire de sârmă. M-a informat că era o bucătărie în spatele casei, la care se ajungea din salon. Puteam să folosesc aragazul câtă vreme îl lăsam așa cum îl găsisem. Mi se ofereau cearșafuri și prosoape, dar spălatul era grija mea. Chiria trebuia plătită vinerea dimineața, iar banii trebuiau puși pe polița de deasupra pianului. „Și fără musafire!".

„Sunt căsătorit, doamnă." Era prima dată când îi anunțam cuiva acest fapt.

Dar ea nu a auzit. „Fără musafire!", a insistat ea. S-a prezentat ca fiind doamna Croft.

Numele soției mele era Mala. Căsătoria fusese aranjată de fratele meu mai mare și de soția lui. Nu am privit propunerea nici cu aversiune, nici cu entuziasm. Era o obligație la care mi se cerea să mă conformez, cum li se cerea tuturor. Era fiica unui profesor din Belaghata. Mi s-a spus că știe să gătească, să croșeteze, să brodeze, să deseneze peisaje și să recite poezii de Tagore, dar că aceste talente nu compensau faptul că nu avea un ten alb, așa că mulți bărbați o refuzaseră în față. Avea douăzeci și șapte de ani, o vârstă la care părinții începuseră să se teamă că nu se va mai mărita niciodată, așa că erau de acord să-și trimită singurul copil în cealaltă parte a lumii ca să o salveze de condiția de fată bătrână.

Timp de cinci zile am împărțit același pat. În fiecare din acele nopți, după ce s-a dat cu cremă de față și și-a împletit codițe, pe care le lega la capăt cu o sfoară de bumbac negru, s-a întors cu spatele la mine și a plâns; îi era dor de părinți. Deși urma să plec din țară în cinci zile, obiceiul spunea că acum ea era parte din familia mea și în următoarele șase săptămâni trebuia să locuiască împreună cu fratele meu și cu soția lui, să gătească, să facă curățenie, să servească ceai și dulciuri invitaților. Nu am făcut nimic ca s-o consolez. Am stat întins pe partea mea din pat, citindu-mi ghidul la lumina lanternei și gândindu-mă la călătorie. Din când în când, m-am gândit la cămăruța de pe partea cealaltă a peretelui, care fusese a mamei mele. Acum, camera era practic goală;

patul de lemn pe care dormea ea era plin cu grămezi de geamantane şi aşternuturi vechi. Cu aproape şase ani în urmă, înainte să plec la Londra, o văzusem cum murea în patul acela, o găsisem jucându-se cu propriile ei excremente în ultimele ei zile. Înainte să o incinerăm, îi curăţasem unghiile cu o agrafă de păr, iar apoi, pentru că fratele meu nu putea suporta, îmi asumasem rolul de frate mai mare şi atinsesem flacăra templului ei, ca să-i dau drumul sufletului care era în chinuri să se ducă spre paradis.

În dimineaţa următoare m-am mutat în camera din casa doamnei Croft. Când am descuiat uşa, am văzut că stătea pe băncuţa de la pian, pe aceeaşi parte ca în seara precedentă. Purta aceeaşi fustă neagră, aceeaşi cămaşă albă apretată şi avea mâinile împreunate la fel în poală. Arăta atât de neschimbată încât mă întrebam dacă nu cumva şi-a petrecut toată noaptea pe băncuţă. Mi-am dus valiza sus, mi-am umplut plosca cu apă clocotită în bucătărie şi am plecat la serviciu. În seara aceea, când m-am întors acasă de la universitate, era încă acolo.

„Stai jos, băiete!“. A lovit cu palma locul de lângă ea.

M-am cocoţat lângă ea pe băncuţă. Aveam o pungă de cumpărături la mine – tot lapte, tot fulgi de porumb şi tot banane, pentru că inspecţia pe care o făcusem în bucătărie mai devreme nu scosese la iveală oale, cratiţe sau ustensile de bucătărie în plus. Erau doar două cratiţe în frigider, ambele conţinând un soi de bulion portocaliu, şi un ceainic de cupru pe aragaz.

„Bună seara, doamnă!“.

M-a întrebat dacă am verificat încuietoarea. I-am spus că da.

Timp de un minut, a rămas tăcută. Apoi a declarat dintr-o dată, cu acelaşi amestec, în proporţii egale, de neîncredere şi încântare ca şi în seara trecută: „E un steag american pe Lună, băiete!“.

„Da, doamnă.“

„Un steag pe Lună! Nu e nemaipomenit?“.

Am dat din cap, îngrozit de ceea ce ştiam că avea să urmeze. „Da, doamnă.“

„Spune «nemaipomenit»!“.

De data asta m-am oprit, uitându-mă în ambele părţi ca nu cumva să fie cineva care să mă audă, deşi ştiam foarte bine că nu era nimeni în casă. M-am simţit ca un idiot. Dar ceea ce mi se cerea nu era cine ştie ce. „Nemaipomenit!“, am răcnit.

În câteva zile, a devenit o rutină. Dimineaţa când plecam la bibliotecă, doamna Croft fie se ascundea în camera ei, de partea cealaltă a scării, fie stătea pe băncuţă, uitând de prezenţa mea, ascultând ştirile sau muzică clasică la radio. Dar în fiecare seară, când mă întorceam, se întâmpla acelaşi lucru: lovea cu palma băncuţa, îmi ordona să stau jos, declara că e un steag pe Lună şi declara că era nemaipomenit. Şi eu spuneam că e nemaipomenit şi apoi stăteam în tăcere. Oricât de ciudată era şi oricât mi se părea mie de lungă, întâlnirea de seară nu dura mai mult de zece minute; o lua inevitabil somnul, capul îi cădea deodată în piept, lăsându-mi libertatea de a mă retrage în camera mea. Atunci, deja, nu mai era, desigur, nici un steag pe Lună. Astronauţii, cum citisem eu în ziar, îl luaseră înainte să se întoarcă înapoi pe Pământ. Dar n-am îndrăznit să i-o spun.

Vineri dimineaţă, când trebuia să plătesc chiria pentru prima săptămână, m-am dus la pianul din salon ca să pun banii pe poliţă. Clapele pianului erau tocite şi decolorate. Când am apăsat pe una din ele, nu a ieşit nici un sunet. Pusesem opt dolari într-un plic şi scrisesem pe el numele doamnei Croft. Nu aveam obiceiul să las bani la întâmplare, fără nici o specificaţie. Din locul în care stăteam, îi vedeam fusta în formă de cort. Stătea pe băncuţă, ascultând radioul. Părea inutil s-o fac să se ridice şi să vină până la pian. Niciodată n-o văzusem plimbându-se prin casă şi am presupus, judecând după bastonul care era mereu proptit de măsuţa rotundă de lângă ea, că îi era greu să meargă. Când m-am apropiat de băncuţă, s-a uitat la mine şi a întrebat:

„Ce problemă ai?“.

„Chiria, doamnă.“

„Pe poliţa de deasupra pianului!“.

„O am aici.“ I-am întins plicul, dar degetele ei împreunate în poală nu s-au mişcat din loc. M-am aplecat uşor şi am coborât plicul, care stătea acum chiar deasupra mâinilor ei. După un moment, a acceptat şi a dat din cap.

În seara aceea, când am ajuns acasă, nu a mai lovit băncuţa, dar din obişnuinţă m-am aşezat lângă ea ca de obicei. M-a întrebat dacă am verificat încuietoarea, dar n-a spus nimic despre steagul de pe Lună. În schimb, a spus:

„A fost foarte drăguţ din partea ta!“.

„Poftim?“.

„Foarte drăguţ din partea ta!“.

Încă mai ţinea plicul în mână.

Duminică a bătut cineva la uşă. O femeie în vârstă s-a prezentat: era Helen, fiica doamnei Croft. A intrat în cameră şi s-a uitat la fiecare perete ca şi cum ar fi vrut să vadă dacă s-a schimbat ceva, a aruncat o privire la cămăşile care atârnau în dulap, la cravatele aşezate pe clanţă, la castronul murdar şi la lingura din chiuvetă. Era scundă şi avea talia groasă, părul cărunt tuns şi ruj de un roz strălucitor. Purta o rochie de vară fără mâneci, un colier de mărgele albe de plastic şi ochelari cu lanţ care i se bălăngăneau ca un leagăn sub bărbie. Pe spatele picioarelor, venele de un albastru închis formau linii ca pe o hartă, iar partea de sus a braţelor era moale ca o vânătă coaptă. Mi-a spus că locuia la Arlington, un orăşel care era un pic mai departe, pe Massachusetts Avenue. „Vin o dată pe săptămână să-i aduc mamei de mâncare. Te-a dat afară deja?“.

„Stau foarte bine, doamnă.“

„Unii băieţi pleacă de aici urlând. Dar cred că pe tine te place. Eşti primul chiriaş pe care l-a numit «domn».“

„Nu-mi vine să cred, doamnă.“

M-a privit, observând că stăteam în picioarele goale (încă mă mai simţeam ciudat la gândul de a putea purta pantofi în casă şi mi-i scoteam când intram la mine în cameră). „Eşti nou-venit la Boston?“.

„Nou-venit în America, doamnă.“

„De unde?“. Şi-a ridicat sprâncenele.

„Sunt din Calcutta, în India.“

„Chiar aşa? Am avut un băiat din Brazilia, cam în urmă cu un an. Cambridge o să ţi se pară un oraş foarte cosmopolit.“

Am dat din cap şi am început să mă întreb cât va mai dura conversaţia. Dar în acel moment am auzit ridicându-se pe scări vocea înfiorătoare a doamnei Croft. Când am ieşit în hol, am auzit-o strigând:

„Trebuie să vii jos imediat!“.

„Ce s-a-ntâmplat?“, a strigat la rândul ei Helen.

„Imediat!“.

Mi-am pus pantofii dintr-o mişcare. Helen a suspinat.

Am coborât scara. Era prea strâmtă ca să încăpem amândoi, unul lângă altul, aşa că am urmat-o pe Helen, care nu părea să se grăbească şi s-a plâns chiar, la un moment dat, că o doare un genunchi.

„Ai umblat fără baston“, a strigat Helen.

„Ştii că nu trebuie să umbli fără baston.“ S-a oprit, punându-şi mâna pe balustradă, şi a întors privirea spre mine. „Alunecă uneori.“

Pentru prima dată doamna Croft părea vulnerabilă. Mi-am imaginat-o pe podea, în faţa băncuţei, căzută lată pe spate, uitându-se lung la tavan, cu picioarele îndreptate în direcţii diferite. Dar când am ajuns la capătul de jos al scării, stătea la locul ei ca de obicei, cu mâinile împreunate în poală. Avea două pungi de cumpărături la picioare. Când ne-am prezentat în faţa ei, nu a lovit băncuţa cu palma şi nici nu ne-a invitat să ne aşezăm. Ne-a privit lung.

„Ce e, mamă?“.

„E indecent!“.

„Ce e indecent?“.

„E indecent ca o doamnă şi un domn care nu sunt căsătoriţi să aibă o conversaţie privată fără un însoţitor!“.

Helen a spus că avea şaizeci şi doi de ani, că era destul de bătrână încât să-mi poată fi mamă, dar doamna Croft a insistat ca Helen să vorbească cu mine jos, în salon. A adăugat că era de asemenea indecent ca o doamnă de condiţia ei să-şi spună vârsta şi să poarte o rochie care-i ajungea atât de sus deasupra gleznei.

„Poate nu ştii, mamă, suntem în 1969. Ce ai face dacă ai ieşi un pic din casă şi ai vedea o fată în minijupă?“.

Doamna Croft a pufăit. „Aş avea grijă să fie arestată."
Helen a clătinat din cap şi luă una dintre pungile de cumpărături. Eu am luat-o pe cealaltă şi am urmat-o prin salon, spre bucătărie. Pungile erau pline de conserve cu supă, pe care Helen le-a deschis una câte una cu câteva mişcări ale deschizătorului de conserve. A aruncat supa veche din cratițe la chiuvetă, a clătit cratițele la robinet, le-a umplut cu supă din cutiile nou desfăcute şi le-a pus înapoi în frigider. „În urmă cu câțiva ani încă mai putea să deschidă singură conservele", a spus Helen. „Urăşte ideea că eu fac treaba asta în locul ei, acum. Dar pianul i-a distrus mâinile." Şi-a pus ochelarii, s-a uitat prin dulapuri şi a dat cu ochii de pliculețele mele cu ceai. „Bem o cană de ceai?".
Am umplut ceainicul de pe aragaz. „Mă scuzați, doamnă. Pianul?".
„Dădea lecții. Patruzeci de ani a dat lecții. Aşa ne-a crescut, după ce a murit tata." Helen îşi puse mâinile pe coapse, uitându-se lung la frigiderul deschis. A întins mâna până în fundul unui raft, a scos o bucată de unt împachetată, s-a încruntat şi a aruncat-o la gunoi. „Asta ar trebui să-i ajungă", a spus ea şi a pus cutiile de supă nedeschise în dulap. M-am aşezat la masă şi m-am uitat cum Helen a spălat vasele murdare, a legat la gură punga cu gunoi, a udat planta-păianjen de deasupra chiuvetei şi a turnat apă clocotită în două căni. Mi-a întins una dintre ele fără lapte, cu ața pliculețului de ceai atârnând într-o parte, şi s-a aşezat la masă.
„Mă scuzați, doamnă, dar e de ajuns?".
Helen a luat o înghițitură de ceai. Rujul i-a lăsat o pată zâmbitoare şi roz pe marginea dinăuntru a cănii. „Ce să fie de ajuns?".
„Supa din cratițe. E suficientă pentru doamna Croft?".
„Nu mănâncă nimic altceva. N-a mai mâncat mâncare solidă după ce a împlinit o sută de ani. Asta a fost, să vedem, în urmă cu trei ani."
Am rămas mut de uimire. Îmi imaginasem că doamna Croft avea optzeci şi ceva de ani, poate nouăzeci. Nu cunoscusem niciodată o persoană care să fi trăit mai mult de un secol. Că această persoană era o văduvă care trăia singură mă uimea şi mai tare. Văduvia o făcuse pe mama mea să-şi piardă mințile. Tatăl meu, care lucrase ca funcționar la Oficiul Poştal General din Calcutta, murise de encefalită când eu aveam şaisprezece ani. Mama refuzase să se adapteze la viața fără el; în schimb, se afundase din ce în ce mai mult într-o lume întunecată din care nici eu, nici fratele meu, nici rudele îngrijorate, nici clinicile psihiatrice de pe Rashbihari Avenue nu o putuserăm scoate. Ceea ce mă durea cel mai mult era să văd că îşi pierduse într-o asemenea măsură controlul, să o aud râgâind după mese sau eliminând gaze de fața cu oamenii, fără cea mai mică urmă de jenă. După moartea tatălui meu, fratele meu a abandonat şcoala şi – ca să întrețină gospodăria – a început să lucreze la fabrica de iută pe care avea să ajungă mai târziu să o conducă. Aşa că era datoria mea să stau la picioarele mamei şi să învăț pentru examene, în timp ce ea îşi număra o dată şi încă o dată brățările de la mână, ca şi cum ar fi fost biluțele unui abac. Am încercat să o supraveghem. O dată se aventurase pe jumătate goală până la depoul de tramvaie până am prins de veste şi am adus-o înapoi acasă.
„Nu m-ar deranja să-i încălzesc supa doamnei Croft, seara", m-am oferit eu, scoțând pliculețul din cană şi storcându-l de lichid. „N-ar fi nici o problemă."
Helen s-a uitat la ceas, s-a ridicat şi şi-a turnat ceaiul care îi mai rămăsese în chiuvetă. „Eu n-aş face-o, dacă aş fi în locul tău. Asta ar omorî-o."

În seara aceea, după ce Helen a plecat înapoi la Arlington şi eu am rămas din nou singur cu doamna Croft, am început să-mi fac griji. Acum că ştiam cât era de bătrână, îmi făceam griji că putea să i se întâmple ceva în mijlocul nopții, sau când eram plecat, în timpul zilei. Pe cât de viguroasă îi era vocea şi pe cât de imperioasă părea, ştiam că chiar şi o zgârietură sau o tuse ar putea să omoare o persoană atât de în vârstă; fiecare zi pe care o trăia – ştiam asta – era un miracol. Deşi Helen păruse destul de prietenoasă, o mică parte din mine îşi făcea griji că m-ar fi putut acuza de neglijență, dacă ceva s-ar fi întâmplat. Helen nu părea îngrijorată. Venea şi pleca, aducându-i supă doamnei Croft, în fiecare duminică.
În felul acesta au trecut cele şase săptămâni din vara aceea. Veneam acasă în fiecare seară, după programul de la

bibliotecă, şi petreceam câteva minute pe băncuţa de la pian, cu doamna Croft. Îi ţineam puţină companie, şi o asiguram că am verificat încuietoarea, şi îi spuneam că steagul de pe Lună era nemaipomenit. În unele seri stăteam lângă ea mult după ce o lua somnul, încă uimit de câţi ani petrecuse pe acest pământ. Uneori încercam să-mi imaginez lumea în care se născuse, în 1866 – lume, îmi imaginam eu, plină de femei în fuste lungi şi negre şi de conversaţii caste în salon. Acum, când mă uitam la mâinile ei cu încheieturile degetelor umflate, îndoite în poală, mi le imaginam netezi şi subţiri, lovind clapele pianului. Uneori coboram înainte să mă duc la culcare, ca să mă asigur că stătea dreaptă pe băncuţă sau că era în siguranţă, în dormitor. Vinerea mă asiguram că îi lăsam plicul cu chiria în mână. Nu puteam să fac nimic pentru ea, în afară de aceste gesturi simple. Nu eram fiul ei şi, în afară de acei opt dolari, nu îi datoram nimic.

La sfârşitul lui august, paşaportul Malei şi cartea ei verde erau gata. Am primit o telegramă cu datele zborului; în casa fratelui meu din Calcutta nu era telefon. Cam în aceeaşi perioadă, am primit o scrisoare de la ea, pe care o scrisese la numai câteva zile după ce ne luaserăm rămas bun. Nu exista nici o formulă introductivă; să mi se adreseze pe nume ar fi presupus o intimitate pe care încă nu o descoperiserăm. Cuprindea numai câteva rânduri. „Am scris în engleză ca să mă pregătesc de călătorie. Sunt aici, foarte singură. Este foarte frig acolo? Este zăpadă? A ta, Mala."

N-am fost mişcat de cuvintele ei. Petrecuserăm numai câteva zile unul în compania celuilalt. Şi totuşi eram uniţi; şase săptămâni purtase o brăţară de fier la încheietură şi se dăduse cu *vermilion* pe cărarea din păr, ca să arate lumii că era mireasă. În acele şase săptămâni am privit venirea ei aşa cum aş fi privit venirea lunii următoare sau a anotimpului următor – ceva inevitabil, dar, în acelaşi timp, lipsit de semnificaţie. O cunoşteam atât de puţin încât, dacă detalii ale feţei ei îmi veneau în minte uneori, întregul nu îl puteam, totuşi, reface din amintire.

La câteva zile după ce am primit scrisoarea, pe când mă duceam la serviciu dimineaţa, am văzut, pe cealaltă parte a

Massachusetts Avenue, o femeie din India care purta un sari cu capătul liber aproape atârnând pe jos, împingând un cărucior cu un copil. O femeie din America cu un câine mic şi negru într-o lesă mergea pe lângă ea. Dintr-o dată, câinele a început să latre. De pe cealaltă parte a străzii am văzut cum femeia din India, şocată, s-a oprit din drum, moment în care câinele a sărit şi i-a prins capătul sariului între dinţi. Femeia din America şi-a certat câinele, a părut că cere scuze şi a pornit repede mai departe, lăsând-o pe femeia din India să-şi aranjeze sariul în mijlocul străzii şi să-şi potolească bebeluşul care plângea. Nu m-a văzut stând acolo şi, până la urmă, şi-a continuat drumul. Un asemenea accident – mi-am dat eu seama în dimineaţa aceea – avea să ajungă curând să mă privească şi pe mine. Era de datoria mea să am grijă de Mala, să o întâmpin şi să o protejez. Va trebui să-i cumpăr prima pereche de cizme de zăpadă din viaţa ei, prima ei haină de iarnă. Va trebui să-i spun ce străzi să evite, pe ce drumuri se circulă, să-i spun să-şi poarte sariul aşa încât să nu-i atârne capătul liber pe jos. Cei opt kilometri care o despărţeau atunci de părinţii ei – mi-am amintit cu o oarecare iritare – o făcuseră să plângă.

Spre deosebire de Mala, eu eram deja obişnuit cu toate astea: eram obişnuit cu fulgii de porumb cu lapte, obişnuit cu vizitele lui Helen, obişnuit să stau pe băncuţă cu doamna Croft. Singurul lucru cu care nu eram obişnuit era Mala. Cu toate acestea, am făcut ceea ce trebuia să fac. M-am dus la biroul de cazări de la MIT şi am găsit un apartament mobilat la câteva străzi distanţă, cu un pat dublu şi bucătărie şi baie proprii, la patruzeci de dolari pe săptămână. Într-o ultimă zi de vineri, i-am dat doamnei Croft opt bancnote de un dolar într-un plic, am coborât cu valiza şi am informat-o că urma să mă mut. A pus cheia la loc în portmoneu. Ultimul lucru pe care mi-a cerut să-l fac a fost să-i dau bastonul proptit de masă, ca să poată merge până la uşă şi s-o încuie după mine. „Atunci, la revedere", a spus ea şi s-a retras înapoi în casă. Nu m-am aşteptat la nici o manifestare de emoţie, dar tot am fost dezamăgit. Nu eram decât un chiriaş, un om care îi plătea câţiva bani, venea şi pleca din casa ei timp de şase săptămâni. În comparaţie cu un secol, asta nu era nimic.

La aeroport am recunoscut-o pe Mala imediat. Capătul liber al sariului ei nu atârna pe jos, ci era petrecut, în semn de modestie a miresei, pe deasupra capului, tot aşa cum îl purtase şi mama până în ziua în care tata a murit. Pe braţele ei subţiri şi arămii se îngrămădeau brăţări de aur, un cerculeţ roşu era pictat pe frunte, iar marginile picioarelor îi erau vopsite cu un pigment decorativ roşu. Nu am îmbrăţişat-o, nici nu am sărutat-o, nici nu am luat-o de mână. În schimb, am întrebat-o, vorbind în bengali pentru prima dată de când eram în America, dacă îi era foame.

A ezitat, apoi a dat din cap în semn că da.

I-am spus că pregătisem nişte curry cu ouă acasă. „Ce ţi-au dat să mănânci în avion?".

„N-am mâncat."

„N-ai mâncat deloc, de la Calcutta până aici?".

„Pe meniu scria supă din coadă de bou[1]."

„Dar cu siguranţă că mai erau şi alte lucruri."

„Gândul că aş putea mânca o coadă de bou m-a făcut să-mi pierd apetitul."

Când am ajuns acasă, Mala a deschis una dintre valize şi mi-a făcut cadou două pulovere, ambele făcute din lână de un albastru intens, pe care le împletise cât timp nu fuseserăm împreună, unul cu gât în formă de „V", celălalt acoperit de linii groase, în relief. Le-am probat, ambele îmi erau strâmte la mâneci. Îmi adusese, de asemenea, două pijamale cu şiret noi, o scrisoare de la fratele meu şi un pachet de ceai Darjeeling vărsat. Nu aveam nici un cadou pentru ea, în afară de curry-ul cu ouă. Ne-am aşezat la o masă goală, fiecare uitându-ne în farfuria lui. Am mâncat cu mâinile, alt lucru pe care încă nu-l mai făcusem în America.

„Casa e frumoasă", a spus ea. „Şi curry-ul cu ouă e bun." Cu mâna stângă îşi ţine capătul sariului la piept, ca să nu îi cadă de pe cap.

„Nu ştiu prea multe reţete."

[1] Specialitate rară, tipică bucătăriei germane şi central europene, conţinând chiar ingredientul care îi dă numele. Este destul de puţin plauzibil ca un meniu servit de companiile aeriene să includă aşa ceva.

A dat din cap, curăţând coaja de pe fiecare din cartofii din farfurie înainte de a-i mânca. La un moment dat, sariul i-a alunecat pe umeri. Şi l-a aşezat la loc dintr-o mişcare.

„Nu-i nevoie să-ţi acoperi capul", am spus. „Nu mă deranjează. Nu contează aici."

Şi l-a ţinut acoperit oricum.

Aşteptam să mă obişnuiesc cu ea, cu prezenţa ei alături de mine, la masa mea şi în patul meu, dar la o săptămână după aceea, încă mai eram străini. Încă nu eram obişnuit să ajung acasă şi să găsesc apartamentul plin de mirosul de orez fiert şi să descopăr că chiuveta de la baie era întotdeauna ştearsă, că periuţele stăteau una lângă alta şi că un săpun Pears din India stătea în săpunieră. Nu eram obişnuit cu parfumul de ulei de cocos cu care se dădea pe cap la fiecare două nopţi sau cu sunetul delicat pe care îl făceau brăţările ei când mergea prin casă. Dimineaţa se trezea înaintea mea. În prima dimineaţă, când am intrat în bucătărie, încălzise resturile de la masa de seară şi aşezase pe masă o farfurioasă cu o lingură de sare pe margine, imaginându-şi că mâncam orez dimineaţa, cum făceau cei mai mulţi bărbaţi din Bengal. I-am spus că merge şi cu cereale, iar a doua zi, când am intrat în bucătărie, îmi pusese deja fulgii de porumb în castron. Într-o dimineaţă a mers cu mine pe jos, de-a lungul Massachusetts Avenue, până la MIT, unde am luat-o într-un mic tur al campusului. Pe drum, ne-am oprit la un magazin de articole casnice şi am făcut o copie a cheii, ca să poată intra singură în apartament. În dimineaţa următoare, înainte să plec la serviciu, mi-a cerut câţiva dolari. M-am despărţit de bani cu ezitare, dar ştiam că şi acesta era, acum, un lucru normal. Când am venit de la serviciu, erau un aparat de curăţat cartofi în sertarul din bucătărie, o faţă de masă pe masă şi curry de pui făcut cu usturoi şi ghimbir proaspăt pe aragaz. Nu aveam televizor pe vremea aceea. După cină, citeam ziarul, pe când Mala stătea la masa din bucătărie, lucrând la un pardesiu tricotat pentru ea, cu restul din lâna albastru intens, sau scria scrisori acasă.

La sfârşitul primei săptămâni, vinerea, i-am propus să ieşim. Mala şi-a lăsat lucrul jos şi s-a dus în baie. Când a reapărut, am regretat că-i făcusem propunerea; îşi pusese un sari

de mătase curat şi alte brăţări şi îşi prinsese părul cu o frumoasă cărare chiar în creştetul capului. Era gătită ca şi cum s-ar fi dus la o petrecere sau cel puţin la cinema, dar eu nu aveam o asemenea destinaţie în minte. Aerul serii era înmiresmat. Am traversat câteva străzi, mergând pe Massachusetts Avenue, uitându-ne în vitrinele restaurantelor şi ale magazinelor. Apoi, fără să mă gândesc, am condus-o pe o stradă liniştită pe unde mă plimbasem singur de atâtea ori.

„Aici am locuit înainte să vii tu", am spus, oprindu-mă la gardul cu lanţuri al doamnei Croft.

„Într-o casă aşa de mare?".

„Eu aveam o cameră mică la etaj. În spatele casei."

„Cine mai locuieşte aici?".

„O femeie foarte bătrână."

„Cu familia?".

„Singură."

„Dar cine are grijă de ea?".

Am deschis poarta. „În cea mai mare parte a timpului, ea singură."

Mă întrebam dacă doamna Croft mă va recunoaşte; mă întrebam dacă avea un nou chiriaş care să stea cu ea seara, pe băncuţă. Când am apăsat pe butonul de la sonerie, mă aşteptam să dureze tot atât de mult ca în ziua primei noastre întâlniri, când nu aveam cheie. Dar de data asta, uşa a fost deschisă aproape instantaneu de Helen. Doamna Croft nu stătea pe băncuţă. Băncuţa dispăruse.

„Ei, bună ziua!", a spus Helen, zâmbind cu buzele ei de un roz aprins către Mala. „Mama e în salon. O să staţi ceva timp în vizită?".

„Cum doriţi, doamnă."

„Atunci cred că dau o fugă până la magazin, dacă nu vă supăraţi. A avut un mic accident. Nu puteam s-o lăsăm singură în perioada asta, nici chiar un minut."

Am încuiat uşa după Helen şi am intrat în salon. Doamna Croft stătea întinsă pe spate, cu capul pe o pernă de culoarea piersicii şi cu o plapumă subţire şi albă întinsă peste trup. Mâinile îi erau îndoite pe piept. Când m-a văzut, a arătat spre canapea şi mi-a spus să mă aşez. Mi-am ocupat locul aşa cum

mi s-a indicat, dar Mala a făcut câţiva paşi până la pian şi s-a aşezat pe băncuţă, care acum era plasată la locul ei.

„Mi-am rupt şoldul!", a anunţat doamna Croft, ca şi cum n-ar fi trecut timp de atunci.

„Vai, doamnă!".

„Am căzut de pe băncuţă!".

„Era în plină noapte! Ştii ce-am făcut, băiete?".

Am clătinat din cap.

„Am chemat poliţia!".

S-a holbat la tavan şi a rânjit netulburată, arătându-şi un şir bogat de dinţi lungi şi cenuşii. Nici unul nu lipsea.

„Ce zici de asta, băiete?".

Oricât de uimit eram, tot am ştiut ce trebuia să spun. Fără nici o ezitare, am strigat: „Nemaipomenit!".

Mala a râs atunci. Vocea ei era plină de blândeţe, ochii îi străluceau de veselie. Nu o mai auzisem râzând până atunci şi era un râs destul de sonor încât şi doamna Croft în auzise. S-a întors către Mala şi s-a zgâit la ea.

„Cine e asta, băiete?"

„E soţia mea, doamnă."

Doamna Croft şi-a lipit capul de perne, într-o parte, ca să vadă mai bine. „Ştii să cânţi la pian?".

„Nu, doamnă", a răspuns Mala.

„Atunci ridică-te de acolo!".

Mala s-a ridicat în picioare, aranjându-şi capătul sariului deasupra capului şi ţinându-l la piept şi, pentru prima dată de la sosirea ei, am simţit simpatie pentru ea. Mi-am amintit de primele mele zile la Londra, când am învăţat să iau metroul până la Russell Square, când am călătorit prima dată cu scara rulantă, când eram incapabil să înţeleg că, atunci când omul striga „miletul", voia să spună „biletul", când am fost incapabil – un an întreg – să descifrez spusele conductorului, care zicea „atenţie la spaţiul de la peron", atunci când trenul ajungea în staţii. Ca şi mine, Mala plecase departe de casă, fără să ştie unde se ducea sau ce va găsi acolo, având drept unic motiv faptul că era soţia mea. Oricât de ciudat ar fi părut, ştiam în sufletul meu că, într-o zi, moartea ei mă va tulbura, şi – încă şi mai ciudat – că a mea o va tulbura pe ea. Voiam cumva să-i explic toate astea doamnei Croft, care o

scruta pe Mala din cap până-n picioare cu ceea ce părea a fi un dezgust plictisit. Mă întrebam dacă doamna Croft mai văzuse vreodată o femeie îmbrăcată în sari, cu un punct desenat pe frunte şi cu brăţări îngrămădite la încheieturi. Mă întrebam ce nu-i va plăcea. Mă întrebam dacă vedea vopseaua roşie, de culoare încă vie, de pe picioarele Malei, aproape ascunse de poalele sariului. Într-un târziu, doamna Croft a declarat, cu amestecul ei de neîncredere şi încântare, în proporţii egale, pe care îl cunoşteam:

„E o doamnă perfectă!".

Acum era rândul meu să râd. Am făcut-o în surdină şi doamna Croft nu m-a auzit. Dar Mala m-a auzit şi, pentru prima dată, ne-am uitat unul la altul şi am zâmbit.

Îmi place să mă gândesc la acel moment din salonul doamnei Croft ca la momentul în care distanţa dintre mine şi Mala a început să se micşoreze. Deşi nu eram încă îndrăgostiţi complet unul de celălalt, îmi place să mă gândesc la lunile care au urmat ca la un soi de lună de miere. Am explorat împreună oraşul şi am cunoscut alţi bengalezi, iar cu unii dintre ei suntem prieteni şi astăzi. Am descoperit că un bărbat pe nume Bill vindea peşte proaspăt pe Prospect Street şi că la un magazin din Harvard Square, numit Cardullo, se găseau foi de dafin şi cuişoare. Seara mergeam la râul Charles să vedem bărcile cum plutesc pe apă şi mâncam îngheţată la cornet în Harvard Yard. Am cumpărat un aparat de fotografiat Instamatic cu care să înregistrăm instantanee din viaţa noastră şi i-am făcut fotografii în timp ce poza în faţa clădirii Prudential, ca să le trimită părinţilor. Noaptea ne sărutam, timizi la început, dar repede îndrăzneţi şi am descoperit plăcere şi mângâiere unul în braţele celuilalt. I-am povestit despre călătoria mea cu *SS Roma*, şi despre Finsbury Park şi YMCA, şi despre serile pe băncuţă, cu doamna Croft. Când i-am spus despre mama mea, a plâns. Mala a fost cea care m-a consolat când, citind într-o seară *The Globe*, am dat peste ferparul doamnei Croft. Nu mă mai gândisem la ea de mai multe luni – atunci, acele şase săptămâni de vară erau deja un interludiu îndepărtat din trecutul meu –, dar când am aflat că murise am fost şocat, atât de tare încât, când Mala a

ridicat privirea din lucru, m-a găsit uitându-mă lung la perete, cu ziarul căzut neglijent în poală, incapabil să vorbesc. Moartea doamnei Croft a fost prima moarte pe care am plâns-o în America, pentru că a ei a fost şi prima viaţă pe care am admirat-o; părăsise în cele din urmă această lume, bătrână şi singură, şi nu avea să se mai întoarcă niciodată.

Cât despre mine, nu am mai colindat mult. Mala şi cu mine locuim acum într-un oraş cam la treizeci de kilometri de Boston, pe o stradă mărginită de copaci, ca a doamnei Croft, într-o casă care e a noastră, cu o grădină care ne scuteşte de efortul de a cumpăra roşii vara şi cu loc pentru musafiri. Suntem cetăţeni americani acum, ca să putem primi ceva de la asigurările sociale, când soseşte timpul. Deşi mergem în vizită la Calcutta la fiecare câţiva ani şi mai aducem cu noi pijamale cu şiret şi ceai Darjeeling, ne-am hotărât să rămânem până la bătrâneţe aici. Eu lucrez la o mică bibliotecă universitară. Avem un fiu care se duce la Harvard. Mala nu-şi mai petrece capătul sariului pe deasupra capului şi nici nu mai plânge noaptea după părinţii ei, dar din când în când mai plânge după fiul nostru. Aşa că mergem cu maşina la Cambridge să-l vizităm sau să-l aducem acasă în weekend, ca să mănânce orez cu mâinile împreună cu noi şi să vorbească în bengali, lucruri pentru care uneori ne facem griji că nu le va mai face după ce noi vom muri.

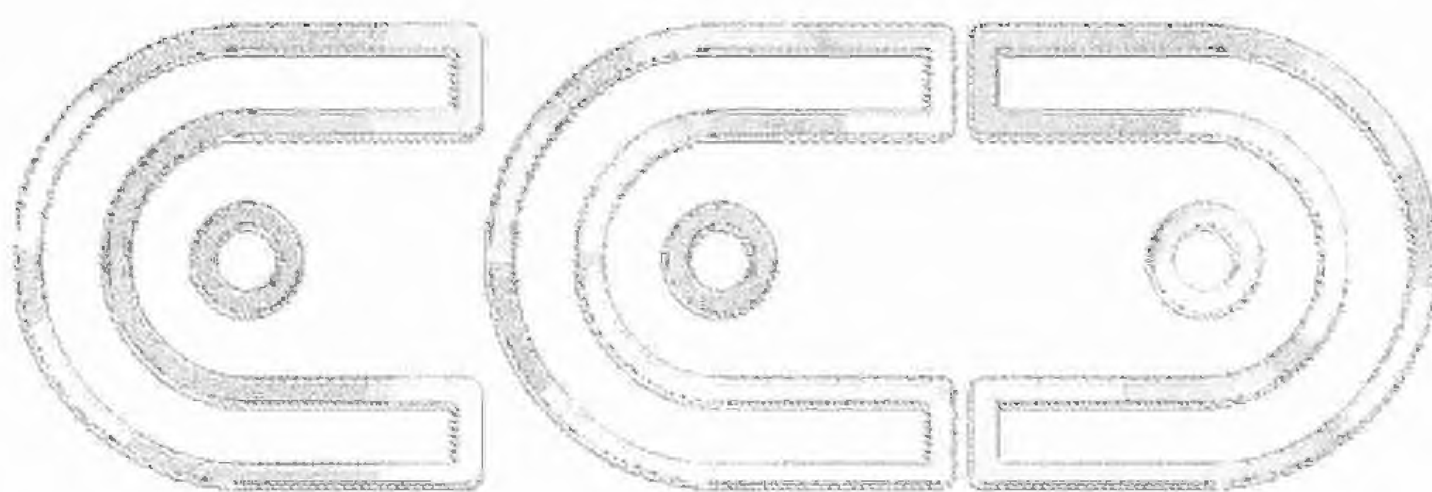
Ori de câte ori facem drumul acesta, întotdeauna insist să o luăm pe Massachusetts Avenue, în ciuda dificultăţilor cu circulaţia. Acum abia dacă mai recunosc clădirile, dar de fiecare dată când trec pe acolo îmi amintesc pe loc acele şase săptămâni ca şi cum totul s-ar fi petrecut ieri, şi încetinesc, şi arăt cu degetul spre strada doamnei Croft, spunându-i fiului meu că aici a fost prima mea casă din America, unde am locuit cu o femeie care avea 103 ani. „Îţi aduci aminte?", spune Mala, şi zâmbeşte, uimită, cum sunt şi eu, că a existat o vreme când eram străini. Fiul meu îşi exprimă mereu perplexitatea, nu atât în legătură cu vârsta doamnei Croft, cât în ce priveşte suma minusculă pe care o plăteam pentru chirie, un lucru aproape la fel de greu de imaginat pentru el cum era un steag pe Lună pentru o femeie născută în 1866. În ochii fiului meu văd ambiţia care m-a aruncat pe mine la capătul

celălalt al lumii. În câţiva ani, va termina facultatea şi îşi va croi drumul, singur şi fără apărare. Dar ţin totuşi să-mi reamintesc că are un tată care încă trăieşte şi o mamă care e fericită şi puternică. Ori de câte ori se descurajează, îi spun că, dacă eu am supravieţuit pe trei continente, nu există nici un obstacol pe care el să nu-l poată cuceri. În timp ce astronauţii, care au rămas eroi pentru totdeauna, au petrecut doar câteva ore pe Lună, eu am rămas în această lume nouă aproape treizeci de ani. Ştiu că realizările mele sunt destul de comune. Nu sunt singurul om care şi-a căutat norocul departe de casă şi cu siguranţă nu sunt primul. Totuşi, sunt momente în care mă simt tulburat de fiecare kilometru pe care l-am parcurs, de fiecare masă pe care am luat-o, de fiecare persoană pe care am cunoscut-o, de fiecare cameră în care am dormit. Oricât de obişnuite ar părea lucrurile astea, există momente când mi se par ireale.

CUPRINS

O problemă temporară 7
Când domnul Pirzada venea la cină 27
Interpret de maladii 46
Un adevărat durwan 70
Sexy 83
La doamna Sen 109
Această casă binecuvântată 131
Tratamentul lui Bibi Haldar 151
Al treilea şi ultimul continent 165

Scanare și prelucrare digitală

de

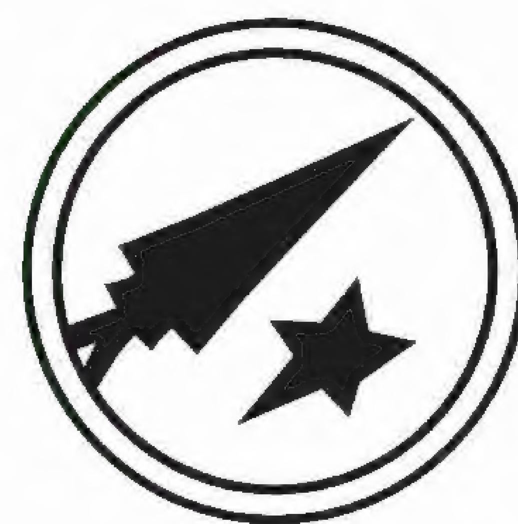

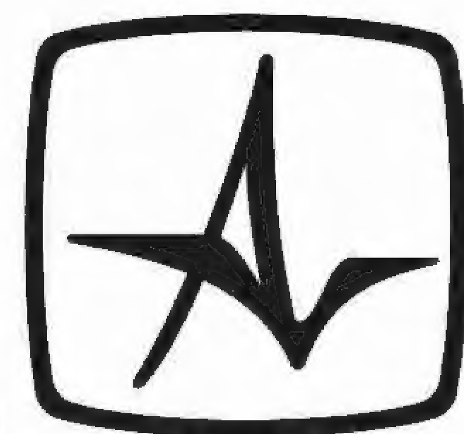
Anonim

și

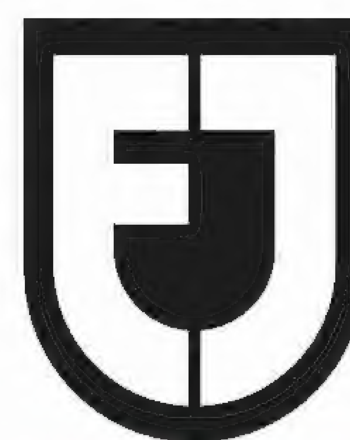
CAT Graur

Antwerpen

2024

